

ΕΚΛΟΓΗ

ΑΠΟ ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΤΟΜΟΣ Β΄

ΜΑΪΟΣ 1946

ΑΡΙΘΜΟΣ 5

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἡ εἰρήνη δὲν πρέπει νὰ γίνῃ μόνο ἀπὸ τοὺς Μεγάλους	
Herbert V. Evatt	1
Λόρδος Κέυνς	«The Economist» 10
Ἡ νέα Τσεχοσλοβακία	Storm Jameson 14
Τὰ καπέλλα εἶναι σύμβολα	James Laver 20
Ἐλλειψη τροφίμων σ' ὅλο τὸν κόσμον:	
Τί κρύβεται μέσα σ' ἓναν κόκκο σιτάρι	Jean Barnett 22
Μποροῦμε ν' ἀποφύγουμε τὴν πείνα;	Sir Arthur Salter 25
Ἐπισιτιστικὲς προβλέψεις γιὰ τὴν	
Ἑλλάδα	«The World Today» 31
Μαθήματα μὲ εἰκόνες	Paul Redmayne 36
Τὸ Διήγημά μας	William Plomer 40
Τὰ παιδιά μας δυναμώνουν	48
Θέματα γιὰ συζήτηση: Ἐπιστήμη καὶ Κοινωνία:	
Πρέπει ἡ ἐπιστήμη νὰ ἔχει πρακτικοὺς σκοποὺς;	50
Πὼς ἡ ἐφαρμοσμένη ἐπιστήμη θὰ ἐξυπηρετήσῃ καλύτερα	
τὴν κοινωνία	55
Πόση πολιτικὴ εὐθύνη πρέπει νὰ ἔχουν οἱ ἐπιστήμονες;	58
Ὁ θάνατος ἑνὸς Μεγάλου	Sir Reginald Coupland 62
Ὁ γάμος ἐγίνε τῆς μόδας	Paul Tabori 69
Ὁ ἥρωας εἶναι συχνά ἓνας ποντικός...	John Langdon Davies 72
Σύγχρονοι κοινωνικὲς ἐρευνες	Mark Abrams, «The Economist» 76
Ποιά εἶναι ἡ ἡλικία τῆς Γῆς;	«News Review» 81
Ἡ Γαλλ. Σχολὴ Ἀθηνῶν τὸν καιρὸ τῆς Κατοχῆς Ν. Βαλαωρίτης	83
Τὸ σημειωματάριο ἑνὸς δικαστῆ	Mr. Justice Humphreys 89

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΕΑΡΙΝΟ

Ἡ κωδωνοκρουσία τοῦ φωτὸς
μᾶς ὑποδέχεται
στὸ ξανθὸ ἀκροθαλάσσι.

Ἡ αὐγὴ περνάει στὴν ἀμμουδιὰ
βρέχοντας μόλις τὰ γυμνά της πέλματα
στὸ χρυσὸ κῦμα.

Μιὰ νέα κοπέλλα
ἄνοιξε τὸ παράθυρο,
χαμογέλασε στὴ θάλασσα
κ' ἔκλεισε τὰ μάτια στὸ φῶς,
γιὰ ν' ἀτενίσει βαθειὰ της
τὴν υπόκωφη λάμψη
τοῦ χαμογέλιου της.

Ἄκου τὰ σήμαντρα
τῶν ἐξοχικῶν ἐκκλησιῶν.

Φτάνουν ἀπὸ πολὺ μακρυνά,
ἀπὸ πολὺ βαθειά.

Ἄπ' τὰ χεῖλη τῶν παιδιῶν,
ἀπ' τὴν ἄγνοια τῶν χελιδονιῶν,
ἀπ' τὴν ἄσπρη αὐλὴς τῆς Κυριακῆς,
ἀπ' τ' ἁγιοκλήματα καὶ τοὺς περιστεριῶνες
τῶν ταπεινῶν σπιτιῶν.

Ἄκου τὰ σήμαντρα
τῶν ἑαρινῶν ἐκκλησιῶν.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ

(Ἄπ' τὴν «Ἑαρινὴ Συμφωνία»)

ΤΟΜΟΣ Β'

ΜΑΪΟΣ 1946

ΑΡΙΘΜΟΣ

Ἡ εἰρήνη δὲν πρέπει νὰ γίνει μόνο ἀπὸ τοὺς Μεγάλους

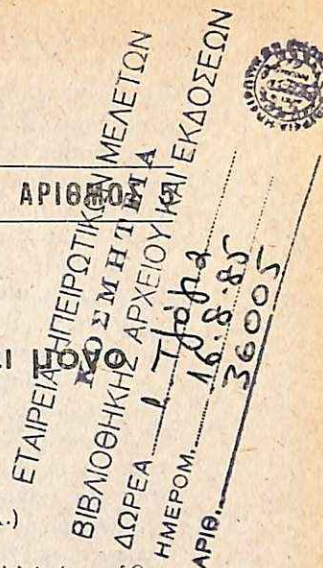
Τοῦ HERBERT V. EVATT

(Σύνοψη ἀπὸ τὸ «Foreign Affairs», U.S.A.)

Ἡ συγγραφία αὐτοῦ τοῦ ἀρθροῦ εἶταν δικαστὴς καὶ μέλος τοῦ Ἀνώτατο Ὁμοσπονδιακοῦ Δικαστηρίου τῆς Αὐστραλίας ἀπὸ τὸ 1930-1940 καὶ ἀπὸ τὸ 1941 εἰσαγγελεὺς καὶ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν στὴν Ἑργατικὴ Κυβέρνηση. Ἀντιπροσώπευε ἐπίσης τὴν Αὐστραλία στὴ Συνδιάσκεψη τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου καὶ ἔκαμε μεγάλη ἐντύπωση γιατί ὑποστήριξε σθεναρὰ πὼς πρέπει νὰ λάβουν μέρος στὸν ὀργανισμό τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν καὶ τὰ μικρὰ κράτη. Τὸ ὄνομά του ἔγινε γνωστὸ σ' ὅλο τὸν κόσμο γιατί κανένας πολιτικὸς ἐκτὸς ἀπ' τὸν Μπέβιν καὶ τὸν Μπέρнс δὲν ὑποστήριξε πὼς πρέπει ν' ἀκούγονται καὶ οἱ γνώμες τῶν μικρῶν κρατῶν σχετικὰ μὲ τὰ διεθνῆ ζητήματα. Τὸ ἄρθρο ποὺ δημοσιεύουμε παρουσιάζει πολὺ ἐνδιαφέρον γὰρ καθένα, σήμερον ποὺ ἡ Συνδιάσκεψη τῶν Παρισίων δὲν ἔλυσε τὰ διεθνῆ προβλήματα καὶ πλησιάζει ἡ Συνδιάσκεψη τῆς Εἰρήνης.

ΠΕΡΝΟΥΜΕ μιὰ περίοδο μεγάλης ἀπαισιοδοξίας σχετικὰ μὲ τίς διεθνεῖς ὑποθέσεις. Στὶς νικηφόρες στρατιές μας ἐπικρατεῖ ἓνα αἶσθημα ἀπαισιοδοξίας, παρ' ὅλες τίς λαμπρὲς νίκες ποὺ κέρδισαν πολέμωντας τὸν ἐχθρό. Ὡς ἓνα μεγάλο σημεῖο αὐτὸ τὸ αἶσθημα ἔχει γεννηθῇ ἀπ' τίς πρώτες ἐντυπώσεις καὶ τὴν κακὴ γνώση τῶν πραγμάτων. Δὲν περιορίζεται ὅμως μονάχα στοὺς παλαίμαχοις ποὺ γυρίζουν ἀπ' τὰ μέτωπα, οὔτε εἶναι ἐντελὼς ἀδικαιολόγητο. Γιατί σὲ κάθε μέρος τοῦ κόσμου ὑπάρχουν πάρα πολλοὶ ἄνθρωποι ποὺ ἀναρωτιοῦνται ἂν οἱ θυσίες αὐτοῦ τοῦ πολέμου θὰ δικαιωθοῦν μὲ τὴν εἰρήνη.

Γι' αὐτὴ τὴν κατάσταση τῆς ἀπογοήτευσης, εὐθύνονται πολὺ ἐκεῖνες οἱ Μεγάλαις Δυνάμεις ποὺ ἐπιχειρήσανε καὶ ἐπιχειροῦνε ἀκόμα καὶ τώρα νὰ κάνουν ἀποκλειστικὰ δικό τους προνόμιο τὴ σύνταξη καὶ τὴν ἐκτέλεση τῶν συνθηκῶν τῆς εἰρήνης. Βέβαια ἡ πρόθεσή τους εἶταν καλὴ. Καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς πιστεύουνε πραγματικὰ ὅτι οἱ χῶρες ποὺ ὑπερτεροῦν σὲ πληθυσμό,

έχουν και τὸ δικαίωμα νὰ καθορίζουνε τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης σ' ὅλο τὸν κόσμο. Στὴν πραγματικότητα ὅμως αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ γίνει. Μιὰ συμφωνία πού θὰ τὴν ἐπιβάλλουν λίγοι, δὲν πρέπει νὰ περιμένει κανεὶς πὼς θὰ τὴν δεχτοῦν ὅλοι. Ἀντίθετα θὰ προκαλέσει γενικὴ ἀγανάκτηση. Καὶ αὐτὲς οἱ μεγάλες δυνάμεις ἀκόμα δὲν μποροῦν νὰ εἶναι βέβαιες ἂν θὰ συμφωνήσουν μεταξὺ τους.

Σὲ κάθε στάδιο τοῦ πολέμου, ἡ Αὐστραλία καὶ ἄλλα ἔθνη πού πρόσφεραν πολλὰ προσπαθήσανε ν' ἀποκαταστήσουνε τὴν ἀρχὴ πού ὄχι μονάχα εἶναι δίκαιη ἀλλὰ καὶ στοιχειώδης, δηλαδὴ πὼς ὅλες οἱ ἐμπόλεμες χώρες πρέπει νὰ λάβουν μέρος στὴ θεμελίωση τῆς εἰρήνης.

Ὁ πόλεμος αὐτὸς ἔδειξε, περισσότερο ἴσως ἀπὸ κάθε ἄλλον στὴν ἱστορία, πὼς ἡ θεμελίωση τῆς εἰρήνης δὲν ἀρχίζει οὔτε τελειώνει σὲ μιὰ ἐπίσημη συνδιάσκεψη, ἀλλὰ γεννιέται μέσα στὸν πόλεμο, στὶς συμμαχίες, στὶς συμφωνίες, στὴν κατανόηση καὶ στὶς ἐκδηλώσεις πού κάνουν οἱ ἐμπόλεμοι. Συνεχίζεται στὶς διαπραγματεύσεις τῆς ἀνακωχῆς καὶ στὸν ἔλεγχο πού γίνεται ὕστερα ἀπ' αὐτὴν στὰ κατεχόμενα ἐχθρικά ἐδάφη. Τελικά, ἀκόμα καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν τυπικὴ ὑπογραφὴ τῆς συνθήκης, μπορεῖ, ὅπως καὶ ἔχει γίνει, νὰ συνεχιστεῖ ἡ θεμελίωση τῆς εἰρήνης στὸ μόνιμο ὄργανισμό, πού θὰ εἶναι ὑπεύθυνος γιὰ τὴ διατήρηση καὶ τὶς πιθανὲς τροποποιήσεις πού θὰ γίνουν στὴν ἀρχικὴ συμφωνία. Αὐτὰ τὰ στάδια βέβαια δὲν ἀκολουθοῦν πάντα ὀρισμένη χρονολογικὴ σειρὰ, ἀλλὰ καθένα ἔχει κάτι πού τὸ χαρακτηρίζει ἰδιαίτερα.

Τὸν καιρὸ τοῦ πολέμου εἶταν πρᾶγμα φυσικὸ οἱ χώρες πού εἶχαν τὸν περισσότερο στρατὸ καὶ τὴ μεγαλύτερη βιομηχανικὴ παραγωγή, νὰ διεκδικοῦν τὸ δικαίωμα, ὅπως καὶ τὸ πῆραν, ν' ἀποφασίζουν αὐτὲς γιὰ τὴ διεξαγωγὴ τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων. Αὐτὸ τὸ δέχτηκαν ὅλες οἱ χώρες, καὶ μαζὶ μ' αὐτὲς κι' ἡ Αὐστραλία, μ' ὅλο πού ἡ συμβολὴ τῆς στὸν πόλεμο εἶταν «ὀλοκληρωτικὴ» καὶ σὲ ὀρισμένα μέτωπα ἀποφασιστικὴ.

Λίγες βδομάδες ὕστερα ἀπὸ τὴν κήρυξη τοῦ πολέμου ἐναντίον τῆς Ἰαπωνίας, ἡ Αὐστραλία ἔστειλε στρατὸ γιὰ νὰ πολεμήσει μὲ τὸ στρατηγὸ Μάκ Ἀρθουρ, ἐνῶ ἤξερε καλὰ πὼς κι αὐτὸς ὁ ἴδιος θὰ ἔπαιρνε ὁδηγίες ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς τῶν συμμαχικῶν ἐπιτελείων καὶ τελικά ἀπὸ τὸν Ρούσβελτ καὶ τὸν Τσῳρτσιλ· τὰ μικρὰ κράτη εἶχαν συμφέρον καὶ μποροῦσαν νὰ συμβάλουν ἀκόμα καὶ σ' αὐτὸ τὸ καθαρὰ στρατιωτικὸ πεδίο. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος πού ὁ τότε πρωθυπουργὸς τῆς Αὐστραλίας, κ. John Curtin, μ' ἔστειλε στὶς ἀρχὲς τοῦ 1942 στὴν Οὐάσιγκτον νὰ συνηγορήσω γιὰ τὴν ἵδρυση τοῦ Πολεμικοῦ Συμβουλίου τοῦ Εἰρηνικοῦ, πού θὰ ἐπέτρεπε καὶ στὰ μικρὰ κράτη νὰ λένε τὴ γνώμη τους καὶ νὰ δίνουν τὴ συμβουλὴ τους σχετικὰ μὲ τὴ διεξαγωγὴ τοῦ πολέμου στὸν Εἰρηνικό.

Ξεχωριστὰ ἀπ' αὐτὸ τὸ ἀνεπίσημο Συμβούλιο, οἱ μεγάλες καὶ οἱ μικρὲς δυνάμεις εἶχαν συμφωνήσει πὼς, μόλις θὰ σταματοῦσαν οἱ ἐχθροπραξίες καὶ ἔπαυε ἡ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη τῆς ἐνωμένης διοίκησης τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῶν ὑπολογισμῶν γιὰ τὴ μετακίνηση τῶν στρατευμάτων, ὅλες οἱ χώρες πού εἶχαν συμβάλλει πραγματικὰ στὴ νίκη, θὰ εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ συμβάλλουν πραγματικὰ καὶ στὴ θεμελίωση τῆς εἰρήνης. Αὐτὸ τὸ εἶχαν ὑποσχεθῇ καθαρά, σὲ πολλὲς περιστάσεις, τὸν καιρὸ πού οἱ μικρὲς δυνάμεις ἔκαναν παράπονα γιὰ τὴν περιορισμένη συμμετοχὴ τους στὰ πολεμικὰ συμβούλια. Γι' αὐτὸ παρακολουθήσαμε μὲ μεγάλη ἀγωνία καὶ ἐνδιαφέρον τὴ βαθμιαία ἐξέλιξη πού παίρνανε οἱ συνεννοήσεις γιὰ τὰ πολιτικὰ καὶ τὰ ἐδαφικὰ ζητήματα καὶ τὶς ἐνέργειες πού κάνανε οἱ Μεγάλες Δυνάμεις, ἐνῶ οἱ μικρὲς εἶχαν ἐρωτηθῇ ἢ μόνο τυπικὰ ἢ καθόλου. Μὲ τὸ φόβο πὼς μιὰ παρόμοια ἐνέργεια μποροῦσε νὰ γίνει ὅταν θὰ ἔφτανε ὁ καιρὸς τοῦ καθορισμοῦ τῶν ὅρων τῆς παράδοσης, ἡ Αὐστραλία καὶ ἡ Νέα Ζηλανδία ζήτησαν νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἐπανάληψή της γιὰτὶ οἱ ὅροι τῆς παράδοσης καὶ οἱ ὅροι τῆς ἀνακωχῆς θὰ ἐπιδροῦσαν πολὺ στὶς διαπραγματεύσεις πού θὰ γίνουν ἀργότερα γιὰ τὴν εἰρήνη.

Ἡ Αὐστραλία καὶ ἡ Νέα Ζηλανδία, μ' ὅλο πού ὁ Εἰρηνικός εἶχε γι' αὐτὲς ζωτικὸ ἐνδιαφέρον, δὲν ἀσχολήθηκαν λιγώτερο μὲ τοὺς ὅρους τῆς ἀνακωχῆς στὴν Εὐρώπη, ὅπου ἡ στρατιωτικὴ τους συμβολὴ εἶταν ὑπολογίσιμη—ὅπως καὶ στὸν προηγούμενο πόλεμο—καὶ στὸν σημερινό, ἀπὸ τὸ 1939 ὡς τὴ μέρα τῆς ἀπόβασης στὴν Εὐρώπη. Τὰ στρατεύματά τους πολέμησαν γενναίᾳ στὴ Λιβύη, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Κρήτη, τὴ Συρία καὶ στὸ Ἀλλαμείν. Οἱ στρατιῶτες τους πολέμησαν σὲ ὅλα τὰ ὅπλα καὶ σχεδὸν σὲ ὅλα τὰ μέτωπα τοῦ πολέμου. Ξεχωριστὰ ἀπ' τὰ ἀνεξάρτητα ἀεροπορικὰ τους σμήνη, τὰ ἀεροπορικὰ σμήνη τῶν Κτήσεων ἀποτελοῦσαν μεγάλο μέρος τῆς RAF.

Οἱ Νεοζηλανδικὲς μεραρχίες πολέμησαν στὴν ἐκστρατεία τῆς Ἰταλίας καὶ ἀντικατέστησαν τὶς Αὐστραλιανὲς πού ἀναγκάστηκαν νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν Ἀφρική γιὰ νὰ πᾶνε νὰ πολεμήσουν ἐναντίον τῶν Ἰαπώνων στὴ φοβερὴ ζέστη τῆς ζούγκλας τῆς Νέας Γουίνεας. Καὶ οἱ δύο χώρες εἶχαν στὴν Εὐρώπη σπουδαῖα συμφέρονια. Κυρίως ὅμως τὶς ἐνδιέφερε ἡ θεμελίωση μιᾶς δίκαιης καὶ μόνιμης εἰρήνης, ἀφοῦ οἱ στρατιῶτες τους πολέμησαν ἐναντίον τῆς δικτατορίας σὲ δύο Εὐρωπαϊκοὺς πολέμους.

Οἱ ἀξιώσεις ὅμως πού προβάλλανε τὰ μικρὰ ἔθνη δὲν ὑπολογίστηκαν στὸ διακανονισμό τῶν ὅρων τῆς ἀνακωχῆς στὴν Εὐρώπη. Καὶ οἱ χώρες αὐτὲς οὔτε κἂν ἀναφέρθηκαν στοὺς ὅρους τῆς ἀνακωχῆς ὅπου οἱ Μεγάλες Δυνάμεις δηλώσανε πὼς ἐνεργοῦν «γιὰ τὸ συμφέρον ὅλων τῶν ἐμπολέμων», μ' ὅλο πού δὲν εἶχαν ἔξου-

σιοδότηση για να ενεργήσουν έτσι. Μια παρόμοια προσπάθεια παραμερισμού εθνών, σαν την Αυστραλία και τη Ν. Ζηλανδία, έγινε στην υπογραφή της ανακωχής με την Ιαπωνία. Και τους επιτρέψανε να υπογράψουν στην παράδοση της Ιαπωνίας μονάχα αφού διαμαρτυρήθηκαν έντονα και επίσημα.

* * *

Στον Άγιο Φραγκίσκο τα μικρά έθνη προσπάθησαν πολύ να εξασφαλίσουν τη συμμετοχή τους στην ίδρυση και στη λειτουργία του νέου Παγκόσμιου Όργανισμού που θα φρόντιζε για τη διατήρηση της ειρήνης και της ασφάλειας και τη βελτίωση των συνθηκών της ζωής. Γιατί σκεφτήκανε πώς, όπως και οι συνθήκες της ειρήνης έτσι κι αυτός ο μηχανισμός για τη διατήρησή τους, θα πέτυχανε μονάχα αν οι βασικές του αρχές συμφωνούσαν με τη θέληση όλων των κρατών που λάβανε μέρος στον πόλεμο και όχι μολησιν με τη θέληση μερικών απ' αυτά. Οι χώρες που προσφέρανε μεγαλύτερες θυσίες απ' ό,τι τους επιτρέπανε οι δυνάμεις τους δεν έχουν σκοπό να επιτρέψουν να τις διευθύνει καμιά μεγάλη δύναμη ή ομάδα δυνάμεων, όσο φιλική και όσο ισχυρή κι' αν είναι. Παραδέχονται το θεσμό της αρχηγίας, δεν παραδέχονται όμως την καταδυνάστευση.

Ευτυχώς στη Συνδιάσκεψη του Άγιου Φραγκίσκου που έγινε για την ίδρυση του νέου Παγκόσμιου Οργανισμού, έγιναν δεκτά όλα τα Ένωμένα Έθνη που πολέμησαν τον Άξονα. Και είναι βέβαιο πώς η παγκόσμια κοινή γνώμη θα επαναστατούσε αν γινόταν και ο παραμικρότερος υπαινιγμός, που θα έμπόδιζε τη συμμετοχή τους. Πολλοί απ' τους αντιπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων έμειναν εκπληκτοι με τα έθνη που τα θεωρούσαν άσημαντα όταν άκουσαν την προοπτική και το πλήθος των τροποποιήσεων. Εκπλαγήκανε ακόμα με τη σταθερότητα και την επιμονή που υποστήριξαν τις τροποποιήσεις τους. Σήμερα παραδέχονται όλοι πώς ο τρόπος με τον οποίο συντάχθηκε ο Χάρτης ήταν δημοκρατικό και πολύ πιο φιλελεύθερος από τον τρόπο που τροποποιήθηκαν στη Γιάλτα οι προτάσεις του Dumbarton Oaks. Και αποδείχτηκε για μια ακόμα φορά πώς τα δημοκρατικά ιδεώδη προοδεύουν με τα δημοκρατικά διαβήματα και με τη δύναμη της παγκόσμιας κοινής γνώμης.

Το σχέδιο του Dumbarton Oaks που σκόπευε να δώσει μεγάλη δύναμη στο Συμβούλιο Ασφαλείας, δεν έδινε συγχρόνως παρόμοια δύναμη, ώστε να κρατήσει ισορροπία και σε μια παγκόσμια Συνέλευση που θα είχε όχι μονάχα δημοκρατική στη σύνθεσή της

άλλα και θα μπορούσε να ελέγχει το Συμβούλιο Ασφαλείας. Είναι γεγονός λοιπόν πώς το προσχέδιο του Dumbarton Oaks περιόριζε σε ζωτικά σημεία τη δύναμη της Συνέλευσης. Το σπουδαιότερο επίτευγμα της Συνδιάσκεψης του Άγιου Φραγκίσκου ήταν πώς ισχυροποίησε το δημοκρατικό χαρακτήρα αυτού του οργανισμού, γιατί έδωσε μεγαλύτερη εξουσία στη Συνέλευση.

Με την ενθουσιώδη συνεργασία και την υποστήριξη πολλών μικρών εθνών και ύστερα από σκληρό αγώνα, στάθηκε δυνατό να καταλήξουν σε κάποιο αποτέλεσμα οι προτάσεις που έκανε η Αυστραλία σχετικά με το σχέδιο του Dumbarton Oaks. Η Αυστραλία άρχικά πρότεινε να γίνουν 38 τροποποιήσεις στην ουσία του σχεδίου. Απ' αυτές έγιναν δεκτές 26, άλλες χωρίς να γίνει ουσιαστική μεταβολή, άλλες πάλι στις βασικές γραμμές τους και μερικές άχρηστεύτηκαν από άλλες τροποποιήσεις που έγιναν δρογότερα. Οι δυο απ' αυτές έγιναν προτάσεις για ξεσημαντικές νέες υποχρεώσεις σχετικά με την επιτροπεία των υποτελών κρατών, που τελικά συμπεριληφθήκανε στο νέο κεφάλαιο.

Ύστερα απ' αυτή την πολύτιμη προσπάθεια που έγινε στον Άγιο Φραγκίσκο, είμαι βέβαιος πώς η Γενική Συνέλευση του Παγκόσμιου Οργανισμού θα γίνει το σπουδαιότερο όργανό του.

Από την επιτυχία του Ο. Η. Ε. θα εξαρτηθεί η πολιτική μορφή που θα πάρει ο κόσμος για μια τουλάχιστον γενιά και ίσως και το μέλλον του σύγχρονου πολιτισμού. Τώρα μένει μονάχα να δούμε πώς θα μπορέσει να λειτουργήσει μέσα σ' αυτές τις γρήγορες και δύσκολες εξελίξεις που παίρνει ο κόσμος στην εποχή μας. Σήμερα ακόμα δε μπορούμε να πούμε αν οι Μεγάλες Δυνάμεις θα χρησιμοποιήσουν με σύνεση και συναίσθηση της ευθύνης που έχουν, το δικαίωμα που τους δόθηκε, ή αν θα καταστρέψουν το σκοπό για τον οποίο έγινε ο Ο. Η. Ε. Με την εξάσκηση του δικαιώματος του veto για τη θεμελίωση της ειρήνης είναι πολύ πιθανό καθένα από τα πέντε μόνιμα μέλη να μεταφέρει την εξέταση των διεθνών διαφορών από το Συμβούλιο Ασφαλείας στην περιοχή των ιδιωτικών και μυστικών διαπραγματεύσεων (κανονικά και σύμφωνα με τις αρχές του νόμου και της δικαιοσύνης) ακολουθώντας δυναμική πολιτική. Τα πράγματα ως τώρα δε δείχνουν πώς μερικές από τις μεγάλες Δυνάμεις θα μπουν στον πειρασμό να χαλαρώσουν το κύρος του Συμβουλίου Ασφαλείας κάνοντας χρήση του δικαιώματος του veto. Αν γίνει κατάχρηση του veto με τον τρόπο που αναφέραμε παραπάνω, τότε η Γενική Συνέλευση του Ο. Η. Ε. με τα πραγματικά απεριορίστα δικαιώματα που έχει για συζήτηση και για πρωτοβουλία, για επίκριση και σύσταση, θα χρησιμοποιήσει αποφασιστικά τη δύναμή της, θα βοηθήσει γά διορθωθεί κάθε κακή

ἐξάσκησι δύνάμει, καὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπον θὰ σώσει τὸν κόσμον.

Τὸ πρῶτον βῆμα ποὺ ἐγίνε γιὰ τὴ διατύπωση τῶν συνθηκῶν τῆς εἰρήνης στὴν Εὐρώπῃ εἴταν ἡ συνάντησι τῶν Ὑπουργῶν τῶν Ἑξωτερικῶν τὸν περασμένον Σεπτέμβριον στὸ Λονδίνο. Καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίστασι οἱ Μεγάλαι Δυνάμεις υἱοθέτησαν τὴν πολιτικὴν ποὺ ἀπέκλειε ἀπ' τὴ συζήτησι τὰ μικρὰ κράτη ποὺ λάβανε μέρος στὸν πόλεμον. Στὴ συνδιάσκεψιν παρακάθησαν μονάχα οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου, τῆς Ἀμερικής, τῆς Ρωσίας, τῆς Κίνας καὶ τῆς Γαλλίας. Ἔτσι, τὸ συμβούλιον αὐτὸ ποὺ εἶχε γίνει γιὰ ν' ἀντιμετωπίσαι τις ἐπείγουσαι ἀνάγκαι τῆς διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου, συνέχισε τις ἐργασίες του, τώρα ἔχοντας διαφοροτικὸν προορισμόν: τὴ δημιουργίαν μιᾶς συμφωνίας ποὺ θὰ ἐξασφάλιζε μόνιμην εἰρήνην.

Ἡ δικαιολογία ποὺ πρόβαλαν εἴταν πὼς μιὰ συνδιάσκεψι εἰρήνης ἀπὸ ἀντιπροσώπους ὄλων τῶν ἐμπολέμων κρατῶν θὰ δυσκολευεταὶ στὴν προσπάθειαν νὰ καταστρώσει τις λεπτομέρειαι ὄλων τῶν συνθηκῶν τῆς εἰρήνης, ποὺ περιλαμβάνουν δύσκολα προβλήματα, ὅπως διευθετήσεις συνόρων, ἀπαιτήσεις τῶν μειονοτήτων καὶ μεταφορὰς πληθυσμῶν, ἐπανορθώσεις καὶ ἕνα σωρὸ ἄλλα προβλήματα. Καὶ δὴλῶσαν, πὼς οἱ Ὑπουργοὶ τῶν Ἑξωτερικῶν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, στοὺς ὁποίους πέσανε οἱ μεγαλύτεραι εὐθύναι, θὰ καταλήγαν γρήγορα σὲ συμφωνίαν καὶ πὼς τότε θὰ εἴταν δυνατόν νὰ παρουσιάσουν καὶ στ' ἄλλα Ἡνωμένα Ἔθνη τὰ πορίσματα τῶν συζητήσεών τους, γιὰ νὰ ποῦν ἂν γίνονται δεκτά. Τώρα ἂν αὐτὸ εἴταν κάτι ἐντελῶς τυπικὸ ἢ ἂν πραγματικὰ θὰ μπορούσαν οἱ μικρὰ δυνάμει νὰ ἐπιφέρουν τροποποιήσεις στὸ σχέδιον, οἱ ζωτικὰς αὐτὰς ἐρωτήσεις ἔμειναν χωρὶς ἀπάντησι στὸ Πότσδαμ. Αὐτὸ δείχνει καθαρὰ πὼς εἶναι ἐπικίνδυνον οἱ μικρὰ δυνάμει νὰ πιστεύουν ὅτι τὰ συμφέροντά τους θὰ προστατευτοῦν ἢ ὅτι μποροῦν νὰ προστατευτοῦν ἂν δὲν ἀντιπροσωπεύονται οἱ ἴδιαι, ἢ ἂν δὲν ἀγωνιστοῦν ἀποφασιστικὰ.

Οἱ βασικὰ προϋποθέσεις ποὺ πάνω τους στηριζόταν ἡ περιορισμένη συμμετοχὴ τοῦ Συμβουλίου τοῦ Λονδίνου, ἀναιρέθησαν ἀπὸ τὰ γεγονότα. Στὰ μεγάλα ζητήματα δὲν μπόρεσαν νὰ συμφωνήσουν, ἐνῶ πάλι οἱ λύσεις ποὺ δόθηκαν στὰ μικρὰ δὲν εἴταν ἱκανοποιητικὰς. Τὸ ἀνακοινωθέντα στὶς ἐφημερίδας εἴταν λακωνικὰ καὶ δὲν ἔδιναν ἐπαρκεῖς πληροφορίες καὶ συχνὰ δημιουργοῦσαν παρεξηγήσεις. Ἐγὼ νομίζω πὼς ὁ λόγος τῆς ἀποτυχίας αὐτοῦ τοῦ Συμβουλίου εἴταν ἡ περιορισμένη συμμετοχὴ. Συζητήθηκαν μονάχα Εὐρωπαϊκὰ ζητήματα ἢ Κίνα ὅμως ποὺ τὰ συμφέροντά της δὲν εἴταν ἄμεσα, οὔτε τόσο ἐπείγοντα εἶχε τοὺς ἀντιπροσώπους της στὸ Συμβούλιον ἐνῶ ἡ Ἑλλάδα, ἡ Γιουγκοσλαβία, τὸ Βέλγιον, ἡ Ὀλ-

λανδία καὶ ἡ Νορβηγία ποὺ ἀπ' τις ἀποφάσεις αὐτὰς ἐξαρτιόταν ἡ ἴδια ἡ ὑπαρξὴ τους δὲν εἶχαν ἀντιπροσώπους. Ἐπιτρέψανε στὴν Ἰταλία μιὰ πρῶν ἐχθρικήν χώρα νὰ παρακολουθήσῃ τὸ συμβούλιον καὶ νὰ πεῖ τις ἀπόψεις της σχετικὰ μὲ τὸ Ἰταλο - Γιουγκοσλαβικὸν πρόβλημα, ἐνῶ ἡ Ἑλλάδα ποὺ ἡ γενναία καὶ μακρόχρονη ἀντίστασις της ἔφερε τὴν καταστροφὴν τοῦ Μουσολίνι, καὶ ποὺ ἐνδιαφερόταν ἄμεσα γιὰ τις συμφωνίες μὲ τὴν Ἰταλίαν, ἔμεινε ἐντελῶς ἔξω ἀπὸ τις συζητήσεις. Γιὰ μιὰ φορὰ ἀκόμα παραβλέψαν πὼς ἐνῶ οἱ Μεγάλαι Δυνάμει ἀσχολοῦνται δικαιολογημένα μὲ ζητήματα προτεραιότητος καὶ μὲ σφαῖρας ἐπιρροῆς, οἱ Μικρὰ Δυνάμει, ποὺ εἶναι πιὸ παραμερισμένες, τουλάχιστον σὲ μερικὰ ζητήματα μποροῦν συχνὰ νὰ ἐκτιμήσουν καλύτερα ποῖα εἶναι ἡ κατωλλητότερη καὶ ἡ δικαιότερη ἀπὸ τις λύσεις ποὺ προτείνονται καὶ τί ἐλπίδες μονιμότητος ἔχει ἡ κάθε μιὰ.

Σὲ μιὰ περίοδο τῆς Συνδιάσκεψιν τοῦ Λονδίνου, ἡ Αὐστραλία καὶ ἄλλα κράτη διαμαρτυρήθηκαν δημόσια γιὰ τὴν περιορισμένην συμμετοχὴν στὸ Συμβούλιον καὶ γιὰ τὴ ὑπῆρχαν πιθανότητες πὼς τὰ πορίσματα τοῦ Συμβουλίου μπορεῖ νὰ εἴταν ὀριστικὰ γιὰ τὴ θεμελίωσι τῆς εἰρήνης στὴν Εὐρώπῃ. Οἱ διαμαρτυρίες ἔφεραν κάποιον ἀποτέλεσμα. Ἐγιναν ἀφορμὴ νὰ κληθοῦν ἡ Αὐστραλία, ὁ Καναδὰς, ἡ Νέα Ζηλανδία, ἡ Ν. Ἀφρική καὶ οἱ Ἰνδίες μαζί μὲ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴ Γιουγκοσλαβίαν γιὰ νὰ παρακολουθήσουν τις συζητήσεις τοῦ Συμβουλίου ποὺ ἀφοροῦσαν τις διευθετήσεις τῶν Ἰταλογιουγκοσλαβικῶν συνόρων. Οἱ ἀντιπρόσωποι ὅμως τῶν χωρῶν ποὺ δέχτηκαν τὴν πρόσκλησι, δὲν ἔλαβαν μέρος ἐλεύθερα σὲ ὅλες τις συζητήσεις ποὺ ἔγιναν· εἶπαν μονάχα τις ἀπόψεις τους χωρὶς ν' ἀνταλλάξουν γνώμεις μὲ τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου.

Ἐπειδὴ ἔχουμε τὴ γνώμην πὼς ἡ δημιουργία ἐνὸς τέτοιου μικροῦ ὀργανισμοῦ μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ πολὺ στὶς προκαταρκτικὰς συζητήσεις καὶ ἐπειδὴ αὐτὸ μᾶς τῶδειξε φανερὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν διαπραγματεύσεων τοῦ Λονδίνου, πρέπει νὰ γίνουν δυὸ πράγματα: εἴτε τὰ κράτη ποὺ λάβανε ἐνεργὸν μέρος στὸν πόλεμον, πρέπει νὰ ἔχουν ἴσα δικαιώματα μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Μεγάλων Δυνάμεων στὸ Συμβούλιον, εἴτε πρέπει νὰ διατυπωθῇ πὼς οἱ ἀποφάσεις οἱ σχετικὰς μὲ τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης ποὺ θὰ κατέλγε τὸ Συμβούλιον, θὰ ὑποβάλλονταν σὲ ἕνα ἄλλο συμβούλιον ὅπου θὰ μπορούν νὰ συζητοῦνται καὶ νὰ τροποποιοῦνται ἐλεύθερα γιὰ τὴ θεμελίωσι τῆς εἰρήνης. Ἄν τὸ Συμβούλιον ἢ ἕνα ἄλλο παρόμοιον σῶμα πρέπει νὰ εἶναι περιορισμένο, τότε τουλάχιστον πρέπει οἱ ἀποφάσεις του νὰ ἀναθεωροῦνται μὲ τὸν ἴδιον τρόπον ποὺ τροποποιήθηκαν στὴ Συνδιάσκεψιν τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου οἱ ἀποφάσεις τοῦ Dumbarton Oaks. Γιὰ τὸ ὅσο σπουδαία εἶναι ἡ ἐπίτευξι τῆς εἰρήνης ἄλλο τόσο σπουδαία εἶ-

ναι τὰ μέσα μὲ τὰ ὁποῖα κανεῖς τὴν κερδίζει. Δὲν πρέπει μονάχα νὰ τὴν ἐπιδιώκουμε γρήγορα, ἀλλὰ πρέπει ἀκόμα ἡ συνείδηση τῶν ἀνθρώπων νὰ τὴ βρεῖ δίκαιη, δημοκρατική.

* * *

Σὲ πολλοὺς κύκλους ἔγιναν ὑποδείξεις πὼς οἱ Κτήσεις τῆς Βρεταννικῆς Συμπολιτείας δὲν πρέπει ν' ἀντιπροσωπεύονται ξεχωριστὰ ἀπὸ τὸ Ἡνωμένο Βασίλειο στὸν ἔλεγχον τῶν ἐχθρικών ἐδαφῶν ἢ στὶς συζητήσεις γιὰ τοὺς ὅρους τῆς θεμελίωσης τῆς εἰρήνης. Οἱ ὑποδείξεις αὐτὲς δείχνουν πὼς ὑπάρχει κάποια παρανόηση γιὰ τὶς ἐξελίξεις ποὺ ἔγιναν στὴ Βρεταννικὴ Συμπολιτεία τὰ τελευταῖα 40 χρόνια καὶ γιὰ τὴ θέση ποὺ ἔχουν σήμερα στὰ διεθνῆ ζητήματα. Διαικιολογία γιὰ μιὰ τέτοια παρανόηση δὲν εἶταν δυνατό νὰ βρεθεῖ οὔτε καὶ στὸ 1914. Γι' αὐτὸ ἡ Αὐστραλία, ἡ Νέα Ζηλανδία, ὁ Καναδάς, ἡ Νότιος Ἀφρική καὶ ἡ Ἰρλανδία ἔγιναν μέλη τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Γιὰ πολλὰ χρόνια, ὕστερα ἀπὸ ὁμόφωνη συμφωνία ὅλων τῶν ἐνδιαφερομένων, παίρνανε ἐνεργὸ μέρος στὴν Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν σὰν χωριστὰ μέλη τῆς ἴδιας οἰκογένειας ἔθνῶν. Στέλνανε πρεσβευτὲς καὶ ὑπουργοὺς σὲ ξένες χώρες καὶ μπορούσαν νὰ συνάπτουν μόνοι τοὺς διάφορες συμφωνίες.

Μ' αὐτὸ δὲν θέλω νὰ πῶ πὼς οἱ Κτήσεις ἀποχωρίστηκαν ἀπ' τὸ Ἡνωμένο Βασίλειο. Συνδέονται ἀκόμα μὲ τοὺς στενοὺς δεσμοὺς τῆς συγγένειας καὶ τῆς βασιλείας. Ἡ πίστη τους σ' αὐτὰ τὰ δυὸ πράγματα δὲν εἶναι φανταστική ἀλλὰ πραγματική. Ἡ θέση τους στὰ διεθνῆ ζητήματα εἶναι τόσο σαφὴς ὥστε δὲν μπορεῖ νὰ χωρέσει καμιά παρεξήγηση. Πρέπει μονάχα νὰ προσθέσει κανεῖς πὼς οἱ Κτήσεις ποὺ γιὰ καιρὸ κανόνιζαν μόνες τους τὴν ἑξωτερικὴ τους πολιτική, τελικὰ ἀπόδειξαν πὼς εἶταν χωριστὰ ἐμπόλεμα κράτη, κηρύσσοντας ἡ κάθε μιὰ χωριστὰ τὸν πόλεμο. Στὴν περίπτωση τῆς Ἰρλανδίας, ἡ διατήρηση τῆς οὐδετερότητάς της ἀναγνωρίστηκε ἀπὸ ὅλα τὰ ἐμπόλεμα καὶ τὰ οὐδέτερα κράτη.

* * *

Ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς Συνδιάσκεψης τοῦ Λονδίνου, ἡ ἀνάγκη νὰ γίνουν οἱ συνθήκες τῆς εἰρήνης μὲ δημοκρατικὸ τρόπο ἀναγνωρίστηκε ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν τριῶν Μεγάλων καὶ αὐτὸ βέβαια ἔγινε μὲ τὴν πρωτοβουλία τῶν μικρῶν δυνάμεων. Ὡς τώρα ὅμως δὲν ἔχει γίνῃ τίποτα γιὰ νὰ σχηματιστεῖ ὁ κατάλληλος μηχανισμὸς ποὺ χρειάζεται γιὰ τὴν ἐπιτυχία αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ. Χωρὶς ἄλλο ὅμως ἔγινε τὸ πρῶτο βῆμα πρὸς τὰ ἐμπρός. Καὶ στὰ Κράτη

ποὺ πολέμησαν στὸν Εἰρηνικὸ δόθηκε τὸ δικαίωμα νὰ συμμετάσχουν στὸν καθορισμὸ τῆς πολιτικῆς ποὺ πρόκειται ν' ἀκολουθήσουν ἀπέναντι τῆς Ἰαπωνίας ὕστερα ἀπὸ τὴν παράδοσή της. Καὶ τὸ Συμβούλιο γιὰ τὴν Ἀπὸ Ἀνατολὴ ποὺ ἐδρεύει στὴν Οὐάσιγκτων, συστήνει μιὰ δίκαια πολιτικὴ μετὰ τὴν κατοχὴ τῆς Ἰαπωνίας. Ἀν αὐτὸ τὸ δημοκρατικὸ πείραμα γίνῃ δυνατό νὰ ἐπιτύχει, θὰ δείξει τὸν τρόπο γιὰ τὴ θεμελίωση τῆς εἰρήνης στὴν Εὐρώπη.

Γιὰ τὴν ὥρα οἱ λαοὶ ἐνδιαφέρονται πρῶτα ἀπ' ὅλα γιὰ μιὰ παγκόσμια ἀσφάλεια. Ἀν δὲν ἐξασφαλιστεῖ ὅμως μιὰ δίκαιη καὶ μόνιμη εἰρήνη, θὰ βροῦν πὼς εἶναι δύσκολο νὰ συγκεντρώνει κανεῖς τὴν προσοχή του στὰ θετικὰ ἰδεώδη μιᾶς παγκόσμιας εὐημερίας. Ἡ ἀτομικὴ βόμβα καὶ ἄλλες καταστροφικὲς μηχανὲς γεμίσανε μ' ἀνησυχία τὶς ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων.

Τὰ προβλήματα ποὺ ἀναφέραμε εἶναι ἐπείγοντα καὶ δύσκολα, δημιουργοῦν ὅμως εἰδικὲς συνθήκες. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ὁ ἀγώνας ποὺ θὰ κάνουν τὰ μικρὰ ἔθνη γιὰ μιὰ δημοκρατικὴ εἰρήνη ἔχει ἄμεση σημασία. Εἶναι βασικὸ πὼς δὲν πρέπει νὰ χαλαρώσουν οὔτε μιὰ στιγμή τὶς προσπάθειές τους γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους σὰν κράτη ποὺ πολεμήσανε σκληρὰ μιὰ δίκαιη καὶ προθυμὴ ὑποστήριξη. Ἀν οἱ μεγάλες δυνάμεις δὲν ἀναλάβουν ὁμόθυμα καὶ μὲ προθυμία τὶς εἰδικὲς εὐθύνες ποὺ τοὺς ἐμπιστεύτηκαν σχετικὰ μὲ τὴν εἰρήνη, ἰδιαίτερα στὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας, τὰ μικρὰ ἔθνη θὰ ἔχουν ἀπόλυτη πρωτοβουλία γιὰ τὰ ζητήματα τῆς ἀσφαλείας ὅσο καὶ γιὰ τὰ ζητήματα τῆς παγκόσμιας εὐημερίας. Εἶναι λάθος νὰ ὑποθέσουμε πὼς μονάχα τὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας μπορεῖ νὰ ἀσχοληθεῖ καὶ νὰ διαπραγματευθεῖ ζητήματα ποὺ ἀφοροῦνε τὴν διεθνή ἀσφάλεια. Σὲ ἐνδιαφέρουσες περιστάσεις, ἡ δικαιοδοσία ποὺ ἔχει ἡ Συνέλευση θὰ βοηθᾷ τὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας καὶ οἱ Μεγάλες Δυνάμεις δὲν μποροῦν νὰ περιορίσουν τὴ δικαιοδοσία τῆς Συνέλευσης μὲ τὴν ἐξάσκηση τοῦ veto.

Ἡ Γενικὴ Συνέλευση τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν πρέπει νὰ ἐπιδιώξει δυὸ πράγματα: ν' ἀπαλλαγεῖ ὁ κόσμος ἀπὸ τὸ φόβο καὶ ἀπὸ τὴ στέρηση. Τὰ σημαντικὰ κέρδη ποὺ πέτυχαν τὰ μικρὰ κράτη στὸν Ἅγιο Φραγκίσκο, ἰδιαίτερα σχετικὰ μὲ τὴν ἐξουσία ποὺ θὰ ἔχει ἡ Συνέλευση, τὸ Οἰκονομικὸ Συμβούλιο, καὶ τὸ σύστημα τῆς Ἐπιτροπείας, παίρνουν σήμερα νέα σημασία ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐξέλιξη τῶν τελευταίων γεγονότων. Τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας μπορεῖ νὰ καθοριστεῖ τόσο ἀπὸ τὸ θάρρος τὴν πρωτοβουλία, τὴν ἀποφασιστικότητα καὶ τὶς δημοκρατικὲς ἰδίες τῶν μικρῶν κρατῶν ὅσο καὶ ἀπὸ τὴ δύναμη, τὴν ἡγεσία καὶ τὴν εὐθύνη τῶν Μεγάλων Δυνάμεων.

Λόρδος Κέϋνς

Από το «The Economist»

Στις 21 Απριλίου, τη μέρα του Πάσχα, πέθανε ο John Maynard Keynes. Δεν θα είναι υπερβολή αν πούμε πως κανενός συγχρόνου ο θάνατος δε θ' άφινε μεγαλύτερο κενό, όσο ο δικός του. Δεν υπάρχουν σήμερα πολλοί άνθρωποι που οι ιδέες τους νάχουν αφήσει βαθύτερα ίχνη στην εποχή μας, ούτε πολλοί που νάχουν τόσο πλούσιο και πολύπλευρο μυαλό. Εργάστηκε πολύ για τον καθορισμό διεθνών θεσμών που νά ελέγχουν την κυκλοφορία του νομίσματος, το εξωτερικό συνάλλαγμα, την άνοικοδόμηση και το διεθνές εμπόριο. Ο Keynes εΐταν δίχως άλλο ο μεγαλύτερος οικονομολόγος της εποχής μας και ο πιο δημοφιλής, γιατί βελτίωσε την βασική οικονομική πολιτική και εργάστηκε πάντα για το γενικό καλό.

Ο ΞΑΦΝΙΚΟΣ θάνατος του Λόρδου Κέϋνς την Κυριακή του Πάσχα μās στέρησε από ένα μεγάλο άνθρωπο. Ο Λόρδος Κέϋνς υπήρξε δημόσιος υπάλληλος, αρθρογράφος, καθηγητής και οικονομικός διαχειριστής κολλεγίων, εκδότης, πρόεδρος εταιρειών, προστάτης των τεχνών, κυβερνητικός αντιπρόσωπος και σύμβουλος, μέλος της Βουλής των Λόρδων. Η σταδιοδρομία του εΐταν πολύπλευρη, μα παντού διακρίθηκε. Περισσότερο από κάθε άλλον άνθρωπο είχε τη δύναμη να προετοιμάζει την κοινή γνώμη για να δέχεται τις διάφορες καινοτομίες. Και αν η κοινή γνώμη της Βρεταννίας είναι σήμερα τόσο καλά προετοιμασμένη για να αντιμετωπίζει τα προβλήματα του καιρού μας αυτό το χρωστά κατά μεγάλο μέρος στον Κέϋνς. Διηγούνται γι' αυτόν πως όταν διορίστηκε διοικητής στην Τράπεζα της Αγγλίας, ένας φίλος του τον κατηγόρησε πως έγινε πολύ ορθόδοξος σχεδόν συντηρητικός στα γεγρατά του. Κι' ο Κέϋνς με την τέλεια του αυτοπεποίθηση απάντησε: «Έχεις λάθος. Η ορθοδοξία με πρόφτασε στο δρόμο». Μια τέτοια διαπίστωση που στο στόμα ενός άλλου θα φανόταν ματαιόδοξη, είπωμένη από τον Κέϋνς εΐταν μόνο αληθινή. Είχε το χάρισμα που διακρίνει τους ηγέτες, να βρίσκεται πολύ πιο μπροστά από τη γενιά του και να την οδηγεί. Γι' αυτή τη δουλειά χρειάζεται κάτι παραπάνω από ένα ξευπνο και φωτισμένο μυαλό, αν και τούτο δεν έλειπε καθόλου από τον Κέϋνς. Ακόμα είχε την πνευματική άκεραιότητα του φιλοσόφου και, όταν ήθελε, τον φλογερό ενθουσιασμό του προφήτη.

Από την πολύπλευρή του προσωπικότητα ή ιδιότητα του οικονομολόγου είναι εκείνη που θα μās τον θυμίζει πάντα πιο πολύ. Ο Κέϋνς ανήκει στη σειρά των μεγάλων Βρεταννών οικονο-

μολόγων, Adam Smith και John Stuart Mill. Έργο του εΐταν πρώτα - πρώτα να μελετά τα γεγονότα προσέχοντας τα συμπεράσματά του να είναι σύμφωνα με την κοινή λογική. Όσο αν και στηρίζονταν στην παράδοση εΐταν και επαναστάτης. Από την εποχή του μεγάλου μας οικονομολόγου Ricardo καμιά οικονομολογική θεωρία στον τόπο μας δεν βοήθη τόσο γρήγορα απήχηση στο κοινό όσο η «Πραγματεία για το νόμισμα» (Treatise on Money) του Κέϋνς που φάνηκε την άνοιξη του 1930. Καμιά όμως θεωρία όσο επαναστατική κ' αν είναι, δεν είναι έντελώς καινούρια και ο Κέϋνς με απόλυτη ειλικρίνεια τόνισε πόσα χρωστούσε σε άλλους συγγραφείς. Αλλά η αναπροσαρμογή της οικονομικής θεωρίας τα τελευταία 25 χρόνια θα είναι πάντα δεμένη με το όνομά του γιατί αυτός εΐταν ο κύριος στυλοβάτης.

Η επανάσταση στις ιδέες αυτές είχε για αρχή το ενδιαφέρον του Κέϋνς για τα νομισματικά ζητήματα και ιδιαίτερα την πεποίθηση του πως ή επιστροφή στην αρχή του «χρυσού κανόνα» το 1925 θα έφερνε αναπόφευκτα ανεργία γιατί θα επέβαλλε ορισμένες ισοτιμίες (parités) συναλλάγματος σε μια οικονομία που είχε ήδη δεχτή περιορισμό, κυρίως στους μισθούς, και δεν είχε περιθώριο για άλλους. Δεν εΐταν όμως ίκαγοποιημένος με την εξήγηση που έδινε στα αίτια της ανεργίας και γι' αυτό άρχισε να μελετά τη δυναμική κατασκευή μιάς σύγχρονης οικονομίας. Η πρώτη μορφή της δικιάς του μελέτης παρουσιάστηκε το 1930.

Αργότερα διόρθωσε πολλά σημεία της αρχικής θεωρίας του. Κι' αυτό εΐταν χαρακτηριστικό για τον Κέϋνς. Το ευαγγέλιο του Κέϋνς είναι ή «Γενική θεωρία» (General Theory) του 1936. Όπωςδήποτε όμως ή πρώτη πραγματεία είναι ένα από τα καλύτερα βιβλία στην ιστορία των οικονομικών μελετών. Ός τότε ή ορθόδοξη οικονομολογία κινδύνευε να περιοριστεί μόνο στην ανάλυση των στατικών δηλαδή εξέταζε με πολλές λεπτομέρειες μόνο τη μια πλευρά ενός ζητήματος που εξέλισσόταν γρήγορα. Ο Κέϋνς με την πρώτη πραγματεία του έκανε τη μετάβαση από τη στατική στη δυναμική εξέταση. Κατεύθυνε τα οικονομολογικά σ' ένα είδος μελέτης των προσόδων και εξόδων και έτσι άνοιξε καινούριους ορίζοντες για τους οικονομολόγους. Η πατροπαράδοτη προσήλωση στη σταθεροποίηση του επιπέδου των τιμών που εΐταν ο κύριος σκοπός της νομισματικής πολιτικής, αντικαταστάθηκε από την φροντίδα της οικονομικής ευημερίας του Κράτους. Κι' αυτή ή τελευταία εΐταν ανάλογη με το έθνικό εισόδημα και είχε για δείκτη την κατάσταση της ανεργίας.

Σήμερα το έμβλημα των οικονομολόγων είναι «Γενική απασχόληση!». Όλες οι ιδέες που το στηρίζουν στις γενικές τους

γοαυμίες πηγάζουν από τις θεωρίες του Κέυνς. Η μεγαλύτερη συμβολή του Κέυνς στο ζήτημα της ανεργίας είναι η έμφαση που έδωσε στην αποταμίευση και τις επενδύσεις. Η κεντρική ιδέα της πραγματείας του ήταν πού δεν έβαζε κανένα αυτόματο δεσμό ανάμεσα σε δυο σημαντικά σημεία: την αλλαγή στις συνήθειες για αποταμίευση από τη μία μεριά και την ευκαιρία για σχηματισμό αληθινού κεφαλαίου από την άλλη. Η οικονομική αστάθεια, δηλαδή ο Κέυνς, παρουσιάζεται όσες φορές οι αποταμιεύσεις της μεγάλης μάζας που αποτελεί την κοινότητα, δηλ. το μῆμα των εσόδων τους πού δεν το ξοδεύουν, αρχίζει να μη συμβαδίζει με το πραγματικό απόθεμα της κοινότητας δηλ. την αναλογία των αγαθών που δεν προορίζονται για άμεση κατανάλωση. Η διάγνωση αυτή ωστόσο πρότεινε και μία θεραπεία. Αν δεν παρουσιαζόταν μια αυτόματη κατεύθυνση των αποταμιεύσεων και των κρατικών κεφαλαίων τότε θα έπρεπε αυτή η κατεύθυνση να δημιουργηθεί. Η θεραπεία του εμπορικού κύκλου βρίσκεται στον συνειδητό έλεγχο των αποταμιευμάτων από τη μία μεριά και των διαθέσεων των κεφαλαίων από την άλλη.

Η θεωρία αυτή δεν έχει ακόμα δοκιμαστή πρακτικά με συνθήκες πού να πείθουν, για την αλήθεια της. Επειδή όμως δίνει μια τόσο ικανοποιητική και καρποφόρα εξήγηση των οικονομικών φαινομένων, έγινε πλατειά δεκτή στη βάση της αν όχι στις λεπτομέρειες, από όλους τους Αγγλόφωνους λαούς και άλλες χώρες. Είναι πρόδηλο πώς τα αποτελέσματά της θα είναι τεράστια, και θα ξεπεράσουν τα όρια του ακαδημαϊκού δόγματος. Ένα καινούριο πεδίο άνοιξε για να επιτύχουν οι άνθρωποι τον έλεγχο της μοίρας τους. Μια γέφυρα—πού κανείς δεν την πέρασε ακόμα—ένωσε τον παλιό φιλελευθερισμό και τις στοτικές αντιλήψεις του καθυστερημένου σοσιαλισμού. Ο Κέυνς κατευθύνθηκε σταθερά σε ιδέες πού θα έδιναν όλο και περισσότερη ευθύνη στο κράτος. Πίστευε πώς ποτέ πια το κράτος δε θα μπορεί να θεωρεί το επίπεδο των τιμών, το εθνικό εισόδημα ή τη μεγάλη ανεργία σαν κάτι πού γα βρίσκεται έξω από τον έλεγχό του. Η οικονομική πολιτική, ωστόσο, ήταν για τον Κέυνς πάνω απ' όλα ζήτημα ειδικών οικονομολόγων. Και γι' αυτό στράφηκε σε οικονομικούς παράγοντες: το Θησαυροφυλάκιο και την Τράπεζα. Κι' αυτό όχι μόνο γιατί ο Κέυνς ήταν άνθρωπος του Θησαυροφυλακίου, μα και γιατί ήταν φιλελεύθερος και γιατί πίστευε ότι τα πράγματα πού πρότεινε μπορούσαν να πραγματοποιηθούν με τον γενικό οικονομικό έλεγχο πού γίνεται από τις τράπεζες και τις δημοσιονομικές υπηρεσίες χωρίς να ζημιωθεί καθόλου η ατομική ελευθερία και πρωτοβουλία. Δεν είχε εμπιστοσύνη στους λεπτομερείς ελέγχους και την περιοριστική συγκεντρωτική κίνηση. Αντί-

θετα πίστευε πώς μπορούσαν να δημιουργηθούν συνθήκες τέτοιες όπου όλα αυτά θα ήταν άχρηστα. Η φιλοσοφία του προσπαθούσε να επιτύχει τον έλεγχο της οικονομικής κακοκαιρίας κι' όχι να δώσει λεπτομερείς οδηγίες για το ποιοι θα πρέπει να έχουν έτοιμες διμυρέλλες.

Μέσα σ' αυτές τις κατευθύνσεις θα βρεθεί ο συμβιβασμός, αν βρεθεί, ανάμεσα στην επιθυμία για μια «κατεύθυνση με σκοπό» στα οικονομικά ζητήματα και στις αιώνιες ελευθερίες του άνοργάνωτου ατόμου.

Για χρόνια ήταν της μόδας να γελούν οι άνιδεοι για τη δήθεν αστάθεια του Κέυνς. Είναι αλήθεια πώς δεν στηριζόταν συμπεριρολογικά στις παλές του ιδέες. Κανένας άλλος δεν έδειξε καλύτερα απ' αυτόν πώς η παράλογη επιμονή είναι γνωρίσμα των μικρών ανθρώπων. Η έρευνα και οι διανοητικές της απολαύσεις μπορούσαν να τον φέρουν μακριά και η ασύγκριτη διαλεκτική του δεξιότητα να του γεννήσει ζωηρό ενδιαφέρον για ένα σκοπό χιμαϊρικό, περισσότερο απ' όσο έπρεπε. Άργα ή γρήγορα όμως όταν η πρώτη φλόγα περνούσε γυρνούσε πίσω στην κύρια ακολουθία των ιδεών του. Ο θάνατος τον βοήθη σε μία από τις μεγαλύτερες του αστάθειες, όπως νομίζουν πολλοί. Τα τελευταία είκοσι χρόνια η επιθυμία να προστατέψει την σταθερότητα της εθνικής οικονομίας από τις ενοχλήσεις του έξω κόσμου, τον είχε βασανίσει. Στο «Σχέδιο Κέυνς» για ένα διεθνές κληρίγκ πού δημοσιεύτηκε στα 1943 ή σκέψη αυτή φάνηκε να παίρνει μία πιο θετική μορφή. Οι προτάσεις αυτές ήταν μία προσπάθεια για να εφαρμοστεί η βασική θεωρία του Κέυνς στα διεθνή οικονομολογικά ζητήματα και να δημιουργηθεί ένας μηχανισμός σύμφωνα με τον οποίο τα νομισματικά αποθέματα πού είχαν οι πιστώτριες χώρες θα έρχονταν αυτόματα σε ισοζύγιο και θα αντισταθμιζόνταν από τη φυσική κίνηση των αγαθών. Ύστερα όμως ο Κέυνς—πολιτικός παραμέρισε τον Κέυνς—οικονομολόγο. Τα μεγάλα πλεονεκτήματα από μια περιοριστική οικονομική συνεννόηση με τους οπαδούς του στην Αμερική, πού δεν είχαν ακόμα ωριμάσει οδήγησαν βαρυσταλά τον Κέυνς στη θέση του κύριου οικοδόμου του συστήματος Μπρέττον Γούντς. Αυτό έχει αρκετές αντιφάσεις σχετικά με τις ιδέες του ιδρυτή του, άσχετα αν το σύστημα είναι καλό ή κακό. Δυστυχώς δε θα δοκιμάσουμε ποτέ τη χαρά να διαβάσουμε την αντικειμενική γνώμη ενός Κέυνς αποτραβηγμένου απ' τη δράση, για την οικονομολογική φιλοσοφία του Κέυνς δημόσιον λειτουργού.

Η ιστορία μόνο θα κρίνει το μεγαλείο του. Η ιστορία όμως δε θα γνωρίσει ποτέ τη γοητεία του ανθρώπου, τη χάρη της ομιλίας του, την εκπληκτική του διαίσθηση, την γενναιοψυχία του και την αφοσίωσή του στο κοινό συμφέρον πού τελικά τον σκότωσε.

Η νέα Τσεχοσλοβακία

Της STORM JAMESON

(Από το «The Fortnightly»)

Συνεχίζοντας τη σειρά των άρθρων μας για τη μεταπολεμική κατάσταση των ευρωπαϊκών χωρών δημοσιεύουμε σήμερα μία εξαιρετικά ενδιαφέρονσα ανταπόκριση για την μεταπολεμική Τσεχοσλοβακία και τα προβλήματά της.

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ φορά που πήγα στην Πράγα ήταν το καλοκαίρι πριν από το Μόναχο, τότε που γιόρταζαν τα Sokol, οι οργανώσεις της νεολαίας. Οι δρόμοι ήταν γεμάτοι αγόρια και κορίτσια που περπατούσαν μέσα στον ήλιο, με το έλαφρο βήμα που τους είχε μάθει η οργάνωσή τους. Ή απειλή κρεμόταν από τότε κιόλας πάνω από τη χώρα των παιδιών αυτών. Οί πατέρες τους το ήξεραν.

Το Νοέμβριο του 1945, η Πράγα ήταν ολόιδια όπως 7 χρόνια πριν. Παγωμένος αέρας και χιόνι. Είχε γνωρίσει δυο αεροπορικές επιθέσεις και οι Γερμανοί μέσα στη μανία της εκδίκης τους είχανε κάψει την παλιά δημοκρατία με όλα τα αρχεία. Αν εξαιρέσουμε αυτά, η ομορφότερη πρωτεύουσα της Ευρώπης δεν έχει πάθει τίποτα. Αυτό όμως δε θα πει πως δεν έχει αλλάξει. Μία φίλη που με περίμενε στο ξενοδοχείο φαινόταν ή ίδια. Ίδια, όμως πιο αδύνατη — αδύνατη σά σκιά. Δεν ήταν πια ή ίδια. Την είχαν συλλάβει με τον άντρα της. Εκείνον τον βασάνισαν, τον ακρωτηριάσανε και ύστερα τον φέρανε μπροστά της πριν τον στραγγαλίσουν. Αυτή τη θύμηση την είχε τώρα σκεπάσει με ένα χαμόγελο.

Τις άλλες αλλαγές, είναι πιο εύκολο να τις συλλάβει κανείς. Τα τρύ-

φιμα είναι λίγα. Όσες βδομάδες έμεινα στην Πράγα, δε βρήκα γάλα, ούτε βούτυρο. Για όλα τα είδη χρειάζεται δελτίο, ακόμα και στα έστιάτορια. Το κρέας και τα λαχανικά είναι σπάνια, όπως και τα λίπη. Σ' ένα από τα καλύτερα ξενοδοχεία της Πράγας, το πρόγευμα είναι ένας καφές ερζάις με ξερό ψωμί. Το γάλα υπάρχει για τα παιδιά από 5 χρονών και κάτω.

Το 1938, η Τσεχοσλοβακία, ήταν μία φιλελεύθερη δημοκρατία, σύμμαχος της Γαλλίας. Έξη μήνες ύστερα από την απελευθέρωση της Πράγας, το Μάη του 1945, είχε τελειώσει η πρώτη φάση της πολιτικής και οικονομικής επανάστασης. Μία σοσιαλιστική δημοκρατία αντιμετώπιζε ήρεμα το ήθικο και οικονομικό πρόβλημα, που δημιουργήσαν τα έξη χρόνια της κατοχής και της βασιλείας της Γκεσταπό. Οί σκοποί της δεν είναι μόνο υλικοί. Στο πρόσωπο του Μπένες, οί Τσέχοι έχουν σήμερα για Πρόεδρο, έναν από τους καλύτερους πολιτικούς της ιστορίας. Η πείρα που απέκτησε για 25 χρόνια από την έπαφί του με τα ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής του δίνει τώρα τη δυνατότητα να ασκεί μία πολιτική σταθερή και ευπροσάρμοστη, τολμηρή και δυνατή, γιατί είναι πάντα προσγειωμένη και στηρίζεται στις αρχές ενός ανθρώπου

με αντίληψη και ιδανικά. Εκείνος πάλι στους Τσέχους, έχει ένα λαό λογικό, με πίστη στην ανεξαρτησία του και με δυνατή συνείδηση. Και αν, όπως μου είπε, γυρίζοντας έβρισκε μερικά πράγματα πιο καλά απ' ό,τι τα περίμενε, ή Κυβέρνηση θα μπορούσε να οδηγήσει τους Τσέχους με περισσότερη επιτυχία και διορατικότητα, φωτισμένη με μία ξεκάθαρη αντίληψη για τη θέση της Τσεχοσλοβακίας στην μεταπολεμική Ευρώπη. Πολύ πριν γυρίσει ήξερε τί χρειαζόταν για την αναδιοργάνωση της χώρας. Φιλία με τη Ρωσία. Λογική ικανοποίηση της δημόσιας γνώμης που είχε κινηθεί προς τ' αριστερά, (δπως και στη χώρα μας) γιατί προς τα κεί την οδηγούσε ή πολιτική της διαίσθηση από οικονομική άποψη και γιατί όλες οί έλπίδες για την απελευθέρωσή της τις είχε στο Ρωσικό στρατό. Ακόμα μία οικονομική, βιομηχανική και διοικητική εκκαθάριση ύστερα από την κατοχή.

Η συμμαχία του Μπένες με τη Ρωσία ήταν αποτέλεσμα της ελεύθερης εκλογής ενός πολιτικού που κάνει μία πράξη απαραίτητη και εilikρινή με καλή πρόθεση και στην ώρα της. Αν την ίδια πράξη την έκανε αργοπορημένα και με ύστεροβουλία, ίσως τότε θα έπρεπε να πείσει το στρατόρχη Στάλιν πως δεν ήθελε να τον εξαπατήσει, βάζοντας την μάσκα του ολοκληρωτισμού στο πρόσωπο του Τσεχικού λαού. Και μέσα στην ανακούφιση τους που γλυτώσανε από τους Γερμανούς οί Τσέχοι θα δέχονταν οποιοδήποτε καθεστώς με την μάσκα του «υποδειγματικού» και με την έγγυση του κομμουνιστικού κόμματος του τόπου. Το ό,τι έχουν προχωρήσει σε σημείο που να είναι μία κοινοβουλευτική δημοκρατία, αυτό το χρωστούν στη σύνθεση και στην πολιτική επιδεξιότητα του προέδρου τους που είναι αποφασισμένος να τους βοηθήσει για να περισώσουν και να χρησιμοποιήσουν την αρετή της σταθε-

ρότητας και της ισορροπίας. Δέ ζητάει να γίνει δικτάτορας και κατόρθωσε να πραγματοποιήσει ένα από τα πιο άμεσα καθήκοντά του όταν ξαναγύρισε στην προσωρινή συνέλευση, να δώσει δηλ. τη νομοθετική εξουσία σ' αυτήν, ενώ πρώτα την είχε ο ίδιος. Τα πρώτα βήματα της μετάβασης από τη δημοκρατία στο σοσιαλισμό, μπορεί κανείς να πει πως έγιναν ειρηνικά — μία επανάσταση χωρίς ούτε ένα πυροβολισμό. Ύστερα από έξη μήνες γεμάτους έντασης, ή χώρα έχει αποκατασταθεί, έτοιμη για νέο ξεκίνημα. Μέσα σε λίγες βδομάδες ή μήνες θα αναλάβει ή νέα βουλή, ή πρώτη που σχηματίστηκε κανονικά. «Είμαστε δημοκρατία, και θα μείνουμε δημοκρατία». Αυτά τα λόγια του Μπένες είναι από τη μία μεριά πολιτικές δηλώσεις και από την άλλη μία ευχή: Μπορεί κανείς να τα πάρει στα σοβαρά και τα δυό.

Το πρώτο πρόβλημα που έπρεπε να αντιμετωπίσει ή νέα δημοκρατία ήταν ή νομισματική έξυγνωση. Το 1938, το νόμισμα που κυκλοφορούσε ήταν κάπου 8 δισεκ. κορώνες. Στο τέλος της κατοχής έφτασε τα 110 δισεκ. Η κυβέρνηση αποφάσισε να περιορίσει με μιάς τον πληθωρισμό στα 23 δισεκατομμύρια. Το δημόσιο δέχτηκε να ανακαινίσει το σύστημά του με την ίδια ήρεμία που δεχτήκαμε και μες το 1931 την κατάργηση της χρυσής βάσης. Και ύστερα απ' αυτό, ένοιωθε καλύτερα. Φαίνεται πως με την ίδια ήρεμία θα δεχτεί και όσους άλλους περιορισμούς χρειαστεί, ξεροντας πως όλα αυτά πρέπει να πετύχουν, γιατί αλλιώς ο άρρωστος δεν πρόκειται να δει γιατρείά.

Το ίδιο πνεύμα θα συναντήσει κανείς και στην προοδευτική σοσιαλιστικοποίηση, που άρχισε με την ύπογραφη διαταγμάτων για την έθνικοποίηση των κυριωτέρων βιομηχανιών, των τραπεζών και των ασφαλιστικών εταιρειών. Ξένοι και μερικοί Τσέχοι κριτικοί, πιστεύουν πως τα διατάγματα αυτά ο Πρόεδρος τα

πέρασε με κάποια σκοπιμότητα μάλ-
λον βιαστικά, προτού ετοιμασθεί κα-
νένα σχέδιο, για να κερδίσει καιρό.
Δεν έχω όμως καμιά αμφιβολία πως
τόν υποστηρίζει το μεγάλο μέρος
του λαού. Πάντως η μεταπολεμική
Ευρώπη αναπόφευκτα κατευθύνεται
προς μία προγραμματική οικονομία.
Η ανάγκη της άμεσης εθνικοποιή-
σης είναι ακόμα μεγαλύτερη δύ-
ναμη από την πίεση της άριστερης
παρατάξης. Όταν έπεσε η Τσεχο-
σλοβακία, οι Γερμανοί πήραν στα
χέρια τους τις τράπεζες, τις κυριώ-
τερες βιομηχανίες, μεταβιβάζοντας
τόν έλεγχο τους στο Ράιχ, ή στις αρ-
μόδιες Γερμανικές αρχές. Απ' τα έρ-
γοστάσια τότε άλλα κλείσανε και άλ-
λα γίνανε πολεμικά. Η Τσεχική Κυ-
βέρνηση γυρίζοντας βρήκε τις τρά-
πεζες άδειες και τη βιομηχανία ξε-
θεμελιωμένη. Μόνο το κράτος, δηλ.
ολόκληρο το Έθνος, μπορεί να βρεί
τά βαρειά έξοδα που χρειάζονται
για την ανοικοδόμηση και ό,τι το
έθνος δεν μπορεί να πληρώσει για
να το πάρει, είναι δίκιο να του το
χαρίσουνε. Ακόμα, ύστερα από το
1918, ένα μεγάλο μέρος της βαρειάς
βιομηχανίας έμεινε στα χέρια των
Γερμανών, σχεδόν τα 90% από τις
βιομηχανίες του χαρτιού, της καο-
λίνης και της πορσελάνης. Όσο για
τά ορυχεία, τις τράπεζες, τις χαλυ-
βδοβιομηχανίες κτλ. για να περά-
σουν από το Γερμανικό έλεγχο στους
Τσέχους βιομήχανους, σάν ιδιωτική
περιουσία, θα ήταν δύσκολο οίκο-
νομικά και αδύνατο κοινωνικά. Οι
δημευμένες περιουσίες μόνο άνηκαν
στο κράτος.

Πρέπει να προσέξουμε ακόμα με-
ρικά πράγματα. Πρώτα, πως εξακο-
λουθεί ή ατομική και συνεταιρική
ιδιοκτησία ακόμα και σε μικρά έρ-
γοστάσια του είδους των βιομηχα-
νιών που εθνικοποιήθηκαν.

«Η τελική Έθνοσυνέλευση, θα
έχει επιτακτικό χρέος της να ξε-
τάξει όλα τα διατάγματα, να τα ά-
ναθεωρήσει ακόμα και να τα συμ-
πληρώσει», πιστεύω πως αυτό θα

είναι μία άπλη καθυστέρηση χωρίς
να σταματήσει την προσπάθεια που
γίνεται για να στηριχτεί όλο το οί-
κονομικό σύστημα της χώρας πάνω
σε οργανωμένο σχέδιο. Είναι αλήθεια
πως η νέα σοσιαλιστική δημοκρατία
βασίζεται, όπως και η παλιά, στη στα-
θερή θέληση και την ικανότητα των
πολιτών για να δουλέψουν. Δεν είναι
καλό φυσικά για μία χώρα να ζει
κάτω από Γερμανική κατοχή για
έξη χρόνια. Αν το πάrouμε σάν μία
μέθοδο εξοικείωσης με τον φόβο,
δεν την φτάνει καμιά άλλη. Ένα
μέρος της σταθερότητας των Τσε-
χών οφείλεται στην εκτίμηση που
έχουν για τον εαυτό τους σάν τεχνί-
τες. Η συνήθεια να βγάζουν τέλεια
δουλειά, τόσο όταν φτιάχνουν ποτή-
ρια, όσο και όταν καταπιάνονται με
τά γραμμата, είναι η καλύτερη άμυ-
να στον κίνδυνο της ήθικης κατά-
πτωσης.

Χωριστά από την αποκατάσταση
της οικονομικής τους ζωής, την ά-
ναθεώρηση του συντάγματος, την
επιβολή ενός απαραίτητου αναβα-
σμού της γης, με λίγα λόγια χώρια
από τη γενική άνασυγκρότηση του
κρατικού τους οργανισμού ή χειρό-
τερη δυσκολία που αντιμετώπιζουν
οί Τσέχοι, είναι το πρόβλημα των
Σουδιτών. Από κοινωνική και οίκο-
νομική άποψη για να μην αναφέ-
ρουμε την ήθικη είναι ένα πρόβλη-
μα τόσο σοβαρό, που θα παρακα-
λούσε κανείς να το προσπεράσει. Αδ-
τό δεν μπορεί να γίνει, και θα ήθελα
να πω πως ανάμεσα στους τσέχους Τσε-
χους με τους όποιους έτυχε να μιλήσω
γι' αυτό, δε βρέθηκε άντρας ούτε γυ-
ναίκα που να βλέπει την άπελαση
του Γερμανικού πληθυσμού σάν κάτι
λιγότερο από μία δυσάρεστη ανάγκη.
«Αν υπάρχει κάτι, όπου θα μπορού-
σαν όλοι οι Τσέχοι να συμφωνήσουν
άπόλυτα είναι πως δεν μπορούν να
ζήσουν με τους Γερμανούς. Αυτό το
λένε μ' όλο που είναι Τσέχοι, δηλ.
άνεκτικοί και λογικοί άνθρωποι. Το
λένε χωρίς μανία, μά με ένα βαθύ
ήρεμο μίσος και αντίπαθεια, και με

άπόλυτη γνώση για το τί θα τους
κοστίσει. Ο Πρόεδρος Μπένες έλε-
γε: «Είκοσι χρόνια προσπαθήσα-
με τίμια να καταλάβουμε τους Γερ-
μανούς και να ζήσουμε μαζί τους.
Ύστερα από την κατοχή μας είναι
αδύνατο να συνεννοηθούμε ξανά μαζί
τους. Πρέπει να φύγουν 800.000 ειδι-
κευμένοι έργάτες, κι' αυτό είναι βέ-
βαια άπώλεια για μας. Το κράτος θα
φτωχαίνει μ' αυτό. Μά πρέπει ν' αντι-
μετωπίσουμε αυτή την άπώλεια για το
μέλλον, για την ειρήνη και την ήσυ-
χία». «Πρέπει να φύγουν». Με λίγη
φαντασία και λίγη αντικειμενικότητα
στην κρίση μας, μπορούμε να κατα-
λάβουμε το νόημα που κορυβουν οι
λέξεις αυτές, ακόμα και όταν λέγον-
ται με τόση ήρεμια. Ύστερα από το
1918 οι Γερμανοί της Τσεχοσλοβα-
κίας είχαν τα δικά τους πολιτικά
κόμματα, τα πανεπιστήμια, τη δική
τους τοπική διοίκηση. Μιλούσαν τη
γλώσσα τους. Είχαν πάρε ξεχωριστή
θέση στη βιομηχανία. Καμμία άλλη
μειονότητα στην Ευρώπη δε θα
μπορούσε να είναι τόσο ευχαριστη-
μένη. Παρ' όλα αυτά όμως στα 1933
μέσα απ' αυτούς τους καλούς γείτο-
νες των Τσέχων, ξεπήδησε μία κίνη-
ση με σκοπό την καταστροφή της
Τσεχικής δημοκρατίας. Ο Henlein,
ο αρχηγός του νέου Γερμανικού κόμ-
ματος, έτρεξε να γίνει μισθοφόρος
του Hitler, ενώ διαβεβαίωνε την
Τσεχική Κυβέρνηση για τις νομιμό-
φρονες διαθέσεις του. Το ίδιο έκανε
και στους Άγγλους πολιτικούς. Το
1935, το νέο κόμμα πήρε τα 80%
από τους Γερμανούς ψηφοφόρους,
κερδίζοντας έτσι 44 έδρες. Ο Hen-
lein άρχισε τη σταδιοδρομία του σάν
καθηγητής της γυμναστικής. Ύστερα
από το 1938, οι μαθητές του άκουσαν
πως είχε και την ειδικότητα του δο-
λοφόνου. Ο K. H. Frank, κυβερ-
νήτης της Τσεχοσλοβακίας στην κα-
τοχή, έιταν Σουδίτης, πριν λίγο και-
ρό, Τσέχος πολίτης και μέλος της
Βουλής, είχε όρκιστη στη δημοκρα-
τία που πρόδινε τώρα. Στα έξη εκεί-
να χρόνια, οι Τσέχοι είδανε τις κα-

λωσύνες της Γερμανικής κατοχής. Δε
θα τις ξεχάσουν — δε θα ξεχάσουν
τους κρασσαμένους, το άρχοντικό
μέγαρο της Πράγας που είχε γίνει
τόπος μαρτυρίου, την κρεμάλα στο
στρατόπεδο του Pankrāk, την έρη-
μωση της πνευματικής ζωής, τους
θανάτους μέσα στα στρατόπεδα συγ-
κέντρωσης, τα φριχτά άκρωτηριασμέ-
να σώματα των παιδιών που πάνω
τους ξέσπασε ο θυμός των Γερμα-
νών ύστερα από την έξεγερση του
Μάη, στα 1945

Μερικοί καλοπροαίρετοι άνθρωποι
λένε στους λόγους τους πως η επι-
βράνδυση των μετακινήσεων των
πληθυσμών κάνει πολύ κακό σε κεί-
νους που περιμένουν να μεταφε-
θούν. Η καλή τους θέληση θα εί-
ταν χρήσιμη αν καταπιάνονταν με
μία δυσκολώτερη δουλειά, να βρούν
δηλ. μέσα στη Γερμανία θέση γι'
αυτούς. Η ζωή που κάνουν μέσα
στα στρατόπεδα, περιμένοντας να
τους διώξουν, δεν είναι ζωή. Για
τους άρρωστους και τα παιδιά είναι
πολλές φορές θάνατος. Έχω πάει
σ' αυτά τα στρατόπεδα. Και τα κα-
λύτερα έχουν δυσάρεστη άτμόσφαι-
ρα. Είναι φρέξη να κλείνονται τό-
σες οικογένειες μαζί, χωρίς τόπο
για τα παιδιά, εκτός από ένα δρο-
μάκι με πατημένο χώμα, ανάμεσα στις
καλύβες ή το χειμώνα στο στενό
χώρισμα ανάμεσα στα κρεβάτια.
Άνθρώπινα κοπάδια. Σε μερικά η
ζωή είναι καλύτερη. Και οι διανο-
μές δεν είναι παντού οι ίδιες. Άλ-
λού τα παιδιά παίρνουν καλύτερο
φαί, άλλου τίποτα άλλο παρ' λίγο
γάλα μαζί με το άθλιο παιδικό συ-
στικό της φυλακής. Τους άρρώστους
και τις έπίτοκες γυναίκες τις παρα-
κολουθούν γιατροί, κρατούμενοι κι'
αυτοί. Και τα φάρμακα είναι λιγο-
στά.

Είναι επικίνδυνη ανακριβεία να
το χαρακτηρίσουμε αυτό σάν «Ναζι-
στική όμότητα». Πιο τυχερά από
πολλούς Τσέχους, δεν έτυχε να ζήσω
ποτέ μέσα σε στρατόπεδο συγκέντρω-
σης, άμφιβάλλω όμως αν οι κρατού-

μενοι του Buchenwald θα μπορούσαν να πουν όλα τους τα παράπονα σ' ένα επισκέπτη, την ώρα που θα ελταν μπροστά και οι φρουροί τους, ή αν θα τους επιτρέπαν να μπουν σ' ένα θάλαμο ασθενών και να κλείσουν πίσω τους την πόρτα αφήνοντας έξω τους φύλακες. Η ωμότητα των στρατοπέδων αυτών είναι πώς οι άνθρωποι που κρατούνται εκεί — δίκαια ή άδικα — ζουν πραγματικά σά ζώα. Είναι μια κατάρα για όλη την Ευρώπη, που την κουρέλιασε ο Γερμανικός πόλεμος. Ο Χίτλερ κανόνισε όλα τα σχετικά με τα στρατόπεδα αυτά, το 1933, όταν μαζί με τον Frank και τον Henlein έκανε τα πρώτα βήματα για την καταστροφή της Τσεχικής Δημοκρατίας. Τότε, αποφάσισαν πώς έκτομμύρια Τσέχοι θα χάνανε τα σπίτια τους και τη ζωή τους. Έτσι δεν μπορεί να κατηγορεί κανείς ανεύθυνα τους Τσέχους.

Η νέα δημοκρατία των Σλοβάκων χρειάζεται κι' αυτή μακρόχρονη ειρήνη για να λύσει τα προβλήματά της. Οι Σλοβάκοι έχουν την αυτονομία τους. Η παράταιρη ένωσή τους με τους Τσέχους έπασσε το 1939. Έδω πρέπει να πούμε κάτι για τη συμφωνία που έδωσε στους Σλοβάκους αυτονομία. «Από το 1918 και δώ κάναμε το λάθος να λέμε τους Σλοβάκους αδελφούς μας. Δεν ήταν αδελφία μας, είναι παιδιά των Ουγγρων που τους κυνηγήσαμε και τους διώξαμε. Είναι πολύ καλύτερα να κάνουν μόνοι τους τα λάθη τους, παρά κάτω από την αδελφική μας προστασία». Κάποτε ο Τσέχος θα σταματήσει αυτή της ανυπόφορη άνοχή του, λέγοντας: «Είναι πολύ χαριτωμένοι, μ'α δεν μπορούμε να είμαστε όλοι έτσι, ποτέ μας δε θα γίνουμε». Αν είναι δημόσιος υπάλληλος θα σ'α πει δίχως κακία πώς ο Σλοβάκος συνάδελφός του, φέρεται περισσότερο σά Σλοβάκος παρά σά δημόσιος υπάλληλος. Το συνηθισμένο σχολίο των Τσέχων για τις δυσκολίες που θα βρουν οι Σλοβάκοι στην αυτονομισή

τους, είναι αυτό: «Θά συνηθίσουν κι' αυτοί σιγά - σιγά έτσι». Δεν έπρεπε να μείνω κατάπληκτος που τα ρούχα και τα κουτιά το γάλα που έδωσα σ' ένα φτωχό πεινασμένο Τσέχο φίλο μου, πήγαν ίσια στις κυρίες των Τσέχων που μάζευαν πράγματα και τα έστελναν στις έπαρχίες της Ανατολικής Σλοβακίας που καταστράφηκαν με τον πόλεμο.

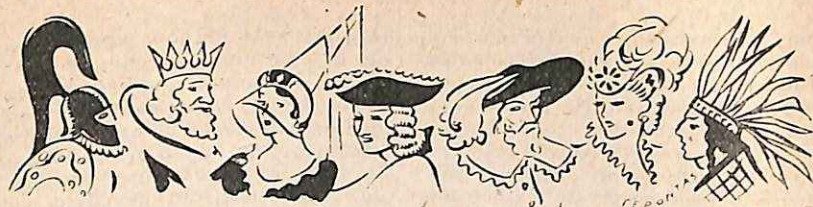
Η Τσεχοσλοβανική διαφωνία για το Teschen είναι άλλη μια πληγή. Η αίτια όμως που με κάνει να μη θέλω να μιλήσω γι' αυτήν, είναι πώς όσα περισσότερα στοιχεία μαζεύω—Τσέχικα, Πολωνικά ή ουδέτερα—τόσο πιο πολύ βεβαιώνομαι πώς το Teschen είναι ένα σκάνδαλο που δε θα λείψει ποτέ από τη Σλαβική οικονομία γιατί δεν υπάρχει καμιά λύση που να ικανοποιεί απόλυτα και τα δυο μέρη. Για τον ξένο που πνίγεται μέσα στο χάος, δεν υπάρχουν παρά μόνο λίγα σημεία για να πιαστεί. Το 1920, η περιοχή μοιράστηκε ανάμεσα στην Τσεχοσλοβακία και την Πολωνία. Τα σύνορα που χαράχτηκαν τότε έμειναν ως τις 8 Οκτωβρίου 1938, όπότε οι Πολωνοί πήρανε μέρος στις έπιχειρήσεις που άκολουθησαν τις συνομιλίες του Μονάχου και καταλάβανε ένα μέρος της περιοχής. Ένα χρόνο αργότερα την πήραν οι Γερμανοί. Τώρα ξαναγύρισε στους Τσέχους αλλά όχι ειρηνικά. Το ό,τι τους χρειάζεται είναι παληό έπιχειρημα. Η Τσεχική βιομηχανία χρειάζεται τα 7,500 έκατομ. τόνν. άνθρακα, που βγάζουν κάθε χρόνο τα όρυχεία της Ostrava-Karvinna καθώς και τις συγκοινωνίες της. Αν την έπαιρνε η Πολωνία ή περιοχή αυτή θα μπορούσε να καταστρέψει οικονομικά την Τσεχοσλοβακία. Ακόμα, στη Γερμανική Σιλεσία (όπως συνηθίζουν να τη λένε) ή Πολωνία κατέχει τώρα 30.000 έκατομ. τόννους άνθρακα, που της δίνουν ένα μελλοντικό εισόδημα άρκετά μεγάλο, ώστε να καλύψει κάθε πιθανή επέκταση της βιομηχανίας της και των εξαγωγών της. Μια λύση

που θα εξαγούσε την Τσέχικη δημοκρατία από την καλή θέληση των Πολωνών, θα ήταν άντιαπαθητική και ίσως καταστρεπτική. Πρέπει να βρεθεί μια πραγματική λύση, με προοπτική να γίνει σεβαστή. Άραγε δεν άρκουν γι' αυτό οι πρόεδροι των δυο Σλαβικών χωρών με την δύναμη που διαθέτουν;

Αν θεωρήσουμε την Τσεχοσλοβακία Σλαβική χώρα, νομίζω πώς δεν θα έχουμε απόλυτα δίκιο. Η Ρωσία είναι ο πιο δυνατός συγγενής που έχουν οι Τσέχοι. Ο κλονισμός ύστερα από τα γεγονότα του Μονάχου — που υπάρχει ακόμα — συνδέει με τη Ρωσία ακόμα και κείνους τους Τσέχους, που θα θεωρούσαν μισητό ένα ολοκληρωτικό καθεστώς. Ακόμα είναι λάθος να μιλάμε γι' αυτή την προσέγγιση σαν για κάτι αναγκαστικό. Η Τσεχοσλοβακία είναι από τις λίγες χώρες στον κόσμο όπου η πλειοψηφία του λαού μπορεί να δεχτεί θεληματικά και ολοκληρωτικά μια πολιτική που ξέρει πώς είναι λογική. Από οίσηθηματική άποψη ή άπογοήτευση από τα γεγονότα του Μονάχου υπάρχει ακόμα όμως ή έμπιστοσύνη στη Ρωσία είναι άποτέλεσμα λογικής σκέψης και δεν υπάρχει πρόβλημα έξαναγκασμού του λαού. Όμως οι ίδιοι οι Τσέχοι που βλέπουν στη Ρωσία τον πιο σίγουρο βοηθό τους στις δυσκολίες, σκέφτονται πώς αυτοί ξέρουν για τη ζωή τους, πράγματα που δεν τα ξέρει ο δυνατός τους συγγενής. Για τον πνευματικό τους πολιτισμό και το μεγαλύτερο μέρος της οικονομικής τους ζωής, βλέπουν προς τη Δύση. Ο τρόπος που σκέπτονται οι συγγραφείς, οι έωγράφοι και οι έπιστήμονες είναι δυτικός γιατί αυτή είναι ή παράδοση, γιατί έτσι το θέλουν. Η Άγγλία και ή Αμερική συμπαθούν

αυτή την καλή θέληση, χωρίς να το κάνουν από αισθηματισμό, όπως οι Γάλλοι. Γι' αυτούς τους τελευταίους οι Τσέχοι που έχουν συνδεθ ή τόσο πολύ με το Γαλλικό πολιτισμό, είναι ένας λαός στην έφηβική του ήλικία. Μια άυθόρμητη καλωσύνη μετριάξει την κουραστική τους συνήθεια να σκέφτονται λογικά για όλα. Πνευματικά είναι πολύ νεώτεροι από τους Γάλλους και ακόμα έχουν μια πολύ πιο πολιτισμένη άρετή: άνέχονται ό ένας τον άλλον. Δεν θέλω να πω πώς δεν υπάρχουν φανατικοί σά πολιτικά ή όπωσδήποτε άνθρωποι με πολιτικές φιλοδοξίες. Όμως για τους Τσέχους είναι πιο φυσικό να φέρονται σαν άνθρωποι παρά σά δολοφόνους.

Η βία δεν υπάρχει εκεί. Υπάρχει ή άρετή εκείνη που κάνει τον τόπο τους να στέκει σά βράχος μέσα στην αναστάτωση της Κεντρικής και της Ανατολικής Ευρώπης. Αν έχει έστω και τις στοιχειώδεις εύκαιρίες, θα άκολουθήσει αυτή τη μέση πορεία που χάραξε, χωρίς να πιέσει την έμφυτη κλίση της για αυτοδιοίκηση και έλευθερία. Όταν προσπαθούμε να προστατέψουμε τις άξίες του πολιτισμού που κλείνει σ'ατός ο μικρός λαός, με τον άρχηγό του είναι σαν να τονώνουμε τις συνθήκες εκείνες, που χρειάζεται ή Ευρώπη για να κρατηθεί στη ζωή. Σαν να τονώνουμε τον έαυτό μας τον ίδιο. Στην έξωτερική πολιτική δεν συμβιβάζεται πάντα το άτομικό συμφέρον του καθενός με τη γενναιοδωρία. Αυτό όμως το πέτυχαν οι Τσέχοι. Σήμερα ή Ευρώπη δεν είναι και τόσο πολιτισμένη. Δεν πρέπει να χάσουμε την επαφή με μια χώρα και ένα λαό που μιλάει για την έλευθερία και για την άξια των ανθρώπων με τρόπο που μπορούμε να τον καταλάβουμε.

Τὰ καπέλλα είναι σύμβολα

Του JAMES LAVER

(‘Από τὸ «The Listener»)

ΤΟ ΠΙΟ ΠΑΡΑΞΕΝΟ μὲ τὰ καπέλλα, εἶναι πὼς κανεῖς δὲ φαίνεται νὰ καταλαβαίνει πόσο πολὺ ἀνόητα πράγματα εἶναι. Ἀκόμα καὶ σήμερα, πού τόσες γυναῖκες βγαίνουν ξεκαπέλλωτες ἢ τὸ πολὺ μ’ ἓνα μαντήλι στὸ κεφάλι, κανένας δὲ βλέπει τίποτα τὸ περίεργο σὲ κείνους πού φορᾶνε καπέλλα ἢ κάτι παράξενο πάνω στὰ καπέλλα τὰ ἴδια. Πάντως ἔχουν κάτι τὸ παράξενο καὶ πρωτοφανοῦνται πολὺ ἀργὰ στὴ ζωὴ καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρώπου.

Οἱ πρωτόγονοι λαοὶ δὲ φορᾶνε καπέλλα. Οἱ βασιλιάδες φορᾶνε πάντα κορώνες (σάνα ποῦμε τὸ γύρο τοῦ καπέλλου), καὶ οἱ ἄγριοι πολεμιστὲς φορᾶνε συχνὰ φτερά, (τὸ στολίδι δηλ. χωρὶς τὸ ἴδιο τὸ καπέλλο). Οἱ στρατιῶτες, ἀκόμα ἀπὸ τὸν παλῆ καιρὸ, φοροῦσαν κράνη γιὰ νὰ προστατεύονται ἀπὸ τὰ βέλη τοῦ ἐχθροῦ. Στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, οἱ βοσκοὶ εἶχαν ἓνα μεγάλο πλατύγυρο καπέλλο γιὰ τὸν ἥλιο. Στὴν πραγματικότητα εἶταν μιὰ ὀμπρέλλα· κι’ ὅταν δὲ τοὺς χρειάζοταν, τὸ ρίχνανε πίσω. Οἱ Ρωμαῖοι δὲ φοροῦσαν καθόλου καπέλλο. Μόνο κάποτε σκέπαζαν τὸ κεφάλι μὲ τὴν τήβεννο. Ἡ περίεργη ιδέα πὼς οἱ ἄντρες ἔπρεπε νὰ φορᾶνε πάντα καπέλλα ὅταν ἐβγαίνουν ἀπὸ τὸ σπίτι τους εἶναι ἐντελῶς και-

νούρια — στὸ μεσαῖωνα φοροῦσαν κουκούλες — ὅσο γιὰ τὸ ἄλλο, πὼς οἱ γυναῖκες ἔπρεπε νὰ φορᾶνε καπέλλο πάντα, αὐτὸ εἶναι ἀκόμα νεώτερη ἀντίληψη.

Ὅταν ὁ Ἀγ. Παῦλος εἶπε στὶς γυναῖκες νὰ προσέρχονται στὶς ἐκκλησίες «κεκαλυμμένες», σίγουρα δὲν ἐννοοῦσε νὰ φοροῦν προκλητικὰ καπέλλα. Ἦθελε νὰ πει πὼς ἔπρεπε νὰ σκεπάζουν τὸ κεφάλι τους κάπως σκεπασμένα. Οἱ γυναῖκες ἀρχισαν νὰ φορᾶνε καπέλλα ἀπ’ ὅταν χειραφετήθηκαν. Δηλαδή μὲ ἄλλα λόγια, ὅσο παράξενο κι’ ἂν φαίνεται, κλέψανε τὸ καπέλλο ἀπὸ τοὺς ἄντρες. Εἶναι ἀλήθεια πὼς τοῦ φόρτωσαν ἓνα σωρὸ στολίδια, μὰ τὸ ἀρχικὸ καπέλλο εἶναι ἓνα τρόπαιο παρμένο ἀπὸ τὸ ἀντρικὸ φῦλο, ἀκόμα καὶ ὅταν εἶναι τόσο μεγάλο ὅσο στὰ 1780 ἢ στὰ 1910, ἢ μικρὸ ὅπως στὰ 1850 ἢ 1935. Σὲ δύο περιπτώσεις, τὸ 1780 καὶ τὸ 1910, τὰ πολὺ μεγάλα καπέλλα εἶταν οἱ πρόδρομοι μιᾶς τεράστιας κοινωνικῆς ἀναστάτωσης: Τῆς Γαλλικῆς ἐπανάστασης καὶ τοῦ Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου. Γιὰ μιὰ δεκαετία πρὶν ἀπὸ τὸν δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο ἐπικρατοῦσαν τὰ μικρὰ καπέλλα, καμιά φορά τόσο μικρὰ πὺν καταντούσαν κομικά. Μὰ εἶταν πολὺ χαρούμενα καὶ ἴσως λίγο τρελλά.

Ὑστερα ἀπὸ μεγάλες κρίσεις φαίνεται πὼς γιὰ πολὺ καιρὸ ἐπικρατοῦν τὰ μικρὰ καπέλλα. Εἶταν πολὺ χωστὰ στὸ κεφάλι, καὶ ἀπαιτοῦσαν κοντὰ μαλλιά. Δὲν ἔχει κανεὶς παρὰ νὰ σκεφτεῖ τὴ μόδα τῶν φουστανιῶν, ὕστερα ἀπὸ τὴ συνθήκη τῶν Βερσαλλιών. Λογικὰ θὰ μπορούσε νὰ τὴν ἀποδώσει στὴν ἔλλειψη τῶν ὑλικῶν. Ὅμως, ἐγὼ τουλάχιστον, ἔχω τὴν ἐντύπωση πὼς τὰ καπέλλα εἶναι πολὺ πάνω ἀπὸ κάθε λογικὴ. Εἶναι σύμβολα, κι’ ἂν πραγματικὰ θέλαμε νὰ τὰ καταλάβουμε, θὰ ἔπρεπε νὰ κοιτάξουμε μὲ περισσότερη ἐμβριθεῖα τὶς διάφορες ἐποχὲς τῆς ἱστορίας. Πάντως ἐγὼ, δὲ δειλιάζω νὰ προμαντέψω πὼς τὰ καπέλλα στὴν δεκαετία πὺν μᾶς ἔρχεται θὰ εἶναι μικρά, κι’ ἂς λένε ὅτι θέλουν οἱ καπελλοῦδες καὶ ὅσοι ἄλλοι βγάζουν τὶς μόδες τῶν καπέλλων.

Καὶ τώρα, τί γίνεται μὲ τὰ ἀντρικὰ καπέλλα; Κι’ αὐτὰ δὲν πᾶνε πίσω στὴ λῶσα. Γιατί τάχα κάθε αἰῶνας νὰ ἔχει καὶ τὸ καπέλλο του; Ὁ 18ος τὰ τρίκαχα. Τὰ ψηλὰ ὁ 19ος, τὰ μαλακὰ ὁ 20ός; Ἐχω τὴν ἐντύπωση πὼς καὶ τῶν ἀντρῶν τὰ καπέλλα εἶναι συμβολικά. Τὸ ψηλὸ καπέλλο εἶναι σίγουρα ἓνα σύμβολο καὶ πιστεύω πὼς μπορεῖ κανεὶς νὰ καταλάβει τὰ ἀνεβokaτεβάσματα τῆς καμπύλης τῆς γυναικείας χειραφέτησης στὸ 19ο αἰῶνα, ἀπὸ τὸ ὕψος πὺν ἔπαιρνε κάθε φορὰ τὸ ἀντρικὸ καπέλλο. Ὅταν τὸ ἀντρικὸ καπέλλο χαμηλώνει θὰ πει πὼς οἱ

γυναῖκες σπᾶνε τὰ δεσμά τους. Ἄν μπορεῖτε νὰ δεῖτε καμιά συλλογὴ μὲ εἰκόνες μόδας στὴ βιβλιοθήκη τῆς πόλης σας, θὰ κάνετε μόνος σας αὐτὴ τὴ διαπίστωση. Ἄν πᾶτε στὸ 17ο αἰῶνα, θὰ δεῖτε πὼς ὅλοι οἱ ἄντρες φοροῦσαν τὸ ἴδιο καπέλλο, μὲ πλατὺ γύρο, καὶ ψηλὸ τεπέ. Οἱ Πουριτανοὶ φοροῦσαν ὅλοι τέτοιο. Σήμαινε ἀπόλυτη κυριαρχία τοῦ ἀντρικοῦ φύλου. Οἱ ἱππότες προσθέσανε ἓνα φτερό. Αὐτὸ σήμαινε πὼς ἡ κυριαρχία τους λιγότενε μὲ τὸν ἱπποτισμὸ ἢ καλύτερα, ἂν τὸ προτιμάτε εἶσαι, ὁ δεσποτισμὸς λιγότενε μὲ τὰ κοκορόφτερα!

Ὅταν τὸ 18ο αἰῶνα ἐμφανίστηκε τὸ ψαθάκι τὸ γεγονὸς εἶχε ἐξαιρετικὴ σημασία. Ἐμφανίστηκε ἡ Νέα Γυναίκα. Ὁ ἄντρας περιορίσει τὶς ἀπαιτήσεις του. Ἡ ρεπούμπλικα ἀκόμα σήμαινε πὼς ὁ ἄντρας ὑποχώρησε στὸν ἀγῶνα καὶ ἀναγνώρισε τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας στὴ γυναίκα. Τώρα πὺν οἱ ἐκπρόσωποι καὶ τῶν δύο φύλων γυρίζουν ἐξοκούφωτοι, ἔχουμε φτάσει στὴν ἐποχὴ τῆς τέλειαις ἰσοτήτας.

Θὰ ἤθελα νᾶλεγα κάτι καὶ γιὰ τὴν κοινωνικὴ ἐπίδραση τοῦ μπερέ, καὶ τοῦ περιέργου αὐτοῦ κατασκευάσματος, τοῦ βραδυνοῦ καπέλλου ἀλλὰ δὲν ἔχω χώρο. Ὡστόσο ἐλπίζω νὰ σᾶς ἔδωσα ἀφορμὴ νὰ σκεφτεῖτε αὐτὸ τὸ θέμα. Τουλάχιστο τὴν ὥρα πὺν θὰ πᾶτε νὰ βάλετε τὸ καπέλλο σας, ἂν φορεῖτε τίποτα τέτοιο βέβαια...

ΕΛΛΕΙΨΗ ΤΡΟΦΙΜΩΝ Σ' ΟΛΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Ἡ παγκόσμια ἔλλειψη σιτηρῶν δὲ θὰ ἐπηρεάσει μόνο τὸ καθημερινὸ μας ψωμί. Ἡ ἔλλειψη αὐτὴ σημαίνει πείνα. Στὸ παρακάτω ἄρθρο ἡ γιαντὶς JEAN BARNETT μᾶς ἐξηγεῖ τὴν ἀξία πού ἔχει ἕνας κόκκος σιταρί.

ΤΙ ΚΡΥΒΕΤΑΙ ΜΕΣΑ Σ' ΕΝΑΝ ΚΟΚΚΟ ΣΙΤΑΡΙ!

(Ἀπὸ τὸ «Daily Herald»)

ΟΤΑΝ ΚΟΒΑΤΕ ἕνα στάχυ μέσα ἀπὸ τὸ χωράφι, τὶς ἅγιες ἐκείνες προπολεμικὲς μέρες πού περνοῦσατε στὴν ἐξοχή, ἀσφαλῶς ποτὲ δὲ θὰ σκεφτήκατε τί εἶτανε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα πού παίζετε ἀφηρημένοι μέσα στὰ δάχτυλά σας. Ἄν ἔστω καὶ μιὰ στιγμή περνοῦσε ἀπ' τὸ μυαλό σας ἡ λέξη «ἀλεύρι», ἀμέσως θὰ σᾶς ἐρχόταν στὸ μυαλό καὶ ἡ λέξη «ψωμί».

Δὲν νομίζω πὼς ἐκείνη τὴν ἐποχὴ θὰ ξέρατε ὅτι κρατοῦσατε στὰ χέρια σας ὄχι μονάχα ψωμί, ἄσπρο καὶ μαῦρο, ἀλλὰ καὶ παστὸ χοιρινὸ καὶ αὐγὰ κι' ἀκόμα γάλα καὶ κρέας.

Ἄς ρίξουμε λοιπὸν τώρα μιὰ ματιὰ μέσα σ' αὐτὸ τὸν κόκκο σιταρί, πού καθέννας ἀπὸ μᾶς δίχως ἀμφιβολία θᾶκοψε τὸν καιρὸ πού περνοῦσε τὶς διακοπὲς του στὴν ἐξοχή.

Αὐτὸ θὰ μᾶς βοηθήσει νὰ καταλάβουμε τί σημαίνει ἐκεῖνο πού διαβάζουμε στὴν ἐφημερίδα, πὼς τὸ ποσοστὸ τῆς ἀπόδοσης τοῦ σταριοῦ σὲ ἀλεύρι θὰ αὐξηθεῖ ἀπὸ 80 σὲ 90% ἢ πὼς ἡ αὐξηση αὐτὴ θὰ βλάψει τὴν ὀρνιθοτροφία καὶ τὴν κτηνοτροφία, ἢ ἀκόμα πὼς τὸ μαῦρο ψωμί εἶναι πιὸ θρεπτικὸ ἀπὸ τὸ ἄσπρο πού τρώγαμε τὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης.

Ἄς ποῦμε πρῶτα μερικὰ πράγματα γιὰ τὴν ἀνάγκη πού ἔχει ὁ κόσμος ἀπὸ τὸ σιτάρι: Ἔχει ὑπολογιστῇ πὼς 60 ἑκατομμύρια ἄνθρωποι θὰ πεινάσουν αὐτὸ τὸ χρόνο γιὰτὶ ὑπάρχει ἔλλειψη ἀπὸ 8 ἑκατ. τόν. σιταρί. Μποροῦμε νὰ καταλάβουμε πόσο μεγάλη εἶναι αὐτὴ ἡ ἔλλειψη, ἂν σκεφτοῦμε πὼς 8 ἑκατ. τόννοι, εἶναι 1 1/2 φορὰ ἢ ποσότητα πού χρειάζοταν προπολεμικά, μονάχα ἡ Μ. Βρεταννία.

Μὲ τὴν ἀπόφαση πού πήρε ἡ Βρεταννικὴ Κυβέρνηση ν' αὐξήσει τὸ ποσοστὸ τῆς ἀπόδοσης τοῦ σταριοῦ σὲ ἀλεύρι ἀπὸ 80 σὲ 85%, θὰ ἐξοικονομοῦνται 300.000 τόννοι τὴν χρόνον. Το ποσὸ φαίνεται ἀσήμαντο, θὰ σώσει ὅμως ἀπὸ τὴν πείνα 2 1/2 ἑκ. ἄνθρωπους.

Πὼς θὰ γίνεῖ αὐτό; Καὶ πὼς θὰ κατορθώσουμε νὰ βγάλουμε ἀπὸ τὸ 5% περισσότερο ἀπ' τὸ κανονικὸ;

Ἄν κόψουμε ἕναν κόκκο σταριοῦ ἐγκάρσια θὰ δοῦμε κάτι ἀκριβῶς ὅμοιο μὲ τὸ διάγραμμα μᾶς.

Τὸ κύριο μέρος τοῦ κόκκου, τὸ σπέρμα, εἶναι στὴ μέση καὶ κατὰ μῆκος μιᾶς κοιλότητος πού ὑπάρχει γιὰ νὰ παίρνει ἄερα τὸ ἔμβρυο. Ἀπ' αὐτὸ βγαίνει τὸ ἄσπρο ψωμί καὶ τὸ ἄσπρο ἀλεύρι καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ κύτταρα γεμᾶτα ἀμυλλόκοκκους καὶ προτεΐνη. Μᾶς δίνει ἀκόμα τὸ σκληρὸ σιμιγδάλι πού μ' αὐτὸ γίνονται τὰ μακαρόνια καὶ τὸ спагέτο.

Στὸ κάτω μέρος τοῦ κόκκου βλέπουμε τὸ μικρὸ σπόρο, τὸ φυτό δηλ. πού θὰ βλαστήσει τὸν ἐπόμενο χρόνο καὶ πού ὀνομάζεται ἔμβρυο. Τὸ ἔμβρυο, ὅπως ὅλοι οἱ σπόροι, περιέχει τὶς περισσότερες θρεπτικὲς οὐσίες. Φτάνει σὲ μᾶς ἀνακατωμένο μ' ἕνα ποσοστὸ ἄσπρο ἀλεύρι καὶ μᾶς παρουσιάζεται μὲ τὴ μορφή τοῦ μαύρου ψωμιοῦ καὶ σὲ εἰδικὲς βιταμινοῦχες τροφές.

Γύρω ἀπὸ τὸ σπέρμα καὶ τὸ ἔμβρυο βρίσκονται διάφορα προστατευτικὰ στρώματα, ἀπὸ σκληρὰ ἰνώδη περιβλήματα, ὅλα μαζὶ σχηματίζουν τὸ περικάρπιο. Ὁ μύλωνας τὸ περιφρονεῖ. Γὸ ἀγοράζουν οἱ κτηνοτρόφοι καὶ τὸ δίνουν στὶς κότες, τοὺς χοίρους καὶ τὶς ἀγελάδες.

Ὁ μύλωνας ὅταν ἀλέθει τὸ σιτάρι προσπαθεῖ νὰ βγάλει τὸ περικάρπιο γιὰτὶ εἶναι σκληρὸ καὶ κάνει τὸ ψωμί μαῦρο, πρᾶγμα πού δὲν ἠρέσει στοὺς πελάτες του.

Τὸ περικάρπιο βγαίνει εὐκόλα στὸ μύλο, γιὰτὶ τὸ σπέρμα πού εἶναι μαλακὸ κονιοποιεῖται πιὸ γρήγορα καὶ ἔτσι μπορεῖ νὰ τὸ χωρίσει κανεὶς χωρὶς δυσκολία ἀπὸ τὸ σκληρὸ περικάρπιο. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ μὲ τὸ ἔμβρυο πού εἶναι πλούσιο σὲ ἐλαϊώδεις οὐσίες.

Ἐνα ἀπ' τὰ μεγαλύτερα προβλήματα γιὰ τὸ ὅποιο πονοκεφάλιασε τὸ Ὑπουργεῖο τοῦ Ἐπισιτισμοῦ εἶταν πόσο μέρος ἀπὸ τὸν κόκκο τοῦ σταριοῦ ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιηθεῖ γιὰ τὴν κατσκευὴ ἀλευριοῦ. Ἡ δυσκολία εἶναι πὼς ἂν χρησιμοποιήσουμε τὰ 70% του, θᾶχουμε βέβαια ἄσπρο ἀλεύρι μὰ ἀπ' τ' ἄλλο μέρος θ' ἀφαιρεθοῦν τὰ πιὸ θρεπτικὰ μέρη τοῦ σταριοῦ.

Ἄν χρησιμοποιήσουμε τὰ 80%, θὰ πάρουμε σχεδὸν ὅλο τὸ ἔμβρυο· καὶ ἀφοῦ τὸ ἔμβρυο εἶναι ἡ πλουσιώτερη γνωστὴ πηγὴ τῆς βιταμίνης Β₁, τὸ ἀλεύρι ὅλου τοῦ κόσμου θὰ περιέχει 25 φορές μεγαλύτερη ποσότητα βιταμίνης Β₁ ἀπ' τ' ἄσπρο ἀλεύρι.

Γι' αυτό, τὸ ψωμὶ πού θὰ εἶναι φτιαγμένο ἀπ' τὸ σπέρμα καὶ τὸ ἔμβρυο (ἕνας «πλήρης ἄρτος» ὅπως λένε), θὰ περιέχει τὴν μεγαλύτερη ποσότητα βιταμίνης Β₁, πράγμα πού ἔχει μεγάλη σημασία, γιατί ἡ βιταμίνη αὐτὴ καταναλώνει τοὺς ὑδατάνθρακες στὸ σῶμα μας καὶ μᾶς δίνει ζωτικότητα καὶ θέρμανση.

Ἡ τελευταία ἀπόφαση τῆς Βρεταννικῆς Κυβέρνησης νὰ χρησιμο-

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΘΕΡΜΙΔΕΣ;

Θερμίδα εἶναι ἡ βασικὴ μονάδα πού χρησιμοποιοῦμε γιὰ νὰ μετρήσουμε τὸ ποσὸ τῆς ἐνέργειας ἐνὸς ζωντανοῦ οργανισμοῦ. Μποροῦμε νὰ τὴν προσδιορίσουμε σὰν τὸ ποσὸ ἐνέργειας ἢ θερμότητας πού χρειάζεται γιὰ νὰ ἀνέβει ἡ θερμοκρασία ἐνὸς κιλοῦ νεροῦ κατὰ ἓνα βαθμὸ.

Μὲ τὴ μονάδα αὐτὴ μπορούμε νὰ μετρήσουμε τὴν ἐνέργεια πού ἔοδεύει ἓνα ἄτομο μέσα σὲ μιὰ ὥρα. Ὃταν ὁ ἄνθρωπος ἐξοδεύει περισσότερη ἐνέργεια ἀπὸ κεῖνη πού παίρνει, εἶναι ἀναγκασμένος νὰ καταφύγει στὸ ἀπόθεμα τοῦ οργανισμοῦ του. Ἄν ὅμως εἶναι πετι· καὶ κόκκαλο, ὅπως οἱ Κινέζοι ἢ οἱ Ἰνδοὶ χωρικοί, εἶναι ὀλοφάνερο πὼς τὰ ἀποθέματά του εἶναι ἀστεία.

Οἱ τροφές διαφέρουν πολὺ μεταξύ τους στὸ ποσὸ τῶν θερμίδων πού μᾶς δίνουν.

Μιὰ λίτρα ψωμί μᾶς δίνει 1100 θερμίδες ἐνῶ μιὰ λίτρα πατάτες μᾶς δίνει λιγώτερες ἀπὸ 400. Ὅμως μπορούμε νὰ πάρουμε τὶς πολὺτιμες 1100 θερμίδες ἀπὸ 4 μόνον οὐγγιές καλὴ μαργαρίνη.

ποιοῦνται τὰ 85% ἀπὸ τὸν κάθε κόκκο τοῦ σταριοῦ, σημαίνει πὼς αὐτὸ τὸ 5% θὰ μᾶς τὸ δώσει τὸ περικάρπιο.

Τώρα τελευταία ἔγιναν ἔρευνες πού δείξαν πὼς τὸ πιὸ μέσα στρῶμα τοῦ προστατευτικοῦ καὶ καταφρονεμένου ἀπ' ὅλους περιβλήματος πού βρίσκεται κοντὰ στὸ σπέρμα, εἶναι πολὺ πλούσιο ὄχι μονάχα σὲ πρωτεΐνη (πού δυναμώνει τὸ σῶμα) ἀλλὰ καὶ σὲ σίδηρο (πού δυναμώνει τὸ αἷμα), καὶ γενικὰ ἔχει οὐσίες τῆς βιταμίνης Β καὶ ἡ ἔλλειψη τῆς βιταμίνης Β προκαλεῖ μιὰ θανατηφόρα ἀρρώστεια, τὴν πελλάγρα.

Ἄν στὸ ψωμὶ πού τρῶμε σήμερα προστεθεῖ κι' αὐτὸ τὸ μέρος τοῦ σταριοῦ, θὰ διπλασιαστεῖ ἡ ποσότητα τοῦ σιδήρου πού περιέχει. Καὶ 1 λίτρα ἀπ' αὐτὸ τὸ καινούριο ψωμί, θὰ μᾶς δίνει τὰ 3/4 τοῦ σιδήρου πού χρειάζεται τὴν ἡμέρα ὁ οργανισμός μας.

Τὸ πιὸ παρᾶξενο ὅμως ἀπ' ὅλα εἶναι πὼς ἐκμεταλλευόμαστε τὴν πείνα καὶ μαθαίνουμε νὰ τρεφόμεστε καλύτερα.

Ὃταν τελειώσει ὁ περασμένος πόλεμος, ὁ κόσμος βασανίστηκε ἀπὸ τὴν ἐπιδημία βαρεῖας γρίππης πού σκότωσε περισσότερους ἀνθρώπους ἀπ' ὅσους ὁ ἴδιος ὁ πόλεμος. Ὑστερὰ ἀπὸ τὸν τωρινὸ πόλεμο παρουσιάζεται ἕνας ἄλλος θανάσιμος ἐχθρὸς: ἡ πείνα. Ἄν δὲν τὸν καταπολεμήσουμε ἀδυσώπητα καὶ ἀποφασιστικά, θὰ ὑποστοῦμε τὰ ἴδια τραγικὰ ἀποτελέσματα. Στὸ παρακάτω ἄρθρο ὁ Sir ARTHUR SALTER ὑποδεικνύει τῆς Οὐνρα στὸ 1943-44 ἐκθέτει τὶς ἀπόψεις του.

ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΝΑ ΑΠΟΦΥΓΟΥΜΕ ΤΗΝ ΠΕΙΝΑ;

(Ἀπὸ τὸ «Picture Post»)

ΣΗΜΕΡΑ ἓνα μεγάλο μέρος τῆς Εὐρώπης, τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Ἀπὸ Ἀνατολῆς ἀντιμετωπίζει τὸ φάσμα τῆς πείνας—τῆς πραγματικῆς πείνας ἀπ' τὴν ὁποία θὰ πεθάνουν ἑκατομύρια ἄνθρωποι. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἔννοια τῶν ἐπισήμων ἀνακοινώσεων πού ἔγιναν τοὺς τελευταίους μῆνες. Στὸ ἄρθρο μου αὐτὸ θὰ συγκεφαλαιώσω μερικὰ σημαντικὰ γεγονότα.

Τὸ καλύτερο μέσο γιὰ νὰ ἐξακριβώσουμε ἂν τρέφονται καλὰ οἱ ἄνθρωποι στὶς διάφορες περιοχές εἶναι νὰ δοῦμε πόσες «θερμίδες» περιέχει ἡ τροφή πού καταναλώνει κάθε ἄτομο, δηλ. νὰ βροῦμε τὸν μέσο ὅρο τῆς τροφῆς πού μᾶς δίνει κίνηση καὶ θέρμανση. Στὸ Ἡνωμένο Βασίλειο τὸν περασμένο χρόνο κάθε ἄτομο ἔπαιρνε κατὰ μέσο ὅρο 2.850 θερμίδες τὴν ἡμέρα. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔξερουμε ποιά εἶναι ἡ δική μας διατροφή, ἂν συγκρατήσουμε στὸ μυαλό μας αὐτὸ τὸν ἀριθμὸ, θὰ καταλάβουμε τί σημαίνουν οἱ ἀντίστοιχοι ἀριθμοὶ γιὰ τὶς ἄλλες χῶρες.

Τὸν περασμένο Φεβρουάριο ἡ Ἑκτακτὴ Οἰκονομικὴ Ἐπιτροπὴ γιὰ τὴν Εὐρώπη—στὴν ὁποία ἀντιπροσωπεύονται ἐπίσημα ὅλες οἱ Εὐρωπαϊκὲς χῶρες μαζί μὲ τὴν Ἀγγλία καὶ τὴν Ἀμερικὴ—ὑπολόγισε ποιά θὰ εἶναι ἡ ἀξία σὲ θερμίδες τῆς τροφῆς πού θὰ καταναλώσουν τὸ ἄμεσο μέλλον οἱ Εὐρωπαϊκὲς χῶρες πού βρίσκονται δυτικὰ τῆς Ρωσίας. Τὸ ἀνακινωθὲν τῆς λέει πὼς 100 ἑκατ. ἄνθρωποι (δηλ. σχεδὸν τὸ 1/3) θὰ παίρνουν περίπου κατὰ μέσο ὅρο 1500 θερμίδες τὸ ἄτομο ἢ καὶ λιγώτερο. Αὐτὴ ἡ γνωμάτευση ἐπιβεβαιώθηκε στὶς 2 Ἀπριλίου ἀπὸ τὴ Λευκὴ Βίβλο, πού ἀνακοίνωνε ἐπίσης πὼς στὴ Βρεταννικὴ ζώνη τῆς κατεχόμενης Γερμανίας ὁ μισὸς πληθυσμός, 10 ἑκατ. σχεδόν, παίρνει μονάχα 1000 θερμίδες τὴν ἡμέρα. Ὁ κ. Χοῦβερ, πού ὁ πρόεδρος Τρούμαν τοῦ ἀνέθεσε νὰ κάνει τὸ γῦρο τοῦ κόσμου, ἔκανε μιὰ ἐπίσης σοβαρὴ ἀνακοίνωση στὸ Λονδίνο στὶς 5 Ἀπριλίου σχετικὰ μὲ τὴν κρίσιμη κατάσταση πού βρίσκονται οἱ ἄνθρωποι στὶς περισσότερες μεγάλες πόλεις τῆς Εὐρώπης.

Χίλιες θερμίδες σημαίνει πείνα! Κι' όπως είπε ένας παρατηρητής: ο αριθμός αυτός «είναι μεγάλος για να σ' αφήσει να πεθάνεις γρήγορα: και πολύ μικρός για να σ' αφήσει να ζήσεις πολλή καιρό». Δυστυχώς όμως, το φάσμα της πείνας, στην πραγματικότητα δεν απειλεί μονάχα την Ευρώπη, αλλά και τις Ινδίες και την Άπω Ανατολή και ορισμένες περιοχές της Κίνας και της Μαλαισίας. Είταν πολύ σπουδαίο το κατόρθωμα της Διοίκησης των Ινδιών που μπόρεσε να φυλάξει τη χώρα από την πείνα για πολλά χρόνια ή συμφωνία όμως για την οποία γίνονται τώρα διαπραγματεύσεις θα επισκιασθεί από μια μεγάλη καταστροφή, που θα ξεπερνά την πρόσφατη πείνα της Βεγγάλης το 1943.

Αυτές οι καταστροφές προήλθαν από 3 λόγους: 1) από την εξάρθρωση που έφερε ο πόλεμος, 2) από τις αλεπάλληλες άνομβρίες και 3) από την έλλειψη καταλλήλων μέτρων της Βρεταννικής και Ινδικής Κυβέρνησης. Από πολύ καιρό ήταν γνωστή η έλλειψη που υπήρχε σε κρέατα, λίπη και ζάχαρη. Εκείνο που έλειψε ξαφνικά είταν' οι δημητριακοί καρποί, το σιτάρι και το ρύζι. Η Ευρώπη τον περασμένο χρόνο έβγαλε μονάχα 31 εκατ. τόννους σιτάρι και σίκαλη, ενώ πριν έβγαζε 59 εκατ. τόννους. Οι άνομβρίες πάλι έλαττώσανε τη συγκομιδή στην Αργεντινή, τη Γαλλική Νότιο Αφρική, την Αυστραλία, Νότιο Αφρική και σ' άλλες χώρες. Τα σιτάρια που είταν αποθηκευμένα στη Βόρειο Αμερική καταναλώθηκαν, γιατί τα χρησιμοποίησαν κάποτε για τροφή των ζώων. Το συμπέρασμα που βγαίνει απ' όλ' αυτά είναι πως οι χώρες που κάνουν εισαγωγές, για να συμπληρώσουν τη συγκομιδή του 1945 - 6 χρειάζονται 35 εκατ. τόννους, ενώ πρώτα θέλανε μονάχα 12 εκατ. τόννους: υπάρχει λοιπόν έλλειμμα 2 εκατ. τόννων, έστω και αν πάρουμε τα 11 εκατ. τόννους που υπάρχουν σε παρακαταθήκη. Τον ερχόμενο όμως χρόνο αυτή η παρακαταθήκη δεν θα υπάρχει και αν δεν αυξηθεί πολύ η παραγωγή, ο κόσμος θα πεινάσει.

Και η έλλειψη του ρυζιού είναι επίσης πολύ σοβαρή: 1) Γιατί επικρατήσανε κακές καιρικές συνθήκες και 2) γιατί η παραγωγή έλαττώθηκε παρ' όλην τις περιοχές που είταν στην κατοχή των Ιαπώνων. Στη Νοτιοανατολική και Βορειοανατολική Ευρώπη έχει υπολογιστή πως τα τρόφιμα που παίρνει κάθε άτομο είναι το 1/4 από εκείνα που παίρνει ένα άτομο στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Τώρα γίνονται συνδυασμένες προσπάθειες και από τα ενδιαφερόμενα κράτη και από όλο τον κόσμο, για να διορθωθεί αυτή η κατάσταση και υπάρχουν πολλές πιθανότητες να καταλήξουν σε κάτι καλό, αν τελικά πραγματοποιηθούν. Στις Ηνωμένες Πολιτείες π.χ. που η διανομή τροφίμων με δελτίο σταμάτησε (εκτός από τη ζάχαρη) το περασμένο φθινόπωρο, η κατανάλωση ξεπερνά το προπο-

λεμικό επίπεδο και η παραγωγή των ζώων έχει ξεπεράσει πολύ το προπολεμικό. Οι προμήθειες σε ψάρια μπορούν ν' αυξηθούν πάρα πολύ. Και στο ψωμί υπάρχει περιθώριο να γίνουν μεγάλες οικονομίες. Ο πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών δημοσίευσε ένα πρόγραμμα που μπορεί κανείς να κάνει οικονομία με 39 τρόπους— απ' αυτή την ενέργεια ελπίζεται να γίνει οικονομία 2 εκατ. τόννων. Ο κ. Άττλη επαινέσε πολύ θερμά την προθυμία με την οποία απαντήσανε η Αμερική και οι Κτήσεις στο σήμα του κινδύνου που έστειλε όλος ο κόσμος. Ωστόσο ενώ είναι πολύ φανερό πως πρέπει να γίνει ό,τι είναι δυνατό για ν' αποφύγουμε την πείνα αυτό το χρόνο και να ελαττώσουμε τον κίνδυνο της επανάληψής της, είναι πολύ άργα, για να προλάβουμε το θάνατο πολλών ανθρώπων από πείνα.

Το ζήτημα είναι αν η διεθνής οργάνωση που έχει αναλάβει το πρόβλημα της εξεύρεσης τροφίμων για όλο τον κόσμο μπορεί ν' ανταποκριθεί στις ανάγκες που έχουν δημιουργηθεί. Η σημερινή οργάνωση είναι περίπλοκη και ατελής. Η Ούνρα δίνει βοήθεια στην Πολωνία, Γιουγκοσλαβία, Τσεχοσλοβακία, Ελλάδα, Ιταλία και τώρα τελευταία στην Αυστρία. Η Ρωσία φροντίζει μόνη της για τον έαυτο της, μ' όλο που ίσως η Ούνρα της δώσει βοήθεια για τις καταστραμμένες περιοχές της. Οι χώρες της Δυτικής Ευρώπης αγοράζουν τα εφόδια τους με όσο συνάλλαγμα έχουν στο ξεωτερικό ή με όσο μπορούν να χρεωθούν. Η οργάνωση για την άνοιξη μηση που ιδρύθηκε στο Bretton Woods μπορεί να βοηθήσει μερικώς απ' αυτές τις χώρες δίνοντάς τους δάνειο για την ώρα όμως δεν έχει ακόμα αρχίσει να λειτουργεί και πρέπει αυτές οι χώρες να κάνουν απ' ευθείας δάνεια, με όσο καλύτερους όρους μπορούν, από την Αμερική ή απ' άλλα κράτη. Ο επισιτισμός της Γερμανίας κανονίζεται ανάλογα με τις 4 ζώνες κατοχής: η Αμερική, η Αγγλία, η Ρωσία και η Γαλλία ρυθμίζουν ή κάθε μια στις περιοχές που κατέχουν, το ζήτημα των τροφίμων με Επιτροπές. Ελέγχου. Η Ούγγαρία που απειλείται από μεγάλη πείνα πρέπει να ζητήσει βοήθεια απ' τη Ρωσία. Εξχωριστά από τις οικονομικές δυσκολίες που υπάρχουν, κάθε χώρα που κάνει εισαγωγές, η Ούνρα και οι Επιτροπές Ελέγχου, μπορούν ν' αγοράσουν τρόφιμα μονάχα αν οι χώρες που τα παράγουν θέλουν να τους τα διαθέσουν. Για να δοθεί λοιπόν μια κατεύθυνση στις εξαγωγικές χώρες, έγινε στην Washington ή Συνδυασμένη Επισιτιστική Επιτροπή. Αυτή η Επιτροπή μπορεί να υποδείξει ποιές είναι οι ανάγκες και ποιοι είναι οι πόροι και να καταρτίσει ένα σχέδιο, που μέσα σ' αυτό θα έχει μερίδιο και κάθε εξαγωγική χώρα.

Η σημερινή κατάσταση δείχνει την ακαταλληλότητα αυτής της οργάνωσης. Είναι αλήθεια βέβαια πως όλος ο κόσμος βρέθηκε ξα-

γοί για να δούν τί μέτρα πρέπει να πάρουν για την Εὐρώπη. Εκείνο όμως που πρέπει να γίνει είναι οι παραγωγικές χώρες να συνδυάσουν και ν' αυξήσουν τις προσπάθειές τους.

Δεν είναι όμως μόνο αυτό. Όσο θ' αυξάνει η φυσική παραγωγή και θα βελτιώνεται ο μηχανισμός που θα δείχνει πώς θα πρέπει να μοιραστούν τα τρόφιμα, θα εμφανιστεί στον δρίζοντα ο οικονομικός παράγοντας. Η Ούνρα, σύμφωνα με τα σημερινά σχέδια, πρόκειται σύντομα να διαλυθεί και πολλές απ' τις χώρες που τώρα εξυπηρετεί δεν θα έχουν τα μέσα για να πληρώσουν τις εισαγωγές τους. Και άλλες χώρες πάλι που η Ούνρα δεν τους έχει δώσει βοήθεια θα χρειαστούν οικονομική βοήθεια είτε σε τύπο δανείου είτε σε τύπο δωρεάς. Σ' αυτό ακριβώς το σημείο είναι που το επισιτιστικό πρόβλημα συνδέεται γενικά με το πρόβλημα της ανοικοδόμησης. Η ικανότητα που θ' αποκτήσουν οι χώρες που τώρα στερούνται, να γίνουν αυτόνομες στο μέλλον, όταν η Ούνρα δεν θα λειτουργεί πιά, και γενικά να διατηρήσουν υποφερτές συνθήκες ζωής, θα εξαρτηθεί από την αποκατάσταση των οικονομικών τους.

Γι' αυτό από πολύ καιρό έχω συστήσει πώς τα κυριώτερα εμπόλεμα κράτη, εκείνα που έχουν και την ευθύνη πρέπει να ιδρύσουν ένα ανώτερο Οικονομικό Συμβούλιο, που θα επιβλέπει διαρκώς τις ανάγκες που θα παρουσιάζονται κάθε φορά και θα παρακολουθεί τις εργασίες των μικρότερων οργανισμών που θ' ασχολούνται με τα διάφορα μέρη του ίδιου θέματος. Ύστερα απ' τον περασμένο πόλεμο είχαμε ένα τέτοιο Συμβούλιο και σήμερα το χρειαζόμαστε ακόμα περισσότερο.

Αυτή την εποχή δεν μπορούμε ακόμα ν' αναθέσουμε αυτό το έργο στο Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο του Ο.Η.Ε. Ο Ο.Η.Ε. είναι ένας παγκόσμιος οργανισμός και έργο του δεν είναι να καθορίσει τους δρους της ειρήνης, αλλά να φροντίσει για τη διατήρησή τους.

Σήμερα όλη η ευθύνη πέφτει, όπως και πριν, στους νικητές και μονάχα αυτοί μπορούν να ενεργήσουν γρήγορα, με το σημερινό τους μηχανισμό, που το μεγαλύτερό του μέρος είναι εξέλιξη του μηχανισμού του πολέμου.

Τα προβλήματα της ανοικοδόμησης είναι τόσο δύσκολα και σημαντικά, όσο και ο ίδιος ο πόλεμος και από τη λύση τους μπορεί να εξαρτηθεί όχι μονάχα η ειρήνη, αλλά και η ευδαιμονία του κόσμου. Μά κάθε πράξη των Κυβερνήσεων εξαρτάται από τις ενέργειες των ατόμων. Καθένας μας μπορεί να βοηθήσει σ' αυτή τη δύσκολη κατάσταση αν προσπαθήσει σκληρά να αυξήσει την παραγωγή του ή να ελαττώσει την κατανάλωσή του. Μη σπαταλάτε ψωμί για να μη σπαταλιστεί και η ζωή μας.

Και τώρα, ποιά είναι η κατάσταση στη χώρα μας; Το επόμενο άρθρο παρουσιάζει συνοπτικά τα επισιτιστικά μας ζητήματα.

ΕΠΙΣΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

(Από το «The World Today»)

ΕΧΕΙ ΠΕΡΑΣΕΙ σχεδόν ενάμις χρόνος από την απελευθέρωση της Ελλάδας και θάπρεπε να διακρίνεται κάποια πρόοδος στην οικονομική ανοικοδόμηση. Δυστυχώς η πρόοδος αυτή δεν προχωρεί γρήγορα, γιατί παρουσιάστηκαν διάφορα εμπόδια. Μερικές από τις αιτίες που επιβάλλανε την στασιμότητα θα μπορούσαν να προβλεφτούν, άλλες όμως ήταν πέρα από τον ανθρώπινο έλεγχο.

Για τον κοινό Έλληνα τα σπουδαιότερα προβλήματα της ζωής του είναι τα τρόφιμα, οι συγκοινωνίες και το νόμισμα, αν και το πρόβλημα της στέγας δεν έχει μικρότερη σημασία. Η Ελλάδα δεν ήταν ποτέ αυτόνομη σε τρόφιμα. Οι κυριότερες ελλείψεις της ήταν σε δημητριακά, απαραίτητα για το ψωμί που ήταν βάση της διατροφής του λαού της. Και πριν από τον πόλεμο ακόμα οι ανάγκες της σε σιτηρά καλύπτονταν κατά το 1/3 από εισαγωγές. Η Ελλάδα ήταν αυτόνομη σε λίπη (ιδίως λάδι) και ως ένα σημείο είχε άφθονες προτεΐνες, μιὰ και η καθημερινή τροφή του λαού ήταν αρκετά λιτή. Από τη Β. Εὐρώπη γινόταν εισαγωγή παστών ψαριών και ο εφοδιασμός σε ζάχαρη γινόταν όλος από το ξεωτερικό.

Όσoςo αντίθετα από τη Βρετανία και άλλες βιομηχανικές χώρες με εισαγωγικό εμπόριο, στην Ελλάδα τα δύο τρίτα του πληθυσμού εξαρτώνται από τη γεωργία. Σε κανονική εποχή οι κυριότερες ελληνικές εξαγωγές ήταν σε γεωργικά προϊόντα, καπνά, ξερά φρούτα και λάδι. Η ανασυγκρότηση της Ελληνικής γεωργίας έχει ουσιαστική σημασία όχι μόνο για τον επισιτισμό της χώρας μά και για την κίνηση των εξαγωγών. Γιατί μόνο με το εξαγωγικό εμπόριο η Ελλάδα μπορεί να πληρώσει τα στάρια, τη ζάχαρη και τα ψάρια που είναι απαραίτητα για τη διατροφή του πληθυσμού της. Η γεωργική ανασυγκρότηση είναι σημαντική για την ευημερία της χώρας γιατί θα δώσει δουλειά στα δύο τρίτα του πληθυσμού. Εκτός από είδη τροφίμων η Ελλάδα προπολεμικά έβγαζε μεγάλες ποσότητες ύφαντουργικού υλικού και ήταν σχεδόν αυτόνομη σε μαλλιά, μπαμπάκια και μετάξια.

Η καταστρεπτική επίδραση του πολέμου στην Ελληνική γεωργία άρχισε όταν επιστρατεύτηκαν τα ζώα, άλογα και μουλάρια και τα τρακτέρ από τον Ελληνικό στρατό για να χρησιμοποιηθούν στην αναχαίτιση της Ιταλικής εισβολής το 1940. Η καταστροφή συνεχί-

στηκε με άλλες επιτάξεις σε κάθε είδους ζώα, από τις αρχές κατοχής μετά το 1941. Η απελευθέρωση βοήθησε τα κυριότερα γεωργικά ζώα περιορισμένα στο μισό και τέλεια έλλειψη από τρακτέρ. Αυτό βέβαια αναγκαστικά περιορίζε πολύ τις εκτάσεις που θα είχαν δυνατό να καλλιεργηθούν. Εκτός απ' αυτό πολλά χωριά είχαν καή, πολλοί άνθρωποι είχαν σκοτωθῆ, άλλοι είχαν φύγει στα βουνά και άλλοι είχαν καταφύγει στις πόλεις.

Η διαθέσιμη πασότητα των σπόρων ήταν πολύ μικρή, γιατί σε μια χώρα που ο θερισμός γίνεται στις αρχές Ιουνίου και η σπορά το Νοέμβριο ή Δεκέμβριο, πολλές φορές οι χωρικοί αναγκάζονται στο διάστημα αυτό να φάνε τους σιτόσπορους για να μην πεινάσουν. Όταν αναλογιστούμε όλες αυτές τις δυσκολίες βλέπουμε πόσο καταπληκτικό είναι το ό,τι κατόρθωσαν να σπείρουν σύμφωνα με τους υπολογισμούς τα 4/5 της γῆς που αφιερωνόταν συνήθως στα δημητριακά. Ως ένα σημείο βέβαια αυτό έγινε με ζημία άλλων προϊόντων. Πολλοί καλλιεργητές παραμέλησαν ή ξεριζώσαν τα κλήματα και τα καπνά τους για να αυξήσουν την παραγωγή των ειδών που τους ήταν απαραίτητα.

Κανένας δεν περίμενε μεγάλη απόδοση γιατί υπήρχε έλλειψη λιπασμάτων φυσικών και χημικών. Κοντά σ' αυτό όμως η μικρή γενναία χώρα είχε και μια μεγάλη κακοτυχία. Την πρώτη χρονιά της Έλληνικής ελευθερίας έπεσε μια φοβερή ξηρασία που είχε να φανεί εδώ και πολλά χρόνια και που απλώθηκε όχι μόνο στην Ελλάδα μα και σ' όλη την περιοχή της Μεσογείου. Η συγκομιδή των δημητριακών ήταν σχεδόν ή μισή από την προπολεμική και κάλυψε μόνο στο 1/3 τις ανάγκες των Ελλήνων για το καθημερινό ψωμί. Οι ζωοτροφές επίσης ήταν λίγες. Οι πατάτες και τα λαχανικά που συνήθως είναι ποτιστικά σταθῆκαν καλύτερα και έθρεψαν πολλές οικογένειες. Η εισφορά τους όμως στον έπισιτισμό των αστικών κέντρων είναι μικρή. Την ίδια εποχή ή κατάσταση της κτηνοτροφίας ήταν πολύ σοβαρή. Η κτηνοτροφία είχε περιοριστῆ στο μισό και τα λίγα κοπάδια που τρέφονταν ειδικά για τη γαλακτοκομία είχαν εξαφανιστῆ. Πρόβατα και κατσίκες, οι κύριες παραγωγικές πηγές για γάλα και κρέας είχαν μείνει το 1/3 απ' το προπολεμικό. Τα ζώα που έτρεφαν οι χωρικοί στα σπῆτια τους, αρνιά, γουρουνιά και πουλερικά, δεν είχαν ὥσως λιγοστέψει πολύ σ' όσα χωριά ξέφυγαν την καταστροφή και την λεηλασία, αλλά τα μεγάλα κοπάδια των βουνών που προμήθευαν τις πόλεις είχαν πάθει πολλά.

Από την άνοιξη του 1945 πρώτα οι στρατιωτικές αρχές και ύστερα ή Οὔνρα άρχισαν να φέρουν ὕλικά για να βοηθήσουν την γεωργική άνασυγκρότηση. Τα κυριώτερα απ' αυτά τα είδη ήταν τρακτέρ και άλλα εργαλεία, μολάγια και άλογα. Μόνο λιπάσματα

ήρθαν πολύ λίγα γιατί ή έλλειψη τους είναι μεγάλη σ' όλο τὸν κόσμο. Το Έλληνικό Έργοστάσιο Λιπασμάτων στον Πειραιά άνοιξε πάλι και παράγει λιπάσματα που είναι κατάλληλα για την Ελλάδα. Ὡστόσο τα νιτρικά άλατα λείπουν και χωρίς αυτά ἔστω και μεγάλες ποσότητες άλλων λιπασμάτων δεν άξίζουν και πολλά. Ὑστερα από τα χρόνια της κατοχής που άνάγκασαν τὸν άγρότη να παραμελήσει τα άμπέλια και τις ἑλῆς του χρειάζονταν μεγάλες ποσότητες από χημικές ούσιες, θειικά άλατα και θειάφι για να καταπολεμηθουν οι άρρώστειες τους. Κι' αυτά όμως τα χημικά προϊόντα δεν ήταν διαθέσιμα.

Οι προβλέψεις για το 1946 είναι χωρίς άμφιβολία καλύτερες απ' το 1945. Καλλιεργήθηκαν πολύ περισσότερα χωράφια, αν και όχι όσα θάπρεπε. Έλλειψη λιπασμάτων υπάρχει ακόμα, ἔλπίζουμε όμως πως δεν πρέπει να φοβόμαστε το κακό της περσινῆς ξηρασίας.

Ὡπωσδήποτε δεν πρέπει να υπολογίζουμε σε συγκομιδή πάνω από τα 3/4 της κανονικῆς, εκτός βέβαια αν οι καιρικές συνθήκες είναι ἑξαιρετικά ευνοϊκές. Οι υπολογισμοί αυτοί δείχνουν ποιά είναι το κενό που πρέπει να καλυφθῆ με τις εισαγωγές. Οι προμήθειες σε γάλα και τα προϊόντα του (ιδιαίτερα το τυρί) που στο 1945 ἔφτασαν μόλις τη προπολεμική παραγωγή, φαίνεται πως θάνα μεγαλύτερες τώρα, αν βέβαια ή βοσκή την άνοιξη είναι πλούσια και αν τα ζώα δε σφαχτούν τὸν χειμώνα από έλλειψη ζωοτροφών.

Δε φαίνεται πολύ πιθανή ή αύξηση των προμηθειών σε κρέας γιατί ο άγρότης με τις σημερινές συνθήκες θα θελήσει πιό πολύ να αυξήσει τα κοπάδια του παρά να τα λιγοστέψει. Το αναγκαστικό σφάξιμο, αν γίνει, θα αυξήσει την προμήθεια κρεάτων στις πόλεις στην αρχή της χρονιάς, μα άργότερα θα την περιορίσει πολύ. Στο διάστημα του πολέμου οι ἑλῆς δεν ἔπαθαν τίποτα σημαντικό. Η συγκομιδή τους κάθε χρόνο άλλαζε και ήταν πότε καλή και πότε κακή. Η φτεινή χρονιά είναι φαίνεται απ' τις καλές.

Έτσι αν και ή γεωργία προχωρεῖ σιγά σιγά για την άνασυγκρότηση της, ή έπισιτιστική κατάσταση είναι και θα είναι για λίγο καιρό άρκετά σοβαρή. Η Οὔνρα, μοναδικός εισαγωγέας τροφίμων, παρεμπόδισε χωρίς άμφιβολία την πείνα σε μεγάλη κλίμακα και κατόρθωσε να μοιράσει την εὐθύνη για τη διατροφή των Ελλήνων ανάμεσα σ' όλα τα Ἠνωμένα Έθνη.

Οι τοπικές διανομές τροφίμων και άλλων ειδών για την περίθαλψη του πληθυσμού είναι δουλειά της Έλληνικής Κυβέρνησης που παραλαβαίνει όλα τα φορτία που φτάνουν σε Έλληνικά λιμάνια. Εκτός από τις δυσκολίες που παρουσιάζονται για την εξασφάλιση δικαίων διανομών, υπάρχουν μεγάλες δυσκολίες στις μεταφορές ιδίως στα ὄρεϊνά χωριά. Εκεί πρέπει να φτάσουν πρώτα-πρώτα

τὰ τρόφιμα. Ἡ ἐπικοινωνία ὅμως μὲ τὰ χωριὰ σταματᾷ μὲ τὰ χιόνια ποὺ κλείνουν τοὺς στενοὺς ὁρεινοὺς δρόμους.

Παράλληλὰ μὲ τὸ πρόβλημα τῶν εἰσαγωγῶν πρέπει ν' ἀντιμετωπιστεῖ τὸ πρόβλημα τῆς δέσμευσης τῆς ἐντόπιας παραγωγῆς. Σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα ἡ δυσκολία παρουσιάζεται ὅχι στὶς συγκοινωνίες μὰ κυρίως στὶς τιμές. Τοὺς πρώτους μῆνες μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση θέλοντας νὰ προμηθεύσει σχετικὰ φτηνὰ τρόφιμα γιὰ τὸν ἀστικὸ πληθυσμὸ, προσπάθησε νὰ βάλλει διατίμηση. Οἱ τιμὲς ὅμως αὐτὲς εἶταν δυσανάλογες μὲ τὸ ἐπίπεδο τῶν τιμῶν στὰ παραγωγικὰ κέντρα. Ἀποτέλεσμα εἶταν ὅτι οἱ ἀγρότες δὲν πουλοῦσαν τίποτα ἢ σὲ πολὺ μικρὲς ποσότητες καὶ ψηλὲς τιμὲς γιὰ νὰ καλύψουν τὶς ἀμεσες ἀνάγκες τους. Θᾶταν πολὺ φυσικὸ νὰ σκεφτεῖ κανεὶς πὼς στὸ ζήτημα τῶν τροφίμων θὰ εἶναι ἴσως καλὸ νὰ ἐφαρμοστεῖ ἓνα σύστημα ἀνταλλαγῆς εἰδῶν. Ἡ Οὐνρα ὅμως τώρα, ἔτσι ὅπως εἶναι ὁργανωμένη δὲν μπορεῖ οὔτε νὰ προτείνει οὔτε νὰ ἐγκρίνει ἓνα τέτοιο σύστημα καὶ ἂν τὸ ἐφαρμοζέ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση θὰ ἀκούγονταν διαμαρτυρίες ἀπὸ τὸν ἐμπορικὸ κόσμον. Ἐστὶ τὸ λάδι ποὺ θὰ μπορούσε νὰ χρησιμοποιηθεῖ γιὰ ἀνταλλαγὰς μένει στὶς ἀποθῆκες. Οἱ ἴδιες δυσκολίες ἀντιμετωπίζονται καὶ σ' ἄλλα προϊόντα ἐξαγωγῆς. Οἱ σταφίδες ποὺ ἔχουν τόση κατανάλωση στὴν ἀγορὰ τῆς Βρετανίας, ἂν πληρώνονταν σὲ τιμὲς ἀνάλογες μὲ τὶς τιμὲς τῆς Ἑλληνικῆς ἀγορᾶς θὰ εἶταν ἀπρόσιτες γιὰ τὸ Βρεταννὸ ἀγοραστή.

Στὸ μεταξὺ εἶναι ἀπελπιστικὴ ἡ ἔλλειψη πολλῶν εἰδῶν ποὺ ἂν εἶταν ἀφθονα, ἔστω καὶ χωρὶς τὸ σύστημα τῆς ἀνταλλαγῆς, θὰ βοηθοῦσαν τὴν κίνηση τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς. Ὁ τύπος καὶ ἡ κοινὴ γνώμη στὴν Ἑλλάδα κάνουν συχνὰ κριτικὴ καὶ λένε, ἀρκετὰ ἀνεύθυνα, πὼς οἱ παραγωγοὶ καὶ οἱ ἔμποροι δὲν ἔκαναν ὅ,τι ἔπρεπε γιὰ νὰ ἀρχίσει ἡ κυκλοφορία τῶν ἀγαθῶν στὴν ἀγορὰ. Ἡ Οὐνρα ἔφερε ἀκατέργαστα νήματα μὰ τὰ ὑφαντουργεῖα ἄργησαν πολὺ νὰ ξαναλειτουργήσουν γιατί οἱ βιομήχανοι ἐπέμεναν νὰ ἐξασφαλίσουν ἓνα ὁρισμένο κέρδος πρὶν ἀρχίσει ἡ δουλειά. Ἡ ἐντόπια παραγωγή νημάτων, κυρίως βαμβακερῶν, ἔπεσε καὶ οἱ παραγωγοὶ δὲ θέλουν νὰ δώσουν τὸ βαμβάκι τους στὰ κλωστήρια χωρὶς ἐγγύηση πὼς τὰ νήματα ἢ τὰ ὑφάσματα δὲ θὰ πᾶνε στὶς πόλεις, ποὺ ἔχουν στὴ διάθεση τους καὶ τὶς εἰσαγωγὰς ὑφασμάτων, μὰ θὰ σταλοῦν πίσω στὰ χωριά. Ὡς τώρα ὅμως δὲν ἐφαρμόστηκε κανένα σύστημα ποὺ νὰ ἐξασφαλίζει αὐτὴ τὴν ἀπαιτήση. Παρόμοιες δυσκολίες παρουσιάζονται καὶ στὴν ἀνοικοδόμησι τῶν χωριῶν καὶ μικρῶν πόλεων ποὺ ἔχουν ὀλικά ἢ μερικὰ καταστραφῇ ἀπὸ βομβαρδισμοὺς ἢ λεηλασίες τοῦ ἐχθροῦ γιὰ ἀντίποινα. Πολλοὶ ἀνθρώποι ζοῦν ἀκόμα στὰ καμένα αὐτὰ χωριὰ καὶ ὑποφέρουν πολὺ, ἰδίως τὸ χειμῶνα.

Ὡς τώρα πολλὰς φορὲς φορὲς θίξαμε τὸ ζήτημα τῶν συγκοινωνιῶν. Λίγες σιδηροδρομικὲς γραμμὲς λειτουργοῦν σήμερα. Ἡ μεγαλύτερη ἀπ' αὐτὲς εἶναι ἡ γραμμὴ Θεσσαλονίκης—Τουρικῶν συνόρων. Οἱ πιδ ζωτικὲς γραμμὲς εἶναι ἀχρηστες καὶ τὰ περισσότερα ὀχήματα καὶ βαγόνια εἶναι κατεστραμμένα. Μερικὰ μικρὰ αὐτοκίνητα δουλεύουν μὰ ἔχουν κι' αὐτὰ λιγοστέψει ὅπως καὶ τὰ φορτηγὰ καὶκια. Ἡ ἀεροπορικὴ ἐπικοινωνία εἶναι μόνο γιὰ ἀνθρώπους ποὺ εἶναι σὲ ἐπίσημη ὑπηρεσία καὶ ὅπωςδήποτε δὲν μεταφέρουν ἐμπορεύματα. Οἱ μεγαλύτερες ποσότητες τῶν εἰδῶν γιὰ διανομὲς στὴν Ἡπειρωτικὴ Ἑλλάδα πρέπει νὰ κινηθοῦν σὲ δρόμους ποὶ βρίζονται σὲ κακὴ κατάστασι. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι μιὰ χώρα ἀρκετὰ ἀγρονὴ καὶ γεμάτη βράχια. Ἡ ξερὰ γῆ της δὲν κρατᾷ λάσπες καὶ νερὰ ποὺ νὰ κλείνουν τοὺς δρόμους. Οἱ δρόμοι ὅμως ὅλοι εἶναι γεμάτοι λάκκους ποὺ βλάπτουν πολὺ τὰ φορτηγὰ (τὰ πιδ πολλὰ εἶναι βέβαια ἐπισκευασμένα στρατιωτικὰ ὀχήματα). Σχεδὸν ὅλες οἱ γέφυρες εἶχαν τιναχθῇ. Ὁ Βρεταννικὸς στρατὸς δούλεψε πολὺ γιὰ νὰ γίνουν καινούρια γεφύρια. Παντοῦ ὅμως ὑπάρχουν ποταμάκια ποὺ πρέπει νὰ περαστοῦν καὶ εἶναι ἀγεφύρωτα. Ὅσο γιὰ τὶς γέφυρες Μπέλεη, ἐπειδὴ ἔχουν πλάτος γιὰ ἓνα ὄχημα μόνο, συχνὰ γίνεται οὐρὰ αὐτοκινήτων κοντὰ τους. Εἶναι πολὺ φυσικὸ λοιπὸν νὰ γίνεται αἰσθητὴ ἡ ἔλλειψη καλῆς ἐπικοινωνίας στὶς διανομὲς τῶν ἐφοδίων. Ὁ κατάστασι αὐτὴ συντείνει πολὺ νὰ δημιουργεῖ διοικητικὲς ἀνωμαλίες ἰδίως σὲ μιὰ χώρα σὰν τὴν Ἑλλάδα ποὺ εἶχε πάντα πολὺν συγκινητικὸ κυβερνητικὸν σύστημα καὶ δὲν ἄφινε σχεδὸν καθόλου εὐθύνη στὶς τοπικὲς ἀρχές. Ἐστὶ οἱ ἀρμόδιοι συχνὰ δὲν μποροῦν νὰ ἐνεργήσουν γιὰ τὴν περιμένουν ὁδηγίαι καὶ γιὰ παραμικρὰ ζητήματα.

Τὸ Βρεταννικὸ δάνειο θὰ δώσει εὐκαιρία γιὰ πλατύτερη ἀναδιοργάνωση καὶ ἡ Βρεταννικὴ Οἰκονομικὴ Ἀποστολὴ ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ εἰδικούς τῶν οἰκονομικῶν, ἐπικοινωνιῶν καὶ διανομῶν θὰ ἐργαστεῖ γιὰ τὸ καλὸ τῆς χώρας. Ἐκεῖνο ποὺ χρειάζεται πάνω ἀπ' ὅλα εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ μιᾶς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς ποὺ θὰ ἐξαθαρίσει τὰ οἰκονομικὰ καὶ θὰ ἐπιστρατεύσει ὅλους τοὺς πόρους τῆς χώρας σὲ τὸ τρόφιμα καὶ πρώτες ὕλες, ἐργατικά χέρια, γεωργικὰ προϊόντα, μὲ τὸ σκοπὸ νὰ ἀνεβίσει τὸ ἐπίπεδο τοῦ λαοῦ σ' ἓνα πολιτισμένον σημεῖο καὶ νὰ στηρίξει τὴν ἐθνικὴ οἰκονομία πάνω σὲ σταθερὰ καὶ ἀνεξάρτητες βάσεις. Οἱ πόροι μπορεῖ νὰ εἶναι φτωχοὶ μὰ εἶναι μεγάλτεροι ἀπ' ὅ,τι τοὺς νομίζουμε, ἀντικρούοντας τὶς ἀνάγκες σήμερα.

Δυσκολίες τεράστιες καὶ ἀνάγκες πολυάριθμες. Ἡ ζωτικότητι ὅμως τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ θὰ τὶς ὑπερνικήσει καὶ μὲ τὴ βοήθεια ὅλων ἡ χώρα θὰ προχωρήσει σταθερὰ γιὰ μιὰ οὐκὴν ἀνοικοδόμησι.

Πολύ καιρό πριν μάθουν οι άνθρωποι να γράφουν

Μαθήματα

Του PAUL

(«London

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ζωγράφιζε εικόνες πολύ καιρό πριν αρχίσει να γράφει. Τα πιο παλιά δείγματα είναι εικόνες των ζώων που ο άνθρωπος κυνηγούσε και που τα ζωγράφιζε ή τα σκάλιζε πάνω στους τοίχους των σπηλαιών. Πολλοί πιστεύουν ότι τα ζωγράφιζε γιατί πίστευε πως είχαν κάποια μαγική δύναμη που τον βοηθούσε να επιτύχει στις κυνηγετικές του επιχειρήσεις. Αν αυτό είναι αλήθεια, τότε η πρωτόγονη αυτή τέχνη είχε σκοπό πρακτικό.

Το παλαιότερο γράψιμο γινόταν με εικόνες, όπως βλέπουμε στα ιερογλυφικά της Αιγύπτου και της Έγγυς Ανατολής. Και απ' αυτά μπορούμε να βρούμε την αρχή του αλφαβήτου μας.

Το γράμμα Α π.χ. το έγραφαν ανάποδα και σ' αυτή την θέση συμβόλιζε το βώδι. Αν πραγματικά προσέξουμε αυτό το αναποδογυρισμένο Α, βλέπουμε πως δεν υπάρχει απλούστερος τρόπος για να ζωγραφίσουμε το κεφάλι ενός βωδιού. Πώς και γιατί τώρα αυτή η μικρή ζωγραφιά αναποδογυρίστηκε και έφτασε να γίνει το πρώτο γράμμα του Ρωμαϊκού αλφαβήτου, είναι άλλη υπόθεση.

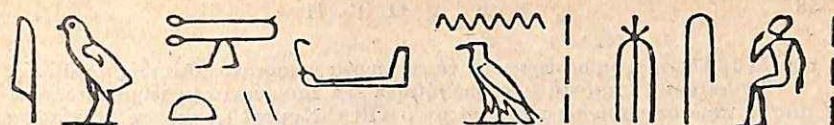
Το γράμμα μας Ζ προέρχεται από ένα σύμβολο που είχε σχεδόν το ίδιο σχήμα και που το χρησιμοποιούσαν για να δηλώσουν ένα όπλο κυνηγετικό και συγγενούς πολεμικό. Το ίδιο σύμβολο χρησιμοποιείται ακόμα και σήμερα σε σκίτσα και σε ρεκλάμες που παριστάνουν κεραυνούς, αστραπές ή άλλου είδους βιαιότητα. Η ίδια παμπάλαια ιδέα ζει ως σήμερα.

Με τον καιρό το γράψιμο εξελίχτηκε οι παραστάσεις αντί να σημαίνουν μόνο πράγματα, είτανε σύμβολα που παριστάνανε ήχους και που αν τα συνδύαζε κανένας μπορούσε να σχηματίσει λέξεις: αυτή την πολύπλοκη γλώσσα των «σημειών» είταν πολύ λίγοι οι άνθρωποι που την καταλάβαιναν — γιατί πρώτα απ' όλους την χρησιμοποιήσαν οι ιερείς και τη γνώση αυτή την κράτησαν μονάχα για τον εαυτό τους.

Μονάχα τα τελευταία 100 χρόνια άρχισε να μαθαίνει διάβασμα ο πολλός κόσμος, ακόμα και στις πιο πολιτισμένες χώρες. Και σήμερα ακόμα η αναλογία αυτών που ξέρουν να διαβάσουν σ' όλο τον κόσμο, είναι ίσως μικρότερη από 1: 10.

Θα ρωτήσετε, με τι τρόπο — ξεχωριστά βέβαια από τον προφορικό λόγο — μεταδίδονται οι διάφορες πληροφορίες σε ανθρώπους που δεν ξέρουν να διαβάζουν; Η απάντηση είναι: με την τέχνη. Στο Μεσαίωνα οι τοίχοι των εκκλησιών μας είταν γεμάτοι από εικόνες που αφηγούνταν τη θρησκευτική μας ιστορία: σ' αυτές τις εικόνες τα σημεία και τα σύμβολα είναι τυποποιημένα, γιατί κάθε άγιος ή κάθε άγια είχε το σύμβολό της ώστε να μπορεί ν' αναγνώριζεται εύκολα.

Τις εικόνες τις χρησιμοποιούσαν και για πρακτικούς λόγους: π.χ. στα μαγαζιά για να δείξουν τα είδη που πουλούσαν ή την ιδιότητά τους: ακόμα

εμφράζανε τις ιδέες τους με εικόνες...

μέ εικόνες

REDMAYNE

(Calling)

και σήμερα βλέπουμε έξω απ' τα μαγαζιά εικόνες σχετικές με ό,τι πουλούν.

Στα τελευταία βέβαια 100 χρόνια αυξήθηκε πάρα πολύ ο αριθμός των ανθρώπων που μπορούν να διαβάζουν και να γράφουν και οι εικόνες δεν χρησιμοποιήθηκαν πολύ στην εκπαίδευση. Γιατί τα παιδιά θα μάθαιναν να διαβάζουν κι έτσι θα διδάσκονταν ό,τι έπρεπε με το διάβασμα: γι' αυτό το λόγο η τέχνη και οι εικόνες μπήκαν σε δευτερεύουσα θέση και οι καλλιτέχνες άρχισαν να λένε «ή τέχνη για την τέχνη». Η χρησιμοποίηση όμως των εικόνων για την διδασκαλία δεν έπαψε σχεδόν ποτέ.

Πριν από 100 χρόνια ο διοικητής της Τασμανίας κυκλοφόρησε για τους Ίθαγενείς αυτού του νησιού μια εικονογραφημένη προκήρυξη. Μέσα σε 4 σκίτσα γινόταν η αφήγηση μιάς μικρής ιστορίας: δεν έγινε ανάγκη να χρησιμοποιήσουν ούτε μιά λέξη για να εξηγήσει την παράσταση.

Το πρώτο σκίτσο της προκήρυξης έδειχνε μιά ομάδα από λευκούς να σφίγγουν φιλικά τα χέρια λίγων Ίθαγενών. Στο δεύτερο σκίτσο ένας λευκός φαίνεται σκοτωμένος απ' το άκοντιο ενός Ίθαγενούς. Δίπλα φαίνονται λευκοί στρατιώτες ν' απαγχονίζουν από ένα δέντρο τον Ίθαγενή δολοφόνο. Στην τρίτη εικόνα ένας λευκός πυροβολεί ένα Ίθαγενή και στην τέταρτη ο λευκός δολοφόνος κρεμίζεται απ' τους ίδιους λευκούς στρατιώτες και από το ίδιο δέντρο. Αυτός είναι αλήθεια ένας τρόπος διδασκαλίας και μάλιστα πολύ πειστική. Μπορούμε να βρούμε πολλά τέτοια παραδείγματα από τα ειδικά σκίτσα της πολεμικής προπαγάνδας.

Πιστεύω πως μέσα σε 3 ανθρώπους οι 2 μαθαίνουν ευκολότερα με την όραση. Αυτό φαίνεται απ' την επίδραση του κινηματογράφου, την αύξηση των εκθέσεων και τη μεγάλη επιτυχία που έχουν οι ρεκλάμες στις εφημερίδες. Οι Αμερικανοί συγκεντρώσανε όλα αυτά με πολύ επιτυχία σε μιά φράση: «Όσα βλέπεις, τόσα μαθαίνεις».

Αλλά, θα ρωτήσετε: σήμερα που στις πολιτισμένες χώρες καθένας σχεδόν μπορεί να διαβάσει, χρειάζεται η βοήθεια της τέχνης στην εκπαίδευση; Σ' αυτό έχω θ' απαντούσα καταφατικά. Νομίζω πως υπάρχει πιθανότητα οι μέθοδοι της διδασκαλίας να μεταβληθούν με τη χρησιμοποίηση της τέχνης και των εικόνων.

Πολλοί δάσκαλοι θα πουν πως μ' αυτό το σύστημα γίνεται πολύ εύκολη η εκπαίδευση και ότι είναι καλύτερο να διδάσκει κανένας με έναν πιο δύσκολο τρόπο. Τέτοια είναι η γνώμη που άκουει συχνά κανένας από συντηρητικούς ανθρώπους. Αυτή όμως η θεωρία τώρα αρχίζει να υποχωρεί μπροστά σε μιά άλλη: πως μαθαίνει κανείς γρήγορα και εύκολα τα πράγματα που τον ενδιαφέρουν. Γιατί πραγματικά μονάχα όταν ενδιαφέρεται κανείς για κάτι συγκεντρώνει και την προσοχή του σ' αυτό.

Για να είναι ενδιαφέρουσες οι διάφορες ιδέες μπορεί κανείς να τις παρουσιάσει με εικόνες ή χάρτες, πράγμα που θα προσελκύσει την προσοχή

των ανθρώπων περισσότερο από τα τυπωμένα γράμματα και τους αριθμούς.

Τα τελευταία χρόνια δημιουργήθηκε ένα καινούργιο σύστημα διδασκαλίας: ο πρώτος εισηγητής του ήταν ο Otto Neurath, που πέθανε τώρα τελευταία. Αυτός ανακάλυψε το «ισότυπο» — ένα σύστημα από εικονογραφημένους χάρτες — και μετέτρεψε τη γλώσσα του σε όρισμένα εικονογραφικά σύμβολα: επίσης σχεδίασε μία διεθνή γλώσσα με «σημεία» με τα οποία οι επισκέπτες μιάς ξένης χώρας θα μπορούσαν να κυκλοφορούν έλεuthera. Π.χ. σ' ένα σιδηροδρομικό σταθμό διάφορα σύμβολα δείχνουν την αίθουσα των αποσκευών που βρίσκεται στην αριστερή πλευρά. Τα σύμβολα αυτά ήταν δυο βαλίτσες μέσα σε μία τετράγωνη πινακίδα. Την εισοδο σ' αυτή την αίθουσα την δείχνει ένα κόκκινο βέλος με κατεύθυνση προς τα δεξιά. Έφτιαξε ακόμα ένα οδηγό για αυτόματο τηλέφωνο, τόσο σαφή ώστε μπορεί να τον χρησιμοποιήσει καθένας, με την ίδια ευκολία σαν να ήταν γραμμένος στη γλώσσα του. Μ' αυτό τον τρόπο ο Neurath γνωστοποίησε τις δυνατότητες της επιτυχίας αυτού του συστήματος.

Υπάρχουν πολλά πράγματα που μπορεί κανείς να τα εξηγήσει πολύ ευκολότερα αν χρησιμοποιήσει εικόνες και διαγράμματα: αναφέρω ένα παράδειγμα: από το 1801 η αύξηση του πληθυσμού της Μεγάλης Βρετανίας από 9 εκατ. σε 46 εκατ. είχε σαν αποτέλεσμα να μην μπορούμε να τραφούμε με τα τρόφιμα που παράγει το νησί μας — πριν από τον πόλεμο φέραμε απ' έξω τα 2/3 από τα τρόφιμα μας. Γι' αυτό είχαμε αυξήσει τις βιομηχανίες μας έτσι που να μπορούμε να πληρώσουμε για τις εισαγωγές των τροφίμων που κάναμε: αποτέλεσμα ήταν να αυξηθούν οι πόλεις μας, ενώ αντίθετα ο αριθμός των κατοίκων των επαρχιών έμεινε στάσιμος και ο πληθυσμός των πόλεων διπλασιάστηκε.

Είναι αλήθεια πως η πρόοδος αυτή μπορεί να εξηγηθεί καλύτερα και πιο ζωντανά με εικόνες και διαγράμματα, έτσι που να γίνεται περισσότερο νοητή και να μπορεί να τη συλλάβει το μυαλό.

Τώρα τελευταία το Πανεπιστήμιο του Λονδίνου εξέδωσε μία μικρή σειρά σχολικά βιβλία με διαγράμματα που απ' το ένα μέρος δείχνουν την αύξηση του πληθυσμού και από τ' άλλο τις ποσότητες των τροφίμων που εξάγουμε από τη χώρα μας και κείνα που εισάγουμε από ξένες χώρες. Όλα αυτά παριστάνονται με σύμβολα που δείχνουν τους ανθρώπους στις πόλεις και στις επαρχίες. Σ' ένα άλλο διάγραμμα χρησιμοποιούνται για σύμβολα πλοία, για να δείξουν τα τρόφιμα που εισάγουμε και τα μέρη απ' όπου τα φέρνουμε.

Αυτές οι εικόνες ενδιαφέρουν πολύ τα παιδιά: πολύ περισσότερο από την προφορική διδασκαλία. Τους κινούν το ενδιαφέρον, τις μελετούν και μαθαίνουν πολλά πράγματα κάνοντας παραβολές! Οι εικόνες και τα διαγράμματα αυτού του τύπου βοηθάνε και τις διανοητικές λειτουργίες γιατί αφίνουν στο μυαλό μία εικόνα και όταν το παιδί αργότερα διαβάσει ή μάθει τίποτε μπορεί να το συσχετίσει μ' αυτές.

Θ' αναρωτιέστε βέβαια αν όλα αυτά θα είναι αποτελεσματικά για τα σχολεία μας. Θα φροντίσουμε μέσα στις τάξεις να υπάρχει θέση για τέτοιες εικόνες, μία οθόνη κινηματογράφου και μικροί πίνακες. Πολλοί νομίζουν πως αυτός ο τρόπος της εκπαίδευσης αμβλύνει τη σκέψη: συμβαί-

νει όμως έντελώς το αντίθετο γιατί τα παιδιά διδάσκονται όλα τα σχετικά με την πόλη τους, και διοργανώνουν μόνα τους εκθέσεις με μικρογραφίες, εικόνες και διαγράμματα τόσο καλές που οι εκθέσεις αυτές τυχαίνει να είναι ανοιχτές ένα ολόκληρο χρόνο και τις επισκέφτονται όλα τα κοντινά σχολεία.

Μου φαίνεται παράξενο γιατί το μόνο μάθημα όπου χρησιμοποιούνται χάρτες είναι η γεωγραφία. Ασφαλώς οι χάρτες είναι πράγμα απαραίτητο για τους ναυτικούς και τους αεροπόρους: γιατί δεν μπορούν να έχουν λεπτομερείς γραπτές οδηγίες για τη διαδρομή τους. Το ίδιο γίνεται για τον αρχιτέκτονα και το μηχανικό που έχουν ανάγκη από σχέδια. Γιατί όμως να μην έχουμε χάρτες για την ιστορία, για τις οικονομικές επιστήμες, για τις κοινωνιολογικές και πολιτικές σπουδές.

Στην Αγγλία άρχισαμε να κυκλοφορούμε νέα βιβλία και φτιάξαμε εικόνες και διαγράμματα για σχολεία, με βάση αυτήν την αρχή.

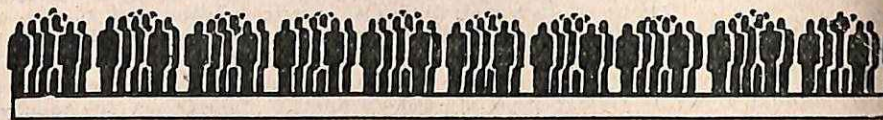
Δεν είναι όμως εύκολο να δημιουργήσει κανείς τέτοιου είδους βιβλία. Χρειάζεται μία καινούρια έντελώς τέχνη. Ο εκδότης ή ο συγγραφέας πρέπει από την αρχή ως το τέλος να σκέπτεται με εικόνες. Ένα σκίτσο ή ένας χάρτης πρέπει όχι μονάχα να είναι καλά ζωγραφισμένος ή φωτογραφημένος αλλά να εικονίζει καθαρά όλα τα σημεία, αλλοιωτικά δεν είναι καλός. Σ' όλο τον κόσμο χρειάζεται ένας καινούριος τύπος καλλιτέχνη που να μπορεί να φτιάξει εικόνες που να «εξηγούνε τα πράγματα». Μία τέτοια δουλειά είναι απαραίτητη και έχει μεγάλο μέλλον. Δεν είναι μονάχα τα παιδιά που χρειάζονται τέτοιες αναλυτικές εικόνες έχουμε και μεις ανάγκη να μάθουμε για τα προβλήματα και τις σκέψεις των συνανθρώπων μας. Όλοι, και μάλιστα στη σημερινή εποχή πρέπει να νοιώσουμε τις αντιλήψεις και τις ιδέες των άλλων ανθρώπων και να πούμε τις δικές μας. Αυτή είναι μία νέα χρησιμοποίηση της τέχνης στην καθημερινή ζωή.

Χαρακτηριστικό δείγμα «ισοτυπικού» χάρτη. Το σύστημα αυτό βοηθεί το έργο της εκπαίδευσης και των επιστημών. Μ' ένα τέτοιο διάγραμμα γίνεται καλύτερα και ευκολότερα κατανοητή μία ολόκληρη παράγραφος. Ο χάρτης αυτός δείχνει την κατανόηση των ετήσιων εισοδημάτων στη Μ. Βρετανία. Κάθε ομάδα συμβόλων αντιπροσωπεύει ένα εκατομμύριο ανθρώπων (καθένα σύμβολο = 100.000 άτομα) και αντιστοιχεί με υπολογισμούς του 1941.

Μαύρα: έτήσιο εισόδημα κάτω από 250 λίρες.

Στεγνά: μέσο έτήσιο εισόδημα 300 - 500 λίρες.

Διχτυωτά: μέσο έτήσιο εισόδημα 1000 λ. και πάνω.

« Ἐδῶ γεννήθηκαν ἄνθρωποι ποὺ δὲ θὰ θαφτοῦνε ποτέ »

Τοῦ WILLIAM PLOMER

(Ἀπὸ τὸ «The Listener»)

«ΦΟΒΑΣΑΙ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ;» μὲ ρώτησε ξαφνικὰ ὁ γέρο - Κουροντακέ. Τὰ μάτια του εἶταν κατεβασμένα, στηλωμένα σ' ἓνα βαθὺ πιάτο ρύζι ποὺ κρατοῦσε στ' ἄριστερό του χέρι· στὸ δεξιὸ του κρατοῦσε δυὸ παλὴν πηρουνακία ἀπὸ ἐλεφαντινὸ ποὺ κάθε φορὰ, ὅταν τέλειωνε τὸ φαί του τᾶπλενε προσεχτικὰ καὶ τὰ φύλαγε μέσα σὲ μιὰ βερνικωμένη θήκη· αὐτὴ τὴ θήκη τὴν ἔχωνε στὸ μανίκι του καὶ τὴν εἶχε πάντα μαζί του, ὅπως κρατᾷ κανεὶς τὴ θήκη μὲ τὰ γυαλιά του. Μιὰ στιγμή τὰ μάτια μου σταματήσανε πάνω στὰ χέρια του· εἶταν ἐξαιρετικὰ λεπτὰ· εὐκίνητα καὶ ὁμορφα. Ὑστερα σήκωσα τὸ κεφάλι μου καὶ τὸν κοίταξα στὸ πρόσωπο σὰ νᾶθελα νὰ τοῦ ἀπαντήσω. Ἐξακολουθοῦσε νὰ βλέπει ἀκόμα πρὸς τὰ κάτω καὶ στὰ χεῖλια του περνοῦσε ἓνα φευγαλέο χαμόγελο, ὅχι κυνικὸ· ἓνα ἥρεμο χαμόγελο σὰν ἐκεῖνο ποὺ βλέπει κανεὶς στὸ σκαλιστὸ πρόσωπο ἐνὸς Θεοῦ. Ἡ ὑπόλοιπη οἰκογένεια περιμένε ἀνυπόμονα τὴν ἀπάντησή μου· καὶ ἡ κ. Shiroy, ἡ ἀνιψιά τοῦ γέρου, χαμογελοῦσε νευρικὰ κι' ἔκρυβε τὸ κάτω μέρος τοῦ προσώπου της μέσα στὸ μανίκι της σὰν νᾶτανε καμμιὰ μαθητριοῦλα καὶ ὄχι γιαγιά. «Τί παράξενη ἐρώτηση εἶναι αὐτὴ πρῶτ' ἄλλ' ἄλλ'» παρατήρησα ἐγὼ καὶ χαμογέλασα εὐγενικά. Ἡ κ. Shiroy, σάμπως νᾶχα πεί κανένα ἀστεῖο κατέβασε τὸ μανίκι της καὶ ἄρχισε νὰ γελά φανερά· ὁ ἀντρας της γελοῖσε κι' αὐτὸς πρὸς τὸν ἀπ' τὸ συνειθισμένο καὶ ὁ Χατζιμέ ὁ γιὸς της γελοῦσε νομίζω μονάχα ἀπὸ καλὴ καρδιά. Ὁ γέρος ἀνεβοκατεβάζοντας γρήγορα τὰ πηρουνακία του, ποῦμοιαζαν σὰν νᾶταν μέρους ἀπ' τὸ ἴδιο του τὸ σῶμα τσίμπησε ἓνα δυὸ πηρουνακίε ρύζι καὶ ἓνα μικρὸ ξερό δαμάσκηνο ποὺ τ' ἄρπαξε κρυφά, σὰν τὸ ρολογὶ ποὺ κλέβει στὰ γρήγορα ἓνα πολύτιμο πετράδι. Ὑστερα σήκωσε τὰ μάτια του ποὺ τὰ σκέπαζαν λίγο τὰ βλέφαρά του καὶ μὲ κοίταξε σάμπως νὰ περιμένε ἀκόμα τὴν ἀπάντησή μου. Τὸν φοβόμουν, γιατί τὸ μυαλό του εἶταν λεπτὸ καὶ εὐστροφὸ σὰν τὰ χέρια του, καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἤθελα νὰ δώσω καμμιὰ κοινὴ ἀπάντηση ποὺ θὰ τὸν ἀπαγοήτευε ἢ πάλι νᾶλεγα καμμιὰ ψευτιά· γιατί θὰ τὸ καταλάβαινε ἀμέσως.

«Συχνὰ σκέφτομαι τὸ θάνατο», τοῦ εἶπα. «Κάποτε μὲ φόβο καὶ κάποτε ὄχι. Μερικὲς φορὲς, ὅταν εὐχαρισιέμαι τὴ ζωὴ καὶ σκέ-

φτομαι πράγματα ποὺ θέλω νὰ κάνω τότε συχαίνομαι τὸ θάνατο καὶ θέλω νὰ ζήσω αἰώνια· ἄλλες φορὲς πάλι ὅταν εἶμαι στενοχωρημένος καὶ ἀπογοητευμένος τὸν καλωσορίζω. Γι' αὐτό, νομίζω, πὼς ὁ θάνατος εἶναι ζήτημα διάθεσης».

Κούνησε τὸ κεφάλι του σὰ νὰ μοῦλεγε πὼς συμφωνοῦσε μ' αὐτὰ ποὺ εἶπα, μὰ δὲν εἶπε λέξη· τολμῶ νὰ πῶ πὼς βρῆκε τὴν ἀπάντησή μου πολὺ κοινή. Ἐξω στὸ δρόμο, ὁ θόρυβος τῆς καθημερινῆς ζωῆς ὀλοένα καὶ μεγάλωνε, μὰ εἶτανε πολὺ ζεστὸ πρῶτ' ἄλλ' ἄλλ' προμηνοῦσε μιὰ πολὺ ζεστὴ μέρα καὶ λίγη κίνηση. Ὁ ἥλιος τῆς Χιροσίμα μπορεῖ νὰ σὲ κάψει ζωντανό.

Ὁ γέρος δὲν εἶταν ἀπὸ τὸ εἶδος τῶν ἀνθρώπων ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ τοὺς πεί εὐκόλα: «Σήμερα θὰ κάνε πολὺ ζέστη, δὲ νομίζετε; Ὁ Χατζιμέ κ' ἐγὼ λέμε νὰ πάμε γιὰ κολύμπι.» Ὁ Χατζιμέ μοῦ εἶχε ἐξηγήσει πὼς ὁ μεγάλος θεὸς τοῦ τώρα μὲ τὰ γεράματα εἶχε ἀποτραβήξει τὸ μυαλό του ἀπὸ τὰ γήινα πράγματα καὶ πὼς τὸ ἐρχόμενο φθινόπωρο θ' ἀποτραβιόταν, σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση, σὲ μία ἐρημικὴ κρύπτη πάνω στὰ βουνὰ ὅπου θὰ καθόταν τὴ νύχτα νὰ ἀκούει τὴ βοή ἐνὸς μακρυνοῦ καταρράκτη καὶ νὰ βλέπει τὸ φεγγάρι νὰ βγαίνει πάνω ἀπὸ ἓνα μικρὸ δάσος ἀπὸ μπαμποῦ. Γι' οὗτο ἀντὶ νὰ τοῦ πῶ αὐτὴ τὴν κοινὴ φράση, εἶπα: «Τί σὰς ἔκανε, νὰ μὲ ρωτήσετε ἓνα τέτοιο πρᾶγμα σήμερα;»

«Ἐχω δεῖ βέβαια πολλοὺς ξένους» εἶπε ὁ Κουροντακέ, μὰ αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ εἶχα τὴν τύχη νὰ μιλήσω μ' ἓναν ἀπὸ δαύτους. Αὐτὸ εἶναι πρᾶγμα ποὺ μ' ἐνδιαφέρει πολὺ».

Κούνησα ἑλαφρὰ τὸ κεφάλι μου, σὰ νᾶθελα νὰ τοῦ πῶ πὼς δὲν θὰ τοῦ γινόμουν φόρτωμα καὶ ἔρριξα μιὰ ματιά ἔξω, στὸν κήπο τοῦ σπιτιοῦ. Εἶταν ἓνας κήπος μικρός, χωρὶς λουλούδια, πολὺ κοθαρόδ με καταπράσινες περιπλοκάδες, μ' ἓναν τεχνητὸ βράχο, ἓνα πέτρινο φανάρι καὶ ἓνα μικρὸ συντριβάνι. Ὅλα εἶταν συμβολικά, συντηρητικά, ταχτικά. Παράφορη, συναισθηματικὴ, βαθειὰ πεσσιμιστικὴ ὅπως εἶναι ἡ Γιαπωνέζικη ψυχὴ, χωρὶς ἄλλο χρειαζόταν, σκέφτηκα γιὰ χίλιοστὴ φορὰ μιὰ αὐστηρὴ εἰκόνα τῆς καθημερινῆς ζωῆς ποὺ νὰ περιέχει καὶ νὰ διευθύνει τίς ἐνέργειες της, νὰ δεσμεύει τοὺς φόβους της καὶ νὰ περιορίζει τὴ χαρὰ της. Ὑστερ' ἀπὸ τὴν ἐκπληξὴ ποὺ δοκίμασα μέσα ἀκούγοντας πὼς ὁ Κουροντακέ δὲν εἶχε ξαναμιλήσει μὲ ξένο, θυμήθηκα πὼς δὲν εἶχε φύγει ἀπὸ τὴ Χιροσίμα σχεδὸν ὅλα του τὰ χερόνια, καὶ πὼς ἡ Χιροσίμα εἶταν μιὰ ἐπαρχιακὴ πόλη ποὺ μποροῦσε νὰ τὴν περάσει κανεὶς πηγαίνοντας γιὰ τὸ Kobe ἢ τὸ Shimonoseki, μὰ πολὺ σπάνια ὑπῆρχε λόγος νὰ χάσει τὸν καιρὸ του μένοντας ἐκεῖ. Ἐμαθα ἀκόμα ἀπὸ τὸ Χατζιμέ πὼς τὸ ἐμπόριο τῶν παλιῶν κρασιῶν, ποὺ ἔκανε, εἶχε πάει καλὰ καὶ εἶταν πολὺ πλούσιος. Ὅλα ὅμως τὰ εἶχε ξοδέψει γιὰ νὰ

ἐκδώσει τὰ ἔργα ἐνὸς συγγραφέα τοῦ 17ου αἰῶνα «γιά τὸ μυστικισμό καὶ τὸ Βουδδισμό», πού δὲν εἶχε κάνει ποτέ του καμιὰ δουλειά, οὔτε εἶχε βλάψει κουνουπι στὴ ζωὴ του, εἶχε ἀνοίξει μιὰ μικρὴ μαύρη βεντάλια καὶ ἀεριζόταν ἀδιάκοπα μὲ ἀργὲς κινήσεις. Τὸ πρόσωπό του εἶταν ἀτάραχο, χωρὶς νὰ ἐκφράζει τίποτ' ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ μιὰ ἀπέροντη ἀγαθότητα. Φαινόταν πὼς περίμενε ν' ἀρχίσει μιὰ ἐνδιαφέρουσα συζήτηση γιὰ τὸ θάνατο ἀνάμεσα σὲ μένα καὶ στὸ θεῖο τῆς γυναίκας του· θάλεγε κανεὶς πὼς περίμενε τὸ ἴδιο ἥσυχα κι' αὐτὸν τὸ θάνατο. Θὰ μπορούσε νὰ τὸν φανταστεῖ κανεὶς νὰ κλείνει τὴ βεντάλια του καὶ νὰ γέρονε πρὸς τὰ πίσω ἀναστενάζοντας ἥρεμα γιὰ τελενταῖα φορὰ. Ἡ κ. Σιρόι σὰ γυναῖκα πού εἶτανε, ἔξερε πὼς μὲ τίς συζητήσεις δὲν ψήνεται τὸ ρύζι. Γι' αὐτὸ ἄρχισε νὰ ξεστῶνει τὸ μαῦρο βερνικωμένο χαμηλὸ τραπέζι καὶ παίρνοντας τὰ πράγματα, θὰ σκεφτόταν δίχως ἄλλο τί εἶχε νὰ φτιάξει γιὰ τὸ μεσημέρι: γι' αὐτὸ ἀκόμα καὶ οἱ φιλόσοφοι πρέπει νὰ φᾶνε. Ὁ Χατζιμέ δὲ μίλαγε. Κιθόταν σταυροπόδι πάνω σ' ἕνα πλατὺ μεταξένιο μαξιλάρι καπνίζοντας ἕνα τσιγάρο: τὰ φουντωτά του μαλλιά, πού εἶταν μακρὰ καὶ χωρισμένα στὴ μέση, πέφτανε στὸ πρόσωπό του καὶ πάνω ἀπ' τὰ μάτια του. Ἀναρωτιόμουν 'τὶ ἄραγε νὰ σκεφτόταν.

Ὁ γέρος εἶχε ἀφήσει παράμερα τὰ πηρουνάκια του· τώρα εἶταν σκυμμένος κι' ἔπαιζε μ' ἕνα κεχριμπαρένιο κομπολόι· οὐ εἶπε: «Ἐσύ, ὑποθέτω, φαντάζεσαι πὼς μὲ τὸ θάνατο μπαίνει ὁ ἄνθρωπος στὴν ἀθανασία!»

«Μάλιστα», τοῦ εἶπα ἐγώ· «οἱ Χριστιανοὶ αὐτὸ πιστεύουν καὶ νομίζω πὼς πολλοὶ ἄνθρωποι εἶναι βέβαιοι πὼς θὰ ἐξακολουθήσουν κατὰ κάποιον τρόπο, νὰ ὑπάρχουν καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο, ὅχι τόσο στὴν ἀνάμνηση τῶν ἀνθρώπων πού τοὺς γνώρισαν, ὅσο μέσα στὴν ἀπήχηση πού εἶχαν οἱ καλὲς ἢ κακὲς τοὺς πράξεις μικρὲς ἢ μεγάλες, σὲ κείνους πού τοὺς γνώρισαν.

«Α!» εἶπε ὁ Κουροντακέ, σάμπως ἡ συζήτηση νάχε φτάσει στὸ καίριό της σημείο. «Ἄν ὑποθέσουμε πὼς δὲν ὑπάρχει ὅμως τέτοιου εἴδους ἀπήχηση;»

«Μὰ σίγουρα πρέπει νὰ ὑπάρχει», εἶπα ἐγώ. «Κάθε τι πού κάνει ἢ λέει κανεὶς σ' ὅλη του τὴ ζωὴ ἢ ἀκόμα καὶ κάτι πού δὲν κάνει, ἔχει συνέπειες πού δὲν μπορεῖ τότε νὰ τὶς ἀναμετρήσει».

«Μὰ σίγουρα πρέπει νὰ ὑπάρχει», εἶπα ἐγώ. «Κάθε τι πού κάνει ἢ λέει κανεὶς σ' ὅλη του τὴ ζωὴ ἢ ἀκόμα καὶ κάτι πού δὲν κάνει, ἔχει συνέπειες πού δὲν μπορεῖ τότε νὰ τὶς ἀναμετρήσει».

«Μὰ σίγουρα πρέπει νὰ ὑπάρχει», εἶπα ἐγώ. «Κάθε τι πού κάνει ἢ λέει κανεὶς σ' ὅλη του τὴ ζωὴ ἢ ἀκόμα καὶ κάτι πού δὲν κάνει, ἔχει συνέπειες πού δὲν μπορεῖ τότε νὰ τὶς ἀναμετρήσει».

«Δὲν ξέρεις τί μπορεῖ νὰν ἡ ζωὴ σου
σὲ κάποιου ἄλλου ἀνθρώπου τὴ ζωὴ.
Τὸ διπλάνο μας ὅλοι ἔχουμε ἀνάγκη·
γιατὶ κανένας μόνος του δὲ ζεῖ.»

Emerson, «Each and All».

«Ναί», εἶπε ὁ Κουροντακέ, «καταλαβαίνω καὶ συμφωνῶ μ' αὐτὸ πού λές. Ἄν ὑποθέσουμε ὅμως πὼς ὅταν πεθάνεις καταστρέφεται τὸ σῶμα σου χωρὶς ν' ἀφήσει κανένα ἴχνος; πὼς καταστρέφεται τὸ σπίτι σου, ὅλα τὰ ὑπάρχοντά σου, ὅλοι σου οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι, ὅλες οἱ γνωριμίες σου κι' ἀκόμα ὅτι κάθε τι πού θυμίζει τὸν ἐαυτό σου;

«Τί ἐννοεῖτε» τὸν ρώτησα, «νὰ ἐξαφανιστοῦν δηλ. ὅλα αὐτὰ μέσα σ' ἕνα σεισμό;» Γιατὶ στὴν Ἰαπωνία, δὲν μπορεῖ ποτέ νὰ σοῦ φύγει τὸ συναίσθημα πὼς σὲ ἀπειλεῖ τὸ χῶμα πού πατάς.

«Ἐννοῶ κάτι πιὸ ὀλοκληρωτικό ἀπ' τὸ σεισμό» μοῦ εἶπε.

—«Τὴ φωτιά, ἴσως» εἶπα ἐγώ.

«Καὶ πιὸ φοβερό κι' ἀπ' τὴ φωτιά. Δὲν μπορῶ νὰ φανταστῶ τί θάνατο αὐτὸ» εἶπα· ἄρχιζα νὰ νοιώθω πὼς ἡ συζήτηση ἄρχισε νὰ γίνεται παράλογη.

«Ἐγὼ μπορῶ νὰ τὸ φανταστῶ», εἶπε ὁ Κουροντακέ καὶ κατέβασε τὰ βλέφαρά του τόσο, πάνω στὰ μάτια του, πού στὸ πρόσωπό του ζωγραφίστηκε ἡ ἐκφραση τοῦ ἀνθρώπου πού τὰ ξέρει ὅλα. Δὲν μπορούσα νὰ τὸν κυτάξω· καὶ γύρισα ἄλλοῦ τὰ μάτια μου.

«Μήπως ἐννοεῖτε» τοῦ εἶπα, «μιὰ καταστροφή πού θὰ τὴν προκαλέσει ὁ ἄνθρωπος ἢ μιὰ θεομηνία;»

«Καταστροφή πού θὰ τὴν προκαλέσει ὁ ἄνθρωπος» εἶπε.

Ἐρριξα μιὰ ματιὰ στὸν Χατζιμέ ζητώντας του βοήθεια. Ἐκεῖνος ἀπέφυγε νὰ μὲ κοιτάξει. Στὸ δρόμο ξαφνικὰ ἀκούστηκε σὰ σῆμα κινδύνου τὸ κλάξον ἐνὸς αὐτοκινήτου τρώμαξα κι' ἀναπήδησα ὀλόκληρος. Μοῦ εἶχαν πει πὼς τὸ καλοκαίρι εἶταν πολὺ ζεστό στὴ Χιροσίμα, μὰ μ' ὅλο πού ὁ ἰδρώτας ἔτρεχε ποτάμι ἀπ' τὸ πρόσωπό μου, εἶχα ξεχάσει ἐντελῶς πὼς εἶπαμε νὰ πᾶμε νὰ κολυμπήσουμε. Εἶπα μέσα μου πὼς ὁ γέρος δὲ θάνατο στὰ καλά του καὶ τὸ μυαλό του θάχει σίγουρα φαντασιοπληξίες· ὅταν ὅμως κοίταξα τὰ ἀκίνητα μάτια του καὶ τὰ λεπτά, ἀνήσυχα δάχτυλά του, θυμήθηκα πὼς ὁ τρελλὸς ζεῖ μὲ τίς δικές του τίς ἀλήθειες καὶ ὁ λογικὸς τοῦ φαίνεται ὅχι μονάχα πὼς τὸν κατατρέχει μὰ καὶ πὼς δὲν ἔχει ἰδέα ἀπὸ τίποτα.

«Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσή» συνέχισε ὁ Κουροντακέ «ἡ ἀπήχηση τῶν πράξεων ἐνὸς ἀνθρώπου δὲν ἔχει σημασία. Κάθε τι θὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τίς ἐνέργειες πού θὰ κάνει τὸ πνεῦμα, ἀπὸ τὸ θάνατο καὶ ὕστερα».

«Φαντάζομαι πώς θὰ ἔχει μιὰ μανία ἐκδίκησης» εἶπα ἐγώ. Ὁ Κουροντακέ γέλασε ἀπότομα, μὰ δὲ σχολίασε τὴ σκέψη μου.

«Σὲ συμβουλευώ νὰ φύγεις ἀπὸ τὴ Χιροσίμα» εἶπε. Ἡ σύστασή του μοῦ φάνηκε ξεκρέμαστη.

«Δὲ φαντάζομαι νὰ σᾶς πρόσβαλα σὲ τίποτα» εἶπα.

«Ὁχι, ὄχι!» μοῦπε χαμογελώντας «ἐγὼ μιλάω σὰ φίλος. Ὑστερα ξανάγινε σοβαρός. «Σκέφτομαι πὼς θάπρεπε νὰ πεθάνεις μὲ τὸν τρόπο πὺν ἔχεις συνηθίσει καὶ νὰ ἀποφύγεις τὸ νέο εἶδος θανάτου, πὺν θὰ βαραίνει τὸ πνεῦμα σου μὲ εὐθύνη καὶ μόχθο. Θέλω τὸ δικό σου πνεῦμα νᾶναι ἀναπαυμένο.

Τὸν εὐχαρίστησα. «Τὸ ἴδιο εὐχομαι καὶ γὰρ σᾶς» τοῦ εἶπα.

«Ἐσὺ δὲν εἶσαι γεννημένος γιὰ δράση, θάπρεπε νὰ ζήσεις σὰ δάσκαλος ἢ σὰν ἐρημίτης».

Τὸν εὐχαρίστησα γιὰ τὴ συμβουλή. Σηκώθηκε πηδηχτὰ χωρὶς καμμιὰ προσπάθεια καὶ ἀφοῦ χαιρέτησε βγῆκε ἀπ' τὸ δωμάτιο. Τὴν ὥρα πὺν μιλούσαμε φαίνεται εἶχε φύγει καὶ ὁ Σιρόι, μὰ ἐγὼ δὲν τὸν πῆρα εἶδηση.

Ὅταν ἔμεινα μόνος μου μὲ τὸν Χατζιμὲ τὸν ρώτησα ἕνα σωρὸ πράγματα γιὰ τὸ γέρο θεῖο του: ὅπως φαίνεται ἡ γυναῖκα τοῦ Κουροντακέ εἶχε πεθάνει. Εἶχε ἕνα γυιὸ ἀξιωματικὸ τοῦ ναυτικοῦ ποὺ δὲν τὸν ἔβλεπε οὔτε τὸν ἀνέφερε ποτὲ γιὰτὶ εἶταν τσακωμένος μαζί του. Ὁ Χατζιμὲ δὲν ἤξερε γιὰτὶ εἶχανε μαλώσει, ἀλλὰ ἡ οἰκογένεια πίστευε πὼς ὁ Κουροντακέ ἤθελε ὁ γυιὸς του νὰ γίνεῖ σὰν κ' αὐτὸν ἕνας ἡσυχαστῆς ἐνῶ αὐτὸς εἶταν ἀποφασισμένος τὰ ζῆσαι τὴ ζωὴ του. Ὁ πατέρας τὸν ἄφησε νὰ κάνει ὅτι ἤθελε ἀλλὰ ὕστερα ὅταν ἔφτασε ὁ καιρὸς νὰ παντρευτεῖ τοῦ βρῆκε μιὰ κοπέλλα πὺν αὐτὸς ἀρνήθηκε νὰ τὴν παντρευτεῖ τότε ὁ γέρος τοῦπε πὼς δὲν θέλει πιά νὰ τὸν ξέρει. Ρώτησα τὸν Χατζιμὲ τί ὄνομα εἶχε ὁ Κουροντακέ στὴ Χιροσίμα. Οἱ ἐμπορευόμενοι τῆς Χιροσίμα τὸν θεωροῦσαν ἀδρανῆ καὶ χωρὶς ἐπιχειρηματικὸ μυαλό, οἱ δάσκαλοι τὸν σέβονταν, οἱ ὑπῆρέτες καὶ ὁ ἄλλος κόσμος πιστεύανε πὼς εἶταν μάγος—γιὰτὶ εἶχε πεῖ πὺν βρισκόνταν χαμένοι ἀνθρώποι καὶ πράγματα καὶ γιὰτὶ εἶχε προφητέψει μελλοντικὰ γεγονότα σχετικὰ μὲ τὴν ἀτομικὴ τους ζωὴ.

«Πές μου Χατζιμέ, τί ἰδέα ἔχουν γι' αὐτὸν ὁ πατέρας σου καὶ ἡ μητέρα σου;»

«Τὸν σέβονται. Διαρκῶς βάζει τὸν πατέρα μου νὰ πουλήσει τὸ σπίτι μας καὶ νὰ πᾶμε νὰ καθήσουμε στὴν ἐξοχή, ὅπου ἔχουμε ἕνα μικρὸ χτήμα. Ὁ πατέρας μου ὅμως ἔζησε ὅλη του τὴ ζωὴ ἐδῶ, μέσα σ' αὐτὸ τὸ σπίτι, πὺν τῷχτισε ὁ παπποῦς του, καὶ δὲ θέλει νὰ τ' ἀφίσει μὰ νομίζω πὼς στὸ τέλος θὰ ὑποχωρήσει.»

«Γιὰτί;» ρώτησα. «Μήπως γιὰ τὴν καταστροφή πὺν προφη-

τεύει ὁ Κουροντακέ, καὶ πὺν μοῦ φαίνεται σὰν ὄνειρο τῆς φαντασίας του; ἢ μήπως ὑπάρχει κανένα χημικὸ ἐργοστάσιο ἐδῶ στὴ Χιροσίμα πὺν γίνονται ἔρευνες γιὰ καινούριες ἐκρηκτικὲς ὕλες; Μὰ θάταν καλύτερα νὰ μὴ κάνω τέ οἱον εἶδους ἐρωτήσεις γιὰτὶ μπορεῖ νὰ μὲ πάρεις καὶ γιὰ κανένα κατάσκοπο—μ' ὅλο πὺν ἔχεις πόσο λίγο μ' ἐνδιαφέρουν αὐτὰ τὰ πράγματα».

Ἐκείνη τὴ μέρα δὲν πῆγαμε γιὰ μπάνιο, περάσαμε ξαπλωμένοι, διαβάζοντας βιβλία, πίνοντας ἀναψυκτικὰ καὶ ἀκούγοντας μουσικὴ. Ὅλη τὴ μέρα εἶμουν ἀνήσυχος καὶ ἡ ζέστη ὀλοένα μεγάλωνε. Τ' ἀπόγεμα εἶταν νὰ πᾶμε μὲ τὴ βάρκα νὰ δοῦμε μιὰ θρησκευτικὴ πομπὴ πὺν ἔκαναν κάθε χρόνο· εἶταν νὰ μεταφέρουν ἕνα λατρευτικὸ ἀντικείμενο στὸ ἱερὸ νησὶ Miyajima. Ὅταν ἄκοι σα πὼς θαρχόταν μαζί μας καὶ ὁ Κουροντακέ ἀναστατώθηκα· σκέφθηκα πὼς μὲ τὴ δύναμη τῆς μαντικῆς του, θάξερε ἴσως γιὰ μένα πολὺ περισσότερα ἀπ' ὅτι ἤξερα ἐγὼ ὁ ἴδιος γιὰ τὸν ἑαυτό μου.

Ὅταν βράδυνασε, μπήκαμε στὴ βάρκα· μοῦ φαίνεται πὼς τὸ ἴδιο ἔκανε τοῦλάχιστο ἡμισὶ Χιροσίμα. Οὔτε φύσαγε, οὔτε βρόνταγε, μὰ ὁ οὐρανὸς εἶταν μουντὸς καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα εἶταν βαρεῖα πὺν σ' ἐπνιγε. Μ' ὅλο πὺν φοροῦσαμε ἕνα ψηλὸ βαμβακερὸ Yukata ὁ Χατζιμὲ καὶ γὼ ζεστανόμασταν πάρα πολὺ· ὁ κ. Shiroy εἶχε βγάλει τὸν παναμὰ του, καὶ ἀερίζονταν μὲ τὴ βεντάλια του· ἡ γυναῖκα του μὲ τὰ μαλλιά της φρεσκοχτενισμένα εἶχε πάρει ὕφος σεβάσμιας κυρίας. Ὁ Κουροντακέ πὺν καθόταν μαζί μας στὴν πρῶμνη τῆς βενζίνας, μοῦδα σε ἕνα ζευγάρι κιὰλια πὺν εἶχε πάρει ἐπίτηδες γιὰ μένα. Φαινόταν πὼς δὲν εἶχε διάθεση γιὰ προφητεῖες ἔλεγε ἀστεῖα καὶ γελοῦσε μὲ τ' ἀστεῖα τῶν ἄλλων· ἔμοιαζε καὶ συμπεριφερόταν περισσότερο σὰ νέος παρὰ σὰ γέρος (μὲ ἀξιοπρέπεια πάντα). Τὸ μαῦρο πανωφόρι του εἶταν στολισμένο στὴ μέση τῆς πλάτης καὶ στὰ μανίκια μὲ διάφορα κεντήματα καὶ τοῦδινε ἕνα ἱερατικὸ ὕφος· νομίζω πὼς τὸ βλέπω ἀκόμα· εἶχε τρεῖς κυματιστὲς γραμμές πὺν παριστάνανε τὸ τρεχούμενο νερό.

Πολεμικὰ ἀπ' τὸ Κυρέ ἀγκυροβαλημένα κατὰ μήκος τῆς πομπῆς, παίζανε μὲ τοὺς προβολεῖς τους, γυρίζοντας τους μιὰ κατὰ τὸ ἄπειρο πλῆθος πὺν εἶτανε στὶς βάρκες, μιὰ κατὰ τὸν οὐρανὸ καὶ μιὰ κατὰ τὸν ἀτέλειωτο ὀρίζοντα. Παντοῦ ὑπῆρχαν φῶτα, φανάρια, δαυλοὶ ἡ μουσικὴ πὺν ἀκουγόταν σιγανὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα, δυνάμασε. Τὸ ἱερὸ καράβι ἔφτασε στὸ μέρος πὺν ἔπρεπε. Τῷφταν ὡς ἐκεῖ γυμνοὶ ἄντρες, τραβῶντας κουπὶ ὄρθιοι, μὲ ρυθμικὲς ὁμοῖομορφες κινήσεις, πὺν κανονίζονταν μὲ τοὺς ρυθμικοὺς χτύπους τῆς μουσικῆς. Οἱ μουσικοὶ φοροῦσαν ἱερατικὲς φορεσιές. Οἱ τραγουδιστὲς λέγανε καθισμένοι ἕνα πολὺ παλιὸ τραγούδι—ἡ λέξη τραγουδιστῆς δὲν ταίριαζε σ' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, πὺν τὸ ψιθυρι-

στό βαθύ τραγούδι τους έλεγε τόσο πολλά για τον πόνο και την ύποταξη σ' αυτόν δίχως παράπονο. Στη μέση της βάρκας είχαν μια ιερή κιβωτόν που έλαμπε στο χρυσάφι, και στο μετάξι.

Όπως τη φώτισε ένας προβολέας, όλη αυτή η λαμπερή πολύχρωμη οπτασία χλώμιασε και φάνηκε όμοια με φάντασμα· έκνευ- ρισμένος από τη ζέση, από τα κύματα και τη γιορτή, ξανάφερα στο μυαλό μου το θάνατο, την καταστροφή και τα λόγια του Κου- ροντακέ για τις μεταθανάτιες ενέργειες του πνεύματος.

Γύρω μας καίγανε πυροτεχνήματα, σμαράγδινα και ρουμπινένια αστέρια πετούσαν στον ουρανό, έμεναν εκεί κρεμασμένα για λίγο και ύστερα πέφτανε και χάνονταν. Φωτεινές δέσμες απλώνανε φαν- ταστικές κληματαριές που κρέμοντον δεξιά κι' αριστερά απ' όλες τις βάρκες, και με κάποιο μαγικό τρόπο καθρεφτίζονταν μέσα στη θά- λασσα και φτιάχνανε χιλιάδες χρυσές μέλισσες· κι' όλη την ώρα άκου- γες ένα σφύριγμα και μικρές έκρηξεις· από τη δική μας βάρκα ξε- πειτόταν, ατέλειωτη θάλασσα από κόκκινους και άσπρους λαμπερούς γλόμτους που παίζανε με τη θάλασσα. Κυττάζοντας πίσω κατά τη Χισοσίμα έβλεπες ένα πελώριο πυροτέχνημα ν' απλώνεται σ' ένα μεγάλο ανοιχτό χώρο· κυττάζοντάς κατά τη Miyajima έβλεπες να προχωρεί το ιερό σκάφος και άκουγες όλοένα και πιο σβυσμένα τον ήχο των τραγουριστών. Ο Κουροντακέ που μ' έβλεπε πώς κύτταξα το νησί και ήξερε πώς την άλλη μέρα θα πήγαινα εκεί με τον Χατζιμέ μου διηγήθηκε πολλά γι' αυτό.

Ύστερα, δίνοντας ένα σοφό τόνο στη φωνή του είπε: «Ίσως θα σ' ενδιαφέρει να μάθεις πώς πάνω σ' αυτό το νησί κανείς δεν μπορεί να γεννηθεί· ούτε κανείς πρέπει να θαφτεί». Έγώ προσ- ποιήθηκα εύγενικά πώς ενδιαφερόμουν και πώς τάκουγα για πρώτη φορά. «Όμως δεν είναι γνωστό», συνέχισε «πώς στη Χισοσίμα γεν- νήθηκαν πολλοί άνθρωποι, που δε θα θαφτούν ποτέ».

«Αλήθεια;» είπα σοβαρά, νοιώθοντας πώς έπρεπε να τον αφήσω στη φαντασιοπληξία του. Είταν τόσο ζέστη που δεν είχα όρεξη να τον ρωτήσω για τίποτα άλλο και σκέφτηκα πώς και πριν από τον Κουροντακέ υπήρξαν προφήτες που ήξεραν τη μοίρα της πόλης όπου ζούσαν.

Όπως σιρσίσαμε τη βάρκα μας γυρίζοντας πίσω, δυο προβο- λείς συναντηθήκαν πάνω σ' ένα πυροτέχνημα και μέσα στην άπνοια της ατμόσφαιρας φάνηκε ακίνητος ο καπνός που είχε σηκωθεί σε μια ψηλή στήλη και είχε πλατύνει στην κορυφή.

«Τι παράξενο σχήμα που έχει ο καπνός» είπα εγώ. «Μοιάζει με μανιτάρι, εκείνα τα φαρμακερά μανιτάρια».

Όταν τόπα, τότε κατάλαβα πώς είχα πει κάτι παράξενο. Γιατί άραγε δεν είπα απλά «σαν ένα μανιτάρι». Μα ωστόσο ο καπνός

είταν χλωμός και άχρωμος κι' έμοιαζε πραγματικά με φαρμακερό μανιτάρι. Ο κ. Shiroi συμφώνησε μαζί μου. Ο Κουροντακέ δεν άνοιξε το στόμα του. Τα βλέφαρά του είχαν βαρειά σαν να νύσταζε αλλά τα μάτια του είχαν ανοιχτά και κύτταζαν προς το μέρος του καπνού. Όταν κύτταξα ξανά προς τα κει οι προβολείς είχαν σβύσει, ο καπνός δε φαινόταν πια και το πυροτέχνημα είχε περάσει. Ανα- ρωτήθηκα μήπως το θέαμα αυτό το είχα μόνο φανταστεί και μά- λιστα παραξενεύτηκα όταν ρώτησα τον Χατζιμέ αν το είδε, και μου είπε πώς όχι.

Ύστερ' απ' αυτή τη νύχτα δεν ξαναείδα τον Κουροντακέ. Δε φά- νηκε στο πρωινό την άλλη μέρα και εγώ και ο Χατζιμέ φύγαμε για τι Μιγιατζίμα πριν το μεσημέρι, περάσαμε εκεί λίγες διαφορετικές μέρες.

Λίγες βδομάδες αργότερα όταν ξαναγύρισα στο Τόκιο πήρα ένα γράμμα από τον Χατζιμέ που μέσα σ' άλλα μουλεγε πώς ο γέρο- θείος του δεν έμενε πια στο σπίτι του πατέρα του. Μια λιόλουστη μέρα, που περπατούσε στο δρόμο με την κ. Shiroi ο Κουροντακέ άρχισε να φωνάζει πώς μερικοί διαβάτες δεν είχαν σκιά· έγινε πολύ νευρικός και έδειχνε άγρια τους ανθρώπους που περνούσαν, συγκεν- τρώνοντας την προσοχή του κόσμου και δημιουργώντας τόση φασα- ρία που σταμάτησε την συγκοινωνία. Την ώρα που τον πλησίασε ένας αστυνομικός για να δει τι συμβαίνει τον έπιασε κρίση και έπεσε κατάχαμα.

Τον μεταφέρανε σε μια νευρολογική κλινική. Οι γιατροί είπαν πώς η κατάστασή του ήταν επικίνδυνη. Ο Χατζιμέ έγραφε πώς η μητέρα του είχε πάρα πολύ στενοχωρηθεί απ' αυτό το επεισόδιο. Η στενοχώρια που δοκίμασε κίνη τη ώρα στο δρόμο ήταν πολύ μεγάλη· εύτυχώς όμως, ο θείος, είχε δείξει περισσότερο νέους και κοπέλλες που δεν τον έπαιρναν στα σοβαρά. Έδειξε μονάχα δυο γέρους, λέγοντας πώς δεν έχουν σκιά. Ο ένας ήταν η κ. Teneka η γυναίκα του τραπεζίτη, που πειράχτηκε πολύ. Έχω ακόμα το γράμμα του Χατζιμέ· έχει ημερομηνία: Σεπτέμβρης, 1926.

Τὰ παῖδιά μας δυναμώνουν

Στὴν Ἀγγλία, μιὰ κυρία Δανικῆς καταγωγῆς ἄρχισε νὰ ἐφαρμόζει μὲ μεγάλη ἐπιτυχία ἓνα συγχρονισμένο σύστημα ὀρθοπαιδικῆς θεραπείας γιὰ παιδάκια πὺν ὑποφέρουν ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ πολέμου.

Στὶς δυὸ κλινικὲς πὺν διαθέτει, πάρα πολλὲς μητέρες παρακολουθοῦν μ' εὐγνωμοσύνη τὰ ἐπιδέξια χέρια της νὰ γυμνάζουν τὰ μικρά τους καὶ νὰ κάνουν θαύματα μὲ ἀσκήσεις καὶ εἰδικὰ ὄργανα. Πολλὰ εἶναι τὰ παιδάκια, ἰδιαίτερα τὰ μωρά, πὺν τὰ κόκαλά τους χρειάζονται ἀπόλυτα τὴν περιποίησή της. Ὅλος αὐτὸς ὁ μικρόκοσμος πηγαίνει στὴν κλινικὴ τρεῖς φορὲς τὴν ἐβδομάδα καὶ κάνει θεραπεία ἐπὶ 10 λεπτά.

Τὰ περισσότερα μωρά συνηθίζουν ἀμέσως αὐτὴ τὴν ἐπίσκεψη καὶ ἐνθουσιάζονται ὅταν βλέπουν τὰ ποδαράκια τους νὰ κάνουν διάφορες κινήσεις. Ἡ μεγάλη διασκέδαση εἶναι τὸ κατρακύλισμα πάνω σ' ἓνα τραπέζι καὶ ἡ κούνια. Τὰ πιὸ μεγάλα χαίρουνται πολὺ ὅταν τοὺς βάζουν νὰ περπατοῦν πάνω σ' ἓνα παράξενο ὄργανο, σὰν σκάλα, γιὰ νὰ προλάβουν καὶ νὰ θεραπεύσουν τὴ ραχίτιδα κι' ἄλλες ἀρρώστιες τῶν κοκάλων.

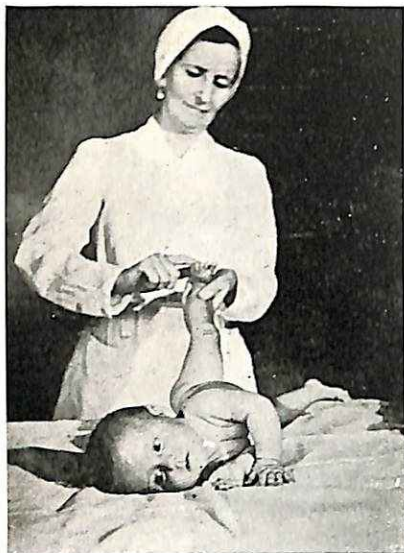
Τὸ σύστημα πὺν ἐφαρμόζεται στὰ παιδάκια αὐτὰ ἔχει πολὺ καλὰ ἀποτελέσματα. Τὸ βάρος τους αὐξάνει καὶ τὰ κόκαλά τους δυναμώνουν. Ἡ ὑγεία τους καλύτερεῖ σταθερὰ καὶ ἀποκτοῦν ὅλο καὶ περισσότερες δυνατόεις γιὰ ν' ἀντιδράσουν στὶς στέρησεις πὺν ἐπιβάλλει ἡ μεταπολεμικὴ ζωὴ καὶ νὰ γίνουν γεροὶ ἄνθρωποι.

Ἡ κ. Dane καμαρώνει τοὺς μικροὺς φίλους της.

Τὰ μάτια λάμπουν. Δὲν εἶναι κι' ἀσχημὴ ἡ κούνια!

*Όλο τὸ σῶμα, κυρίως τὰ νεῦρα καὶ τὰ κόκαλα,
γυμνάζονται μὲ διάφορους τρόπους. Καὶ τὰ
μικρὰ μένουν γεμάτα ἀπορία καὶ σοβαρότητα.*

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Η ανακάλυψη της διάσπασης του ατόμου και η χρήση της ατομικής βόμβας έφεραν γρήγορα μια κρίση στους επιστημονικούς κύκλους. Και η κρίση αυτή έχει στενή σχέση με το μέλλον του πολιτισμού. Οι επιστήμονες που πριν από τον πόλεμο δούλευαν σαν έρημιτες κλεισμένοι στα εργαστήρια τους κατάλαβαν ξαφνικά τί επίδραση είχε η δουλειά τους στην κοινωνία. 'Η ατομική βόμβα ξεκαθάρισε μια για πάντα πώς όλοι οι εργάτες της επιστήμης πρέπει να αναλογιστούν τις ευθύνες τους όχι μόνο σαν επιστήμονες μα και σαν πολίτες. 'Ακόμα πρέπει να προσπαθήσουν να δώσουν στις έρευνές τους την κατεύθυνση εκείνη που θα εξυπηρετήσει καλύτερα την κοινωνία. Σήμερα επιστήμονες και πολιτικοί συζητούν κάθε πλευρά που παρουσιάζει το τεράστιο γενικό πρόβλημα για την ευθύνη της επιστήμης και της κοινωνίας, όπως αντιμετωπίζουν και το πιο ειδικό πρόβλημα της ευθύνης που βαρύνει τους επιστήμονες ύστερα από την ανακάλυψη της ατομικής βόμβας.

Πρώτη και βασική ερώτηση είναι: Πρέπει η επιστημονική έρευνα να γίνεται μόνο για τον εαυτό της, μόνο για αγάπη της γνώσης ή πρέπει να ακολουθεί πρακτικούς σκοπούς; 'Από τη μια μεριά έχουμε την άποψη πώς η επιστήμη ξεπέφτει απ' τον προορισμό της υπηρετώντας υλικούς σκοπούς και πώς ο πολιτισμός μπορεί να σωθεί μόνο αν οι επιστήμονες εγκαταλείψουν την «ωφελιμιστική τους τάση» και αφοσιωθούν στην έρευνα με μόνο σκοπό την καθαρή γνώση. 'Η άποψη αυτή βρίσκεται αντιμέτωπη με τους περισσότερους επιστήμονες σ' όλο τον κόσμο. Αυτοί έχουν πειστή πώς το καθήκον και η ευθύνη τους απέναντι στην κοινωνία είναι να δημιουργήσουν τις συνθήκες για την ειρήνη και την ανθρώπινη ευημερία και νομίζουν πώς ο σκοπός αυτός θα επιτευχθεί ευκολότερα αν η επιστήμη είναι ελεύθερη, διεθνής και αδέσμευτη από κάθε μυστικότητα.

'Η δεύτερη ερώτηση που δρθάνεται μπροστά μας είναι: Πώς οι επιστήμονες που ανήκουν στη δεύτερη αυτή ομάδα θα μπορέσουν καλύτερα να εξυπηρετήσουν την κοινωνία; Το ζήτημα αυτό απασχόλησε πολλούς και μεγάλους επιστήμονες από πολλές χώρες σέ ένα συνέδριο που έγινε τελευταία στο Λονδίνο και που απασχο-

Τα πιο μεγάλα παιδάκια μπορούν πια να κάνουν και πιο δύσκολα γυμνάσματα. Μα δὲ φοβούνται καθόλου.

λήθηκε με τὸ θέμα: «Ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ εὐημερία τῆς ἀνθρωπότητος». Στὶς παρακάτω σελίδες θὰ βρῆτε καὶ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὶς ἀπόψεις τῶν διαφόρων ἀντιπροσώπων. Ὅλοι τονίζουν τὴν ἀνάγκη γιὰ μιὰ καθορισμένη ἠθικὴ βάση στὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα. Τονίζουν ἀκόμα τὴν ἀνάγκη νὰ μελετηθεῖ ἡ ἱστορία τῶν σχέσεων ἐπιστήμης καὶ προόδου τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ δοθεῖ ἰδιαίτερη σημασία πρὸς τὸν στίς κοινωνικὲς παρὰ τὶς φυσικὲς ἐπιστῆμες.

Τελευταία ἔρχεται ἡ ἐρώτηση πὺ πηγάζει μέσα ἀπὸ τὴν ἐφεύρεση τῆς ἀτομικῆς βόμβας: πόση εὐθύνη ἀπέναντι στὴν πολιτεία ἔχουν οἱ ἐπιστήμονες, πόση εὐθύνη τοὺς καταλογίζουν οἱ κυβερνήσεις καὶ οἱ λαοί; Ἡ ὁροθετικὴ γραμμὴ ἀνάμεσα στὴν ἐπιστήμη καὶ τὴν πολιτικὴ ἔχει σχεδὸν σβυστῇ καὶ σήμερα τὸ πολιτικὸ μέλλον τῆς ἐπιστήμης συνοψίζεται στὰ λόγια ἐνὸς μέλους τοῦ Βρεταννικοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, «δὲν εἶμαι καθόλου βέβαιος ἂν οἱ πολιτικοὶ θὰ γίνουν ἐπιστήμονες ἢ οἱ ἐπιστήμονες πολιτικοί».

ΠΡΕΠΕΙ Ἡ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΝΑ ΕΧΕΙ

ΠΡΑΚΤΙΚΟΥΣ ΣΚΟΠΟΥΣ;

Ο Michael Polanyi, μέλος τῆς Βασιλικῆς Ἑταιρείας καὶ καθηγητῆς τῆς Ὀργανικῆς Χημείας στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Μάντσεστερ, ὑποστηρίζει πὺς ἡ χρησιμότητα τῆς γνώσης δὲν ἔχει καμιά σχέση με τὸν ἐπιστήμονα καὶ ζητᾷ τὴ μελέτη τῆς καθαρῆς ἐπιστήμης.

Ἡ ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

(Ἀποσπάσματα ἀπὸ ἐναρκτήριο λόγο στὸ Συνέδριο Ἑπιστημονικῶν Ἑρευνῶν καὶ Βιομηχανικῶν Σχεδίων, δημοσιευμένα στὸ «Time and Tide»).

ΕἶΝΑΙ δικαιολογημένη ἡ ἐπιδίωξη τῆς ἐπιστημονικῆς μελέτης πὺ δὲν ἔχει πρακτικὴ χρησιμότητα; Μόλις πρὶν ἀπὸ δέκα χρόνια ὅλοι πιστεύαμε πὺς ἡ ἐπιστημονικὴ μελέτη ἐξυπηρετοῦσε τοὺς δικούς της σκοποὺς, προόδευε γιὰ χάρη τῆς ἐπιστήμης, κινηγοῦσε τὴ γνώση γιὰ ἀγάπη τῆς ἀλήθειας. Δεχόμεστε ὅμως ἀκόμα αὐτὴ τὴν ἄποψη; Πιστεύουμε ἀκόμα πὺς ὁ ἐπιστήμονας πρέπει νὰ ἐξοδεύει κρατικά ποσὰ γιὰ τὶς ἐρευνές του, γιὰ νὰ ἐπαληθεύσει ἂς πούμε

ἓνα θεώρημα ἢ νὰ μετρήσει τὰ ἡλεκτρόνια τοῦ σύμπαντος; Ὅλα αὐτὰ εἶναι μελέτες πὺ δὲν πρόκειται γρηγορὰ νὰ μᾶς δώσουν πρακτικὸ ἀποτέλεσμα ἂν καὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ ἐπηρεάσουν κάποτε τὴν ὕλική πλευρὰ τῆς ζωῆς. Ὅχι, σήμερα γενικά δὲν παραδεχόμεστε πὺς πρέπει ἡ ἐπιστήμη νὰ εἶναι «ἡ γνώση γιὰ τὴ γνώση». Σὲ καμιά ἄλλη ἐποχὴ δὲν συζητήθηκε περισσότερο ἡ ἐπιστήμη καὶ ποτὲ ἄλλοτε δὲν ὑποστηρίχθηκε λιγώτερο ἢ ἀγάπη τῆς γνώσης. Σή-

μερα ἀντικρύζουμε μιὰ ριζικὰ ὀφελμιστικὴ ἄποψη τοῦ ζητήματος καὶ αὐτὴ καθρεφτίζει ὅλες τὶς φιλοσοφικὲς τάσεις τῆς ἐποχῆς μας.

Ἡ φιλοσοφικὴ αὐτὴ κίνηση πὺ τόσο ἀποτελεσματικὰ ἐπηρεάσε τὴν πατροπαράδοτη θέσιν τῆς ἐπιστήμης, ἀρχισε τὶς ἐπιθέσεις της ἀπὸ δύο σημεία. Ἡ μιὰ ἐπιθετικὴ γραμμὴ χτυποῦσε τὴν ἀπαίτηση τῆς ἐπιστήμης νὰ ἐνεργεῖ μόνο γιὰ τὸν ἑαυτὸ της. Αὐτὴ εἶταν ἡ γραμμὴ τῆς σύγχρονης ὕλιστικῆς θεωρίας. Ἀρνιέται πὺς ἡ ἀνθρώπινη διάνοια μπορεῖ νὰ ἐνεργεῖ ἀνεξάρτητα, γιὰ τὸ δικό της πιστεύω καὶ ὑποστηρίζει πὺς τὸ ἀντικείμενο τῆς σκέψης ἔχει πάντα στὴ βάση του πρακτικὸ σκοπὸ.

Σύμφωνα μ' αὐτὴ τὴν ἄποψη ἡ ἐπιστήμη εἶναι μιὰ ἰδεολογία πὺ τὸ περιεχόμενό της καθορίζεται ἀπὸ τὶς κοινωνικὲς ἀνάγκες. Ἡ ἐξέλιξίς της ἐξαρτᾶται ἀπὸ διάφορα πρακτικὰ συμφέροντα πὺ κυριαρχοῦν διαδοχικά. Ἔτσι οἱ διαφορὲς ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις τῶν φυσικῶν νόμων παρουσιάζονται πὺ ἐγιναν γιὰ νὰ καλυφθοῦν συμφέροντα καὶ ὕλικες ἀνάγκες. Μιὰ τέτοια φιλοσοφία ἐξαφανίζει κάθε διάκριση ἀνάμεσα στὴν καθαρὰ καὶ τὴν ἐφαρμοσμένη ἐπιστήμη καὶ δίνει ἀξία στὴν πρώτη μόνο γιατί μπορεῖ νὰ σταθεῖ χορήγησις τῆς δεύτερης.

Ἡ ἄλλη ἐπιθετικὴ γραμμὴ πὺ τὴν ἀκολουθεῖ ἡ καινούρια αὐτὴ φιλοσοφία γιὰ νὰ χτυπήσει τὴν ἐπιστήμη στηρίζεται σὲ ἠθικὲς βάσεις. Ἐπιμένει πὺς ὁ ἐπιστήμονας πρέπει νὰ γυρίσει νὰ δεῖ τὴ δυστυχία πὺ ὑπάρχει στὸν κόσμο καὶ νὰ σκεφθεῖ πὺς θὰ τὴν ἀνακουφίσει. Εἶναι μιὰ θεωρία πὺ ζητᾷ ἀπὸ τοὺς ἐργάτες τῆς ἐπιστήμης νὰ ἀφιερῶσουν τὴν καρδιά τους καὶ τὸ μυαλό τους γιὰ νὰ λυθοῦν προβλήματα δύσκολα γιὰ τὴ ζωὴ. Εἶναι δυνατό νὰ τοὺς κυριέψουν τόσοι μεγάλοι ἐγωισμοί; Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο κατακρίνονται οἱ ἐπιστήμονες πὺς ἐπιδιώκουν τὴν ἐπιστήμη μόνο γιὰ ἀγάπη τῆς γνώσης.

Ἔτσι μπορούμε νὰ δοῦμε τὴ θέση

τῆς καθαρῆς ἐπιστήμης σήμερα κάτω ἀπὸ τὴ συνδιασμένη αὐτὴ ἐπίθεση πὺ βασίζεται σὲ κάποιες ἀνιστοιχεῖα. Οἱ δύο ἐπιθέσεις σχηματίζουν ἓνα παρᾶξενον συνδυασμὸ πὺ φανερώνει ὅμως τυπικὰ τὸ σύγχρονον πνεῦμα. Ἐνα καινούριο καταστρεπτικὸ σκεπτικισμὸ ἐνωμένο με μιὰ καινούρια κοινωνικὴ συνείδηση γιὰ τὴν ἀνθρώπινη διάνοια ἐνωμένη με ἐξωφρενικὲς ἠθικὲς ἀπαιτήσεις. Ἐδῶ βλέπουμε σὲ ἐνέργεια κάτι πὺ ἐπληξε τόσες φορὲς τὸ σύγχρονον κόσμο: εἶναι ὁ μηδενισμὸς ὁδηγημένος ἀπ' τὴν κοινωνικὴ συνείδηση.

Ἡ θεωρία πὺ ριζώθηκε ἀποτελεσματικὰ στὸ μυαλό μας ἀπὸ τὴ φιλοσοφικὴ κίνηση τῆς ἐποχῆς μας μᾶς δίδαξε τὰ ἀκόλουθα: ἡ δικαιοσύνη δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ ἡ θέληση μιᾶς ὁμάδας. Τίποτα δὲν εἶναι δικαιότερο ἀπὸ τὴν ἐπιδίωξη ὕλικῶν κερδῶν. Εἶναι τρέλλα καὶ ἀπάτη νὰ μιλάμε γιὰ ἀνώτερες ἀποστολὲς καὶ τὰ παρόμοια. Ἡ πνευματικὰ διψασμένη Εὐρώπη δὲ θὰ ἱκανοποιηθεῖ με τὴν ἡγεσία αὐτῶν — δεξιῶν ἢ ἀριστερῶν — πὺ διακηρύσσουν ὅτι μόνο τὰ ὕλικα συμφέροντα εἶναι ἀληθινὰ. Ἀμεση ἀνάγκη τῆς ἐποχῆς μας εἶναι νὰ ἀντικρούσουμε αὐτὴ τὴ φιλοσοφία με ὅλη τὴ δύναμή μας καὶ σ' ὅλα τὰ σημεία.

Ἐμεῖς οἱ ἐπιστήμονες πρέπει νὰ ἀντικρούσουμε τὴ θεωρία αὐτὴ στὸ πεδίο τῆς ἐπιστήμης. Ἡ πρὸ ζωτικὴ ὑπηρεσία πὺ μπορούμε νὰ προσφέρουμε στὸν κόσμο σήμερα εἶναι νὰ ἐξαδωδύσουμε ζωὴ στὰ ἐπιστημονικά μας ἰδανικά πὺ τὰ ἔχει τριγυρίσει μιὰ ἀτιμώσιμα δυσπιστίας με τὴν ἐπίδραση τῆς σύγχρονης φιλοσοφίας. Πρέπει νὰ διακηρύξουμε καὶ πάλι πὺς ἡ οὐσία τῆς ἐπιστήμης εἶναι ἡ ἀγάπη τῆς γνώσης καὶ πὺς ἡ χρησιμότης τῆς γνώσης δὲν ἔχει πρωταρχικὴ σημασία γιὰ μᾶς. Πρέπει νὰ ὁρθωθοῦμε καὶ νὰ ζητήσουμε τὸ δημόσιο σεβασμὸ καὶ τὴν ὑποστήριξη πὺ ταιριάζει στὴν ἐπιδίωξη τῆς

γνώσης και μόνο της γνώσης. Πρέπει να δείξουμε πάλι πώς οι αξιώσεις της επιστήμης είναι ένα μέρος της ακαδημαϊκής ελευθερίας. Έμείς οι επιστήμονες έχουμε μια ανώτερη υποχρέωση: πρέπει να είμαστε αποφασισμένοι σε αξίες πιο πολύτιμες από την υλική ευημερία. Έχουμε να εξυπηρετήσουμε σκοπό πιο επιτακτικό από την ανακούφιση των ανθρώπων. Η Ευρώπη μπορεί να σωθεί μόνο από το πνεύμα. Χρέος μας είναι να μείνουμε πιστοί στο πνεύμα της επιστήμης.

Η μόνη ελπίδα για την Ευρώπη είναι πώς οι ήγέτες της μπορεί να πιστέψουν ξανά στις λογικές και δίκαιες λύσεις. Οι θρίαμβοι της εφαρμοσμένης επιστήμης δεν μπορούν να μας βοηθήσουν. Καμιά βελτίωση της ατομικής βόμβας ούτε και κανένα

όπλο έναντιόν της, καμιά εξέλιξη του αεροπλάνου, καμιά καινούρια βιταμίνη ούτε πενικιλίνη κανένα φάρμακο για τον καρκίνο και τη φυματίωση. Ωστόσο όσο κι αν ξαναστηλώσουμε το πνεύμα της καθαρής επιστήμης και της καθαρής μελέτης θα πρέπει να ξαναστηλώσουμε και το πνεύμα της λογικής και της δικαιοσύνης. Έτσι θα δώσουμε παλμό σ' ένα στοιχείο απαραίτητο για την αναγέννηση της Ευρώπης και θα χαράξουμε το δρόμο για την ανόρθωση και την ασφάλεια. Μπορεί και να αποτύχουμε. Μά εστω και έτσι, διακηρύσσοντας την αληθινή μας φιλοσοφία, θα αντιμετωπίσουμε τουλάχιστο τον όλεθρο του καιρού μας μ' έναν τρόπο που θα δείξει ίσως στις μεταγενέστερες εποχές, την αληθινή αποστολή της επιστήμης.

Ο J. D. Bernal, μέλος της Βασιλικής Έταιρείας και καθηγητής της Φυσικής στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου, είναι ένας από τους πιο θερμούς οπαδούς της σχολής που πιστεύει ότι η επιστήμη πρέπει ν' αποβλέπει σε πρακτικό σκοπό και να εξυπηρετεί την κοινωνία.

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΙΚΑΝΟΠΟΙΕΙ ΤΙΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΕΙΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

(Αποσπάσματα από μιὰ ραδιοφωνική ομιλία στο BBC)

ΑΝ ΟΙ άνθρωποι μπορούσαν να κατανοήσουν έστω και λίγο τις δυνατότητες που προσφέρει η επιστήμη θα ανυπομονούσαν με το δίκιο τους για τις συνθήκες της ζωής τους και θα πετούχαιναν πιο εύκολα μια άλλη γη. Γι' αυτό η επιστήμη πρέπει να γίνει γνωστή μ' ένα καινούριο τρόπο που θα τονίζει τη σχέση της με την εξέλιξη του κόσμου. Δεν πρέπει πια να παρουσιάζουμε την επιστήμη σά μια σειρά από εικόνες που δείχνουν την ομορφιά και το μυστήριο του κόσμου και της φύσης. Ο κόσμος τ'α βαρέθηκε όλα αυτά. Ανηκούν σε μια εποχή όπου η ατομική και κοινωνική ασφάλεια είναι κάτι σίγουρο,

κάτι που δεν επιδεχόταν καμιά συζήτηση. Ο άνθρωπος πια δίκαια νοιώθει αγανάκτηση για τους επιστήμονες. Δουλεύουν άνετα, κλεισμένοι στον πύργο τους, κυνηγώντας λεπτομέρειες και χίμαιρες ενώ γύρω τους ο κόσμος έχει γίνει κομμάτια από τον πόλεμο, σε μια εποχή που τα μόνα προϊόντα της επιστημονικής έρευνας φαίνεται πως είναι αεροπλάνα, τουφέκια, τάνκς κι άλλες μηχανές του όλεθρου.

Οι επιστήμονες σήμερα δε θέλουν πια να παρουσιάσουν την καθαρά ακαδημαϊκή εικόνα πως έρευνούν την αλήθεια χωρίς κανένα συμφέρον, άδιαφορώντας τέλεια για τα αποτε-

λέσματα των ανακαλύψεων τους.

Από καιρό πια η επιστήμη έγινε αναπόσπαστο μέρος της βιομηχανικής και γεωργικής παραγωγής. Διατηρεί την υγεία μας και παίρνει δόλενα πιο σημαντική θέση στις διοικητικές υπηρεσίες και την κυβέρνηση. Οι μέθοδοι και οι ιδέες της επιστήμης είναι οι μορφές που κυριαρχούν στη σκέψη και την πράξη της εποχής μας.

Ο πόλεμος έδειξε φανερά επιτακτικό το πρόβλημα της σχέσης ανάμεσα στην επιστήμη και την ανθρώπινη ζωή. Έδειξε ακόμα πως αν και η επιστήμη χρησιμοποιήθηκε τόσο πολύ για την εξέλιξη των όπλων, χρησιμοποιήθηκε το ίδιο πλατεία για την προφύλαξη της υγείας και της ζωής των ανθρώπων του στρατού και των πολιτών στις πιο δύσκολες περιπτώσεις. Τα γεγονότα αυτά φωτίζουν καθαρά τον ουσιαστικό προορισμό της επιστήμης που είναι να βρούμε τα μέσα για να ικανοποιήσουμε τις στοιχειώδεις ανθρώπινες ανάγκες. Έκείνο που θεωρήθηκε μια ανάγκη για τον πόλεμο δεν ήταν λιγότερο μια ανάγκη και για την ειρήνη. Αν ο προορισμός της επιστήμης είχε κατανοηθεί από πριν, η μιζέρια και η δυστυχία που προκάλεσαν τον πόλεμο, θα παραμερίζονταν χωρίς να χρειαστεί αγώνας. Ένας τέτοιος αγώνας μπορεί να σπαταλήσει μόνο τη ζωτικότητα των ανθρώπων και να καταστρέψει τη διανοητική τους δύναμη.

Σ' όλες τις χώρες του κόσμου η επιστήμη σήμερα βρίσκεται στην τροχιά της εθνικής άμυνας. Οι φιλελεύθεροι επιστήμονες αισθάνονται πολύ φυσικά φόβο μήπως αυτό έχει για αποτέλεσμα να καταστραφεί το πνεύμα της επιστήμης που έκανε δυνατή και την υπόστασή της και μήπως, έτσι χαθόντας τα ιδανικά της

ελεύθερης έρευνας και της ελεύθερης μελέτης. Πολλοί είναι πρόθυμοι να δουν την επιστήμη σαν μια κατώτερη και παραγινόμενη ανθρώπινη ασχολία, φτάνει να μην έχει καμιά σχέση με το κράτος και τη βιομηχανία. Είναι βέβαιος ωστόσο πως θα απογοητευθούν. Η επιστήμη είναι τόσο χρήσιμη και βασικά απαραίτητη για την καθημερινή πρόοδο της σύγχρονης επιστήμης ώστε δεν μπορεί να μείνει στην ασφάλεια της αφάνειας. Η επιστήμη μπορεί να ζήσει μόνο σαν πρωτοστάτης της ανθρώπινης ζωής. Ο κόσμος της επιστήμης πιάστηκε πάντα πάνω από τα υλικά κίνητρα που καταστρέφουν το πνεύμα συνεργασίας σε άλλες σφαίρες της ζωής. Δημοκρατική συνεργασία είναι η ουσία της δουλειάς στα εργαστήρια και της μελέτης των φυσικών φαινομένων.

Δε χωρεί αμφιβολία πως η επιστήμη δεν μπορεί πια να διαπιστώνει μόνο γεγονότα μά πρέπει να επιδιώκει τη δίκαια και σωστή χρησιμοποίηση των ανακαλύψεών της. Η ανάγκη αυτή κατανοήθηκε πρώτα στη Σοβιετική Ένωση. Εκεί για πολλά χρόνια η επιστήμη κρατά πρωταρχική και αναγνωρισμένη θέση όταν κανονίζεται ή καλύτερη οργάνωση και χρησιμοποίηση των εθνικών πόρων για το κοινό καλό και τη βελτίωση της ζωής. Πολλοί επιστήμονες της παλιάς εποχής φοβήθηκαν πως μια τέτοια στροφή θα εξαφάνιζε την καθαρή επιστήμη κρατώντας στη ζωή μόνο την εφαρμοσμένη. Τίποτα τέτοιο δεν έγινε. Η μελέτη της καθαρής επιστήμης γίνεται στη Ρωσία τόσο έντατα όσο και στις άλλες χώρες. Στον πόλεμο όλα τα κράτη αναγκάστηκαν να προωθήσουν το ίδιο την καθαρή και την εφαρμοσμένη επιστήμη και

πολλοί από τους σημερινούς κριτικούς βρίσκονταν στην πρώτη γραμμή της πολεμικής προσπάθειας.

Μόνο με τη χρήση της επιστήμης μπορούμε να συνειδητοποιήσουμε την ένότητα της ανθρωπότητας και την υπαρκτή της σαν μιάς έργαζόμενης κοινότητας. Είναι επικίνδυνο να θέλουμε να περιορίσουμε το έργο της επιστήμης γιατί έτσι θα αυξήσουμε τις δυσκολίες του πολιτισμού μας. Η γνώση δεν είναι κάτι που χρειάζεται χαλκό σαν την άψυχη δύναμη. Αν δεχτούμε κάτι τέτοιο τότε ο αστήρικτος και παράλογος αυτός σκοπός θα εξουδετερώσει την τεχνική τελειότητα των μέσων.

Ο επιστήμονας πρέπει να βρίσκεται σε στενή, ελεύθερη και φιλική σχέση με την δημοκρατικά διαμορφωμένη κρατική μηχανή και ο πολυς κόσμος πρέπει να κατανοεί ανά-

λογα τις δυνατότητες και τα όρια της επιστήμης. Σήμερα η επιστήμη είναι για τους πολλούς ένα γεμάτο μυστήριο γέννημα κάποιας μαγείας. Σκοπός κάθε προσπάθειας για εκλαΐκευση της επιστήμης δεν πρέπει πια να είναι, όπως στον 19ο αιώνα, η απλή γνωριμία του κοινού με τα κύρια σημεία των επιστημονικών ανακαλύψεων. Πολύ πιο σημαντικό είναι να συσχετισθούν οι ανακαλύψεις αυτές με την εφαρμογή τους στην καθημερινή ζωή. Αυτό είναι ζήτημα που πρέπει να μελετηθεί πολύ κυρίως από τους εκπαιδευτικούς.

Η επιστήμη δεν είχε ποτέ τη θέση που θα έπρεπε στην εκπαίδευσή μας. Το πρόβλημα χρειάζεται μελέτη και κατανόηση για να μπορέσει η λύση του να σταθεί εύλογη για κάθε σπουδαστή.

Ο μυθιστοριογράφος E. M. Forster πιστεύει πως οι επιστήμονες δε βρίσκονται ακόμα σε στενή έπαφή με τον κοινό άνθρωπο. Υποστηρίζει πως η δράση τους πρέπει να περιοριστεί και πως πρέπει να εξυπηρετήσουν την ανθρωπότητα υλικά όσο μπορούν καλύτερα.

ΑΝΑΚΟΥΦΙΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΣΩΜΑ ΚΙ' ΟΧΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ

(Απόσπασμα από ένα άρθρο στο «The Listener»).

ΠΙΣΤΕΥΩ πως σήμερα η διανόηση βρίσκεται σε μεγαλύτερη έπαφή με τους ανθρώπους από τον γεμάτο πεποίθηση επιστήμονα που έχει διαμάσει το παρελθόν, απλοποιεί το παρόν και αντιμετωπίζει ένα μέλλον όπου θα κυριαρχεί αυτός. Οι πολιτικές συνθήκες σήμερα δίνουν στον επιστήμονα μια αφύσικη θέση που προσπαθεί να την ξεχάσει. Ο επιστήμονας έχει αντικατασταθεί από τις φοβισμένες κυβερνήσεις που έχουν την ανάγκη του, τον κολακεύουν

και τον προστατεύουν όσο είναι πιθανόν και τον καταδιώκουν με τους επίσημους νόμους για την ασφάλεια, αν άτακτοι. Όλα αυτά τον χωρίζουν από τον κοινό άνθρωπο και τον εμποδίζουν να συμμεριστεί τα αισθήματά τους. Είναι καιρός πια να βγεί από τον «ελεφάντινο πύργο» του.

Τον θέλουμε να δουλέψει για να μάς ανακουφίσει υλικά, όχι διανοητικά. Εκείνο που βαρύνει πολύ είναι οι υλικές δυσκολίες.

Ο καθηγητής Paul Langevin, κορυφαίος Γάλλος φυσικός θα ήθε-

λε η επιστήμη και η δικαιοσύνη να προχωρούν αδελφωμένες και να επιδιώξουν την επικράτηση των άρχων τους στον κόσμο.

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ Η ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΝΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΟΥΝ

(Από το «Les Lettres Françaises»).

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ξεελίχθηκε τόσο γρήγορα τους τελευταίους δυο αιώνες ώστε η δικαιοσύνη, χωλαίνοντας λίγο όπως πάντα δεν μπόρεσε να την ακολουθήσει. Μα ούτε και οι οργανώσεις μας, κοινωνικές και διεθνείς ανταποκρίνονται πια στις πράξεις μας.

Για να έπιτευχθεί η αρμονία πρέπει η Επιστήμη να αδεφωθθεί με τη Δικαιοσύνη χρησιμοποιώντας για τη μελέτη των ανθρωπίνων προβλη-

μάτων επιστημονικές μεθόδους και αναπτύσσοντας τη συνείδηση εκείνων των πολιτών που συντελούν στην πρόοδο της επιστήμης. Όπως πολλές φορές οι διανοούμενοι υπηρέτησαν μ' όλη τους την πνευματική δύναμη τη δικαιοσύνη του ατόμου, έτσι και σήμερα οι δημιουργοί της επιστήμης έχουν χρέος ν' αγρυπνούν για τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούν οι άνθρωποι το μόχθο τους.

ΠΩΣ Η ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΘΑ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΕΙ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Αν η εφαρμοσμένη επιστήμη πρόκειται να εξυπηρετήσει καλά την κοινωνία πρέπει να στηρίζεται πάνω σε αυστηρά ηθική βάση. Αυτή είναι η γνώμη του καθηγητή A. V. Hill, μέλους της Βασιλικής Εταιρείας, που τονίζει τον κίνδυνο που κρύβει κάθε παρέκκλιση.

ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΕΝΑΣ ΙΠΠΟΚΡΑΤΕΙΟΣ ΟΡΚΟΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ

(Αποσπάσματα από ένα λόγο στο συνέδριο του Λονδίνου για την «Επιστήμη και την Εθιμότητα της Ανθρωπότητας»).

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ αυτό δεν είναι καθόλου καινούριο. Η κοινή φράση «Οι ευθύνες της επιστήμης στη σύγχρονη κοινωνία» είναι τόσο παλιά όσο η επιστήμη και η κοινωνία. Πριν από 1700 χρόνια οι ευθύνες αυτές ύστερα από πείρα και συζητήσεις αιώνων, καθόρισαν την ηθική βάση και τον ηθικό προσορισμό της ιατρικής και αποκρυσταλλώθηκαν στον Ιπποκράτειο Όρκο.

Οι υπόλοιπες επιστήμες έμεναν πολλούς αιώνες πίσω από την ιατρι-

κή σχετικά με την ηθική αντίληψη που είχαν οι πιστοί τους για το έργο που έπιτελούσαν. Ας δούμε αν αυτό μπορεί να διορθωθεί. Κάποτε η επιστήμη και η μάθηση είχαν έναν φυσικό δεσμό ανάμεσα σε εθνή που δεν σχετιζόταν αλλοιώς. Αυτό μπορεί να γίνεται πάντα αν όλες οι χώρες θελήσουν ή μπορέσουν να επιμένουν στη διατήρηση μίας κοινής ηθικής αρχής για βάση των σχέσεών τους. Αν δε γίνει αυτό μπορούμε να προμαντέψουμε μία εποχή ο-

πότε οι επιστημονικές ανακαλύψεις και εφευρέσεις αντί να είναι θεμέλιο της παγκόσμιας συνεργασίας θα είναι το κύριο μέσο αμοιβαίας καταστροφής.

Οι επιστήμονες έχουν τα πολιτικά τους δικαιώματα και τις κοινωνικές τους ευθύνες σαν όλους τους άλλους πολίτες. Σαν επιστήμονες ωστόσο έχουν το δικαίωμα και το χρέος να εξετάζουν και να συζητούν τη φύση της αποστολής τους και την ιδιαίτερη συμβολή τους στην εθνική και παγκόσμια ευημερία. Θα έπρεπε

να νοιώθουν μία τιμητική και ακατάλυτη υποχρέωση να μείνουν πιστοί στην επιστημονική ειλικρίνεια, εντιμότητα και ακεραιότητα, να αποφεύγουν τη μυστικότητα, να μην εκμεταλλεύονται την επιστήμη για ταπεινούς ή εγωϊστικούς σκοπούς, να αρνιούνται συνθήκες δουλείας, έστω και τις καλύτερες, αν δεν είναι σύμφωνες με τις ηθικές αρχές τους, και τελευταίο, μα σοβαρό χρέος: να μη συνεργάζονται σε έργα όπου δε θα μπορούν κι αυτοί να ελέγχουν τα αποτελέσματά τους.

Ο Benjamin Farrington, Καθηγητής Κλασικών Γλωσσών που ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για την ιστορία της επιστήμης νομίζει πως οι επιστήμονες θα κατανοούσαν βαθύτερα τις ευθύνες τους αν μελετούσαν καλύτερα την επίδραση που έχει σ' όλες τις εποχές η επιστήμη στην πρόοδο των ανθρώπων και στην ακμή του πολιτισμού τους.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΣΤΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ

(Αποσπάσματα από ένα λόγο στο Συνέδριο του Λονδίνου για την
«Επιστήμη και την Ευημερία της Ανθρωπότητας».)

ΠΡΙΝ ΑΠΟ είκοσι χιλιάδες χρόνια, ή ανθρωπότητα είταν μία ομάδα από πρωτόγονους ανθρώπους που ζούσαν μονάχα για να βρίσκουν την τροφή τους. Η ριζική αλλαγή άρχισε μόνο πριν από έξη χιλιάδες χρόνια. Και τούτο όχι γιατί ο άνθρωπος είταν μία υπαρκτή με πολιτική συνείδηση μά γιατί είχε όλες τις ικανότητες να κάνει ορισμένες εφευρέσεις. Κι' όταν οι εφευρέσεις του άλλαξαν τη ζωή του, ορθώθηκε μπροστά του ή ανάγκη να γίνει πολιτικό όν γιατί έπρεπε να λύσει τη σχέση του ανθρώπου με τον άνθρωπο. Όσο όμως επιμεινουμε να γράφουμε μόνο

πολιτική ιστορία μελετώντας τις σχέσεις των ανθρώπων μεταξύ τους και όχι τη σχέση του ανθρώπου με τη φύση, τα ιστορικά μας συγγράμματα θα είναι πάντα επιπόλαιο.

Ως τώρα δεν έχει γίνει ιστορική μελέτη που να φανερώνει τη συσχέτιση της δράσης των επιστημόν στον κόσμο με την πολιτική ιστορία, που λίγο-πολύ την ξέρουμε όλοι. Προτείνω να ιδρυθούν στα Πανεπιστήμιά μας έδρες Ιστορίας των επιστημών. Θέλουμε Ιστορικούς που να έχουν συνειδητοποιήσει το ρόλο που έπαιξε ή επιστήμη στην εξέλιξη της ανθρωπότητας.

Δυο επιστήμονες, ένας Κινέζος και ένας Όλλανδός και ένας Βρετανός πολίτης που δεν είναι ειδικοί σ' αυτά τα ζητήματα, πιστεύουν

πως το πρόβλημα για το μέλλον της επιστήμης θα λυθεί αν ή έρευνα κατευθυνθεί προς τις κοινωνικές πιο πολύ, παρά προς τις φυσικές επιστήμες και προς τη μελέτη της σχέσης ανθρώπου και κοινωνίας. Μόνο μ' αυτή τη προϋπόθεση μπορεί ή ανθρωπότητα να σωθεί.

ΣΤΕΝΩΤΕΡΗ ΕΠΑΦΗ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ ΦΥΣΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

του Dr. T'U Chang-Wang

(Απόσπασμα από λόγο του στο ίδιο συνέδριο του Λονδίνου)

Το δίλημμα που ορθώνεται μπροστά στους επιστήμονες όλου του κόσμου είναι αν θα επιτρέψουμε στην επιστήμη να γίνει όπλο σφαγής εκατομμυρίων ανθρώπων όπως έγινε στους δυο τελευταίους πολέμους ή αν είμαστε αποφασισμένοι να την επιστρατεύσουμε για το καλό του ανθρώπινου γένους. Ποτέ ως τώρα δεν παρουσιάστηκε τόσο σπουδαίο πρόβλημα στα χρονικά της επιστήμης. Αναρωτιέμαι αν είμαστε έτοιμοι να παίξουμε ένα αποφασιστικό ρόλο, στρέφοντας την κατεύθυνση της ανθρώπινης μοίρας από το κακό στο καλό, από τον πόνο και τη δυστυχία σε μία εύλογημένη και ανέφελη ζωή.

Για να γίνει αυτή ή στροφή ή ρεμα και αποτελεσματικά χρειάζεται στενότερη έπαφή ανάμεσα στις φυσικές και τις κοινωνικές επιστήμες. Οι ίδιοι οι επιστήμονες ενδιαφέρονται ζωτικά για τα ζητήματα της παραγωγής. Μά ή παραγωγή μόνη της όσο άφθονη κ' όσο φτηνή κι αν είναι δε σημαίνει ευπορία για όλους. Παγκόσμια ευημερία μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνον όταν έχουμε λογική παραγωγή, λογική κατανομή και λογική χρησιμοποίηση. Η θα χαθούμε όλοι μαζί ή θα προχωρήσουμε αδελφωμένοι. Η επιστήμη είναι διεθνής και το σχετικό μ' αυτήν πρόβλημα πρέπει να λυθεί σαν ένα όλο.

Ο Όλλανδός καθηγητής J. M. Burgers τονίζει πως πρέπει:

ΝΑ ΕΡΕΥΝΗΘΕΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

(Απόσπασμα από λόγο του στο ίδιο Συνέδριο του Λονδίνου)

ΜΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ της επιστημονικής έρευνας που αξίζει μεγάλη προσοχή είναι ή έρευνα και ή μελέτη του ίδιου του ανθρώπου. Πρέπει να γίνει ανθρωπολογική έρευνα στην πιο πλατειά της σημασία, και να εξακριβωθούν οι σωματικές και διανοητικές ανάγκες του ανθρώπου και ή αντίδραση του στην πίεση της κοινωνίας. Τελικά να μελετηθεί ή βιομη-

χανική άπασχόληση με σκοπό την καλύτερη προσαρμογή της στις συνθήκες της ζωής, γιατί συχνά οι ανθρωπολογικές και ψυχολογικές έρευνες αντίθετα κατευθύνονται στο να προσαρμόζουν τον άνθρωπο στις ανάγκες της κοινωνίας.

Στην Όλλανδία σήμερα δεν είναι καθόλου δύσκολο να αναγνωριστεί ή σημασία της επιστημονικής έρευνας.

νας στις τεχνικές εργασίες. Πουθενά όμως δεν έχει ακόμα αναγνωριστεί ή σημασία της έρευνας του ανθρώ-

που με σκοπό να θεωρηθεί αυτός μια άρχη στην οποία πρέπει να προσαρμοστεί ή κοινωνική οργάνωση.

Ο Gordon Miller, αρθρογράφος στο Λονδίνο προβλέπει καταστροφή αν συνεχιστεί ή παραμέληση των κοινωνικών επιστημών γιατί αυτές κρατούν στα χέρια το μέλλον του κόσμου.

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΝΑ ΛΥΣΕΙ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΠΕΙΛΟΥΝ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

(Απόσπασμα από άρθρο στο «Spectator»)

Φαντάζομαι πώς αν κάποιοι μελλοντικοί πολιτισμός γεννηθεί από τη στάχτη του παλιού οι ιστορικοί της καινούριας εποχής θα βρουν τη μοιραία πλάνη του καιρού μας σ' ένα σημείο. Κι' αυτό θα είναι ή μεγάλη απασχόληση του επιστημονικού μας κόσμου με τον κόσμο της φύσης και ή τέλεια σχεδόν παραμέληση των κοινωνικών επιστημών. Οι φυσικές επιστήμες όσο θαυμάσιες κι' αν είναι δεν μπορούν να δώσουν απάντηση στα ζητήματα που μας απειλούν περισσότερο. Δεν ελευθερώνουν τον άνθρωπο από τα δεσμά του μίσους, του φόβου, της φιλαργυρίας. Δεν μπορούν να μας πουν πώς να φυλάξουμε τον πολιτισμό από την παρακμή. Δεν μας προστατεύει από το οικονομικό χάος, τις ταραχές, την ανεργία.

Δέ θέλω να πω ότι όσοι μελετούν κοινωνικά προβλήματα είναι κατώτεροι από τους φυσικούς, χημικούς,

μηχανικούς. Αντίθετα, είναι λίγοι και δεν τους δίδονται πολλές ευκαιρίες για έρευνα. Αν αναλογιστούμε την έκταση και τον αριθμό των εργασιών της επιστήμης και τα επιτεύγματά τους καταλαβαίνουμε τί μπορούσε να κατορθωθεί αν παρόμοιες δυνάμεις ξοδεύονταν για τον άνθρωπο και την κοινωνία. Θα μου πείτε πώς μελετώντας τον άνθρωπο θα συναντήσουμε δυσκολίες και άποτυχίες. Μά πριν καταπιστούμε σε κάτι δεν πρέπει ποτέ να το καταδικάζουμε. Και ή άποτυχία ακόμα ίσως μας ελευθερώσει από τις πλάνες που προκάλεσε αταίριαστη αίσιοδοξία και απλή πίστη σε αξίες που κάλλι προκαταλήψεις ή εύσεβεις πόθ. Μά ποιος μπορεί να ανασχαιτίσει ή ανθρώπινη διάνοια; Αν όμως άνθρωπος έρευνά την ψυχή του στα σκοτεινά, μόνο κανένα θαύμα μπορεί να τον σώσει.

ΠΟΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΠΡΕΠΕΙ

ΝΑ ΕΧΟΥΝ ΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ;

Από τότε που έπεσε πέρσιν ή πρώτη ατομική βόμβα, άρχισαν βίαιες συζητήσεις σχετικά με την ευθύνη που έχουν οι επιστήμονες στην κατεύθυνση της εθνικής και διεθνούς πολιτικής. Στη Βρεταννία και την Αμερική πολλοί επιστήμονες κράτησαν στάση αντίθετη με τις κυβερνήσεις τους. Και στις δυο χώρες ιδρύθηκαν οργα-

νώσεις με σκοπό να δείξουν στους πολίτες την ευθύνη που έχουν σχετικά με την ατομική ενέργεια.

Στην Αμερική τρεις επιστήμονες του Μεταλλεολογικού Έργαστηρίου στο Πανεπιστήμιο του Σικάγου όπου έγινε μεγάλο μέρος της έρευνας για την ατομική ενέργεια, έκαναν μια έκθεση στην διεύθυνση της εκτελεστικής επιτροπής των επιστημόνων του Σικάγου που μελετούν την ατομική ενέργεια. Την έκθεση αυτή την έγραψαν οι Dr. David L. Hill πειραματιστής φυσικός, ο Dr Eugene Rabinowitch, φυσικοχημικός και Dr. John A. Simpson Jr., φυσικός. Σας δίνουμε λίγα αποσπάσματα από την έκθεση αυτή.

ΧΡΕΟΣ ΜΑΣ ΝΑ ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΗΣΟΥΜΕ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

ΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ πάντα προτιμούν να βλέπουν τα αποτελέσματα των έρευνών τους να χρησιμοποιούνται για δημιουργικούς και όχι για καταστρεπτικούς σκοπούς. Περισσότερο από κάθε άλλον έχουν συνειδητοποιήσει το γεγονός πως όταν ο έλεγχος του ανθρώπου στις φυσικές δυνάμεις γίνεται λογικά τότε αυτές μπορούν να χρίσουν σ' όλα τα έθνη καλοζωία και να δείξουν πως οι άγώνες για τις πρώτες ύλες, τις αγορές και τα οικονομικά κέρδη είναι κάτι έντελως ξεπερασμένο. Ως τώρα όμως οι επιστήμονες δέ θεώρησαν χρέος τους να αγωνιστούν για τη λογική χρησιμοποίηση των επιτευγμάτων τους. Την ευθύνη αυτή την άφησαν όμόθυμα στην κρίση των Κυβερνήσεών τους.

Σήμερα ή στάση τους αυτή άλλαξε για δυο λόγους. Πρώτα γιατί ποτέ ως τώρα δεν είχαν τόσο υπεύθυνοι για τις καταστρεπτικές δυνάμεις που εξαπολύθηκαν στον κόσμο. Η ατομική βόμβα ήταν το αποτέλεσμα της πρωτοβουλίας των καλύτερων επιστημόνων που κατορθώσαν να πείσουν τις δύσπιστες αρχές πως ή έρευνα του ατόμου κλείνει ανυπολόγιστη στρατιωτική δυναμικότητα. Υστερα ή πρόοδος που μπορεί να φέρει ή ατομική ενέργεια είναι πολύ μεγαλύτερη από τις ανακαλύψεις της

πυρίτιδος, δυναμίτιδος, δηλητηριωδών αερίων και ραντάρ. Η ατομική βόμβα είναι το πρώτο ουσιαστικό βήμα της ανθρωπότητας έξω από τον παλιό κόσμο των ηλεκτρονίων για τον κόσμο των ατόμων. Οι ηλεκτρονικές δυνάμεις είναι υπεύθυνες για όλες τις χημικές και ηλεκτρικές λειτουργίες στο σώμα μας όπως και στα φυτά, τις μηχανές, τις ρουκέτες. Η ατομική δύναμη είναι υπεύθυνη για τη ζωή και το θάνατο των κόσμων.

Οι επιστήμονες δέ θέλουν να αποκτήσουν πολιτική ήγεσία μα έπειδή οδήγησαν τα πρώτα βήματα του ανθρώπου σ' αυτό τον καινούριο κόσμο αισθάνονται την υποχρέωση να τον προειδοποιήσουν για τις επικίνδυνες και τις θαυμαστές του όψεις.

Έχοντας συνείδηση του κινδύνου που απειλεί την πατρίδα τους και τις οικογένειες τους θέλουν να στείλουν το μήνυμα τους σ' όλους τους ανθρώπους τις χώρες τους και σ' όλες τις χώρες της γης. Πρέπει να πείσουν όλες τις πολιτικές και κοινωνικές ομάδες της χώρας πως κινδυνεύει ή ύπαρξη μας. Είναι πρόβλημα επιβίωσης που δεν αναβάλλεται ούτε κανονίζεται με καλοπροαίρετη σκέψη ή με έφαρμογή παλιών πολιτικών ιδεών.

Στη Βρεταννία συστάθηκε μια Έπιτροπή Επιστημόνων Ατο-

μικῆς Ἐνεργείας πού ὅρισε καί τοὺς ἀκόλουθους σκοποὺς:

Η ΕΞΕΛΙΞΗ τῆς φυσικῆς γιὰ τὴν ἀτομικὴ ἐνέργεια καί ὁ ἐλεγχός της θὰ ἔχει στὸ μέλλον ζωτικὴ σπουδαιότητα γιὰ τὴν ἀσφάλεια τοῦ κόσμου καί τὴ βιομηχανικὴ καί κοινωνικὴ πρόοδο. Πρέπει τὸ κοινὸ νὰ παίρνει καλὲς πληροφορίες καί νὰ συζητεῖ τὰ ζητήματα αὐτὰ καί καθεστὶ σχετικὸ μὲ τὴ χρησιμοποίησή τους. Οἱ ἴδιοι οἱ ἐπιστήμονες θὰ εἶναι ἱκανοὶ νὰ βοηθήσουν καί νὰ καθοδηγήσουν τὴν κοινὴ γνώμη. Ἡ ἐπιτροπὴ μας συστάθηκε ἀποβλέποντας

στὴ συνεργασία τῶν μελῶν της σ' αὐτὸ τὸ πεδίο.

Οἱ κύριές μας ἀσχολίες θὰ εἶναι:

- 1) Διὰδοση καί ἐξήγηση—σὲ ἄλλους ἐπιστήμονες καί στὸ κοινὸ—ὅλων τῶν πληροφοριῶν γιὰ τὴν ἐξέλιξη τῆς ἀτομικῆς ἐνέργειας.

- 2) Παρακολούθηση τῆς ἐθνικῆς καί διεθνούς πολιτικῆς γιὰ τὸν ἐλεγχὸ καί τὴν ἐξέλιξη τῆς ἀτομικῆς ἐνέργειας.

- 3) Ἐπαφὴ μὲ παρόμοιες ὁμάδες ἐπιστημόνων τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Οἱ Κυβερνήσεις καί οἱ λαοὶ θέλουν ἄραγε νὰ δώσουν πολιτικὴ εὐθύνη στοὺς ἐπιστήμονες; Καί πὼς πρέπει νὰ τὴν μοιράσουν;

ΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΥΒΕΡΝΗΣΟΥΝ ΤΗΝ ΑΤΟΜΙΚΗ ΒΟΜΒΑ

(Ἀπὸ ἓνα ἄρθρο τοῦ Ἀμερικανικοῦ περιοδικοῦ «New Republic»)

ΑΝ ΟΙ ΛΑΟΙ τοῦ κόσμου θέλουν νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὸν ἀφανισμό τὴν ἐρχόμενη γενιὰ πρέπει νὰ ἀναθέσουν βέβαια σὲ κάποιον νὰ κυβερνήσει τὸ φονικὸ αὐτὸ ὄπλο. Ἡ πείρα πού ἔχουμε ἀπὸ τὸ ἔργο τῶν πολιτικῶν ἀντιπροσώπων δὲν μᾶς δίνει ἀρκετὴ βεβαιότητα πὼς μποροῦν μόνοι τους νὰ σηκώσουν τόσο βάρος.

Χρειαζόμαστε μιὰ μεγάλη ὁμάδα ἀνθρώπων πού θὰ προέρχονταν ἀπὸ ὅλα τὰ ἔθνη. Ὅλοι μαζὺ θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἀνθρώποι τῆς σκέψης καί

πολὺ ἐντιμοί. Πρέπει νὰ ξέρουν νὰ μοιράζονται τίς γνώσεις τους μὲ τοὺς ἄλλους. Καί νὰ κατέχουν τεχνικὲς γνώσεις τόσες ὥστε νὰ διαφωτίζουν τὸ κοινὸ γιὰ κάθε ἐξέλιξη.

Τὸ πρόβλημα δὲ θὰ λυθεῖ ἂν δὲν ἐμπιστευτοῦμε τὴ μελλοντικὴ ἀσφάλεια τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν καί τοῦ κόσμου ὅλου στὴν ἐπιστημονικὴ ἀδελφότητα πρὶν θὰ ἐνεργεῖ σὰν πράκτορας τοῦ Παγκόσμιου Ὁργανισμοῦ Ἀσφαλείας.

Τὴν τελευταία λέξη — ἴσως γιὰ τὸν τοῦ λείπει ἡ εἰδικότητα — θὰ τὴν πεῖ ἓνας πολιτικός, ὁ Ἀγγλὸς Ὑπουργὸς Χέρμπερτ Μόρισσον.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΜΑΖΥ

(Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν ἐναρκτήριο λόγο στὸ Συνέδριο τοῦ Λονδίνου)

ΖΟΥΜΕ σὲ μιὰ ἐποχὴ ὅπου οἱ Ἐπιστήμες καί ἰδιαίτερα οἱ φυσικὲς ἐπιστήμες ἐξελίχθηκαν τόσο γρήγορα καί μᾶς πρόσφεραν τόσο δύναμη γιὰ καλὸ ἢ κακὸ ὥστε καί οἱ ἴδιοι

οἱ ἐπιστήμονες ἄφησαν τὴ μοναξιά τοῦ ἐργαστηρίου τους γιὰ νὰ ἀναλογιστοῦν—ἴσως μὲ κάποια ἔκπληξη—τὴν κοινωνικὴ σημασία τοῦ ἔργου τους.

Αὐτὸ ἴσως ὁδηγήσει στὴν κατάρ-

γηση τῶν συνόρων ἀνάμεσα σὲ διάφορες ἐπιστήμες ὅπως ἔγινε στίς φυσικὲς. Δὲν ἀμφιβάλλω πὼς ἡ συντονισμένη τους ἐξέταση τῶν παγκοσμίων προβλημάτων θὰ αὐξήσει τὴ δύναμή μας. Ἄν οἱ οικονομικὲς καί κοινωνικὲς ἐπιστήμες εἶχαν ἐξελιχθεῖ ὅσο οἱ φυσικὲς θὰ ζούσαμε σ' ἓνα πολὺ διαφορετικὸ κόσμο. Ὅταν οἱ ἐργάτες τῆς ἐπιστήμης σ' ὅλα τὰ πεδία συνεργαστοῦν ὄχι μόνο γιὰ ν' αὐξήσουν τὴ δύναμή μας πάνω στὴ φύση μὰ καί γιὰ νὰ κατευθυνθεῖ σωστὰ ἡ οἰκονομικὴ καί κοινωνικὴ κίνηση, τότε ὁ ἄνθρωπος θὰ ἔχει

προχωρήσει ἀκόμα πιὸ πολὺ γιὰ τὸ ἀληθινὸ πεπρωμένο του. Καί δὲν εἶμαι βέβαιος ἂν τότε οἱ πολιτικοὶ θὰ εἶναι ἐπιστήμονες ἢ οἱ ἐπιστήμονες πολιτικοί.

Αὐτὴ εἶναι ἡ εὐθύνη πού ἀντικρύζετε σὰν ἐπιστήμονες. Εὐθύνη καί ὑποχρέωση νὰ ἀναγνωρίσετε πὼς τὸ ἔργο σας ἀνήκει στὸν κόσμον, πὼς δὲν μπορεῖ νὰ ξεχωριστεῖ ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου καί πὼς κάθε κλάδος ἐπιστημονικῆς ἐρευνας εἶναι στενά δεμένος μὲ τὴν κοινωνικὴ καί οἰκονομικὴ μας ζωή.

ΔΥΟ ΠΑΡΑΔΟΥΛΕΥΤΡΕΣ πίνανε τὸ τσάϊ τους καί κουτσομπολεύαν:

«Ὅταν πῆγα, πού λές, γιὰ πρώτη φορὰ νὰ παραδουλέψω στῆς κ. Arris», εἶπε ἡ πρώτη «τάχασα ὅταν εἶδα τὸ παρχέ! Εἶταν βρώμικο, ἔλεινόν, δὲν μπορεῖς νὰ φανταστεῖς.»

«Ἦπτε μιὰ γουλιὰ τσάϊ καί συνέχισε γεμάτη περηφάνεια: «Ἀπ' τὴ μέρα ὅμως πού τὸ γυαλίζω ἐγώ, δυὸ φίλενάδες τῆς κ. Arris πέσανε καί σπᾶσανε τὸ πόδι τους...»

CAPPER'S WEEKLY

Ὁ θάνατος ἐνὸς Μεγάλου...

Τοῦ Sir REGINALD COUPLAND

(Ἀπόσπασμα ἀπὸ «Τὸ τελευταῖο ταξίδι τοῦ Λίβινγκστον»,
ἐκδ. Collins)

Τὸ 1866 ὁ περίφημος Βρετανὸς ἐξερευνητής, David Livingstone ἀποβιβάστηκε στὴν καρδιά τῆς Ἀφρικῆς στὸ τρίτο καὶ τελευταῖο ἀπὸ τὰ ταξίδια του. Καὶ ὕστερ' ἀπὸ ἐπτά χρόνια—ἀκολουθώντας πάντα τὸ σκοπὸ του, δηλαδὴ νὰ ἐξερευνήσει τὶς πηγὲς τοῦ Νεῖλου, νὰ κηρύξει τὴν κακοήθεια τοῦ ἐμπορίου τῶν σκλάβων καὶ τὴν ἀνάγκη τῆς Χριστιανικῆς πίστεως—ὕστερα ἀπὸ ἐπτά χρόνια πέθανε. Σ' ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα πού μεσολάβησε μονάχα ἓνας λευκὸς κατόρθωσε νὰ τὸν δεῖ. Ἡ ἱστορικὴ αὐτὴ συνάντηση ἔγινε κοντὰ στὴ λίμνη Ταγκα-νίκα στὶς 10 Νοεμβρίου 1871. Ὁ γερασμένος ἐξερευνητὴς ἐξαντλημένος ἀπὸ τὴν ἀρρώστεια καὶ τὶς ἀποτυχίες τοῦ περασμένου χρόνου συναντήθηκε μὲ τὸν δραστήριο νεαρὸ Ἀμερικανὸ δημοσιογράφου Henry Stanley, πού πῆγε ἐκεῖ μεταφέροντας ἐφόδια στὸ Λίβινγκστον, ἀφοῦ προηγουμένως δυὸ ἀποστολὲς μὲ ἰθαγενεῖς δὲν κατόρθωσαν νὰ φτάσουν ὡς τὸ μέρος πού βοσκοῦνταν. Οἱ δυὸ ἄντρες συνδέθηκαν στενὰ καὶ ἔζησαν καὶ ταξίδεψαν μαζί γιὰ 4 μῆνες. Ἡ εὐγένεια πού ἐδείχνε ὁ Λίβινγκστον στοὺς Ἀφρικανούς ὅσο καὶ ἡ πίστη του στὴ θρησκεία, ἡ ἀποφασιστικότητά καὶ ὁ ἐνθουσιασμός πού τὸν ἐσπρωχνε μ' ὅλο πού εἴταν ἀρρωστος νὰ συνεχίσει τὴν ἐξερεύνησή του ἀντὶ νὰ γυρίσει ὅπως τὸν βιάζε ὁ φίλος του στὴν ἀκτὴ, ἔκαναν μεγάλη ἐντύπωση στὸν Στάνλεϋ μ' ὅλο πού εἴταν κάπως ἀγρόωπος ὁρμητικὸς καὶ συγκεντρωμένος στὸν ἑαυτό του.

Ὁ Λίβινγκστον βασανίζετο ἀπ' τὶς «ἀρχαῖες πηγές» τὶς ὁποῖες ἀνέφερε ὁ Ἡρόδοτος καὶ πίστευε πὼς θὰ τοῦ χρειάζοιαν 6 ἢ 7 μῆνες γιὰ τὰ λύσει τὸ πρόβλημα τῶν πηγῶν τοῦ Νεῖλου. Ἦθελε νὰ βρεῖ τότε τὴ λύση του γιὰτὶ ἂν γύριζε πίσω στὴ Σκωτία ἡ κακὴ του ὑγεία δὲν θὰ τοῦ ἐπέτρεπε νὰ ξαναταξιδέψει. Ἐνσὶ χωρίστηκαν μὲ τὸν Στάνλεϋ τὸ Μάρτιο τοῦ 1872 στὸ Unganyembe καὶ ὁ Στάνλεϋ γύρισε στὴ Ζανζιβάρη γιὰ νὰ τοῦ στείλει καινούρια ἐφόδια καὶ ἀχθοφόρους γιὰ σὴν τελικὴ ἐξερευνητικὴ του ἀποστολὴ. Ὁ Λίβινγκστον ξεκίνησε τὸν Αὐγουστο ἔχοντας γιὰ συνοδεία του 62 Ἀφρικανούς· μέσα σ' αὐτοὺς περιλαμβάνονταν καὶ 5 πιστοὶ τῶν ὑψηλότες ὅσοι ἔμειναν ἀπὸ τὴν ἀποστολὴ πού εἶχε γίνῃ πρὶν 6 χρόνια—Susi, Chuma, Amoda, Mabruki καὶ Gardner. Ἡ δυσεντερία καὶ ἄλλες ἀρρώστειες πού τὸν ἔκαναν νὰ ὑποφέρει—μ' ὅλο πού προσωρινὰ εἶχαν καταπραυνθῇ ἀπὸ τὴν τροφὴ καὶ τὰ φάρμακα τοῦ Στάνλεϋ—χειροτέρεψαν πάλι γρήγορα καὶ ἔνοιωθε τὴ μοναξιά του μεγαλύτερη ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ. Ἡ ἔσση καὶ ἡ ἀρρώστεια, καὶ ἀργότερα οἱ ἀσυνείθιστα μεγάλες χειμωνιάτικες βροχὲς ἐπ' βραδύνανε τὴν πορεία του καὶ μονάχα τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1873 ἔφτασε ἡ συνοδεία στὴ λίμνη Bangweolo.

Σ' αὐτὸ τὸ ἀπελπιστικὸ μέρος μένανε γιὰ πολλὲς βδομάδες γιὰτὶ οἱ πλημυροὺς φράζανε τὸ δρόμο τους καὶ κατ' ἐξοχίαν ὁ Livingstone τὰ 60 του χρόνια. Ὅλο αὐτὸ τὸν καιρὸ ἡ δυσεντερία τὸν βασάνιζε. Ὑπέφερε ἀπὸ φοβεροὺς πόνο-νους, ἀδυναμία καὶ ἐσωτερικὴ αἱμορραγία μὰ ἀρνιόταν νὰ ὑποκύψει. Στὶς 24 Μαρτίου ἡ ἐξερευνητικὴ ἀποστολὴ ἄρχισε νὰ περνᾷ πάνω ἀπ' τὰ νερά μέσα σὲ μονόζυγα. Τὴν ἐπομένη μέρα ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀποστολῆς ἔγραψε στὸ ἡμερολόγιό του: «Δὲν ὑπάρχει κανένα πρᾶγμα στὴ γῆ πού νὰ μὲ κάνει ν' ἀπελπισθῶ καὶ νὰ ἐγκαταλείψω τὸ σκοπὸ μου. Ὁ Θεὸς μοῦ δίνει δύναμη καὶ προχωρῶ...» Τὰ τελευταῖα 7 χρόνια τῆς ζωῆς τοῦ Λίβινγκστον εἶναι τὰ πιὸ τραγικὰ καὶ βλε-

πουμε νὰ τὸν κνηγᾷ ἡ Μοῖρα ὅπως στὶς Ἑλληνικὲς τραγωδίες. Καταστρέφεται ἀπὸ τὶς περιστάσεις καὶ ἀπ' τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτό. Ὁ Sir Reginald Coupland στὴ βιογραφία του γιὰ τὸν Λίβινγκστον ἐκθέτει θανάσια καὶ μὲ λεπτομέρειες τὴν τελευταία αὐτὴ περίοδο τῆς ζωῆς τοῦ Λίβινγκστον. Τὸ παρακάτω ἀπόσπασμα περιγράφει τὸ θάνατό του. Καὶ μὲ τὸ θάνατο ὅμως δὲν σταμάτησε τὸ φοβερὸ του ταξίδι. Τυλιγμένο μέσα στὸ φλοιὸ ἐνὸς δένδρου καὶ φτιαγμένο ἔτσι γιὰ νὰ φαίνεται σὰ σακκὶ μὲ τρόφιμα τὸ σῶμα τοῦ μεγάλου ἐξερευνητῆ μεταφέρθηκε μὲ μεγάλους κινδύνους στὴν ἀκτὴ ἀπ' τοὺς δυὸ πιστοὺς τῶν ὑψηλότες Chuma καὶ Susi. Ἡ πράξη αὐτῶν τῶν δυὸ ἰθαγενῶν φανερῶνει τὴν ἀφοσίωσή τους καὶ τὴν ἐπίδραση πού εἶχε γενικὰ ὁ Λίβινγκστον στὸ Ἀφρικανικὸ πνεῦμα.

ΤΟΝ ΣΗΚΩΝΑΝ καὶ προχωροῦσαν προσεχτικὰ βῆμα-βῆμα ὕστερ' ἀπὸ λίγο συνῆλθε καὶ βοήκη τὴ δύναμη νὰ τοὺς πεῖ πὼς θέλει νὰ μείνει ἀκίνητος· μὰ ἀκριβῶς κείνη τὴ στιγμή φάνηκε σὲ λίγη ἀπό-σταση ἓνα χωριὸ καὶ δέχτηκε νὰ τὸν μεταφέρουν ὡς ἐκεῖ. Εἴταν τὸ χωριὸ τοῦ φύλαρχου Chitambo, 4 μίλια μακριὰ ἀπὸ τοὺς χείμαρρους Bangweolo καὶ λίγο πιὸ ἀνατολικά ἀπ' τὴ νότια ὄχθη τῆς λίμνης. Αὐτοὶ εἴταν τὸ τέρας τῆς πολυταξιδεμένης του ζωῆς.

Τὸν ἀποθέσανε κάτω ἀπ' τὴ σιὰδα μιᾶς καλύβας ὥσπου νὰ τοῦ φτιάξουν τὸ δικό του ταπεινὸ καλύβι ἀπὸ κλαδιά, χόρτο καὶ καλάμια. Οἱ ἄντρες δούλευαν γρήγορα· ἔφευγε μιὰ ψιλὴ βροχὴ καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ εἶχαν μαζευντῇ ὅλοι γύρω ἀπ' τὸν ἀναίσθητο λευκὸ ἄντρα πού ἡ φήμη του φαίνεται πὼς εἶχε φτάσει ὡς τ' αὐτιά τους. Τὸ σούρουπο ἡ καλύβα εἴταν ἔτοιμη, τὰ δέματα καὶ οἱ ἀποσκευὲς εἶχαν μεταφερθῇ ἐκεῖ καὶ ὁ Λίβινγκστον εἴταν ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι του. Κοντὰ του καθόταν ἓνα παιδί, ὁ Majwara. Παρακολοῦθοῦσε κάθε κίνησή του, ἔτοιμος νὰ φωνάξει τὸν Susi ἢ τὸν Chuma ἂν ὁ ἄρρωστος ξυπνοῦσε καὶ ἤθελε τίποτα.

Νωρὶς τ' ἄλλο πρωτὶ (στὶς 30 Ἀπριλίου), ὁ Chitambo ἦρθε νὰ τοῦ ὑποβάλλει τὰ σέβη του, μὰ ὁ Λίβινγκστον τὸν παρακάλεσε νὰ φύγει καὶ νὰ ξανάρθει τὴν ἐπόμενη μέρα, ἔχοντας τὴν ἐλπίδα πὼς θὰ μποροῦσε νὰ νοῦ μιλήσει. Τ' ἀπόγεμα ζήτησε νὰ τοῦ φέροι ὁ Susi τὸ ρολοῖ του καὶ τοῦδεῖε πὼς νὰ τὸ κρατήσει γιὰ νὰ τὸ κουρδίσει αὐτὸς σιγὰ-σιγὰ... Ὅταν νύχτωσε, πολλοὶ ἀπ' τοὺς ἄντρες πῆγαν στὶς καλύβες τους γιὰ νὰ κοιμηθοῦν· ἄλλοι πάλι ἔμειναν ἄγρυπνοι γύρω ἀπ' τὴ φωτιά τους. Κοντὰ στὶς 11 ἀκούστηκε ἓνας θόρυβος· εἴταν οἱ ἰθαγενεῖς πού ἔδιωχναν ἓνα ταῦρο ἀπ' τὰ κτήματά τους· ὁ Susi πῆγε νὰ δεῖ τὸν Λίβινγκστον: «Φτάσαμε στὸν Luapula;» ρώτησε μὲ ἀδύνατη φωνή. Ὁ Susi τοῦ εἶπε πὼς βρίσκονταν στὸ χωριὸ τοῦ Chitambo. «Πόσες μέρες ἀπέχουμε ἀπὸ τὸν Luapula;» ρώτησε ξανά μιλώντας τὴ γλῶσσα Swahili «Νομίζω τρεῖς μέρες, κύριε», ἀπάντησε ὁ Susi στὴν ἴδια γλῶσσα. Ἐβγαλε ἓνα πονεμένο ἀναστεναγμὸ καὶ φάνηκε ν' ἀποκοιμήθηκε... Κοντὰ μιὰ ὥρα ἀργότερα ὁ Majwara ξαναφώνασε τὸν Susi. Ὁ

Λίβινγκστον τοῦ εἶπε νὰ βράσει λίγο νερὸ καὶ ὅταν τὸ ἐτοίμασε ζήτησε νὰ τοῦ φέρει τὸ κουτί μὲ τὰ γιατρικά· μὲ μεγάλη δυσκολία —γιατὶ σχεδὸν δὲν ἔβλεπε— πῆρε μιὰ δόση καλόμελι καὶ εἶπε στὸν Susi νὰ βάλει κοντὰ του ἓνα δοχεῖο μὲ λίγο νερὸ καὶ πλάϊ σ' αὐτὸ ἓνα ἄλλο ἄδειο. Ὁ Susi ἔκανε ὅπως τοῦπε· «εὐχαριστῶ» τοῦ ψιθύρισε σβυσμένα, «πῆγαινε τώρα...»

Λίγο ἀργότερα φαίνεται πὼς ὁ Λίβινγκστον κατάλαβε πὼς θὰ πεθάνει· καὶ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ πεθάνει ὅπως ἔζησε, μὲ μιὰ τελευταία καὶ ἴσως μοιραία προσπάθεια τῆς ἀκατάβλητης θέλησής του ἀνασκήωθηκε ἀπ' τὸ κρεβάτι καὶ γονάτισε.

Κατὰ τὶς 4 τὸ πρωὶ ὁ Majwara ξύπνησε τὸν Susi. Τοῦ εἶπε πὼς φοβόταν, γιατί πρὶν νὰ τὸν πάρει ὁ ὕπνος εἶχε δεῖ τὸν «κύριο» νὰ γονατίζει δίπλα στὸ κρεβάτι. Δὲν ἤξερε πόσην ὥρα εἶχε κοιμηθεῖ μὰ ἔρριξε μιὰ ματιὰ ὅταν ἄνοιξε τὰ μάτια του καὶ εἶδε πὼς ὁ «κύριος» δὲν εἶχε κουνηθεῖ ἀπ' τὴ θέση του. Ὁ Susi φώναξε τὸν Chuma καὶ μερικοὺς ἄλλους καὶ πῆγαν ὅλοι μαζί στὴν καλύβα. Μέσα στὸ ἀδύνατο φῶς ποὺ ἔριχνε ἓνα κερί μπηγμένο σ' ἓνα κουτί φαινόταν ὁ Λίβινγκστον ἀκόμα γονατισμένος στὴν ἄκρη τοῦ κρεβατιοῦ, μὲ τὸ σῶμα ριγμένο λίγο πρὸς τὰ ἔμπρὸς καὶ μὲ τὸ κεφάλι ἀνάμεσα στὰ χέρια του ἀκουμπισμένος στὸ μαξιλάρι. Νόμισαν πὼς προσεύχεται καὶ δίστασαν νὰ μποῦν. Στάθηκαν καὶ τὸν παρατηροῦσαν. Δὲν κινιόταν, δὲν ἀνάπνεε. Τότε ἓνας ἀπ' αὐτοὺς προχώρησε σιγά-σιγά καὶ τὸν ἄγγιξε στὸ μάγουλο. Εἶταν σχεδὸν παγωμένο. Φαίνεται πὼς εἶχε πεθάνει πρὶν ἀπὸ ὥρα πολλή.

Γιὰ τὸν Chuma καὶ τὸν Susi ἰδιαίτερα καὶ γενικὰ γιὰ ὅλη τὴ μικρὴν δμάδα τῶν «πιστῶν» ποὺ ἀκολουθοῦσαν τὸν Λίβινγκστον τόσα χρόνια, ὁ θάνατος τοῦ «κυρίου» ποὺ λάτρευαν εἶταν φοβερὸ χτύπημα· μὰ μποροῦσε νὰ σημαίνει καὶ τὴν καταστροφή ὅλης τῆς ἀποστολῆς. Βρισκόνταν στὴν καρδιά τῆς Ἀφρικανικῆς ζούγκλας, ἑκατοντάδες μίλια μακριὰ ἀπ' τὰ σπίτια τους ποὺ χρειάζονταν νὰ περάσουν μῆνες γιὰ νὰ φτάσουν καὶ ὁ μεγάλος λευκὸς ἄντρας, ποὺ τοὺς εἶχε ὀδηγήσει σ' αὐτὴ τὴν ἐρημιὰ, ποὺ τοῦχανε ἐμπιστοσύνη πὼς θὰ τοὺς γύριζε πίσω, καὶ στηρίζονταν στὴ γενναιοῦτητα καὶ τὴν σοφία του γιὰ νὰ τοὺς περάσει γερούς μέσα ἀπ' ὅλες τὶς δυσκολίες καὶ τοὺς κινδύνους, εἶχε πεθάνει...

Εἶναι πραγματικὰ καταπληκτικὴ ἡ συμπεριφορὰ ποὺ δείξανε αὐτοὶ οἱ Ἀφρικανοὶ σ' αὐτὴ τὴ δύσκολη περίσταση. Οἱ περισσότεροὶ τοὺς εἶταν ἄπλοοι ἰθαγενεῖς, χωρὶς ἔχνος πολιτισμοῦ καὶ μόρφωσης. Οἱ πολιτισμένοι ἄνθρωποι ἐκείνης τῆς ἐποχῆς θὰ τοὺς ὠνομάζανε «ἄγριους». Θᾶπρεπε λοιπὸν νὰ τὰ χάσουν, νὰ θάψουν γρήγορα τὸ σῶμα του ἀφίνοντας μαζί μ' αὐτὸ στὴ ζούγκλα καὶ τὸ ἡμερολόγιό του, τὶς σημειώσεις καὶ τὰ γράμματά του, μέσα στὴν ἀπελπισμένη

καὶ ἄτακτη φυγὴ τους. Μὰ, ἂν πιστέψουμε, ὅπως καὶ πρέπει, τὴν ἀφήγηση τοῦ Chuma καὶ τοῦ Susi, δὲν ἔχασαν τὸ μυαλό τους οὔτε γιὰ μιὰ στιγμή, οὔτε πανικοβληθήκανε, οὔτε πέσανε σὲ ἄχρηστα μοιρολόγια. Φερθήκανε μὲ θαυμαστὴ ψυχραιμία, γενναιοῦτητα καὶ πειθαρχία. Σὰ νὰ ἐνοιωθάν ἀκόμα τὴ μεγάλη ἐπιρροή ποὺ ἔξασκοῦσε πάνω τους ὁ Λίβινγκστον ὅταν ζοῦσε.

Ἡ εἶδηση τοῦ θανάτου του διαδόθηκε σ' ὅλο τὸ στρατόπεδο καὶ κατὰ τὰ ξημερώματα μαζεύτηκαν ὅλοι γιὰ νὰ συζητήσουν τί ἔπρεπε νὰ κάνουν. Δυὸ ἀποφάσεις πάρθηκαν χωρὶς δισταγμὸ ἢ διαφωνία. Πρῶτα πὼς ἔπρεπε νὰ μεταφέρουν τὸ σῶμα τοῦ Λίβινγκστον καὶ τὰ πράγματα ποὺ τοῦ ἀνῆκαν πίσω στὴ Ζανζιβάρη. Δεύτερο πὼς οἱ ἀρχηγοὶ τους θάταν ὁ Susi καὶ ὁ Chuma, ὅχι τόσο γιατί εἶταν οἱ πιστοὶ ἀκόλουθοι τοῦ νεκροῦ ἀλλὰ γιατί εἶταν ἐξασκημένοι σ' αὐτὰ τὰ ταξίδια. Τίποτ' ἄλλο δὲ θὰ μποροῦσε νὰ δείξει τὴν ἀφοσίωσή τους ὅσο ἡ πρώτη αὐτὴ ἀπόφαση. Ὅλοι οἱ πρωτόγονοι λαοὶ βασανίζονται ἀπὸ προλήψεις καὶ φοβοῦνται τὸ θάνατο καὶ τοὺς νεκρούς· καὶ εἶταν πράγμα πολὺ δύσκολο καὶ επικίνδυνο νὰ μεταφέρουν τὸ πτώμα ἐνδὸς ξένου ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριὸ στὸ κέντρο τῆς Ἀφρικῆς. Ἐπειδὴ λοιπὸν φαντάστηκαν πὼς πρῶτ' ἀπ' ὅλους ὁ φύλαρχος θὰ τοὺς ἀπαγόρευε νὰ μεταφέρουν τὸ πτώμα ἢ ἂν τοὺς ἐπέτρεπε θὰ τοὺς ζητοῦσε μιὰ τόσο μεγάλη ἀμοιβή ὥστε ὕστερ' ἀπὸ λίγο νὰ μὴν ἔχουν τὰ μέσα νὰ συνεχίσουν τὸ ταξίδι τους, ἀποφασίσανε ν' ἀπομακρυνθοῦν ἀμέσως λίγο ἀπ' τὸ χωριὸ καὶ νὰ προφασιστοῦν πὼς ὁ Λίβινγκστον ζοῦσε ἀκόμα, μὰ πὼς εἶταν πολὺ σοβαρὰ ἄρρωστος καὶ δὲν μποροῦσε νὰ δεῖ κανένα. Εὐτυχῶς ὅμως ὅταν μαθεύτηκε ἡ ἀλήθεια ὁ Chitambo τοὺς φέρθηκε φιλικὰ καὶ ἔδειξε συμπόνοια. «Γιατί δὲ μοῦ τῶπατε;» ρώτησε, «ἔξέρω πὼς δὲν ἤρθατε μὲ κακὸ σκοπὸ στὸν τόπο μου καὶ ὁ θάνατος εἶναι πράγμα ποὺ συμβαίνει συχνὰ σ' ὅσους ταξιδεύουν...» Τοὺς σύστησε νὰ θάψουν τὸ σῶμα γιατί γιὰ νὰ τὸ μεταφέρουν στὴν ἀκτὴ, ὅπως εἶπε, εἶταν πράγμα ἐντελὸς ἀδύνατο· ὅταν ὅμως εἶδε πὼς δὲν μποροῦσαν νὰ πειστοῦν τοὺς ἔδωκε πρόθυμα τὴν ἄδεια νὰ κατασκηνώσουν ἔξω ἀπ' τὸ χωριὸ γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ ἐτοιμάσουν τὸ σῶμα γιὰ τὸ ταξίδι.

Ἐνας ἀπ' τοὺς ἄντρες, εἶχε κάνει ὑπηρετίας σ' ἓνα χειροῦργο τῆς Ζανζιβάρης καὶ εἶχε δεῖ αρκετὲς νεκροψίες, ὥστε τοῦ εἶταν εὐκολο νὰ κάνει ὅτι χρειαζόταν. Ἐβγαλε λοιπὸν τὴν καρδιά καὶ τὰ ἐντόσθια, τὰ βάλανε σ' ἓνα σιδερένιο κουτί καὶ τὰ θάψανε. Ὁ Jacob Wainwright, ἓνας ἀκολουθὸς ποὺ εἶχε βιβλίον προσευχῶν καὶ μιλοῦσε καλὰ τὰ ἐγγλέζικα διάβασε τὴ νεκρώσιμη ἀκολουθία. Ὑστερα πῆραν τὸ σῶμα καὶ ἀφοῦ τ' ἄφησαν 15 μέρες στὸν ἥλιο γιὰ νὰ ξεραθεῖ, τὸ τύλιξαν μ' ἓνα μπαμποακέρυ ὕφασμα

και τὸ δίπλωσαν σ' ἓνα φλοιὸ δέντρου. Γύρω ἀπ' τὸ πακέτιο ράψανε καραβόπανο καὶ περάσανε στὴ μέση ἓνα κοντάρι, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ τὸ σηκώσουν δυὸ ἄνθρωποι. Τελικὰ ὁ Wainwright σκόλισε σ' ἓνα γειτονικὸ δέντρο μιὰ ἐπιγραφὴ — πὺν ἔλεγε «Λίβινγκστον 4 Μαΐου 1873» — καὶ ἔμπηξε δυὸ μεγάλα κοντάρια κ' ἓνα σταυρὸ γιὰ νὰ φαίνεται τὸ μέρος πὺν θάφτηκε τὸ σῶμα του.

Στὰ μέσα Μαΐου ξεκίνησαν πῆγαιναν ἓνα-ἓνας — μιὰ μακρὰ λιτανεία — οἱ περισσότεροι μὲ φορτία πάνω στὸ κεφάλι τους· μπροστὰ πῆγαινε ὁ τυμπανιστής, ἀκριβῶς πίσω του ἡ Ἀγγλικὴ σημαία καὶ ἡ κόκκινη σημαία τοῦ Σουλτάνου καὶ στὴ μέση τῆς γραμμῆς τὸ πολύτιμο φορτίο. Προτίμησαν ν' ἀκολουθήσουν τὸν ἴδιο δρόμο πὺν εἶχε πάρει ὁ Λίβινγκστον. Ξέρανε πὺς ὁ ποταμὸς Luapula δὲν εἶταν μακρὰ τους καὶ σκέφτηκαν πὺς ἂν ἀκολουθοῦσαν τὸ σχέδιο τοῦ Λίβινγκστον καὶ πέρανανε τὸ δρόμο πὺν πῆγαινε ἀπ' τὴ δυτικὴ πλευρὰ τῆς λίμνης, θὰ χρειάζονταν λιγώτερο καιρὸ, παρὰ ἂν πέρανανε τὸ δρόμο πὺν εἶχαν ἔρθει ἀπ' τὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ. Ἵσως νᾶταν καὶ καλύτερος ὁ δρόμος· μιὰ φορὰ χειρότερος δὲν μπορούσε νὰ εἶταν. Γιὰ δυὸ μέρες ὅλα πῆγαν καλά, μὰ ὕστερα τοὺς ἔπιασε μιὰ παράξενη ἀρρώστεια — δυνατοὶ πόνοι σ' ὅλο τους τὸ σῶμα, ἀδυναμία καὶ στὶς πιὸ βαρεῖες περιπτώσεις ἓνα εἶδος παράλυσης. Τὸ ἀποδώσανε στὸ ὅτι περνοῦσαν μὲ τὰ πόδια βδομάδες ὁλόκληρες πρὶν πεθάνει ὁ Λίβινγκστον μέσα ἀπὸ χυὰ νερά. Ὡστόσο ὅποιαδήποτε κι' ἂν εἶταν ἡ ἀφορμὴ τὸ ἀποτέλεσμα εἶταν πὺς ἀρρωστήσανε ὅλοι τους.

Δυὸ γυναῖκες πέθαναν καὶ ἓνας ἄντρας μὲ τὴ γλύτωσε. Ὁ Susi ἀρρώστησε σοβαρά. Καὶ πέρασε ἓνας μῆνας γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ συνεχίσουν τὸ δρόμο τους.

Ὅλα πιά πῆγαν καλά! Πέρασε ὁ καιρὸς τῶν βροχῶν καὶ τὰ νερά ὅλο λιγότεναν. Στὸ δρόμο τοὺς δὲ συνάντησαν κανένα μεγάλο ποταμὸ — κ' ἔτσι διαψεύστηκε καὶ τὸ ὄνειρο τοῦ Λίβινγκστον — ὥς πού φτάσανε ἐκεῖ πὺν ὁ Luapula σχηματίζει τὴ λίμνη. Εἶταν τόσο φαρδύς πὺν ὁ ἄνθρωπος δὲν φαινόταν στὴν ἀντικρυνή του ὄχθη». Εὐτυχῶς μπόρεσαν καὶ βρῆκαν χωρὶς δυσκολία μονόξυλα ἀπὸ ἓνα κοιντὸ χωριό. Πέρα ἀπὸ τὸν ποταμὸ ἔπρεπε νὰ διασχίσουν καὶ μιὰ ἄλλη μεγάλη ἔκταση γεμάτη ἀπὸ νερά καὶ ἔλη· εἶταν ὅμως συνηθισμένοι καὶ τὸ μόνο κακὸ πὺν πάθανε εἶταν πὺν χάσανε τὸ γαῖδαρο τοῦ Λίβινγκστον. Τὸν ἄρπαξε μιὰ νύχτα ἓνα πεινασμένο λιοντάρι. Οὔτε εἶχανε φασαρίες ἀπὸ τὰ χωριά πὺν περάσανε· ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα στὴ βορεινὴ ἄκρη τῆς λίμνης.

Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ τοῦ χωριοῦ — πὺν εἶταν ὅλοι μεθυσμένοι — τοὺς φέρθηκαν ὕπουλα καὶ ἀφιλόξενα· κι' ὅταν ἀρνήθηκαν νὰ τοὺς δώσουν ἄσυλο γιὰ τὴ νύχτα, οἱ «πιστοὶ» ἔκαναν ὅ,τι δὲ θάκανε

ποτὲ ὁ Λίβινγκστον προσπάθησαν νὰ μποῦν στὸ χωριὸ μὲ τὸ ζόρι. Στὴν ἀρχὴ ἔγιναν μερικὲς ἀψιμαχίες πὺν τελικὰ ἐξελίχτηκαν σὲ σοβαρὴ μάχη. Τὰ βέλη καὶ τ' ἀκόντια διασταυρώνονταν. Τὰ τύμπανα χτυποῦσαν· ἄρχισαν νὰ μαζεῦνται ἀπ' τὰ χωράφια κι' ἄλλοι χωρικοὶ καὶ ἡ ἀκολουθία τοῦ Λίβινγκστον σίγουρα θὰ διαλυόταν ἂν δὲν εἶχαν τουφέκια. Μόλις ἄκουσαν τὰ τουφέκια καὶ εἶδαν δυὸ σκοτωμένους καὶ πολλοὺς πληγωμένους, οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ ἐξαφανίστηκαν· ἀπ' τοὺς ἄλλους μοναχὰ τρεῖς εἶχανε πληγωθῇ λαφρὰ καὶ μείνανε στὸ χωριὸ ἥσυχοι γιὰ πολλὰς μέρες γιὰ νὰ ξεκουραστοῦν. Αὐτὸ εἶταν τὸ μόνο δυσάρεστο ἐπείσοδο.

Ἀπ' ὅπου ἄλλου καὶ ἂν πέρασαν, οἱ ἄνθρωποι τοὺς ἔβλεπαν σάν ἓνα ἐμπορικὸ καραβάνι πὺν γύριζε στὸ Βορὶα γιὰ νὰ βρεῖ τοὺς Ἀραβες κυρίους του. Θὰ περίμενε κανεὶς νὰ βροῦνε περισσότερες δυσκολίες ὅταν θὰ μπαίνανε στὸ δρόμο πὺν εἶχαν πάρει καὶ τὸν περασμένο χειμῶνα, ὅταν δὲν θὰ μπορούσαν πιά νὰ κρύψουν τὴν ταυτότητά τους. Μὰ δὲν ἔγινε τίποτα τέτοιο. Ὅταν μαθεύτηκε ὁ πραγματικὸς τους σκοπὸς καὶ τί εἶταν τὸ φορτίο τους, οὔτε προλήψεις πιάσανε, οὔτε ἐκβιασμοὶ γινήκανε, οὔτε ἐμπόδια. Οἱ ἰθαγενεῖς ἔδειξαν γιὰ τὸ νεκρὸ τὸν ἴδιο σεβασμὸ πὺν ἔδειχναν γιὰ τὸν ζωντανό! Μιὰ ἀκόμα ἀπόδειξη γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον πὺν εἶχαν κινήσει οἱ περιπλανήσεις τοῦ Λίβινγκστον μέσα στὴν καρδιά τῆς Ἀφρικῆς εἶταν πὺν ἐνῶ ἀκόμα οἱ ἄντρες του βρίσκονταν μακρὰ ἀπὸ τὴ Λίμνη Ταγκανίκα, πῆραν τὴν εἰδηση πὺς μιὰ ἑξερωνητικὴ ἀποστολὴ εἶχε ἀποβιβαστῇ στὸ Bagamoyo καὶ ἐτοιμαζότανε νὰ ξεκινήσει γιὰ τὴν ἐνδοχώρα γιὰ ἀναζήτηση τους. Αὕτη εἶταν ἡ ἀποστολὴ τοῦ Cameron· μάθανε ἀκόμα πὺς ἀρχηγὸς τῆς εἶταν ὁ γιυὸς τοῦ Λίβινγκστον, μερδεύοντας ὅπως εἶταν φυσικὸ αὕτη τὴν ἀποστολὴ μὲ μιὰ ἄλλη πὺν εἶχε προηγηθῇ.

Ὅταν φτάσανε στὴ λίμνη, ὁ Susi καὶ ὁ Chuma ἀποφάσισαν πολὺ σοφὰ νὰ μὴν ἀκολουθήσουν τὸ δρόμο πὺν βρισκόταν στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ καὶ πὺν εἶταν κοπιαστικὸς καὶ μακρὺς, ἀλλὰ νὰ πάνε κατ' εὐθείαν στὸ Uyanjembe. Στὸ δρόμο τους συναντήσανε μονάχα μιὰ ὁροσειρά. Ἀπὸ κεῖ καὶ ὕστερα ὁ δρόμος εἶταν εὐκόλος γιὰ τὴν περπατοῦσαν μέσα σὲ μιὰ πεδιάδα πὺν ἄλλοτε εἶταν γεμάτη ἀπὸ ἄλκυες, ἄλλοτε τὴ σκέπαζε πυκνὴ βλάστηση μὲ ὅλων τῶν εἰδῶν τὸ κυνήγι καὶ ἄλλοτε πάλι εἶταν ἄδεντρο καὶ ἑρῆ.

Στὶς 20 Ὀκτωβρίου ὁ Chuma ἀπάντησε τὸν Cameron στὸ Uyanjembe. Πέντε μῆνες εἶχαν περάσει ἀπ' τὴ μέρα πὺν εἶχαν φύγει ἀπ' τὸ χωριὸ τοῦ Chitambo. Στὶς 9 Νοεμβρίου ἡ συνοδεία ξεκίνησε γιὰ τὴν παραλία. Καὶ στὶς 15 Φεβρουαρίου, 9 μῆνες ἀπ' τὴ μέρα πὺν χωρίστηκαν μὲ τὸν Chitambo, φτάσανε στὸ Bagamoyo.

Ο Chuma είχε πάει λίγες μέρες πριν απ' τους άλλους στη Ζανζιβάρη. Ένα Άγγλικό καταδρομικό ο «Γύπας» είχε φτάσει κείνες τις μέρες στο λιμάνι και ο πλοίαρχος του δέχτηκε πρόθυμα να πάει στο Bagamoyo να πάρει το σώμα του Λίβινγκστον. Το φόρτωσαν στο πλοίο στις 16 Φεβρουαρίου κλεισμένο μέσα σ' ένα διπλό φέρετρο από τσίγκο και ξύλο και το μετέφεραν την ίδια μέρα στη Ζανζιβάρη. Η Ιατρική εξέταση στην εκθεσή της ανάφερε ένα κρανίο Εύρωπαίου, μεγάλες σιαγόνες, ένα ψηλό και πλατύ μέτωπο και ίσια άσπρα μαλλιά. Μ' όλο που τα χαρακτηριστικά δεν διακρίνονταν πειά, δέν μπορούσε κανείς λογικά να αμφιβάλλει πώς το σώμα δέν εΐταν του Λίβινγκστον. Σύμφωνα με οδηγίες του Υπουργείου των Έξωτερικών το φέρετρο φορτώθηκε στο πρώτο επιβατικό πλοίο και έφτασε στο Southampton στις 15 Απριλίου με ειδικό τραϊνo μεταφέρθηκε στο Λονδίνο και τοποθετήθηκε στα κεντρικά γραφεία της Βασιλικής Γεωγραφικής Έταιρείας. Στις 18 Απριλίου κηδεύτηκε και θάφτηκε στο Westminster Abbey κοντά στο κέντρο του νάρθηκα.

Εκείνη ή μέρα εΐταν μέρα πένθους. Οί δρόμοι μέσ' απ' τους όποιους πέρασε ή νεκρική πομπή εΐταν γεμάτοι από κόσμο όπως και το ίδιο το Abbey. Το φέρετρο σήκωνε ο Sir Thomas Steele, που ή στενή φίλια του με τόν Λίβινγκστον είχε αρχίσει όταν μιά φορά είχε πάρει άδεια απ' το σύνταγμα του και πήγε να κυνηγήσει άγρια θηρία στη χώρα των Bakhelta το 1843, ο W. C. Oswell που εΐταν μαζί του στην έξερευνητική αποστολή της λίμνης Ngami ο E. D. Young ο W. F. Webb, ο Waller, ο Kirk, ο Stanley και ο Wainwright.

Ο ιθαγενής, έπρεπε κείνη τη μέρα νάχει τη θέση του δίπλα στους άλλους... Οί άλλοι εΐταν άνθρωποι της ίδιας ράτσας με τόν Λίβινγκστον. Μονάχα αυτός εΐταν ένας από κείνους για τους όποιους έζησε και θυσιάστηκε. Θάταν ακόμα πιο ταιριαστό αν ο Susi και ο Chuma εΐταν εκεί για ν' ακολουθήσουν τόν κύριο τους ως την τελευταία του κατοικία και να κλάψουν δίπλα στον τάφο του, μα μόνο ύστερα από λίγες βδομάδες τους έφερε στην Άγγλια ο φίλος του Λίβινγκστον Waller για να τους γνωρίσει και στους άλλους φίλους του κυρίου τους. Αυτοί είχαν το μεγαλύτερο δικαίωμα να βρίσκονται κοντά του, περισσότερο κι' από τόν Waller και τόν Kirk. Εΐχαν περάσει 13 χρόνια απ' τη μέρα που ο Λίβινγκστον είχε σώσει τόν Chuma, παίρνοντάς τον μέσ' από μιά ομάδα σκλάβων και τόν Susi που έκοβε ξύλα κοντά στο Shire. Μέσα όμως σ' αυτά τα χρόνια που εΐχαν περάσει έγιναν άντρες και τόν υπηρέτησαν με αδάμαστη αφοσίωση ως την ώρα που πέθανε, και ύστερα ακόμα...

Ο γάμος έγινε της μόδας...

Του PAUL TABORI

(Από το «Leader Magazine»)

ΟΛΟΙ σχεδόν νομίζουμε πώς ύστερα απ' ένα πόλεμο πάντα ακολουθεί μιά μεγάλη αναστάτωση, μιά έλευθερία και μιά περιφρόνηση για τις παλιές συνήθειες. Θά θυμάστε πώς τα πρώτα χρόνια ύστερ' απ' το 1920 ακόμα και στην Άγγλια, οί άνθρωποι δείχνανε περιφρόνηση για το θεσμό του γάμου και την οικογενειακή ζωή.

Όταν ταξίδευα τώρα τελευταία στη Μέση Ανατολή και τα Βαλκάνια, έκανα μερικές έρευνες σχετικά μ' αυτό το ζήτημα και το άποτέλεσμά τους μ' άφησε κατάπληκτο. Το γεγονός είναι πώς όλες οί τυπικές διαδικασίες του γάμου είναι πάλι της μόδας και το σπουδαιότερο: έγιναν πολλοί εύτυχημένοι γάμοι μ' όλη τη δυσκολία που ύπρχε στο ζήτημα της διαφορετικής εθνότητας και της γλώσσας.

Άς πάρουμε πρώτα την Παλαιστίνη. Όταν οί πρώτοι Έβραίοι πρόσφυγες στήσανε τις σκηνές τους και τις παράγκες τους εκεί που τώρα βρίσκονται τα άσπρα κτίρια της Τελ Άβιβ, δείξανε τέλεια περιφρόνηση για το θεσμό του γάμου. Αποφεύγανε κάθε είδους γάμο γιατί στο κάτω κάτω της γραφής τί χρειαζότανε ο γάμος, μήπως δε ζούσανε όλοι μαζί; Μιά φορά το χρόνο ο Ραββίς, πήγαινε σ' όλες τις κοινότητες και προσπαθούσε να πείσει τους νέους και τις νέες να νομιμοποιήσουνε τις σχέσεις τους. Και συχνά στη γαμήλιο τελετή ή νύφη και

ο γαμπρός συνοδεύονταν απ' ένα τσουρμo παιδιά.

Τώρα όμως τα πράγματα άλλαξαν. Ζευγάρια που ζούν παράνομα είναι σπάνια. Στη σύγχρονη Παλαιστίνη δίνεται εξαιρετική πρόνοια για το παιδί και μ' όλο που τα διαζύγια είναι μάλλον συχνά, οί γονείς προσπαθούν να ζούν μαζί όσο τα παιδιά είναι μικρά.

Στο Λίβανο που πήγα γνώρισα 4 κοπέλλες από την Κεντρική Εύρώπη που είχαν έρθει στη

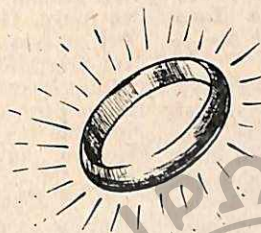
Βηρυττό σαν χορεύτριες του καμπαρέ. Μέσα σ' ένα χρόνο, όλες τους παντρεύτηκαν με Άραβες και εξασφαλίστηκαν. Η μιά παντρεύτηκε ένα Άραβα που έχει τα μεγαλύτερα καταστήματα της πόλης έχει ένα αγοράκι τεσσάρων χρονών που μιλά

Γαλλικά, Άραβικά, και Ούγγαρέζικα.

Η δεύτερη παντρεύτηκε με τόν μεγαλύτερο σημερινό Άραβα ποιητή και έμαθε άραβικά για χάρη του, για να μπορεί να καταλαβαίνει όλες τις αποχρώσεις των στίχων του που οί περισσότεροι είναι γραμμένοι γι' αυτήν.

Η τρίτη παντρεύτηκε ένα πλούσιο εργοστασιάρχη που φτιάχνει ξύλινα διακοσμητικά είδη και έχει την καλύτερη συλλογή όρχεοειδών και μικρών σκυλιών μέσα σ' όλοκληρο το μικρό κράτος του Λιβάνου.

Η τέταρτη είχε την καλύτερη τύχη απ' όλες. Έγινε γυναίκα του Προϋπουργού που είναι και ένας απ'

τους πλουσιώτερους ανθρώπους μέσα σ' αυτή την τόσο πλούσια χώρα.

Ίσως ο Άραβας να μην είναι ο ιδεώδης τύπος του συζύγου—γιατί του άρραει η μοεμική ζωή. Η κατ'άλληλη όμως γυναίκα μπορεί να τον αλλάξει και να τον κάνει ν' αγαπήσει τη ζωή του σπιτιού. Και οι τέσσερις αυτές κοπέλλες της Κεντρικής Εύρώπης μ'ας δείχνουν πώς είναι δυνατό να επιτύχει ένας γάμος μεταξύ άλλωθενών.

Στην Τουρκία παρ' όλες τις μεταρρυθμίσεις που έκανε ο Κεμάλ, οι παλιές συνήθειες έχουν ακόμη μεγάλη δύναμη στο λαό. Π.χ. ένας Τούρκος μπορεί να παντρευτεί μια ξένη κοπέλλα έστω και αν δεν έχει την ίδια μ' αυτόν θρησκεία. Και είναι βέβαιο πώς γίνονται πολλοί τέτοιοι γάμοι και τα ζευγάρια ζουν ευτυχισμένα. Ωστόσο είναι πολύ δύσκολο και επικίνδυνο για μια Τουρκάλα να παντρευτεί ένα που δεν είναι Μουσουλμάνος.

Ακούστε την ιστορία της κοπέλλας που πέταξε το τασάκι, όπως είναι γνωστή στην Άγκυρα και στην Κωνσταντινούπολη. Η Δεϊλά ήταν κόρη μιας πλούσιας και συντηρητικής Τούρκικης οικογένειας. Στα δεκάξη την πάντρεψαν μ' ένα επίσης πολύ πλούσιο νέο—που της έκανε τη ζωή μαρτύριο. Έκανε ένα παιδί, υπόφερε για κάμποσα χρόνια τη βαναυσότητά του και στο τέλος τον έγκατελειψε.

Ευτυχώς με τους καινούριους νόμους μπορούσε να τον χωρίσει ή οικογένειά της όμως άρνήθηκε να την βοηθήσει γιατί τους είχε «ατιμάσει» με τη συμπεριφορά της! Έκείνη πάλι άρνήθηκε να υποχωρήσει. Και επειδή ήξερε πολλές γλώσσες, βρήκε δουλειά σ' ένα πρακτορείο εידήσεων. Εκεί όμως τοιακώθηκε μ' ένα Γερμανόφιλο συνάδελφό της και θεριμάειμ όπως εΐταν, πάνω σε μια συζήτηση άρπαξε ένα βαρύ μεταλλικό τασάκι και του τόρριξε κατακέφαλα. Σημάδεψε καλά και το τασάκι χτυπώντας το φίλο των Ναζί στον κρόταφο του άνοιξε μια βαθειά

πληγή. Το αποτέλεσμα εΐταν πώς έκλεινον τόν πήγαν στο νοσοκομείο και κείνη έφυγε απ' τη δουλειά.

Πολύ σύντομα βρήκε μια πιό κατ'άλληλη δουλειά και γνωρίστηκε με τόν Gabriel ένα αυστριακό διευθυντή ορχήστρας που εΐταν άνθρωπος ευγενής, διασκεδαστικός και πολιτισμένος. Αγαπήθηκαν. Μά η Δεϊλά εΐταν ανήλικη και δεν μπορούσε ακόμα να παντρευτεί χωρίς την άδεια τών γονιών της. Οι γονείς της άρνήθηκαν να της επιτρέψουν να παντρευτεί μ' έναν άπιστο και μάλιστα καλλιτέχνη. Η Δεϊλά στην άρχή τούς παρακάλεσε, ύστερα τούς απείλησε, αλλά μάταια.

Τότε βάλθηκε ο Gabriel να την σώσει. Πλήρωσε ένα φίλο γιατρό να γνωματεύσει πώς είναι άρρωστος βαρεία και πεθαίνει. Η τελευταία του θέληση εΐταν να παντρευτεί με τη Δεϊλά. Ποιός μπορούσε ν' άρνηθεί σ' έναν άνθρωπο που πέθαινε την τελευταία του επιθυμία; Και ο γάμος έγινε δίπλα στο κρεβάτι του έτοιμοθάνατου... Gabriel, που συνάδευσε την ιεροτελεστία με άνασσεναγμούς και... επιθανάτιους ρόγους. Μόλις όμως τέλειωσε η τελετή ο άρρωστος άνάρρωσε φοβερά γρήγορα... και τώρα το ζευγάρι ζή ευτυχισμένο. Ένα πράγμα όμως πικραίνει την ευτυχία τους. Ένώ η μητέρα της Δεϊλά τούς επισκέπτεται ταχτικά, ο αυστηρός πατέρας της δεν θέλει να τούς ξέρει και όνομάζει το γαμπρό του «άπιστο σκυλί». Αυτό είναι ένα παράδειγμα ευτυχισμένου γάμου παρ' όλη τη διαφορά της θρησκείας που υπάρχει.

Ακόμα πιό προσκολλημένη στους τύπους από την Τουρκία είναι η Αίγυπτος. Ο Άραβας προτιμά να πεθαίνει παρά να όμολογήσει πώς αγαπά μια κοπέλλα—άντιθετα με την αϊσθηματικότητα που βριόσκουμε στις «Χίλιες και μία Νύχτες». Ακόμα και σήμερα τα φιλά θεωρούνται ή «καταστρεπτική έφεύρεση» της βάρβαρης Δυσης. Τis παρατραβηγμένες έρωτικές σκηνές στον κινημα-

τογράφο τις υποδέχονται με σφυρίγματα και γιουχαίσματα. Ο Άραβας όριμάζει γρήγορα τα κορίτσια παντρεύονται στα 13, και στα 14 γίνονται μητέρες. Οι οικονομικές συνθήκες δεν επιτρέπουν τώρα να παντρεύονται σε τόσο νεαρή ηλικία στη Αίγυπτο όμως μια κοπέλλα όταν φτάσει στα 18 και δεν έχει παντρευτεί, θεωρείται γεροντοκόρη, και δεν υπάρχει κανένα σημάδι που να μάς λέει πώς αυτές οι συνθήκες θ' αλλάξουν σύντομα.

Στην Ελλάδα οι κοπέλλες τόν καιρό της κατοχής έδειξαν μεγάλη άξιοπρέπεια καταφρόνησαν και μίσσησαν τούς Γερμανούς όσο δεν πέρι. Πολύ λίγες εΐταν εκείνες που ήθελαν να φαίνονται ώραιες στα μάτια του κατακτητή. Σήμερα όμως οι Έλληνίδες είναι έλεύθερες και τα

νείατα παντρεύονται! Πολλά είναι τα ειδήλλια που γίνονται και με άντρες του Βρετανικού στρατού. Λένε πώς η Έλληνίδα γίνεται μια τέλεια σύντροφος για τόν άντρα της, μόνο που συχνά θέλει έκείνη νάναι τ' άφεντικό. Οι Έλληνίδες είναι τόσο έξυπνες, όσο και όμορφες και δεν τούς άρραει να δέχονται διαταγές από τόν άντρα. Σ' όλο τόν κόσμο οι νέοι και οι κοπέλλες παντρεύονται χωρίς να ξέρουν τι θα χρησιμοποιήσουν άντι για χρήματα.

Σήμερα όλη μας την προσοχή την συγκεντρώνει ο Ο. Η. Ε. και οι διαφωνίες τών μεγάλων Έθνών. Άραγε όμως τί είναι πιό σπουδαίο; ή δυναμική πολιτική ή ή στερέωση τών ανθρώπινων σχέσεων με τόν γάμο; Χωρίς τόν πρώτο μπορούμε να ζήσουμε, όχι όμως και χωρίς τόν δεύτερο.

Διαβάστε αυτές τις έρωτήσεις για ν' ανακαλύψετε...

ΠΟΣΟ ΑΣΙΑΓΑΠΗΤΕΣ ΕΙΣΤΕ...

ΥΣΤΕΡΑ από κάθε μια απ' τις ακόλουθες έρωτήσεις υπάρχουν 5 αριθμοί. Κάντε λοιπόν ένα κύκλο γύρω από τόν αριθμό που αντιπροσωπεύει την άπάντησή σας: Το 0 σημαίνει «καθόλου, ποτέ». Το 1 σημαίνει «μερικές φορές, λιγάκι». Το 2 σημαίνει «μέτρια, όχι πολύ συχνά». Το 3 σημαίνει «συνήθως, αρκετά συχνά». Το 4 σημαίνει «άπόλυτα, σχεδόν πάντα».

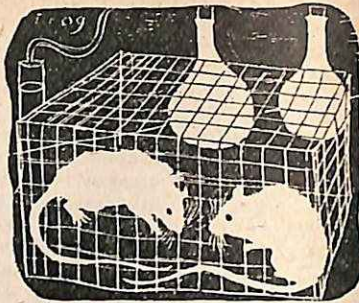
1. Βλέπετε με καλή διάθεση και ευχάριστο μάτι τη ζωή; 0 1 2 3 4
2. Είστε καθαρή και τακτική; 0 1 2 3 4
3. Είστε φρόνιμη; άλτρουίστρια; και δεν μιλάτε συνεχώς για την γενναιοφυχία τών αντρών; 0 1 2 3 4
4. Αντιμετωπίζετε με ειλικρίνεια και φυσικότητα τα ζητήματα του φύλου; 0 1 2 3 4
5. Παίρνετε ενεργό και δραστήριο μέρος στη ζωή της πόλης σας; 0 1 2 3 4
6. Είστε ευαίσθητη; 0 1 2 3 4
7. Τα πάτε καλά με τούς γονείς και τούς συγγενείς σας; 0 1 2 3 4
8. Είστε ειλικρινής, τίμια, αδόξημη, άπροσποίητη; 0 1 2 3 4
9. Είστε υπομονητική και προσαρμόζεστε εύκολα βλέποντας πάντα τόν καλό και βρισκοντας ενδιαφέροντα ακόμα και τα πράγματα που είναι πολύ διαφορετικά από κείνα που είστε συνειδησιμένη; 0 1 2 3 4
10. Είστε πολύ «γυναίκα»; 0 1 2 3 4

Τώρα προσθέστε τούς αριθμούς. Δεν πρέπει βέβαια να περιμένετε να βρήτε άρθροισμα 40· αν όμως βρήτε άρθροισμα μικρότερο από 20, τότε πρέπει να βάλετε τα δυνατά σας για να διορθώσετε, αν θέλετε να κερδίσετε τόν άντρα που αγαπάτε και να τόν κρατήσετε.

Ο ήρωας είναι συχνά ένας ποντικός...

Του JOHN LANGDON - DAVIES

(Από το «Daily Mail»)

ΤΩΡΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ έπτά έρευνητές του Πανεπιστημίου Reading ανακοινώσανε τ' αποτελέσματα ορισμένων πειραμάτων τους. Η έργασία αυτή είναι χαρακτηριστική γιατί συνδέεται με χιλιάδες επιστημονικά γεγονότα που συμβαίνουν γύρω μας κάθε μέρα.

Ο άπλως άνθρωπος αν πιάσει να διαβάσει αυτό τον απολογισμό θα πει δίχως άλλο: «Ε! λοιπόν! και τί μ' αυτό;» και θα γυρίσει τη σελίδα. Ωστόσο οι έρευνες αυτές είχαν μεγάλη σπουδαιότητα για τα σημερινά δύσκολα προβλήματα. Οι ήρωες της ιστορίας ήταν, όπως σχεδόν πάντα, οι καλοί μας φίλοι οι άσπροι άρουραίοι.

Όλοι ξέρουμε πώς ο οργανισμός του ανθρώπου, των άρουραίων και των ποντικών, για να είναι γερός χρειάζεται μια ορισμένη ποσότητα βιταμίνης Β. Υπάρχει όμως ένα μικρό ποσοστό άρουραίων που μπορεί ν' αναστατώσει την έρευνα των βιταμιολόγων. γιατί αυτοί ενώ θα έπρεπε να ψαφήσουν, καταφέρνουν να ζουν και να είναι γεμάτοι υγεία χωρίς τη βιταμίνη Β.

Διαλέξαν λοιπόν μερικούς απ' αυτούς τους «πρωτότυπους» άρουραίους και άρχισαν να τους δίνουν τροφή που δεν περιείχε καθόλου βιταμίνη Β. Συγχρόνως τους έδιναν σουλφαμίδες σαν το «Μ και Β» που σώσανε τη ζωή τόσων και τόσων ανθρώπων, στον πόλεμο και στην ειρήνη. Οι άρουραίοι άρχισαν άμέσως να χάνουν βάρος και πολλοί απ' αυτούς άρχισαν να φαίνονται σαν άρρωστοι. Ύστερα σέ πολλούς απ' αυτούς τους άρρωστημένους άρουραίους δώσανε μια δόση από άμινοβενζοϊκό δξύ. Κι άμέσως παρατήρησαν πώς η υγεία τους άρχισε να βελτιώνεται. Σ' ένα άλλο πάλι άρουραίο που ήταν έτοιμοθάνατος δώσανε λίγη μαγιά κι άμέσως γιατρεύτηκε.

Τώρα άς δοϋμε για ποιό λόγο βασανίζανε έτσι αυτούς τους άρουραίους και τί σχέση έχουν τ' αποτελέσματα αυτών των πειραμάτων με την υγεία μας. Στην εποχή μας που όλος ο κόσμος πεινά, ήτανε πολύ σπουδαίο πράγμα να ξέρουμε πόσες βιταμίνες χρειαζό-

μαστε για να διατηρηθούμε γεροί. Άς πάρουμε για παράδειγμα αυτούς τους «πρωτότυπους» άρουραίους. Η διατροφή τους ήταν τέτοια που άλλοι άρουραίοι θα ψοφοϋσαν κι' όμως όταν τους εξέτασαν τους βρήκαν γεμάτους από βιταμίνη Β. που δεν την πήραν απ' έξω. Με λίγα λόγια οι ίδιοι προμήθευαν στον οργανισμό τους την απαραίτητη βιταμίνη Β.

Και έχουμε παραδείγματα πώς σέ πολλούς ανθρώπους συμβαίνει το ίδιο πράγμα. Μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα πώς στα έντερα των ζώων ζουν δισεκατομμύρια βακτηρίδια, που πληρώνουν νοίκι παράγοντας βιταμίνες. Μ' αυτό τον τρόπο φτάνουμε στις σουλφαμίδες. Αυτά τα φάρμακα έχουν μεγάλη αξία για τους ανθρώπους γιατί σκοτώνουν τους επικίνδυνους μικροοργανισμούς. Δεν είναι όμως όλα τα βακτηρίδια επικίνδυνα μερικά έχουν την ίδια αξία με κείνα τα βακτηρίδια που παράγουν τις βιταμίνες.

Αν αυτά όλα είναι σωστά, τότε πρέπει να βρούμε τί επίδραση, αν υπάρχει βέβαια καμιά, έχουν οι σουλφαμίδες σ' αυτά τα καλά βακτηρίδια. Οι άρουραίοι είναι γεμάτοι από βακτηρίδια που φτιάχνουν βιταμίνες Β έτσι, που ακόμα και αν βγάλεις όλες τις βιταμίνες Β από την τροφή τους, τις παράγει το ίδιο τους το σώμα. Όταν τους δώσουμε σουλφαμίδες, η βιταμίνη Β εξαφανίζεται: αυτό σημαίνει πώς τα καλά βακτηρίδια του οργανισμού «προσβάλλονται».

Για να ελέγξουμε αυτό το φαινόμενο κάναμε κάτι άλλο. Είναι γνωστό πώς το άμινοβενζοϊκό δξύ εμποδίζει τις σουλφαμίδες να καταστρέψουν τα βακτηρίδια που προκαλούν τις άρρώστειες: αν λοιπόν το φάρμακο σταματά την παραγωγή της βιταμίνης Β, τότε αυτό το κακό μπορεί να σταματήσει μόλις δώσουμε το δξύ. Αυτό ακριβώς συμβαίνει. Και μπορούμε να τ' αποδείξουμε άμέσως χωρίς καμιά άμφιβολία.

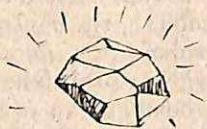
Παρατηρούμε κάτι πολύ σημαντικό που συμβαίνει στον άνθρωπο: Ένας που έχει γιατρευτή με σουλφαμίδες κινδυνεύει να πάθει αποβιταμίνωση αν τα φαγιά που τρώει δεν έχουν αρκετές βιταμίνες για να φέρουν ισοζύγιο σ' αυτές που παράγει ο οργανισμός του αλλά που δεν τον εξυπηρετούν.

Τώρα οι γιατροί ξέρουν γιατί πολλοί απ' τους άσθενείς τους δεν έχουν γρήγορη ανάρρωση, και μπορούν να πάρουν προληπτικά μέτρα για να διορθώσουν τα πράγματα.

Και το συμπέρασμα όλων αυτών είναι πώς η επιστήμη δεν αποτελείται από τυχαίες ανακαλύψεις, αλλά από χιλιάδες έρευνες που γίνονται με προσοχή και που φαίνονται τιποτένιες, ενώ στην πραγματικότητα προσθέτουν πολλά στην ασφάλεια και την ήσυχία μας.

Τὰ Πολύτιμα Πετράδια καὶ τὰ Παράξενά τους —

ΓΙΑ ΝΑ ΣΧΗΜΑΤΙΣΤΕΙ ἓνα πολύτιμο πετράδι χρειάζεται νὰ περάσουν χιλιάδες χρόνια. Πολλές προσπάθειες ἔγιναν γιὰ νὰ κατασκευαστοῦν πολύτιμα πετράδια μὲ συνθετικό τρόπο. Οἱ μόνες πέτρες πού ἔγινε δυνατό νὰ κατασκευαστοῦν συνθετικά στὰ διάφορα ἐργαστήρια, εἶναι τὰ ρουμπίνια καὶ τὰ ζαφείρια. Τὸ διαμάντι ἔχει τὸ πιὸ ἀπλό σχῆμα ἀπὸ ὅλα τὰ πολύτιμα πετράδια. Ὡστόσο δὲν ἔχει κατασκευαστῇ συνθετικά. Οἱ ἐπιστήμονες πέτυχαν νὰ φτιάξουν στὰ ἐργαστήριά τους συνθετικά σμαράγδια. Ὁ τρόπος ὅμως τῆς κατασκευῆς τους ἀρρεῖ, στοιχίζει πολὺ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ μὲ τὴν φυσικὴ παραγωγή τῶν πολυτίμων πετρώδων.

ΑΛΛΟΙΕ ΠΙΣΤΕΥΑΝ πὼς τὰ πολύτιμα πετράδια εἶχαν φύλο, εἴταν ἀρσενικά καὶ θηλυκά. Ἐνας σπουδαῖος ἀρχαῖος Ἕλληνας εἶπε πὼς μερικά μποροῦσαν νὰ πολλαπλασιαστοῦν. Τὰ σκούρα πετράδια τὰ θεωροῦσαν ἀρσενικά καὶ τὰ ἀνοιχτόχρωμα θηλυκά.

Οἱ ΠΙΟ ΚΟΙΝΕΣ πολύτιμες πέτρες ὑπῆρξαν πάντα τὰ διαμάντια. Δὲν εἶναι ὅμως καὶ οἱ πιὸ ἀκριβές. Ἐνα καλῆς ποιότητος σμαράγδι ἀξίζει $3\frac{1}{2}$ —4 φορές περισσότερο, κατὰ καράτι, ἀπὸ ἓνα διαμάντι τῆς ἴδιας ποιότητος ἐνῶ ἓνα ἐξαιρετικό ρουμπίνι, ζαφείρι ἢ διαμάντι μονάχα $2\frac{1}{2}$.

ΤΟΝ ΚΑΙΡΟ τοῦ πολέμου τῶν Boers, ἓνας Ἑγγλέζος στρατιώτης—ὁ Robert Fowler — πῆρε ἀπὸ ἓνα νεκρὸ Boer στρατιώτη πού κείτονταν σιὸ δρόμο, τὴ ζώνη του. Μέσα βρήκε λίγα χρυσὰ νομίσματα καὶ — ὅπως ὁ Fowler νόμιζε — ἓνα κομμάτι γυαλί, πού τὸ ἔφερε μαζί του γιὰ 38 χρόνια. Ὁταν ὕστερα ἀπὸ πολλὰ χρόνια ἀπογοητευμένος καὶ σὲ μεγάλη φτώχεια βρέθηκε στὴν Αὐστραλία, βρήκε ἀνάμεσα σι' ἄλλα πράγματα πού εἶχε κι' αὐτὸ τὸ γυαλί. Τὸ πῆρε καὶ τὸ πῆγε σ' ἓνα κοσμηματοπώλη. Μὲ μεγάλη του ἐκπλητῆ ἄκουσε πὼς εἴταν διαμάντι τεράστιας ἀξίας. Τὸ πούλησε καὶ ἔτσι οἱ στενοχώριες του τέλειωσαν μιὰ γιὰ πάντα.

ΣΤΗ ΒΡΑΖΙΛΙΑ οἱ διάφοροι ἐπαγγελματίες γιὰ νὰ δηλώνουν τὸ ἐπάγγελμα τους φοροῦν δαχτυλίδια μὲ διαφορετικά πολύτιμα πετράδια. Οἱ γιανοῦ φοροῦν δαχτυλίδι μὲ σμαράγδι, οἱ μηχανικοὶ μὲ ζαφείρι, οἱ δικηγόροι μὲ ρουμπίνι, οἱ καθηγητές μὲ πράσινη πέτρα, οἱ ὁδοντογιατροὶ μὲ τοπάζια καὶ οἱ ἔμποροι μὲ ῥοῦς πέτρες.

ΤΟ 1909 ΒΡΕΘΗΚΕ στὴν Αὐστραλία ἓνα παράξενο τοπάλι, πού εἶχε τὸ σχῆμα ἑνὸς μικροῦ φειδιοῦ. Ὑστερα ἀπὸ ἐξέταση βρήκανε πὼς εἴταν ὁ πραγματικός σκελετός ἑνὸς ἔρπετου, τέλειος σὲ ὅλες του τίς λεπτομέρειες πού εἶχε γίνει ἓνα μὲ τὴν φυσικὴ πέτρα.

ΣΤΟ ΚΕΜΒΕΡΛΕΥ, τὸ μεγαλύτερο κέντρο τῶν ἀδαμαντωρυγείων τῆς Ν. Ἀφρικῆς μπορεῖ νὰ βρεῖ κανεῖς διαμάντια καὶ μέσα στοὺς δρόμους. Τὸ 1944 βρέθηκαν ἀπ' τοὺς διαβάτες μέσα στοὺς δρόμους καὶ στίς αὐλὲς τῶν σπιτιῶν τῆς πόλης, 7 διαμάντια πού ζύγισαν ἀπὸ 5,75—7,5 καράτια.

ΣΤΗ ΜΠΟΥΡΜΑ τὰ κορίτσια θεωροῦνται ὥριμα γιὰ γάμο μόνο ἀφοῦ τρυπσοῦν τ' αὐτιά τους. Αὐτὸ γίνεται μὲ μεγάλη τελετὴ ὅταν κοντινοὶ νὰ φτάσουν σ' αὐτὴ τὴν ἡλικία. Ὁ ἄστρολόγος τῆς οἰκογένειας συμβουλεύεται τὰ ὥροσκοπιο τῆς κόρης καὶ προσδιορίζει τὴν ὥρα καὶ τὴ μέρα τῆς τελετῆς. Ὅταν φτάσει ἐκείνη ἡ μέρα οἱ φίλοι τῆς οἰκογενείας συγκεντρώνονται καὶ προσεύχονται καὶ ὅταν φτάσει ἀκριβῶς ἡ ὥρα πού προσδιόρισε ὁ ἀστρολόγος, ὁ ἱερέας τρυπᾷ τ' αὐτιά τῆς κοπέλλας μ' ἓνα χρυσὸ σόγμα, στολισμένο μὲ πολύτιμα πετράδια πολλὰ ἢ λίγα ἀνάλογα μὲ τὴν οἰκονομικὴ κατάσταση τῆς οἰκογενείας. Ὑστερα ἀπ' τὴν τελετὴ γίνεται μεγάλη γιορτὴ. Στὶς Ἰνδίες μόλις γεννηθοῦν τὰ παιδιά, κορίτσια καὶ ἀγόρια τοὺς τρυποῦν τ' αὐτιά. Εἶναι μεγάλη ντροπὴ ἂν τὸ παιδί πεθάνει πρὶν τοῦ τρυπήσουν τ' αὐτιά καὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὸ κάρνουν μὲ τελετές, ἀλλὰ τὸ κηδεύουν σὰν ἀίμασμένο.

ΕΝΑΣ ΠΕΡΣΙΚΟΣ μῦθος λέει πὼς τὰ διαμάντια καὶ τὰ ἄλλα πολύτιμα πετράδια εἶναι κατασκευάσματα τοῦ Διαβόλου. Γιατί ὁ Θεὸς δὲν δημιούργησε ἄχρηστα πράγματα ἀλλὰ ὁ διάβολος βλέποντας πόσο ἀγαποῦσε ἡ

Εὔα τὰ ὥραϊα λουλούδια τοῦ κήπου τῆς Ἑδέμ, μιμήθηκε μὲ μεγάλη τέχνη τὸ χρῶμα τους καὶ ἐφτιαξε τὰ πρῶτα πολύτιμα πετράδια. Κι' ἀπὸ τότε τὰ πολύτιμα πετράδια γίνθηκαν πηγὴ πλεονεξίας, δυστυχίας καὶ κακίας.

Η « MORGAN, ἀπὸ τὴν Οὐάσιγκτον, τὴν ὥρα πού τάζε τις κότες τῆς ἔχασε ἓνα διαμάντι ἀπὸ τὸ δαχτυλίδι τῆς. Μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ τὸ βρεῖ, ἡ οἰκογένεια Morgan ἔτρωγε 18 μέρες συνέχεια «ψητὰ κοτόπουλα» ὅσπου τελικὰ τὸ διαμάντι βρέθηκε μέσα στὴ σάρα ἐνὸς πτερυγίου.

ΤΑ ΚΟΚΚΙΝΑ διαμάντια ἔχουν περισσότερη ἀξία ἀπὸ τὰ ρουμπίνια. Ὁ Τσάρος τῆς Ρωσίας Παῦλος καυχόταν πὼς εἴταν κάτοχος ἑνὸς κόκκινου διαμαντιοῦ πού εἶχε βάρος 10 καρ. καὶ πού τὸ εἶχε ἀγοράσει 100.000 ρούβλια. Ὁ Τσάρος δολοφονήθηκε καὶ τὸ διαμάντι χάθηκε. Ἡ τελευταία φορὰ πού ἔγινε λόγος γι' αὐτὴ τὴ θαυμαστὴ πέτρα εἴταν τὸ 1865.

Σύγχρονες κοινωνικὲς ἔρευνες

Μὲ τὸν πόλεμο ἰδρύθηκε στὴν Ἀγγλία ἓνα σύστημα κοινωνικῆς ἔρευνας ποὺ θὰ βοηθήσει στὴν ἐπικοινωνία τῆς κυβερνήσεως μὲ τὸ λαό. Ἡ σημασία τῶν σχεδίων ποὺ ἔγιναν στὸν καιρὸ τοῦ πολέμου γιὰ τὴν ἐθνικὴ πρόοδο ἔδειξε πὼς τὰ σχέδια αὐτὰ ἔπρεπε, σὰ σύνολο, νὰ τὰ ἀποδεχτεῖ τὸ Ἔθνος. Σήμερα ἡ φυσικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀνοικοδόμηση χρειάζεται ὅλα τὰ σχέδια ποὺ ἔγιναν ἀπὸ τὸ Κοινοβούλιο, τὶς διάφορες κρατικὲς ὑπηρεσίες ἢ τὶς τοπικὲς ἀρχές. Ὅλα μαζί θὰ πραγματοποιήσουν τοὺς πόθους τοῦ λαοῦ, ἀφοῦ ἔγιναν γιὰ τὸ δικό του καλὸ. Ἔτσι τὸ σύστημα αὐτὸ τῆς ἔρευνας, ποὺ μὲ τὴ βοήθειά του θὰ προσδιορισθοῦν πολὺ καλύτερα οἱ ἀνάγκες τοῦ λαοῦ, χρησιμοποιεῖται ὁλοένα καὶ περισσότερο. Ἡ ἱστορία τῆς κοινωνικῆς ἔρευνας στὴν Ἀγγλία μᾶς παρουσιάζεται ἀπὸ τὸν κ. Mark Abrams, ποὺ βοήθησε πολλὰ φορὲς σ' αὐτήν.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ

ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ χρόνια τοῦ 19^{ου} αἰ-
ῶνα εἶταν γιὰ τὴν Ἀγγλία χρόνια
κοινωνικῶν ζυμώσεων. Εἶδε τοὺς
ἐργάτες τῆς νᾶ σχηματίζουν σωμα-
τεῖα. Εἶδε τὴν πρώτη ἐκδοσὴ τοῦ
Fabian Essays*, ποὺ ἔγραψε ὁ
Sidney Webb, γνῶρισε τὸν Ber-
nard Shaw κ' ἄλλους, τὶς ἐμπορι-
κὲς ὁργανώσεις καὶ τοὺς σοσιαλιστὲς
καὶ μὲς ἀπ' αὐτοὺς, ὕστερα, τὸ Ἐρ-
γατικὸ Κόμμα. Ἀμεσὸς σκοπὸς τοὺς
εἶταν νὰ ἐνθαρρύνουν τὴ νομοθεσί-
α καὶ τὶς κρατικὲς ἀποφάσεις, γιὰ νὰ
διορθωθοῦν τὰ κοινωνικὰ καὶ βιο-
μηχανικὰ λάθη, ποὺ φαίνονταν ἀνα-
πόφευκτα ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ
τοῦ laissez faire.

Τὸ 1886, ὁ Κάρολος Booth ἀρχί-
σε τὴν ἔρευνά του, μέσα στὴν ἐργα-
τεία καὶ στὸ λαὸ τοῦ Λονδίνου. Αὐ-
τὸς καὶ οἱ βοηθοὶ του μιλῆσαν μὲ

χιλιάδες ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ καὶ
πῆγαν σὲ χιλιάδες σπιτία. Ἡ πρώτη
τὸς ἀνακάλυψη ἔγινε γνωστὴ τὸ
1889, καὶ ἀπὸ τότε ὡς τὰ 1903, κάθε
χρόνο, ἔβγαινε ἓνας συμπληρωματι-
κὸς τόμος, γιὰ νὰ δώσει μιὰ ζων-
τανὴ εἰκόνα τῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ. Ἀπ'
ὅλα αὐτὰ βγήκε τὸ συμπέρασμα πὼς
τὸ ἓνα τρίτο τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ
Λονδίνου, στὸ τέλος τοῦ 19^{ου} αἰῶνα,
ζοῦσε σὲ μεγάλῃ φτώχεια, δηλ. ἂν
καὶ εἶχε ἀρνηθῇ στὸν ἑαυτό του καὶ
τὴν πῖλ ἀπλὴ ἀνέση καὶ ἀρκέστηκε
σὲ μετριώτατα ρούχα καὶ στέγη, δὲν
μποροῦσε νὰ ἔχει τὸ ἀπαραίτητο ὅ-
ριο τῆς τροφῆς ποὺ θὰ τοῦ ἐξασφά-
λιζε τὴν ὑγεία του.

Λίγο ὕστερα μιὰ παρόμοια ἔρευνα
ἔγινε στὴ Νότια Ἀγγλία, στὴν Ὑόρ-
κη, καὶ ἔδειξε πὼς οἱ συνθήκες αὐ-
τὲς τῆς κακοζωίας δὲν περιορί-

* Ἐκδοσὴ τοῦ συνδεδεμένου Fabian Society ποὺ εἶχε κοινωνιολογικοὺς σκοποὺς καὶ
ὅπου ἔδρασε ὁ B. Shaw καὶ ὁ H. G. Wells.

ζόνταν μόνο στὴν πρωτεύουσα.
Ἀπ' αὐτὲς τὶς δυὸ μεγάλες ἀνα-
ζητήσεις βγήκαν μεταρρυθμιστὲς ὀ-
πλισμένοι μὲ ἀναμφισβήτητα στοι-
χεῖα γιὰ τὴ φτώχεια, τὴν κακὴ ὑ-
γεία, τὴ στέγαση, τὴν ἀνεργία, τὰ
μικροεργαστάσια καὶ τὴν κακὴ συν-
τήρηση. Ὅλοι αὐτοὶ βοηθήσανε νὰ
γίνει μιὰ μεγάλη κοινωνικὴ νομοθε-
σία ποὺ ἀρχισε μὲ τὴν ἐπίβλεψη τῆς
τροφῆς καὶ τῆς ἱατρικῆς περίθαλ-
ψης τῶν ἐργαζομένων, τῶν σχολείων
τῶν παιδιῶν, τῶν συνταξιούχων, μὲ
τὸν καθορισμὸ ἐλάχιστου ἡμερομί-
σθιου στὶς βιομηχανίες, τὴν ὑγεία
καὶ τὴν ἐξασφάλιση τῶν ἀνέργων.

Ἀποτέλεσμα τοῦ πρώτου παγκό-
σμιου πολέμου εἶταν μιὰ τάση νὰ
ἐρευνηθεῖ ἡ οἰκονομικὴ κατάσταση
τῶν ἐργατικῶν τάξεων. Τέτοιες με-
λέτες ἔγιναν στὸ Λονδῖνο καὶ σ' ἄλ-
λες πόλεις τῆς Ἀγγλίας. Ὅλες ἀκο-
λουθήσαν τὴν ἴδια μέθοδο. Μαζεύ-
θηκαν χωρὶς σύστημα στοιχεῖα γιὰ
τὸν τοπικὸ πληθυσμὸ καὶ τὶς συνή-
θειές του, γιὰ τὴν στέγασή του,
τοὺς μισθοὺς κτλ. Ὁ σκοπὸς εἶταν
πάντα ὁ ἴδιος: νὰ βρεθοῦν πόσες
οἰκογενεὲς βρισκόνταν σὲ κακὴ οἰ-
κονομικὴ κατάσταση καὶ ποίες εἶταν
οἱ αἰτίες τοῦ κακοῦ.

Λίγα χρόνια πρὶν τὸν τελευταῖο
πόλεμο ἐμφανίστηκε ἓνα νέο εἶδος
ἔρευνας. Ἐπιφανειακὰ φαινόταν ἴ-
διο μὲ τὸ πρῶτο, οἱ τρόποι ποὺ
χρησιμοποιήθηκαν ἔμοιαζαν πολὺ.
Ὅμως ὁ σκοπὸς εἶταν διαφορετικός.
Τώρα ἤθελαν νὰ δοῦν πόσες νέες
κοινοτικὲς ἔπρεπε νὰ γίνουν καὶ πό-
σες ἀπ' τὶς παλιὰς νὰ διορθωθοῦν,
ὥστε νὰ μποροῦν ὅλες οἱ τάξεις νὰ
χαίρονται τὶς ἀνέσεις ποὺ εἶναι ἀ-
παραίτητες γιὰ μιὰ εὐχάριστη ἀτο-
μικὴ καὶ οἰκογενειακὴ ζωὴ.

Τὰ χρόνια ποὺ μεσολάβησαν ἀνά-
μεσα στοὺς δυὸ πολέμους, εἶδαν μιὰ
τρομερὴ πρόοδο στὸ ζήτημα τῶν
σπιτιῶν. Ὡς τὸ 1939, τὸ ἓνα τρίτο
τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀγγλίας, ζοῦσε
σὲ σπιτία χτισμένα ἀπὸ τὸ 1919.
Ὅμως τὰ περισσότερα ἀπ' αὐτὰ εἶ-
ταν χτισμένα χωρὶς σχέδιο καὶ χα-

λασμένα. Πρὸς τὸ τέλος αὐτῆς τῆς
περιόδου, οἱ τεχνικοὶ κοινωνιολόγοι
ἀρχισαν νὰ βλέπουν πὼς οἱ τρόποι
ποὺ ἀκολούθησε ἡ παλιὰ ἔρευνα,
μποροῦσαν νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὄχι
μόνο γιὰ νὰ μετρηθοῦν οἱ οἰκονο-
μικὲς ἀνάγκες τοῦ πληθυσμοῦ μὰ
καὶ οἱ κοινωνικὲς του. Ἡ καινούρια
αὐτὴ ἔρευνα πρωτάρχισε στὸ Μπερ-
μιγγαμ, τὸ 1938. Μέσα σὲ 20 χρόνια
ἡ πόλη εἶχε μεγαλώσει πολὺ. Ὅπου
τὰ οἰκόπεδα εἶταν φτηνὰ εἶχαν χρι-
στῇ καινούρια μεγάλα ἐργοστάσια
καὶ στὰ προάστεια καὶ τὶς συνοικίες
ἔγιναν σπιτία. Οἱ ἐρευνητὲς ἤθελαν
νὰ δοῦν ποῦ πῆγαινε ὁ κόσμος ἀπὸ
τὰ διάφορα τμήματα τῆς πόλης γιὰ
τὴ καθημερινὴ του δουλειά· πόσα
χρήματα ξοδεύονταν γι' αὐτὴν τὴν
μετακίνηση, τί εἶταν ἐκεῖνο ποὺ ἔ-
κανε πῖλ ἐλκυστικὴ ἀπὸ οἰκονομικὴ
καὶ κοινωνικὴ ἀποψη τὴ ζωὴ στὶς
πόλεις παρὰ στὰ προάστεια· ποῦ, καὶ
μὲ ποίους ὁρους περνοῦσαν τὶς ἐλεύ-
θερες ὥρες τοὺς τὰ παιδιά τῶν συ-
νοικισμῶν. Ἀπὸ ποιά μέρη τῆς Βρε-
τανίας εἶχε πάρει τὸ Μπέρμιγγαμ
τὸν πρόσθετο πληθυσμὸ του καὶ
ποιά εἶταν ἡ δουλειά αὐτοῦ τοῦ πλη-
θυσμοῦ. Τί νόμιζαν οἱ κάτοικοι τῶν
νέων περιφερειῶν πὼς τοὺς ἔλειπε.
Τὰ συμπεράσματά τους, δημοσιεύτη-
καν σ' ἓνα βιβλίο, τὸ «When We
Build Again» (Ὅταν θὰ ξαναχτί-
σουμε πόλεις).

Ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ἔγινε ἡ ἔρε-
να, ὡς τότε ποὺ δημοσιεύτηκαν τὰ
πορίσματά της, τὰ ἐχθρικά ἀερο-
πλάνα κατὰστρεψαν μεγάλες ἐκτά-
σεις τοῦ κέντρου τοῦ Μπέρμιγγαμ
καὶ οἱ ἀρχὲς σκέφτηκαν γιὰ ἐντελῶς
καινούρια ἀστικά κέντρα. Ἐκαμ-
νὴ σύσταση πὼς σὲ καθὲ νέα περι-
φέρεια, θὰ ἔπρεπε νὰ χτιστοῦν κοι-
νοτικὰ κέντρα ποὺ εἶταν τόπος συ-
νάντησης καὶ κέντρο ὅλων τῶν το-
πικῶν κοινωνικῶν ὁργανώσεων. Μέσα
καὶ γύρω ἀπὸ τὸ Μπέρμιγγαμ θὰ ἔ-
μεναν ἀνοικτοὶ χώροι γιὰ ἀσκή-
ση καὶ παιδικούς χῆπους. Τὰ μεγάλα ἐργο-
στάσια θὰ χτίζονταν στὸ κέντρο τῆς
πόλης. Γενικά θὰ εἶταν μοιρασμένα

έτσι, ώστε να μπορούν όλοι οι εργάτες να ζουν κοντά στη δουλειά τους. Η επέκταση της πόλης θα περιοριζόταν με τη μεταφορά πληθυσμού και εργοστασίων σε νεόχτιστες δορυφόρους πόλεις που ενώ θα είχαν αυτόν τον οικονομικό αποκορύφωμα θα είχαν σά μητρόπολη τους το Μπέρμινγχαμ, όπου οι κάτοικοι θα μπορούσαν να πηγαίνουν για ανώτερη εκπαίδευση, δημόσιες υπηρεσίες, διασκέδασεις κτλ.

Η έρευνα αυτή του Μπέρμινγχαμ γινόταν για πρώτη φορά. Πριν τον πόλεμο ακόμα, άρχισαν να τη μιλούν και άλλες πόλεις. Η καταστροφή χιλιάδων σπιτιών στον καιρό

του πολέμου και η ανάγκη που υπήρχε τώρα για εκατομμύρια σπύτια, έχει δώσει μεγαλύτερη ώθηση στην κίνηση αυτή.

Εδώ και τρία χρόνια, τουλάχιστο 30 Άγγλικές πόλεις έχουν τελειώσει την έρευνα ή την έχουν αρχίσει, με τάση την ανασύνταξη της μεταπολεμικής τους ζωής. Μερικές φάνηκαν πιο φιλόδοξες, και έχουν κάνει μεταβολές πολύ ευρύτερες. Έχουν προχωρήσει σε περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με την ψυχαγωγία και την κοινωνική οργάνωση. Όλες τους έχουν προχωρήσει στην πράξη αντί να σταθούν στα λόγια και τα σχέδια τους αντικαταστήσανε το χάος.

Όταν ξέσπασε ο πόλεμος, η Κυβέρνηση καθιέρωσε το σύστημα των πολεμικών κοινωνικών έρευνών. Με έρωτήσεις που υποβάλλονταν στον πληθυσμό πάνω σε διάφορα ζητήματα και με την αντιπαραβολή τους συγκεντρώνονται στοιχεία και γνώμες που πάνω τους ύστερα μπορούν να στηριχτούν οι αντίστοιχες κρατικές υπηρεσίες. Οι έρωτήσεις αυτές αναφέρονται στην υλική και πνευματική ζωή. Αργότερα περιορίστηκαν σε πιο συγκεκριμένα θέματα σχετικά με τη διοίκηση παρά με τη γενική εσωτερική πολιτική.

Όταν π.χ. έγινε η πρόταση να αλλάξει η σύνθεση του ψωμιού, το υπουργείο Επισιτισμού ήθελε να βεβαιωθεί — και αυτό θα μπορούσε να γίνει μόνο με μια τέτοια έρευνα, — πώς η αλλαγή θα γινόταν δεκτή, πριν αποφασιστεί και αρχίσει η εφαρμογή της. Όταν σχεδιάζονταν τα νέα σπύτια, ζητήθηκε η γνώμη των γυναικών τί φωτισμό προτιμούσαν στα σπύτια τους και ακόμα ποιό τρόπο για θέρμανση και κουζίνα. Η κοινωνική έρευνα, έχει γίνει τώρα ένας σταθερός βοηθός της Βρεταννικής Κυβέρνησης, που εργάζεται σε διάφορους τομείς. Μια σπουδαία έρευνα έχει αρχίσει από το Υπουργείο Υγιεινής για να εξακριβωθεί η συχνότητα των ασθενειών σε ένα μεγάλο χρονικό διάστημα. Ελπίζουν, πώς με βάση αυτή τη γενική εικόνα της υγείας του Έθνους, θα γίνουν ανάλογες συστάσεις για τη διατροφή, τους όρους δουλειάς, την ιατρική περίθαλψη κ.τ.λ. Εδώ έχουμε αποσπάσματα από μια τε-

λευταία μελέτη που δημοσιεύτηκε στον ECONOMIST σχετικά με τα αποτελέσματα των έρευνών στην εσωτερική πολιτική.

ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΙ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η ΕΡΕΥΝΑ που γίνεται με έρωτήσεις δεν αντικαθιστά την εθνική απογραφή, που δίνει τις πληροφορίες για κάθε οικογένεια, ούτε τις τοπικές και γενικές εκλογές, που κάθε πολίτης μπορεί να πει τη γνώμη του, ούτε τις μικρές πληροφορίες που μ' αυτές μπορεί κανείς να πλησιάσει κάθε άτομο που θέλει. Η απογραφή είναι δύσκολη και δαπανηρή μέθοδος για να εφάρμοζεται συχνότερα από κάθε 5 ή 10 χρόνια και οι έρωτήσεις που μπορεί να γίνει κανείς σ' αυτήν είναι πολύ περιορισμένες. Δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί άρκετες φορές μέσα σ' ένα χρόνο ούτε να καλύψει πολλές πληροφορίες. Το ίδιο και οι κοινωνοβουλευτικές ή τοπικές εκλογές. Οι εκλογές δίνουν τη γνώμη τους πάνω στα γενικά κοινοματικά προγράμματα και όχι σε διοικητικές λεπτομέρειες.

Έτσι η μέθοδος των έρωτήσεων είναι χρήσιμη μόνο εκεί που δεν μπορούν να εφαρμοστούν οι άλλες. Ωστόσο αυτό το «μόνο» σκεπάζει ένα μεγάλο πεδίο, και μάλιστα ένα πεδίο που αυξάνεται καθώς ο λαός καταλαίνει την αξία της μεθόδου των έρωτήσεων.

Το σύστημα αυτό, ακόμα και όταν γίνεται κάπως τυχαία ή για ειδικές πληροφορίες, βασίζεται στην άρχη πως ρωτώντας λίγους ανθρώπους (500, 1.000, 2.000 ή 50.000 ανάλογα με την ακρίβεια που ζητά και το είδος της πληροφορίας) για όρισμένα πράγματα, με τρόπο που να γίνεται αντιληπτός, μπορεί να βγει ένα συμπέρασμα που να αντιπροσωπεύει τις γνώμες και τους όρους της ζωής μιας ολόκληρης κοινότητας. Έτσι ρωτώντας 8.000 ανθρώπους κάθε μήνα τι ρούχα θέλουν να πάρουν με τα δελτία τους, μπορούμε να καθορίσουμε τις ανάγκες που ε-

χει όλο το Έθνος σε ρουχισμό. Δε χωράει αμφιβολία, πώς αν η έρευνα επεκταθεί σε γνώμες ή γενικά στη θέση που παίρνουν οι πολίτες για διάφορα προβλήματα, εκεί υπάρχει περισσότερο κίνδυνος να πέσει έξω. Κάνοντας σοφά, το κράτος έχει πάψει να ευνόει αυτού του είδους τις έρευνες. Ωστόσο, αν και είναι σωστό να γίνεται διάκριση ανάμεσα σε έρευνες συγκεκριμένων γεγονότων και σε έρευνες αντιλήψεων, μπορεί κανείς να διαπιστώσει πως απ' αυτές τις τελευταίες, άλλες είναι περισσότερο αξιόπιστες, και άλλες λιγότερο. Αυτό εξαρτάται από την εξοικείωση που έχουν εκείνοι που ρωτούνται με το θέμα που εξετάζεται. Το μυστικό της μεθόδου αυτής βρίσκεται στον τρόπο που γίνονται οι έρωτήσεις. Για κείνες που δεν έχουν μάθει να σκέπτονται μαθηματικά, φαίνεται αμφίβολο ότι μπορούν να βγούν σωστά αποτελέσματα από έρωτήσεις που γίνονται σε περιορισμένο αριθμό ατόμων. Προς αυτή την κατεύθυνση έγινε ίσα ίσα μεγάλη πρόοδος στα τελευταία χρόνια και η στατιστική είχε βρει τρόπους για να καθορίζει την πιθανή πλάνη ανάλογα με το πλήθος των έρωτήσεων.

Χρειάζεται πείρα και πειράματα για να βελτιωθούν οι τρόποι αυτοί. Μ' όλα αυτά όμως τα ελαττώματα που έχει το σύστημα των γραπτών έρωτήσεων — ελαττώματα το περισσότερο φυσικά σ' ένα καινούριο πείραμα, — σημασία έχει πως είναι μια μέθοδος που πρέπει να τη βελτιώσουμε. Η κοινωνική έρευνα πρέπει ν' αποτελέσει ουσιαστικό μέρος της κεντρικής κρατικής μηχανής. Δε θα είταν σωστό όλες οι κυβερνητικές έρευνες να γίνουν από μια μόνο υπηρεσία. Ο συναγωνισμός και η πει-

ρα που αποκτούν τα διάφορα σώματα κάνει τη δουλειά τους περισσότερο αποδοτική.

Τώρα που μέσα σε μια στιγμή παίρνονται αποφάσεις για την πολιτική, την οικονομική και κοινωνική ζωή, έχει ζωτική σημασία να προχωρήσει η Κυβέρνηση πάνω στα πιο αναμφισβήτητα χρήσιμα στοιχεία και όχι σε υποθέσεις. Εκεί που δεν μπορούν να γίνουν περιεκτικές στατιστικές ή είναι πολυδάπανες σε χρόνο και σε δουλειά, είναι βασικό να χρησιμοποιηθούν οι καλύτερες δυνατές πηγές. Σύμφωνα μ' αυτά, το σύστημα των γραπτών ερωτήσεων είναι πολύ κατάλληλο. Βλέποντάς το

από στενή σκοπιά μάς φαίνεται δαπανηρό, σχετικά με τα έξοδα που χρειάζεται ή άνοργάνωτη δουλειά βλέποντάς το όμως πλατύτερα, δείχνει πολύ φτηνότερο. Αν ξοδέψουμε 1.000 λίρες για να ανακαλύψουμε τις ανάγκες της στέγασης, του ντυσίματος, της διατροφής σώζουμε εκατομμύρια λίρες που θα έπρεπε να ξοδέψουμε αργότερα. Η Κυβέρνηση δεν μπορεί ούτε και πρέπει ποτέ να γίνει ένα τέλειο επιστημονικό σύστημα. Όμως αυτό δε θα πει πως πρέπει να απορριφθούν αυτά τα συστήματα, που αντικαθιστούν την προκατάληψη και την υποθετικότητα, με την εξακριβωμένη πραγματικότητα.

Σ

ΣΟΦΑ ΛΟΓΙΑ

ΤΙ ΘΑ ΠΕΙ τάξι; Να κάνεις τους καλεσμένους σου να αισθάνονται «σαν στο σπίτι τους», έστω κι' αν πραγματικά θα ήθελες να βρίσκονται εκεί.

* * *

Στις γυναίκες άρέσουν οι δυνατοί και σιωπηλοί άντρες. Νομίζουν πως προσέχουν τη χαριτωμένη φλυαρία τους.

STRAND

Ποιά είναι η ηλικία της Γης

Από το «News Review»

ΕΙΝΑΙ ΔΥΣΚΟΛΟ να υπολογίσουμε τα χρόνια της Γης, όπως είναι δύσκολο να βρούμε και τα χρόνια μιας καλοδιατηρημένης γυναίκας. Ένα αμερικανικό περιοδικό η «Technology Review» αφού υπολόγισε όλα τα γνωστά στοιχεία, έγραψε πως η γη είναι με τους μετριώτερους υπολογισμούς 3.000.000.000 χρονών.

Δοκιμάζοντας οι αστρονόμοι να λύσουν το πρόβλημα της ηλικίας της Γης προχωρούσε στις έρευνές τους ακολουθώντας τον αντίθετο δρόμο, δηλ. ζητάνε να ανακαλύψουν πρώτα την ηλικία του Ήλιου, που είναι «πατέρας» όλων των πλανητών. Οι γεωχημικοί—που είναι επιστήμονες ειδικοί για τα προβλήματα της ραδιενέργειας—προχωρούν στη δουλειά τους μελετώντας τη διάσπαση του ουρανίου και άλλων ραδιενεργών ουσιών. Αναμετρώντας την ποσότητα των προϊόντων της αποσύνθεσης μπορούν να πουν πόσα χρόνια έχουν περάσει από τότε που αυτά τα άτομα του ουρανίου ήταν κλεισμένα μέσα σ' ένα κρύσταλλο—δηλαδή μ' άλλα λόγια, μάς λένε πόσος καιρός πέρασε από τότε ένας βράχος—αποκρυσταλλώθηκε.

Σήμερα όλα τα πορίσματα των γεωχημικών δείχνουν—πράγμα που το παραδέχονται σχεδόν όλοι—πως η ηλικία των παλαιότερων βράχων της Γης είναι πάνω από 1.500.000.000 χρόνια. Τα όλικά όμως απ' όπου σχηματίστηκαν αυτοί οι βράχοι, θα πρέπει να υπήρχαν από πριν σε μια ρευστή κατάσταση.

Πριν από 100 χρόνια αποκαλύφθηκε πως πάνω από άλλα παλαιότερα βρίσκονταν καινούρια στρώματα των βράχων. Οι νεανίστες πάλι κάποτε ήταν ρευστοί, και αφού στερεοποιήθηκαν έγιναν βράχοι της Γης ύστερα από καθιζήσεις ή μεταθέσεις.

Πολλοί απ' τους παλαιότερους βράχους της Γης ήταν κάποτε ένα λεπτό, ατέλειωτο στρώμα λάσπης κάτι όμοιο μ' αυτό που βλέπουμε σήμερα στο βάθος των νερών που είναι ήσυχα και ρηχά. Άλλοι, όπως το ανθράκιο και ο ασβεστόλιθος δημιουργήθηκαν από «ζωντανές υπάρξεις», και φανερώνουν πως την πιο παλιά εποχή η γη ήταν ψυχρή, υγρή, ήσυχη και φιλόξενη για τα έμψυχα όντα όπως είναι σήμερα και πως η ζωή ήταν και τότε γερασμένη... Το 1.500.000 είναι πολύ μικρός αριθμός για τα χρόνια της Γης... Πρέπει να υποθέσουμε πως πριν απ' αυτό τον αριθμό προηγήθηκε μια μακρόχρονη περίοδος, όπου η Γη βρισκόταν σε ρευστή κατάσταση.

Οι αστρονόμοι υποστηρίζουν πως η Γη και στο φεγγάρι σχημα-

τίστηκαν από τὸν ἥλιο καὶ εἶταν καὶ αὐτὰ πλανῆτες πυρακτωμένοι. Ἀπ' αὐτὸ μπορούμε νὰ υποθέσουμε πὼς προηγήθηκε ἓνα στάδιο πὺν ἡ Γῆ βρισκόταν σὲ πυρακτώδη κατάσταση καὶ πὺν ἀπὸ ἀερώδης ἔγινε σῶμα ρευστὸ καὶ ὕστερα πλανῆτης πὺν ὁ λεπτὸς φλοιὸς τοῦ ἔνοιωθε ἀκόμα τῇ ζέσει τοῦ ρευστοῦ ἐσωτερικοῦ. Σ' αὐτὸ τὸ τελευταῖο στάδιο, πολλὰ ἀπ' τὰ βουνὰ τῆς γῆς εἶταν ἡφαίστεια, πὺν θὰ μπορούσαν νὰ συναγωνιστοῦνε θαναῖσια τοὺς κρατῆρες τοῦ φεγγαριοῦ.

Ἀπ' ἐδῶ καὶ μπρὸς ἀρχίζει νὰ μᾶς βοηθᾷ τὸ φεγγάρι γιατί διατήρησε ἀκριβῶς τὶς ιδιότητες πὺν χαρακτηρίζαν στὴν ἀρχὴ τὸν πλανήτη μας. Στὸ φεγγάρι βλέπουμε νὰ καθρεφτίζεται μιὰ μικρὴ εἰκόνα τῆς Γῆς, ὅταν ἀκόμα ἡ θερμότητά της εὗρισκε διέξοδο σχηματίζοντας βουνὰ σὲ σχῆμα κρατῆρων, ποταμούς λάβας καὶ σήκωνε ἢ καταβύθιζε διάφορα στρώματα... Τὸ φεγγάρι φαίνεται πὼς διατήρησε τὴ δράση τοῦ ἀρκετὰ ἀργὰ... ἀλλὰ πὺν ὕστερα οἱ κρατῆρες καὶ οἱ φωτεινὲς τοὺς ζῶνες ἀπὸ στάχτη φαίνεται δὲ μόρρεσαν νὰ διατηρήσουν γιὰ πάντα τὴ φωτεινὴ τους φρεσκάδα. Ἐχει ὑπολογιστῇ πὼς τὸ ρωμαντικὸ φεγγάρι εἶναι 200.000.000 χρονῶν.

16

ΤΑ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΑΙΔΙΑ

ΕΝΑΣ πατέρας προσπαθώντας νὰ βρεῖ μιὰ ἀσχολία γιὰ τὴ μικρὴ ἀταχτὴ κόρη του, καὶ ἴσως νὰ γιατρέψει τὴν ἀδυναμία της στὴ γεωγραφία, πῆρε ἀπὸ μιὰ ἐφημερίδα ἓνα παγκόσμιο χάρτη, τὸν ἔκοψε μικρὰ μικρὰ ἀκανόνιστα κομματάκια καὶ τὴν ἔστειλε νὰ «ξαναενώσῃ τὸν κόσμον» ἀπ' τὴν ἀρχή. Ἔτσι ἔλιπε πὼς θὰ ἔμενε ἡσυχὸς τουλάχιστον γιὰ μιὰ ὥρα.

Δὲν περάσανε ὅμως πέντε λεπτά καὶ ἡ κόρη του γύρισε πάλι ἀναγγέλοντας στὸ μπαμπὰ πὼς ὁ κόσμος βρισκόταν ἔτοιμος στὸ πάτωμα.

«Πὼς τὰ κατάφερες ἔτσι γρήγορα!» τὴ ρώτησε ὁ πατέρας της.

«Ἄ, μὰ εἶταν πολὺ εὐκόλο», ἀπάντησε αὐτή. «Γύρισα τὰ κομμάτια ἀπὸ τὴν ἀνάποδη καὶ εἶδα τὴν εἰκόνα ἑνὸς ἀνθρώπου. Ἐφτιαξα τὸν ἀνθρώπον, καὶ ἔτσι, ὅταν ἐτοιμάσθηκε αὐτός, εἶταν ἁμέσως ἔτοιμος καὶ ὁ κόσμος.

STRAND

Ἡ Γαλλικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν τὸν καιρὸ τῆς Κατοχῆς

Τοῦ NANOY ΒΑΛΛΑΩΡΙΤΗ

(Ἀπὸ τὸ «La France Libre»)

ΔΕΝ ΕΙΧΑΜΕ ἀκόμα συνέλθει ἀπὸ τὸ χτύπημα. Οἱ Γερμανοὶ εἶχανε μπῆ στὴν Ἀθήνα μὲ μεγάλο θόρυβον καὶ οἱ φίλοι μας, τ' ἀδέρφια μας βρίσκονταν ἀκόμα στὸ δρόμον τοῦ γυρισμοῦ ἀπὸ τὸ μέτωπον πὺν εἶχε σπάσει. Ὅλοι ἐτοιμαζόμαστε γιὰ μιὰ μακρόχρονη πολιτορχία. Οἱ Ἀγγλοὶ φίλοι μου φεύγοντας ἀπ' τὴν Ἑλλάδα, μοῦ εἶχαν ἀφήσει τὰ βιβλία τους. Τὸ πρῶτον πρᾶγμα πὺν ἔκανα γιὰ νὰ ἀντιδράσω εἶταν νὰ συγκεντρώσω ὅλα αὐτὰ τὰ βιβλία πὺν ἀντιπροσώπευαν τὸν πολιτισμὸ πὺν ἀγαποῦσα, γιὰ νὰ μοῦ κρατήσουν συντροφιά σ' αὐτὰ τὰ μαῦρα χρόνια πὺν ἀνοίγονταν μπροστά μας. Τὶς ἑβδομάδες πὺν ἀκολούθησαν ἓνας ἓνας ἀρχισαν νὰ ξαναπαρουσιάζονται οἱ καλλιτέχνες καὶ οἱ λογοτέχνες πὺν λείπανε. Πρῶτος ἔφτασε ὁ ποιητὴς Ὀδυσσεὺς Ἑλύτης μ' ἓνα μακρὸν γένι καὶ καταμαυρισμένος ἀπὸ τὸν ἥλιον. Συγχρόνως φτάσανε ὁ ζωγράφος Τσαρούχης καὶ ὁ γλύπτης Μακρῆς. Σιγὰ - σιγὰ ξαναβρεθήκανε μέσα στὴ σιωπηλὴ πόλιν ὅλοι οἱ διανοούμενοι. Καθῆνας εἶχε νὰ διηγηθεῖ μιὰ διαφορετικὴ ἱστορία, μιὰ παράξενη περιπέτεια. Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς καταφύγανε στὴ Μέση Ἀνατολή, ὅπως ὁ Γιώργος Σεφέρης, προτιμώντας τὴν ἐξορία ἀπὸ τὴ σκλαβιά. Καὶ γὰρ ὁ ἴδιος ἀντιμετώπισα αὐτὴ τὴ λύση μὰ τελικὰ προτίμησα νὰ μείνω ἀνάμεσα στοὺς δικούς μου καὶ νὰ ὑποφέρω μαζί τους. Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ εἶδα γιὰ δευτέρην φορὰ τὸν Robert Levesque στὴν Ἀθήνα. Ὅλο αὐτὸ τὸν καιρὸ δίδασκε γαλλικὰ στὸ ἀγγλικὸ κολλέγιον τῶν Σπετσῶν. Τὸν συνάντησα γιὰ πρώτη φορὰ σὲ μιὰ Ἀθηναϊκὴ βιβλιοθήκην, μιὰ ἀπὸ κείνες τὶς γεμάτες ἀβεβαιότητα μέρες τοῦ 1939, ὅταν ἀρχίζει νὰ κρίνεται ἡ τύχη ὅλου τοῦ κόσμου. Εἶναι ἓνας μικροκαμωμένος ἀνθρώπος μὲ λαμπερὰ καὶ ζωντανὰ μάτια καὶ μὲ ξύπνιον μυαλό. Μιλήσαμε γιὰ ποίηση καὶ λογοτεχνία. Ὑστερα ξαναβρεθήκαμε στὴν πόλιν πὺν εἶχαν καταλάβει οἱ Γερμανοί. Τὴ Γαλλικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν, πὺν περιλαμβάνει τμήμα ἀρχαιολογικὸ καὶ Ἰνστιτοῦτον Σπουδῶν, οἱ Γερμανοὶ τὴν ἔκλεισαν ἁμέσως μόλις μπῆκαν στὴν Ἀθήνα καὶ μέσα σὲ λίγες βδομάδες συλλάβανε τοὺς νεαροὺς καθηγητὲς καὶ ἀρχαιολόγους. Ὁ Levesque μιλοῦσε γεμάτος ἐκνευρισμὸ γιὰ τὴ «διαμονή» του στὴ φυλακή. Ὑστερα εἶταν ὁ Cotez

ὁ νέος καθηγηγνητής πού δίδασκε γαλλικὴ φιλολογία στὸ Πανεπιστήμιο τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ διευθυντὴς τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς Octave Merlier εἶχε γυρίσει στὴ Γαλλία καὶ εἶχε πάρει τὴ θέση του ἕνας ἄλλος νέος διανοούμενος ὁ Roger Millieux.

Ἡ ζωὴ στὴν κατεχόμενη Ἀθήνα, ἄρχισε σιγὰ - σιγὰ νὰ παίρνει κάποια μορφή. Μερικοὶ ὅμως ἀπ' τοὺς φίλους λείπανε πάντα. Ὁ Ἀντρέας Καμπᾶς, ἕνας νεαρὸς ποιητής, εἶταν ἀκόμα φυλακισμένος στὴν Κρήτη. Γύρισε κι' αὐτὸς ὕστερ' ἀπὸ λίγους μῆνες, μισοπεθαμένος ἀπὸ τὴν ἐξάντληση καὶ μ' ἕνα βλέμμα ἄγριο καὶ φοβισμένο. Οἱ μέρες ἄρχισαν νὰ περνᾶνε ἀργές, μονότονες, μὲ κάπου - κάπου φωτεινὰ μὰ τραγικὰ διαλείμματα. Ὅποιοι ἔζησε στὴν κατοχὴ δὲν θὰ μπορέσει νὰ ξεχάσει αὐτὸ τὸ παράξενο ἀνακάτωμα τῆς ἀνίας καὶ τοῦ ἥρωϊσμοῦ, τοῦ ἐκνευρισμοῦ καὶ τῆς ἀδιαφορίας. Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1941 - 1942 ἄρχισαμε νὰ νοιώθουμε τὴν τραγικὴ πραγματικότητα. Οἱ ἄνθρωποι πεθαίνανε ἀπὸ τὴν πείνα. Ἡ Ἑλλάδα, ἀπομονωμένη ἀπ' τὸν ἄλλο κόσμον, πέθαινε σιγὰ - σιγὰ ἀπ' τὴν πείνα. Κάθε μέρα στοὺς δρόμους τῆς Ἀθήνας πέθαιναν ὁλοένα καὶ πιὸ πολλοὶ ἄνθρωποι. Στὴν ἀρχὴ οἱ διαβάτες σταματοῦσαν γιὰ νὰ τοὺς δώσουν βοήθεια. Ὑστερα ὅμως πέρασε σὲ μεγαλύτερη ἀδιαφορία καὶ περνώντας μπροστά τους γυρίζαμε τὸ πρόσωπο ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά. Ἀκόμα ὡς τώρα ἀναρωτιέμαι τί θάχαμε γίνει καὶ μεῖς οἱ ἴδιοι ἂν ἡ φύση δὲν μᾶς εἶχε προικίσει μ' αὐτὴ τὴν καταπληκτικὴ ἀναισθησία πού μᾶς κυριεύει ὅταν γνωρίζουμε τὴ φρικὴ ὡς ἕνα ὁρισμένο σημεῖο; Ἰσως θὰ κατάληγαμε σὲ κανένα τρελλοκομεῖο. Μέσα σὲ μιὰ τέτοια ἀτμόσφαιρα εἶταν πού ἄρχισα νὰ παρακολουθῶ τις διαλέξεις Γαλλικῆς φιλολογίας στὴ μεγάλη αἴθουσα τοῦ Πανεπιστημίου. Αἰσθάνομαι εὐγνωμοσύνη γιὰ τὰ μαθήματα αὐτὰ μὲ θέμα τὸ ἔργο τῶν Proust, Alain, Giraudoux, Gide, Breton καὶ ἄλλων Γάλλων συγγραφέων. Γιὰ μᾶς εἶταν μεγάλη παρηγοριά νὰ νοιώθουμε πὼς ὑπῆρχε πάντα ἕνας κόσμος, πού ζοῦσε μέσα στὸ πνεῦμα μας καὶ στὴν καρδιά μας, ἕνας κόσμος πού καμιά ἑξωτερικὴ βία ἢ βαρβαρότητα δὲν θὰ μπορούσε νὰ τοῦ καταστρέψει τὸν πνευματικὸ του πολιτισμό, τὸν πολυτιμώτερο θησαυρὸ τῆς ἀνθρωπότητας. Δὲν θὰ ξεχάσω ποτὲ τὴ συγκίνηση πού ἐνοιώσα καὶ πὼς τρέμανε τὰ χέρια μου, ὅταν ἔπιασα τὰ πρῶτα φιλολογικὰ περιοδικὰ πού μᾶς εἶχαν ἔρθει ἀπ' τὴν κατεχόμενη Γαλλία καὶ τὸ Ἀλγέρι. Μᾶς εἶταν γνωστά ὄχι μόνον τὰ ὀνόματα τῶν περιοδικῶν ὅπως τὰ Fontaine καὶ Confluences ἀλλὰ ἀκόμα καὶ τὸ περιεχόμενό τους. Οἱ στροφές τοῦ ποιήματος τοῦ Aragon «Μιθριδάτης» μὲ τὰ συμβολικὰ τους νοήματα καὶ οἱ καθαρές ἐννοιες τοῦ ποιήματος τοῦ Eluard γιὰ τὴν ἐλευθερία «J'écris ton nom», πού ἀπὸ τότε ἔγινε διάσημο, μᾶς δώσανε μεγάλο θάρρος. Κατάλαβα ἀμέσως πὼς ἡ νίκη, ἡ σπουδαία.

τερη ἀπ' ὅλες, ἡ νίκη τοῦ πνεύματος εἶταν δική μας. Καὶ γιὰ πρώτη φορὰ ἕνα πρωῒνὸ ἄκουσα ἀπὸ τὸν Levesque τὸ ποίημα τοῦ Supervielle γιὰ τὸ Παρίσι.

Ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος οἱ Γάλλοι ἄρχισαν νὰ ἐνδιαφέρονται ὁλοένα καὶ περισσότερο γιὰ τὴν ἑλληνικὴ λογοτεχνία. Ὁ Cotez εἶχε ἀρχίσει νὰ μεταφράζει μερικά ποιήματα τοῦ Ἑλύτη, πού τὰ δημοσίευσε σὲ μιὰ ἐπιθεώρηση ἀργότερα, ὅταν γύρισε στὴ Γαλλία, τὸν καιρὸ τῆς κατοχῆς. Ὁ Millieux ἔδινε διαλέξεις γιὰ τὸν Κωστὴ Παλαμᾶ, τὸν Hugo τῆς Ἑλληνικῆς ποίησης, πού πέθανε καὶ κηδεύτηκε τὸν καιρὸ τῆς κατοχῆς. Σ' ἕνα ἄρθρο γιὰ τὴν Ἀθήνα πού δημοσίευσε τώρα τελευταῖα τὸ περιοδικὸ «L'arche», ὁ Levesque κάνει μιὰ ζωντανὴ περιγραφή τῆς κηδείας του πού στάθηκε ἐθνικὸ γεγονός γιὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὁ Millieux σ' ἕνα ἄρθρο του γιὰ τὴν κρυφὴ λογοτεχνία τοῦ καιροῦ τῆς κατοχῆς, πού δημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ «Lettres Françaises», διηγεῖται πὼς δύο ποιητές, ὁ Σικελιανὸς καὶ ὁ Σκίπης, περιφρονώντας τις γερμανικὲς ἀρχές πού εἶχαν τὸ θράσος νὰ στείλουν καὶ ἀντιπροσώπους στὴν κηδεία, ἀπαγγεῖλανε μὲ θέρμη δικὰ τους ποιήματα γιὰ τὴν ἐλευθερία.

Γι' αὐτὸ οἱ Γάλλοι διανοούμενοι, παρακολουθώντας ἀπὸ κοντὰ τὴ ζωὴ τῆς Ἀθήνας, βλέποντας τὰ βάσανα καὶ τις δοκιμασίες της, φτάσανε νὰ τὴ θεωροῦνε σὰ δευτερὴ τους «πατρίδα». Αὐτὸ δὲν εἶναι ταπεινωτικὸ γιατί εἶναι πολὺ γνωστὸ τί ὀφείλει ὁ κόσμος ὅλος στὴν Ἑλλάδα στὸ πεδίο τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ πολιτισμοῦ ἀπ' τὸν ὁποῖο προέρχεται ὁ πνευματικὸς πολιτισμὸς ὅλης τῆς Εὐρώπης. Θυμᾶμαι ἕνα πρωῒνὸ, ἕνα ἀπ' τὰ πολλὰ πού περνούσαμε σπίτι μου μὲ τὸν Levesque μεταφράζοντας τὰ ἑλληνικὰ ποιήματα, πού σὲ μιὰ στιγμὴ ἐνθουσιασμοῦ γύρισε καὶ μοῦ εἶπε: «Νοιώθω πὼς ἡ μοῖρα μ' ἔρριξε σ' αὐτὸ τὸν τόπο, τὰ δύσκολα αὐτὰ χρόνια τοῦ ἀγώνα καὶ τῆς πάλης, γιὰ νὰ γνωρίσω στὸν κόσμον τὴν ὁμορφιὰ καὶ τὴ σπουδαιότητα τῆς σύγχρονης ἑλληνικῆς λογοτεχνίας». Καὶ πραγματικὰ κράτησε τὸ λόγο του. Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση τὰ βιβλία του μὲ τις μεταφράσεις τῶν ἑλληνικῶν ποιημάτων παρουσιάζονται τὸ ἕνα ὕστερ' ἀπ' τὸ ἄλλο. Ὅλα τὰ ἔχει ἐκδόσει ἡ Γαλλικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν, συνεχίζοντας τὸ ἔργο πού εἶχε ἀρχίσει τὸν καιρὸ τῆς κατοχῆς.

Στὸν Levesque ἔκανε ἐντύπωση πρῶτα ἀπ' ὅλα ἡ ἐπιβλητικὴ προσωπικότητα τοῦ Ἀγγέλου Σικελιανοῦ, καὶ συνδέθηκε στενὰ μαζί του. Ὁ Σικελιανὸς εἶχε πάρει κείνη τὴν ἐποχὴ τὴ θέση πού κρατοῦσε ὡς τώρα στὴν ἑλληνικὴ ποίηση ὁ Παλαμᾶς. Ἡ ἀνήσυχη ζωὴ του τράβηξε τὸ Levesque καὶ τοῦ κίνησε τὴν περιέργεια. Ὁ Σικελιανὸς ὁργάνωσε στὸν ἐνδοξὸ βωμὸ τῆς ἀρχαίας θρησκείας τις πρῶτες Δελφικὲς δορετές, πού συγκέντρωσαν πολλοὺς ξένους. Λένε πὼς

τὸ ἀνέβασμα τοῦ Προμηθεᾶ Δεσμώτη τοῦ Αἰσχύλου δὲν συγκίνησε μονάχα τὸ πλῆθος ἀλλὰ καὶ τοὺς χωρικοὺς ποὺ παρακολουθήσανε τὴν παράσταση στὸ ἀρχαῖο θέατρο τῶν Δελφῶν. Ἡ ποίηση τοῦ Σικελιανοῦ εἶναι πλούσια σὲ εἰκόνες καὶ τολμηρὲς μεταφορές. Ὁ Levesque ἐξέδωσε τὸ ἔργο τοῦ Σικελιανοῦ «Μήτηρ Θεοῦ» μὲ τὸ ἑλληνικὸ κείμενο. Τὸν καιρὸ τῆς κατοχῆς ἔστειλε στὴ Γαλλία ἓνα ἅπ' τὰ ποιήματα τοῦ Σικελιανοῦ τὸ «Ἀγραφο», μιὰ ἀλληγορία τῆς κατοχῆς. Τὸ ποίημα αὐτὸ δημοσιεύτηκε στὸ «Les Cahiers du Sud». Ἐχὼ μάθει πὼς τώρα ἐτοιμάζει μιὰ μεγάλη ἐκδοση τῶν ποιημάτων τοῦ Σικελιανοῦ.

Ὁ Levesque ἐνδιαφέρθηκε καὶ γιὰ τὸν Κωνσταντῖνο Καβάφη καὶ τὸ Διονύσιο Σολωμό. Οἱ μεταφράσεις του τῶν ποιημάτων τοῦ Καβάφη, ποὺ εἶναι θαυμάσιες, δὲν δημοσιεύτηκαν ἀκόμα ὅσο ξέρω τουλάχιστο. Ὁ Καβάφης ἔζησε τὰ πιδὸ πολλὰ χρόνια τῆς ζωῆς του στὴν Ἀλεξάνδρεια, καὶ ἡ ποίησή του εἶναι ἀπαύγασμα μιᾶς μακρόχρονης μαθητείας μέσα στὴν ἑλληνικὴ φιλολογία ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν τελευταίων ἀλεξανδρινῶν ποιητῶν. Ὁ Levesque, μιλώντας γιὰ τὸν Καβάφη στὸν πρόλογο τῶν ποιημάτων τοῦ Σεφέρη, χαρακτηρίζει πολὺ καλὰ τὰ ποιήματά του, ἀποκαλώντας τα «οἱ χίλιες καὶ μιὰ νύχτες τῆς Ἑλληνικῆς λογοτεχνίας».

Λυπᾶμαι ποὺ δὲν μπορῶ σ' αὐτὸ τὸ ἄρθρο νὰ παραθέσω ἓνα ἀπόσπασμα ἀπ' αὐτὸ τὸ ἔργο. Τὸ περασμένο καλοκαίρι, δημοσιεύτηκε μεταφρασμένο γαλλικὰ ἓνα ποίημα τοῦ Καβάφη στὸ περιοδικὸ «L'Eternelle Revue». Ἀπ' τ' ἄλλο μέρος ὁ Διονύσιος Σολωμὸς εἶναι ὁ ποιητὴς τῆς ἐθνικῆς ἀνάστασης τοῦ 1821 καὶ θεωρεῖται ὁ πρωτεργάτης τῆς σύγχρονης ἑλληνικῆς λογοτεχνίας. Μέσα στὴν ποίησή του ὁ Levesque ἀνακάλυψε ὅλα τὰ στοιχεῖα ἐκείνης τῆς ἀγνῆς ποίησης ποὺ προκάλεσε τόσες συζητήσεις στὸ τέλος τοῦ περασμένου καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ δικοῦ μας αἰώνα. Ὑστερὰ ὁ Levesque στράφηκε στοὺς πιδὸ καινούριους ποιητὲς καὶ τύπωσε ἀπὸ καιρὸ στὴν Ἀθήνα δυὸ βιβλία, ἓνα τοῦ Ὀδυσσεᾶ Ἐλύτη μὲ κείμενο καὶ μετάφραση ἑλληνικὴ καὶ ἓνα τοῦ Γιώργου Σεφέρη. Ἀναφέρω ἓνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν μετάφραση τῶν ποιημάτων τοῦ Ἐλύτη ποὺ δημοσιεύτηκε τὸν καιρὸ τῆς κατοχῆς:

J'ai chanté l'amour
La santé de la rose, le rayon
Qui de lui-même, en droite ligne, trouve le cœur
La Grèce qui foule d'un pas assuré la mer
La Grèce qui me convoie toujours
A des montagnes nues de gloire enneigées.

Je donne la main à la justice
Fontaine limpide source coryphée

Le ciel des miens brille invariable et profond
Tout ce que j'aime ne cesse de commencer
Tout ce que j'aime est toujours renaissant.

Εἶπα τὸν ἔρωτα, τὴν υγεία τοῦ ῥοδου, τὴν ἀχτίδα
Ποὺ μονάχη ὁλότσα βρίσκει τὴν καρδιά,
Τὴν Ἑλλάδα ποὺ μὲ σιγουριά πατάει στὴ θάλασσα
Τὴν Ἑλλάδα ποὺ μὲ ταξιδεύει πάντοτε
Σὲ γυμνὰ χιονόδοξα βουνά.

Δίνω τὸ χέρι στὴ δικαιοσύνη
Διάφανη κρήνη, κορυφαία πηγὴ,
Ὁ οὐρανός μου εἶναι βαθὺς κι' ἀνάλαχτος
Ὅ,τι ἀγαπῶ γεννιέται ἀδιάκοπα
Ὅ,τι ἀγαπῶ εἶναι στὴν ἀρχὴ του πάντα.

Καὶ τώρα ἓνα ποίημα τοῦ Σεφέρη, ἀπὸ τὴ συλλογὴ τοῦ «Μυθιστόρημα»:

Je m'attriste d'avoir laissé passer un large
Fleuve entre mes doigts
Sans même boire une goutte.
Je sombre à présent dans la pierre
Un jeune pin sur l'argile rouge
Est mon seul compagnon.
Tout ce que j'aimai a disparu avec les maisons
Qui l'été passé étaient neuves
Et qui se sont écroulées sous le vent d'automne.

Λυποῦμαι γιατί ἄφησα νὰ περάσει ἓνα πλατὺ ποταμὶ
μέσα ἀπὸ τὰ δάχτυλά μου
Χωρὶς νὰ πῶ οὔτε μιὰ στάλα.
Τώρα βυθίζομαι στὴν πέτρα.
Ἐνα μικρὸ πεῦκο στὸ κόκκινο χώμα,
Δὲν ἔχω ἄλλη συντροφιά.
Ὅ,τι ἀγάπησα χάθηκε μαζί μὲ τὰ σπίτια
Ποὺ εἶταν καινούρια τὸ περασμένο καλοκαίρι
Καὶ γκρέμισαν μὲ τὸν ἀγέρα τοῦ Φθινοπώρου.

Σήμερα, ἡ Γαλλικὴ Σχολή, μὲ διευθυντὴ τῆς τὸν Octave Merlier, ποὺ ξαναπῆρε τὴ θέση του ὕστερὰ ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση, ἐξακολουθεῖ τὸ ἔργο της. Ὡς τώρα πῆγαν στὸ Παρίσι μὲ ἔξοδα ποὺ παρὰχώρησε ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνηση πάνω ἀπὸ 100 σπουδαστές. Στὸ Παρίσι βρίσκονται ἓνα σωρὸ φίλοι μου, ζωγράφοι, ποιητὲς καὶ ἄλλοι νέοι διανοούμενοι.

Τὸν τελευταῖο καιρὸ τῆς κατοχῆς ἡ Γαλλικὴ Σχολή κάλεσε διάφορους Ἑλλήνες ποιητὲς ὅπως τὸν Ἐλύτη, τὸν Παπατσώνη καὶ ἄλλους γιὰ νὰ ἐκθέσουν στοὺς σπουδαστὲς τίς ἀπόψεις τους γιὰ τὴν ποίηση καὶ τὴν τέχνη καὶ νὰ συζητήσουν μαζί τους διάφορα ἄλλα

φιλολογικά θέματα. Κάθε μήνα έβγαινε ένα δελτίο που ανάφερε περιληπτικά την λογοτεχνική κίνηση της Γαλλίας τον καιρό της Κατοχής. Έτσι το γαλλικό Ίνστιτούτο ήταν σ' αυτή τη σκοτεινή περίοδο το μόνο ξένο πνευματικό κέντρο που υπήρχε στην Ελλάδα. Αυτό δε θα το ξεχάσουν ποτέ οι Έλληνες λογοτέχνες και καλλιτέχνες. Τώρα ύστερ' απ' την απελευθέρωση πρέπει να βάλουμε σ' ενέργεια, όλα τα μέσα για να κατορθώσουμε να φέρουμε σε στενή επαφή τους Γάλλους συγγραφείς και καλλιτέχνες με τους δικούς μας. Πολύ καιρό πριν από τον πόλεμο οι Έλληνες ενδιαφέρονταν για τη Γαλλική φιλολογία και τις τέχνες. Και είμαι βέβαιος πως το ίδιο θα γίνει και τώρα. Αυτό που χρωστά η Ελλάδα στη Γαλλία και κείνο που χρωστά η Γαλλία στην Ελλάδα το ξέρει όλος ο κόσμος. Είναι γεγονός πως όταν έρχεσαι σε επαφή με μια ξένη φιλολογία αυτό πλουτίζει τη δική σου. Άς ευχηθούμε λοιπόν το ίδιο να συμβεί και τώρα όπως και στο παρελθόν, ανάμεσα στις δυο χώρες.

ΟΙ ΙΘΑΓΕΝΕΙΣ ΓΕΛΟΥΝΕ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ...

ΣΤΑ ΒΑΘΗ της Άφρικης όπου οι Σύμμαχοι είχαν κατασκευάσει τα τελευταία χρόνια αεροδρόμια, ένας υποσηναγός που μόλις είχε φτάσει έπιασε φίλης μ' ένα γέρο ιθαγενή.

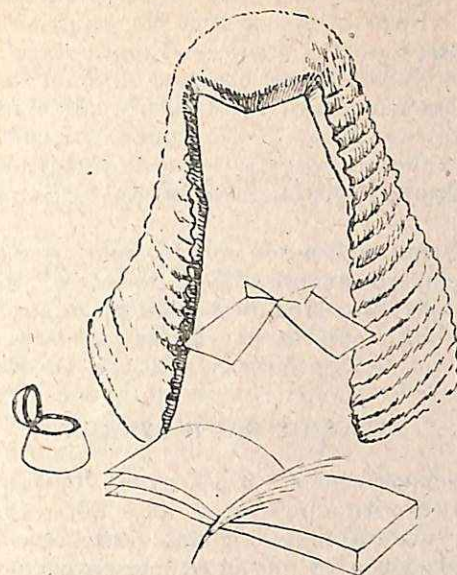
Θέλησε να του μάθει τις απλούστερες Έγγλέζικες λέξεις: έδειξε ένα άλλο ιθαγενή που στεκόταν λίγο πιο πέρα λέγοντάς του: «Άνθρωπος». Ο άφρικανός επανέλαβε: «άνθρωπος». Ευχαριστημένος ο αξιωματικός του έδειξε ένα δέντρο και του είπε: «Δέντρο». «Δέντρο», επανέλαβε ευγενικά ο ιθαγενής.

Εκείνη την ώρα πέρασε από πάνω τους ένα αεροπλάνο. Ο υποσηναγός ξέχασε το μάθημα και είπε: «Τί να είναι άραγε;»

Ο γέρος κοίταξε προσεχτικά στον ουρανό και του είπε:

«Δεν μπορώ να πω με βεβαιότητα. Φαίνεται σαν B24, μά μπορεί νάναι και B29!!!»

MISSIONARY ANNALS

ΤΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟ ΕΝΟΣ ΔΙΚΑΣΤΗ

ΤΟΥ MR. JUSTICE HUMPHREYS

Το παρακάτω άρθρο είναι απόσπασμα απ' ένα καινούριο βιβλίο που βγήκε στην Άγγλία (εκδ. Hodder and Stoughton). Συγγραφέας του είναι ο ξεχωριστός δικαστής Humphreys. Πριν γίνει δικαστής, ήταν ένας απ' τους καλύτερους δικηγόρους σε όλες τις μεγάλες δίκες. Στο απόσπασμα αυτό που διαλέξαμε από τ' απομνημονεύματά του, ο δικαστής Humphreys μάς λέει τις απόψεις του σχετικά με τις γυναίκες και τον νόμο, τις απόψεις που σχημάτισε ύστερα από μεγάλη πείρα. Υποστηρίζει πως, όταν κινδυνεύει ή ευτυχία της, ή γυναίκα περιφρονεί το νόμο. Ό,τι λέει δεν είναι και πολύ κολακευτικό για το γυναικείο φύλο, μα δεν είναι ούτε και γενικός κανόνας.

ΠΡΙΝ από καιρό μιλούσα μ' ένα φίλο μου και μούκανε αυτή την ερώτηση: «Γίνονται και σήμερα δικαστικές πλάνες; Ἀλήθεια, πώς μπορεί να τις εμποδίζει κανείς;» Ἐπρεπε να του δώσω μιὰ πρόχειρη ἀπάντηση. Τοῦ εἶπα πὼς ὅλοι μας οἱ νόμοι καὶ τὰ διατάγματα σχετικά μετὰ τὴν διαδικασία καὶ τὴν ἀπόδειξη τῆς ἀλήθειας ἔχουν γίνει μὲ σκοπὸ νὰ εμποδίζουν ἴσα ἴσα αὐτὸ τὸ κακὸ. Εἵμουν αὖχαριστημένος πὺν πίστευα, πὼς μιὰ δικαστικὴ πλάνη—ἔτσι ὅπως τὴν ἐννοοῦσε τουλάχιστο ὁ φίλος μου—εἶχε πολὺ λίγες πιθανότητες νὰ συμβεῖ.

Ὅμως, τοῦ εἶπα, μ' ὅλο πὺν τὸ σύστημα τῆς διαδικασίας εἶναι τόσο πολὺ μελετημένο, μπορεί κι' ἕνας ἀθῶος νὰ καταδικαστεῖ, ἀν συμβοῦν δυὸ πράγματα. Πρῶτα μιὰ ἀτυχή σύμπτωση ὁρισμένων στοιχείων, πὺν δὲν μπορεί κανεὶς νὰ τὴν προβλέψει γιὰ νὰ φυλαχτεῖ ἀπ' αὐτὴν καὶ δεῦτερο ἡ ψευδορκία μιᾶς γυναίκας.

Ο ΝΟΜΟΣ ΚΑΙ Η ΓΥΝΑΙΚΑ

Στὸ πρῶτο συμφώνησε καὶ ὁ φίλος μου. Ὅμως γιὰ τὸ δεῦτερο, φάνηκε ν' ἀπορεῖ: σὰν αἰσθανόταν πὼς ἤθελε νὰ τὸν γελάσω. Ψευδορκία ναί: τὸ καταλάβαινε. Ὅμως γιατί μόνο ἀπὸ γυναῖκα; Τὸ μόνο πὺν μπορούσα νὰ τοῦ ἀπαντήσω εἶταν, πὼς δὲν εἶχα δεῖ ποτέ μου οὔτε καὶ μπορούσα νὰ φανταστῶ πὼς θὰ μπορούσε ποτὲ ἕνας ἄντρας νὰ κατηγορήσει ἀπὸ φθόνον ἢ μῖσος ἕνα ἀθῶο καὶ νὰ υποστηρίξει τὴν κατηγορία του μὲ ψεύτικες ἀποδείξεις. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ἤξερα καλὰ πὼς πολλὲς φορὲς εἶχαν γίνει τέτοιες ψευδομαρτυρίες ἀπὸ γυναῖκες. πὼς θὰ μπορούσαν νὰ συμβοῦν κάθε τόσο, σὲ κάθε κδινωνία καὶ δυστυχῶς θὰ εἶχαν μεγάλη πιθανότητα νὰ πετύχουν.

Ὁ φίλος μου ἤξερε πὼς σ' ὅλη μου τὴ ζωὴ συμπαθοῦσα τις γυναῖκες τόσο, πὺν οἱ πιὸ καλοὶ μου φίλοι εἶταν γυναῖκες. Πάντα θαύμαζα τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀντοχή πὺν δείχνανε οἱ Ἀγγλίδες καὶ στοὺς δυὸ πολέμους. Ἐτσι, μοῦ ζήτησε, ὅπως λέμε ἐμεῖς οἱ νομικοὶ, περισσότερες καὶ ἐκτενέστερες λεπτομέρειες.

Δὲν σκοπεῖω νὰ συζητήσω ἐδῶ ἀν οἱ καταθέσεις τῶν γυναικῶν εἶναι κατὰ μέσο ὅρο περισσότερὸν ἢ λιγώτερο ἀξιόπιστες ἀπὸ τῶν ἀντρῶν. Ὡστόσο, νομίζω, πὼς βλέποντας κανεὶς τὴ ζωὴ ἀπὸ τὴν ἡθική της πλευρά, βρίσκει μιὰ βασικὴ διαφορὰ ἀνάμεσα στὰ δυὸ φύλα. Μιὰ γυναῖκα μπορεί νὰ κάνει στὰ χέρια ἑνὸς ἀντρὸς ἢ γιὰ χατήρι του τὸ μεγαλύτερο κακὸ ὅχι γιατί ζοῦν ἀκόμα τὰ ὄνειρα πὺν ἔκανε στὰ νειᾶτα της γι' αὐτόν, μὰ γιατί εἶναι δικὸς της καὶ μέσα στὴν ἀγάπη της, ὑψώνεται ὡς τὴν ἀφοσίωση πὺν δὲ λογαριάζει συμφέρον, τὴν ἀφοσίωση τοῦ σκύλου στὸν ἀφέντη του.

Ἀκόμα τὸ μῖσος μιᾶς γυναίκας γιὰ κάποια ἄλλη, εἶναι κάτι τρομαχτικό. Ἡ γυναῖκα ἀπὸ τὴ φύση της εἶναι πολὺ πιὸ ζηλιάρα ἀπὸ τὸν ἄντρα. Ἡ ζηλία της ἔχει ὀδηγήσει σὲ ἀναρρόιμητες τραγωδίες: ἡ ἱστορία μᾶς δείχνει πὼς μιὰ παθολογικὰ ζηλιάρα γυναῖκα, δὲ σταματᾷει μπροστὰ σὲ τίποτα προκειμένου νὰ πετύχει τὸ σκοπὸ της, πὺν δὲν ἀποκλείεται νὰ εἶναι καὶ ἡ καταστρεφτὴ τῆς ἄλλης. Ἡ αἰτία καὶ ἡ ὑπαρξὴ τοῦ μίσους μπορεί νὰ μὴν εἶναι δυνατό νὰ ἀποδειχτεῖ: μπορεί ὅμως τὸ μῖσος νὰ ὑπάρχει καὶ χωρὶς αἰτία.

Οἱ σύγχρονοι ἐπιστήμονες καὶ ψυχολόγοι ἐπιμένουν πὼς στὴ γυναῖκα παῖζει μεγάλο ρόλο ἡ σεξουαλικὴ της ζωὴ. Γράφουν καὶ μιᾶνε γιὰ ἀνικανοποίητες ἐπιθυμίες καὶ ἕνα σωρὸ ἄλλα πράγματα. Καὶ φαίνονται νὰ συμφωνοῦν μεταξύ τους, πὼς δὲν ὑπάρχει κανένα ἑξωτερικὸ σημάδι οὔτε καμιά ἄλλη ἔνδειξη γιὰ τὸν ἀκατατόπιστο παρατηρητὴ, πὺν νὰ φανερώνει τὴν ἀνωμαλία τῶν γυναικῶν αὐτῶν. Αὐτοὶ οἱ συλλογισμοὶ μ' ἔκαναν καὶ μένα νὰ πιστέψω πὼς σὲ κάθε ὑπόθεση πὺν τὸ κίνητρο τῆς κατηγορίας εἶναι σεξουαλικό, πρέπει νὰ ἐξετάζονται πάρα πολὺ προσεχτικὰ οἱ καταθέσεις τῆς γυναίκας.

Ὅλοι μας, δικαστὲς καὶ δικηγόροι ἔχουμε πάντα τὴν τάση νὰ δεχτοῦμε χωρὶς συζήτηση τὴν κατάθεση μιᾶς νόστιμης γυναίκας.

Ὡστόσο, δὲν ὑπάρχει δικαστὴς μὲ πείρα, πὺν νὰ μὴν ἔχει ὑπ' ὄψη ἕνα ἢ περισσότερα παραδείγματα ἀδικῆς κατηγορίας ἀπὸ γυναῖκες, πὺν, κατὰ τὸ δικαστήριον, δὲν εἶχαν καμιά βάση.

Μέσα σὲ μιὰ σταδιοδρομία 50 χρόνων καὶ περισσότερον στὰ ποινικὰ δικαστήρια, ἔχω συναντήσει τόσα πολλὰ, πὺν μοῦ φαίνονται πιὰ σὰν κάτι πολὺ συνηθισμένο. Ἡ ἱστορία πὺν θὰ σᾶς πῶ, ἐλπίζω νὰ σᾶς ἐξηγήσει τὴν ἀπάντηση πὺν ἔδωσα στὸ φίλον μου.

Τὸ Μάιο τοῦ 1920, ἡ δεσποινὶς Edith Emily Swan ἀπὸ τὸ Littlehampton, ἔκανε μιὰ μῆνυση στὴν τοπικὴ ἀστυνομία. Ἐκεῖ τῆς εἶπαν νὰ συμβουλευτεῖ ἕνα δικηγόρον.

Εἶταν μιὰ γυναῖκα ὡς 30 χρόνων, πὺν ζοῦσε μὲ τοὺς γονεῖς της καὶ τὰ δυὸ ἀδελφία της... Φτωχοὶ ἄνθρωποι, μὰ καλοὶ. Ἡ μῆνυσή της εἶταν κατὰ τῆς Rose Emma Gooding, 29 χρόνων, γειτόνισσός της πὺν ζοῦσε μὲ τὸν ἄντρα της, ἕνα ναυτικό, τὸ παιδί της κάπου 12 χρόνων—τὴ Dorothy—καὶ μιὰ ἀνύπαντρη ἀδελφὴ τὴν δεσποινίδα Russell.

Οἱ Goodings εἶχαν κι αὐτοὶ καλὸ ὄνομα, μ' ὅλο πὺν ἀνῆκαν σὲ λιγάκι κατώτερη τάξη ἀπὸ τοὺς Swan. Ἰδιαίτερα ἡ δεσποινὶς Swan εἶταν ἕνα σεμνὸ κορίτσι, ἡ ἀξιοπρέπεια προσωποποιημένη.

Ἡ ἱστορία τῆς δεσποινίδας Swan ἀρχίζει μὲ μιὰ καταγγελία πὺν ἔκανε στὴν Ἑθνικὴ Ἐταιρεία Προστασίας τοῦ Παιδιοῦ. Κα-

τηγορούσε την κυρία Gooding πώς κακομεταχειριζόταν ένα από τα νόθα παιδιά της αδελφής της Russell. Από τότε; έλεγε ή δεσποινίς Swan ή κ. Gooding δέν έπαψε νά την ένοχλεί συστηματικά, τόσο πού έφτασε νά ρίχνει κάτω από την πόρτα της—άκόμα και κάτω από τις πόρτες άλλων γειτόνων—γράμματα όπου την έβριζε πρόστυχα. Μιά φορά είπε την είδε την ώρα πού έρριχνε τό γράμμα. Έβαλε μάλιστα για μάρτυρα και ένα γείτονα, πού είχε δει την Dorothy νά ρίχνει ένα γράμμα με τη διεύθυνση της στο ταχυδρομείο.

Σύμφωνα με τις καταγγελίες αυτές ή κ. Gooding δικάστηκε στις 13 Δεκεμβρίου 1920 και καταδικάστηκε από τό δικαστήριο του Lewes με την κατηγορία πώς κυκλοφορούσε ανήθικα ύβριστικά γράμματα. Τό δικαστήριο την καταδίκασε σέ φυλάκιση 14 ήμερών. Στις 22 Δεκεμβρίου βγήκε από τη φυλακή. Και ή ίδια ιστορία ξανάρχισε. Είναι πραγματικά περίεργο, πώς τά περισσότερα γράμματα ταχυδρομήθηκαν τότε από τό ταχυδρομείο του Littlehampton ανάμεσα στις 6 και 21 Ιανουαρίου 1921, ένώ εκείνο τόν καιρό ή κ. Gooding έμενε όπως τη συμβούλεψε ή αστυνομία τής πόλης, στο Lewes.

Στις 15 Φεβρουαρίου ή δις Swan ανέφερε, πώς είδε την Gooding νά ρίχνει κάτω από την πόρτα της ένα ακόμα βρωμερό γράμμα.

Την ξαναδίκασαν· αυτή τη φορά τό δικαστήριο την καταδίκασε σέ φυλάκιση 12 μηνών. Όπως την πρώτη φορά, έτσι και τώρα ή υπόθεση είχε ιδιωτικό χαρακτήρα.

Ό κ. Gooding διαμαρτυρόταν έντονα λέγοντας πώς είναι άθώα. Η αίτησή της όμως για έφεση δέν έγινε δεκτή, γιατί ή απόφαση του δικαστηρίου στηριζόταν σέ άναμφισβήτητα στοιχεία. Η Gooding ύστερα ζήτησε χάρη λέγοντας πάντα πώς δέν είναι ένοχη. Τό ζήτημα πήγε σέ ανώτερα δικαστήρια και τέλος αποφάσισαν νά αναθεωρήσουν την υπόθεση. Τόν Ιούνιο του 1921· ό επιθεωρητής της Scotland Yard Nicholls πήγε στο Littlehampton, και άρχισε νά ξεετάζει την κατάσταση με τη βοήθεια της αστυνομίας του West Sussex. Μέσα σέ μια βδομάδα, ό επιθεωρητής Nicholls είχε συγκεντρώσει αυτά τά στοιχεία:

1) Ότι πάνω στο στυπόχαρτο του σπιτιού της Gooding δέν υπήρχε κανένα στοιχείο πού νά δείχνει πώς τά πρόστυχα γράμματα στυπόθηκαν μ' αυτό.

2) Πώς αντίθετα πάνω σ' ένα στυπόχαρτο στο σπίτι των Swan υπήρχε τουλάχιστο μια λέξη (ή λ. «τοπικός») ολόγδια όπως στα γράμματα. Η δεσποινίς Swan όταν τής τό είπαν, απάντησε πώς ή Gooding μια μέρα είχε δανειστεί τό στυπόχαρτό της.

3) Πώς τά γράμματα αυτά εξακολουθούσαν, και μάλιστα με

τόν ίδιο γραφικό χαρακτήρα, τόν καιρό πού ή Gooding βρισκόταν στη φυλακή.

Η φύση των στοιχείων του επιθεωρητή Nicholls ήταν τέτοια, ώστε άκύρωνε τις αποφάσεις του 1920 και του 1921. Σύμφωνα με τις υπαδείξεις μου, τό δικαστήριο αποφάσισε την άκύρωση των δύο καταδικαστικών αποφάσεων—πράγμα πού όσο ξερω δέν είχε γίνει ποτέ ώς τότε—χωρίς νά άκούσει κανένα μάρτυρα μόνο και μόνο με την ύποψία πώς ή μηνύτρια μπορούσε νά μ'ήν έίταν τόσο άθώα.

Από δώ και ύστερα ή κ. Gooding πήρε μια αποζημίωση 250 λίρες, και δέν είχε πιά καμιά σχέση με την υπόθεση. Άμέσως ύστερα άρχισαν τά γράμματα ή τοπική αστυνομία άρχισε νά παρακολουθεί τη δεσποινίδα Swan. Τέλος, μια μέρα την έπιασε νά ρίχνει μπροστά στην πόρτα του σπιτιού της ένα γράμμα και νά χάνεται. Η αστυνομία άνοιξε τό γράμμα. Αυτή τη φορά έβριζε τη γυναίκα ένός αστυνομικού. Τό γράμμα είχε τόν ίδιο γραφικό χαρακτήρα με όλα τά άλλα· ήταν γραμμένο σέ χαρτί παρμένο από τό κατάστιχο ένός φούρνου πού βρέθηκε στο σπίτι της Swan.

Μ' αυτό τό γράμμα και με τά στοιχεία πού υπήρχαν στο στυπόχαρτο κατηγορήθηκε τώρα ή δεσποινίς Swan. Τό Δικαστήριο του Lewes, την κατήγγειλε πώς κυκλοφορούσε ανήθικα κείμενα.

Από την υπεράσπιση έβγαине πώς ή δεσποινίς Swan ήταν γνωστή πάντα για την ευγένειά της, πώς ποτέ δέν μεταχειριζόταν κακή γλώσσα, και πώς αντίθετα είχε δυό φορές μηνύσει μια άλλη γυναίκα (την Gooding) επειδή ίσα-ίσα μιλούσε προσβλητικά για τούς άλλους.

Ό δικαστής κ. Bailhache, με ρώτησε, σά Σύμβουλο του Στέμματος, αν νόμιζα πώς έπρεπε νά συνεχιστεί ή υπόθεση, λέγοντας: «Αν δικάζα εγώ, ποτέ δέ θα έβγαζα καταδικαστική απόφαση». Ύστερα από μια τέτοια δήλωση, ήταν αδύνατο νά εξακολουθήσει ή διαδικασία και ή δεσποινίς Swan απαλλάχτηκε.

Δέν θέλω μ' αυτά νά κάνω κανένα υπαινιγμό πώς ή απαλλαγή της δεσποινίδας Swan δέν ήταν σωστή. Όμως δέν είναι, έλπίζω, κακό νά έκφράσω τη λύπη μου γιατί ή υπόθεση δέν πήγε στο δικαστήριο, πού ίσως νά την έβλεπε αλλοιώς. Τό ζήτημα τώρα βρισκόταν στα χέρια του Sir Archibald Bodkin, πού δέν σκόπευε νά προσπεράσει μια υπόθεση πού ό ήρωάς της, ό συγγραφέας των λιβέλων δέν είχε βρεθεί ακόμα, μονάχα γιατί «είχε πιά σβυστεί μέσα στο μισόφωτο των περασμένων» όπως είχε γράψει και ένας παληός πελάτης μου, ό Όσκαρ Ουάιλντ.

Αν τό κακό σταματούσε, καλά. Αν ξανάρχιζε όμως τό δικαστήριο έννοούσε νά ανακαλύψει την αλήθεια. Στις αρχές του 1923

τὸ Littlehampton γέμισε πάλι μὲ τὰ γνωστὰ πρόστυχα γράμματα. Ζητήσανε τὴ βοήθεια τοῦ Κεντρικοῦ Ταχυδρομείου. Μερικὰ γραμματόσημα τῆς 1½ πέννας σημειωθήκανε ἀπὸ ἓνα ἀνώτερο ὑπάλληλο τοῦ Ταχυδρομείου μὲ τὰ ἀρχικά του καὶ μὲ τὰ ἀρχικά τοῦ προσώπου πού ὑποθέτανε πὼς τ' ἀγόραζε.

Οἱ ὑποψίες βέβαια κατευθύνονταν στὴ δεσποινίδα Swan καὶ γι' αὐτὸ πάνω στὰ γραμματόσημα σημειώσανε ἓνα S. Αὐτὰ τὰ γραμματόσημα τὰ δώσανε στὸν ὑποδιευθυντὴ τοῦ Ταχυδρομείου τῆς περιφέρειας, μὲ τὴν διαταγὴ νὰ μὴν δώσει ἀπ' αὐτὰ σὲ κανέναν ἄλλον, παρὰ μόνο στὴ δεσποινίδα Swan.

Στις 23 Ἰουνίου ἡ δεσποινὶς Swan ἀγόρασε 2 γραμματόσημα τῆς 1½ πέννας. Ὄταν τὴν ἄλλη μέρα πῆγε νὰ ταχυδρομήσει τὰ γράμματά της, ὁ ὑποδιευθυντὴς τὰ κράτησε. Τὸ ἓνα γράμμα εἶταν γιὰ τὴν ἀδελφή της καὶ τὸ ἄλλο μὲ τὸ ἴδιο ὕβριστικὸ περιεχόμενο γιὰ τὸν Ὑγειονομικὸ Ἐπιθεωρητὴ. Ἐλας ὑπάλληλος τοῦ Ταχυδρομείου πού τὴν παρακολουθοῦσε, τὴν κάλεσε μέσα, καὶ μπροστὰ της ἐξόκλησαν τὰ γραμματόσημα μὲ τὸ S.

Ὄταν τῆς ζήτησαν νὰ ἀπολογηθεῖ γιὰ τὴν πράξη της, ἀρνῆθηκε πὼς ἔστειλε ποτὲ γράμμα στὸν Ὑγειονομικὸ Ἐπιθεωρητὴ. Ὅσο γιὰ τὸ ἄλλο, εἶπε πὼς ἔστειλε γράμμα σὲ μιὰ ἀδελφή της πού ἔμενε σὲ ἄλλο τόπο. Τέτοιο γράμμα ὅμως δὲ βρέθηκε.

Ὑστερα ἀπ' αὐτό, τὴν κατήγγειλαν στὸ κακουργοδικεῖο τοῦ Lewes μὲ τὴν κατηγορίαν πὼς ἔβρισε πρόστυχα τὸν ὑγειονομικὸ ἐπιθεωρητὴ. Ὁ δικαστὴς κ. Anory πού ἀνέλαβε τὴν ὑπόθεση, ἔκρινε μὲ ὅλη τὴν ἐπιείκεια πού τοῦ ἐπιτρέπανε τὰ σχετικὰ στοιχεία.

Παρατήρησε πὼς ἡ κατηγορουμένη φαινόταν ἀξιοσέβαστη γυναίκα πού δὲν θὰ μπορούσε νὰ βρίζει. Εἶπε στὸ δικαστήριό πὼς θάπρεπε νὰ τὸ σκεφτοῦνε πολὺ πρὶν νὰ δεχτοῦνε πὼς αὐτὴ ἔγραψε τέτοια πράγματα. Ὅσο τὸ δικαστήριό δὲν μπορούσε — σύμφωνα μὲ τὶς ἀποδείξεις — νὰ ἀμφισβᾷ γιὰ τὴν ἐνοχὴ τῆς κατηγορουμένης καὶ ἡ ἀπόφαση τοῦ δικαστῆ Anory τὴν καταδίκασε σὲ ἑνὸς ἔτους φυλάκιση «λόγῳ συγχίσεως».

Εἶδα δύο φορές τὴ δεσποινίδα Swan στὸ ἐδῶλιο καὶ τὶς δύο φορές σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη τοῦ κ. Anory εἶταν πραγματικὰ ἀξιοσέβαστη.

Καθαρὴ καὶ καλοβαλμένη, εὐγενική, μετρημένη στὶς ἀπαντήσεις της, μὲ κείνο τὸν πόνο, πού περιμένει κανεὶς ἀπὸ ἓνα πρόσωπο, πού αἰσθάνεται, πὼς εἶναι θῦμα τῶν περιστάσεων, μπορούσε νὰ ἐξαπατήσει (ὅπως ἐξαπάτησε) καὶ τὸν πιὸ τέλειο δικαστὴ. Εἶχε μὲ τὸ μέρος της τρεῖς ἐνόρκους καὶ τουλάχιστο δύο δικαστές.

Ὁμολογῶ πὼς ἓνα σημεῖο πού πρόσεξαν οἱ ἄλλοι δικαστὲς καὶ

πού ἐγὼ δὲν τὸ πρόσεξα εἶταν ἡ κατάθεση πὼς δὲν τὴν εἶχαν ἀκούσει ποτὲ νὰ μιλάει ἄσχημα ἢ ἄπρεπα.

Τώρα εἶναι γνωστὸ σ' ὅλο τὸν κόσμον πὼς ὑπάρχουν γυναῖκες πού δείχνουν τρομερὰ εὐγενικὲς ὅμως τὸ ἀρρωστημένο τους μυαλὸ τὶς κάνει νὰ λένε τέτοια φρικτὰ πράγματα, πού οἱ περισσότερες οὔτε κἀν ἀκουστὰ τὰ ἔχουν. Ἐκεῖνο πού μοῦκανε κατάπληξη εἶταν ἡ εὐστοφία μὲ τὴν ὁποία ἔβγαζε ἀπὸ πάνω της κάθε κατηγορία καὶ τὴν ἔριχνε στὴν δυστυχισμένη κ. Gooding. Ὅταν τῆς εἶπαν γιὰ τὸ στυπόχαρτο ἔδειξε μιὰ πραγματικὰ διαβολικὴ ἀθωότητα: «ἦ κ. Gooding δανείστηκε τὸ στυπόχαρτό μου». Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀρνηση τῆς κ. Gooding, δὲν ὑπῆρχε τίποτα ἄλλο γιὰ νὰ ἀνατρέψει αὐτὴ τὴ μαρτυρία. Ὅμως τί εἶταν ἡ κ. Gooding; Μιὰ γυναίκα πού καταδικάστηκε γιὰ ἐξύβριση δύο φορές. Ἡ δις Swan, μέσα στὸν περιορισμένο κύκλο της, εἶταν πραγματικὰ ἓνας δημόσιος κίνδυνος.

Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ παραδεχτοῦμε πὼς μιὰ τέτοια γυναίκα μὲ τὴν ἐξυπνὴ ψευδομαρτυρία της μπορεῖ νὰ παραπλανήσει τὴ δικαιοσύνη ὅπως καὶ ὅποτε τῆς ἀρέσει; καὶ πὼς ἀθῶοι ἄνθρωποι κινδυνεύουν νὰ καταδικαστοῦν ἄδικο, μόνο καὶ μόνο ἀπὸ τὴν ἰδιοτροπία ἑνὸς ἀνισόρροπου γυναικείου μυαλοῦ;

Νομίζω ὅχι, μ' ὅλο πού δὲν θέλω νὰ προφητέψω ὅτι μιὰ τέτοια περίπτωση μπορεῖ νὰ ξανατύχει ὅπως ἔτυχε μιὰ φορά. Νομίζω πὼς στὴν ὑπόθεση Gooding-Swan, ὑπάρχουν ὀρισμένα στοιχεία πού τὴ φέρνουν στὴν κατηγορία πού ἀνέφερα στὴν ἀρχή, στὴ κατηγορία δηλ. πού σπάνια μὰ ἀπὸ κακὴ σύμπτωση τῶν περιστάσεων μπορεῖ νὰ βγεῖ ἄδικη ἀπόφαση.

Πρέπει νὰ σημειώσουμε πὼς στὶς δύο πρώτες δίκες ὅπου καταδικάστηκε ἡ Gooding, ἡ ὑπόθεση βρισκόταν στὰ χεῖρα ἑνὸς δικηγόρου πού ἐνεργοῦσε σὰν ἰδιώτης γιὰ λογαριασμὸ τοῦ πελάτου του. Δηλ. οἱ ἀστυνομικὲς ἀρχές, δὲν εἶχαν ἀνακατωθεῖ διόλου. Ἄν εἶχε πάει ἡ ἀστυνομία, ὁ ἀρμόδιος τῆς ὑπηρεσίας θὰ πρόσεχε δύο πράγματα, σημαντικὰ.

Πρῶτα πὼς ἡ δεσποινὶς Swan ἄρχισε τὸ χορὸ μὲ μιὰ κατηγορία ἐναντίον τῆς κ. Gooding, πού ἡ Ἐθνικὴ Ἐταιρεία Προστασίας τοῦ Παιδιοῦ βρῆκε ἀστήριξη, καὶ δεύτερο πὼς ἡ διαδικασία στηρίχτηκε ἀποκλειστικὰ στὰ λόγια τῆς Swan, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀστεία καὶ ἀνεπαρκὴ μαρτυρία ἑνὸς γέροντος 60 χρονῶν.

Πιστεύω πὼς ἡ Ἀγγλία εἶναι ἡ μόνη χώρα στὴν Εὐρώπῃ πού ἐπιτρέπει τὴν ἰδιωτικὴ ποινικὴ δίωξη. Τὸ σύστημα σὲ πολλές περιστάσεις λειτουργεῖ καλά, ὅπως κάνουν στὸν τόπο μας καὶ τόσα ἄλλα περιέργα συστήματα. Δὲν κάνω ὑπαινιγμὸ γιὰ καμιά ἀλλαγὴ στὴ νομοθεσία. Ὅμως θὰ συμφωνήσουν πολλοί, πὼς ὑπάρχει μιὰ κατηγορία περιπτώσεων ὅπου ὁ μηνυτὴς πάνω ἀπὸ τὸ καθῆκον

του πρὸς τὸ κράτος βάζει τὰ προσωπικά του αἰσθήματα, ὅταν ἔχει προσβληθεῖ ὁ χαρακτήρας του, ὅπως γίνεται στὴν περίπτωση τῶν λιβέλλων. Γενικά, δὲν νομίζω πὼς πρέπει νὰ πάρω πίσω ἐκεῖνο πού εἶπα στὸ φίλο μου, νομίζω ὅμως πὼς θὰ μπορούσα νὰ ἐκφραστῶ διαφορετικὰ σ' ἓνα νομικό.

Ἡ περίπτωση τῆς κ. Gooding, πού ὕστερα ἀπὸ 25 χρόνια τώρα ἔρχεται στὸ μυαλό μου, ἔχει κατασταλάξει σὲ μιὰ ἀρχή, πού τὴν ἔβλεπα θαμπὰ μέσα στὰ βιβλία πού διάβαζα ὅταν ἤμουν μαθητής. Δηλ. ὅτι εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνο νὰ πάρει κανεὶς στὰ σοβαρὰ τὴ μαρτυρία μιᾶς γυναίκας καὶ σύμφωνα μ' αὐτὴν νὰ καταδικάσει μιὰν ἄλλη γυναῖκα, ἂν δὲν ὑπάρχουν κι' ἄλλες ἀποδείξεις πού νὰ ὀδηγοῦν πρὸς τὰ κεῖ.

Ἀκόμα, πὼς αὐτὸς ὁ κανόνας δὲ θὰ μπορούσε ποτὲ νὰ ἀτονήσει μόνο καὶ μόνο ἐπειδὴ ἡ κατηγορούμενη μπορεῖ νὰ φέρεται στὸ δικαστήριό σὰν ἄγγελος καὶ νὰ μοιάζει σὰν Παναγιά.

ΣΥΝΤΑΓΗ ΓΙΑ ΝΑ ΜΗ ΖΗΤΕ ΠΟΛΥ...

ΜΙΑ ΦΟΡΑ ζοῦσε ἓνας ὑποχονδριακὸς πού εἶχε μεταβάλει τὴν ὑποχονδρία σὲ ἐπιστήμη. Εἶχε μελετήσει ἐρασιτεχνικὰ ἱατρικὴ μὲ τόση σχολαστικότητα πού εἶχε γεμίσει τὸ κεφάλι του μὲ ὅρους πού οὔτε αὐτὸν ὠφελοῦσαν οὔτε τὰ θύματά του· μόλις σ' ἔβλεπε, σὲ βομβάρδιζε μ' ἓνα σωρὸ φοβερὰ πράγματα.

Σοῦ ἀράδειαζε ἓνα σωρὸ γιαντρικά καὶ θεραπείες μὲ ἀλκαλικά, ὀξέα, σουλφamideς, σουλφοδιαζόλ, σαλισυλάτ κλπ. Οἱ συμβουλές βγαίνουν γρήγορα ἀπ' τὸ στόμα, καὶ τὸ θῦμα του δὲν μπορούσε ν' ἀρθρώσει λέξη γιατί, βέβαια, δὲν ἔξερε καὶ πολλὰ πράγματα γιὰ ὅλα αὐτά. Οἱ πιδ στενοὶ του φίλοι εἶταν οἱ στρεπτόκοκοι, οἱ σταφυλόκοκοι καὶ οἱ πνευμονόκοκοι, καὶ ἔξερε μὲ βεβαιότητα πόσοι τέτοιοι κόκκοι μποροῦν νὰ σταθοῦν πάνω στὸ κεφάλι μιᾶς καρφίτσας. Ὅλες ὁμως αὐτές οἱ γνώσεις του δὲν τὸν ἔσωσαν. Μιὰ μέρα ἔπεσε καὶ ἔσπασε τὸ κεφάλι του καὶ εἶτοι πέθανε ἀδοξά.

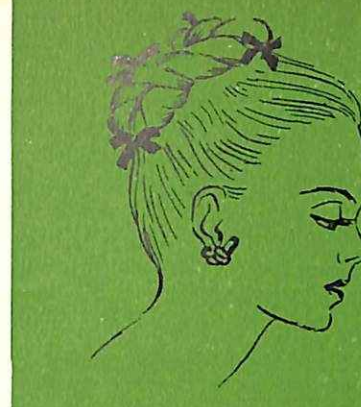
TIMES PICTORIAL

Γιὰ δᾶς, κυρίες μου—

Τὸ χτένισμα μὲ κοτσίδες εἶναι πάλι τῆς μόδας. Σᾶς παρουσιάζουμε τέσσερις τρόπους νὰ φτιάχνετε τὶς κοτσίδες σας.

Τὰ χτενίσματα αὐτὰ δίνουν ξεχωριστὴ χάρη καὶ εἶναι πολὺ δροσερὰ γιὰ τὸ καλοκαίρι.

ΟΙ ΚΟΤΣΙΔΕΣ ΕΙΝΑΙ ΟΜΟΡΦΕΣ

1

2

3

4

5

6

7

8

Ἔτσι πλερώνεται ἡ ἀγάπη.

(Ἀπὸ τὸ «New Yorker»)